

## **Osanottajat**

Arkkipiispa Jukka Paarma	Turku
Biskop Erik Vikström	Borgå
Piispa Eero Huovinen	Helsinki
Piispa Voitto Huotari	Mikkeli
Piispa Jorma Laulaja	Lapua
Piispa Wille Riekkinen	Kuopio
Piispa Juha Pihkala	Tampere
Piispa Ilkka Kantola	Turku
Piispa Samuel Salmi	Oulu
Kenttäpiispa Hannu Niskanen	
Aessori Matti Taatila	Turku
Aessori Matti Repo	Tampere
Aessori Mikko Himanka	Oulu
Aessori Matti Wirilander	Mikkeli
Assessor Lars Junell	Borgå
Aessori Pertti Voutilainen	Kuopio
Aessori Tapio Luoma	Lapua
Aessori Jaakko Simojoki	Helsinki
Kirkkoneuvos Seppo Häkkinen	-31.12.2001 Mikkelin asessori
Vs. piispainkokouksen sihteeri Kalervo Salo	
Arkkipiispan sihteeri Heikki Jääskeläinen	

## **Valmistusvaliokunta**

Valmistusvaliokunta kokoontui Helsingissä 13.12.2001 ja Kuopiossa 15.1. sekä Helsingissä 28.1.2002.

## **Jäsenet ja asioiden valmistelu**

Piispa Wille Riekkinen, puheenjohtaja  
Kirkkoneuvos Seppo Häkkinen  
Assessor Lars Junell  
Aessori Tapio Luoma  
Teol. toht. Kalervo Salo, sihteeri

## 1 §

### **Piispainkokouksen istunnon avaus**

Piispainkokouksen istunto Helsingissä, kirkon toimitalossa, alkoi tiistaina 12.2.2002 klo 9.00.

Istunnon aluksi *arkkipiispa Jukka Paarma* toimitti aamurukouksen (laudes), jonka jälkeen hän piti seuraavan puheen:

#### NUORTUVAAN KANSANKIRKKOON

Vuonna 1960 ilmestyi silloisen professori, myöhemmin arkkipiispa Mikko Juvan kirjoittama mielenkiintoinen kirja. Teoksen nimenä oli ”Valtiokirkosta kansankirkoksi”. Se ei ollut visio siitä, miten kirkkoa tulisi muuttaa, kehittää ja luotsata eteenpäin, jotta valtiokirkosta kehkeytyisi kansankirkko. Se ei ollut myöskään katsaus pitkäaikaiseen kehitykseen kirkon asemassa. Se oli laadukas aate- ja kirkkohistorian metodein laadittu tutkimus siitä, mitä suomalaisen yhteiskunnan aateilmastossa, kirkon omassa ajattelutavassa ja kirkon asemassa yhteiskunnassa tapahtui 1880- ja 1890-luvuilla. Valtiokirkko-aika oli ainakin periaatteessa jätetty taakse jo uuden kirkkolain astuttua voimaan 1869 ja sittemmin eriuskolaislain laajennettua uskonnonvapautta vuodesta 1889. Kesti kuitenkin aikansa, ennen kuin kirkko oli sopeutunut uuteen asemaansa ja Suomen kansa sisäistänyt tapahtuneen muutoksen. Olennainen sisällöllinen muutos valtiokirkosta kohti kansankirkkoa tapahtui kuitenkin jo yli sata vuotta sitten.

Yhä edelleen 2000-luvullakin puhutaan mm. tiedotusvälineissä ja muussa julkisessa keskustelussa Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta valtiokirkkona. Tämä siitä huolimatta, että hallinnollis-juridiset ja taloudelliset siteet valtiovallan ja kirkon väliltä on purettu vielä perusteellisemmin kuin mitä naapurimaissamme tarkoite-

taan, kun niissä nyt puhutaan kirkon ja valtion erosta. Saattaa olla että valtiokirkko-termi, niin anakronistinen ja epätarkka kuin se maamme tilanteessa nyt onkin, merkitsee monelle samaa kuin enemmistön kirkko. Kirkko itse on ainakin 1800-luvun lopulta lähtien pitänyt visionaan kansankirkkoa.

Voidaanko sitten tällä hetkellä sanoa, että kirkkomme on kansankirkko? Yhtenäiskulttuurin ajasta on kuljettu yhä etäämmäksi ja 2000-luvun yhteiskunta on entistä moniarvoisempi. Myös uskonnollinen kirjavuus maassamme on nyt aikaisempaa suurempi.

Vastaus riippuu tietenkin paljon siitä, miten määrittelemme kansankirkon. Kuten tunnettua, se ei ole helppoa, koska kansankirkko on määritelty eri tavoin, milloin teologisesti, sosiologisesti, historiallisesti, milloin taas psykologisin ilmaisin. Keskeisenä ajatuksena niissä kaikissa on kirkon ja kansan välinen suhde, jonka tulisi olla läheinen, luottamuksellinen, laaja-alainen tai lämmin, tai kaikkea tätä. Mielestäni nopeakin vilkaisu eräisiin kansan ja kirkon suhdetta tällä hetkellä mitanneisiin tutkimuksiin tai tilastoihin piirtää ainakin hahmon tai ääri viivoja kuvasta, josta on oikeutettua käyttää kansankirkko-nimitystä. Se sopii edelleen visioittemme ja strategioittemme pohjaksi.

Evangelis-luterilaiseen kirkkoomme kuuluu edelleen 85 prosenttia suomalaisista. Kirkon jäsenmäärä kasvoi viime vuonna hieman, mutta prosenttiosuus kaikista maamme asukkaista pieneni. Vähennystä on etenkin niillä paikkakunnilla, joissa maahanmuuttajien määrä on suurin.

Monien kirkkoon kuuluvien aktiivisuus osallistua kirkon jumalanpalveluselämään tai muuhun toimintaan on perin vähäistä. Suomalaiseen elämänmenoon ja ajattelutapaan kuuluu kuitenkin yllättävän paljon piilevää uskonnollisuutta ja sitoutuneisuutta omaan kirkkoonsa. Vaikka yhteys kristilliseen uskoon ja sen todeksi elämiseen näyttää monen kohdalla olevan varsin olematon tai hyvin muodollinen, niin tosipaikan tullen ohut mutta sitkeä side kirkkoon ja uskoon löytyy ja pulpahtaa jostain pinnan alta näkyviin. Joskus niin käy

kirkollisten toimitusten yhteydessä tai joulukirkossa. Se ilmaantuu silloin, kun tarvitaan joku jolle puhua elämän kriiseissä tai vain kun gallupissa kysellään luottamusta kirkkoon ja sen arvoihin. Kansankirkkoperinteen maassa tämä joukko, jonka rajoja ei meistä kukaan pysty arvioimaan, on erityinen haaste kirkolle ja sen työlle.

Kaksi vuotta sitten tehdyssä Gallup Ecclesiasticassa kysyttiin kirkkoon kuuluvilta ihmisiltä, miten he suhtautuvat ajatukseen kirkosta eroamisesta. Niitä, jotka sanoivat todennäköisesti tulevansa eroamaan vielä joskus kirkosta, oli kolme prosenttia. Kuusi prosenttia oli joskus sitä ajatellut, mutta ei ollut eroamisestaan varma. Vastaa- jista siis 91 prosenttia ajatteli, että kirkosta eroaminen ei tule kysymykseen tai ei ole ajankohtaista tai he eivät katso voivansa erota missään olosuhteissa. Näitä viimeksi mainittuja oli 41 prosenttia.

Myös sellaiset kyselytutkimukset, joissa on mitattu kansalaisten sitoutumista kirkon edustamiin arvoihin, luottamusta kirkkoon institutiona tai uskonnollista käyttäytymistä, ovat viime vuosien aikana osoittautuneet kirkon kannalta aikaisempaa myönteisemmiksi.

Tällaiset kyselyt eivät tietenkään anna kirkon omalle suunnittelu- työlle kuin ehkä suuntaa antavia tuloksia. Ne osoittavat kuitenkin puheen kansankirkosta olevan hyvinkin oikeutettua. Sitä paitsi tilas- toja ja kyselyjä on pyrittävä analysoimaan tarkemmin, jotta ne voi- sivat paljastaa ajassa olevia muutostrendejä. Yhteen sellaiseen tah- toisin tässä yhteydessä kiinnittää huomion.

Vaikka kirkon jäsenmäärä on kutakuinkin vakaa, tapahtuu siinä jat- kuvasti liikettä niin ulos kuin sisäänkin. Kirkosta eroajien joukossa silmiinpistävän huomattavan osuuden muodostavat 20-35 -vuotiaat nuoret aikuiset, etenkin miehet. Suunnilleen sama ikäryhmä osallis- tuu kirkon toimintaan kaikkein vähiten. Syitä tähän voi löytää mm. tässä iässä tapahtuvasta opiskelusta, työelämään siirtymisestä ja sen usein raastavan kovista vaatimuksista. Usein tähän elämänvaihee- seen sijoittuu myös perheen perustaminen ja pienten lasten van- hemmuus.

On kuitenkin kysyttävä, eikö myös sopivien toimintamuotojen ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjonta tälle ikäluokalle ole kirkossamme vasta etsimässä muotoaan. Uudenlaiset nuorille aikuisille tarkoitetut toimintamuodot saattavat herättää epäluuloja tai jopa vastustusta kirkollisissa päättäjäissä, kuten esimerkiksi Turussa käynnissä oleva keskustelu niin sanotusta sinkkutoiminnasta osoittaa. Varttuvilla ja aikuistuvilla nuorilla, joilla useinkin on hyviä kokemuksia rippikoulustaan, on usein intoa ja halua vaikuttaa kirkon elämään sekä päästä kehittämään sen toimintaa ja rakenteitakin. Mahdollisuuksia siihen on kuitenkin tarjoutunut hyvin vähän.

Kirkon luottamustoimissa nuorten osuus on valitettavan alhainen. Viime seurakuntavaaleissa koko maassa valituksi tulleista seurakuntien luottamushenkilöistä kaksi prosenttia oli alle 25-vuotiaita.

Kaksilla viime kirkkopäivillä aktiiviset nuoret maallikot ovat järjestäneet oman nuorten aikuisten kirkolliskokouksensa tai vastaavan kokoontumisen. Niissä on kiinnitetty huomiota siihen, että vaikka kirkkomme työntekijäkunnassa on kiitettävässä määrin paikkoja nuorille, ei nuorille aikuisille maallikoille ole juurikaan löytynyt sijaa ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Tähän huoleen tahdon mielelläni yhtyä. Kansankirkko tarvitsee päättäjikseen ja vastuunkantajikseen nuoria. Tämän vuoden seurakuntavaaleihin valmistauduttaessa tulee eri ryhmittymien ja vaaliyhdistysten listoille määrätietoisesti hankkia mukaan nuorten edustus. Nuorissa aikuisissa on pätevää ja asiantuntevaa joukkoa, joka tahtoo kantaa vastuutaan seurakunnan ja kirkon asioista. Tarvitsemme luottamuselimiimme välttämättä myös nuorten ihmisten raikkaita ja uudistushenkisiä ajatuksia siellä jo olevan kokemuksen rinnalle. Ne voisivat löytää myös niitä tapoja ja toimintamuotoja, jotka nuoret ihmiset voisivat tuntea omikseen.

Ketään ei pidä asettaa ehdokkaaksi tai sulkea siitä pois vain iän perusteella. Pätevyyttä kyllä löytynee kaikista ikäluokista. Kun seurakuntatasolle saadaan lisää nuoria päättäjiksi, kasvaa sieltä kokemuksen myötä myös kirkon yhteisissä luottamustehtävissä, kuten

esimerkiksi kirkolliskokouksessa, tarvittavia tuoreita voimia.

Kansankirkkomme tarvitsee jatkuvasti uudistumista. Uskon, että nuorten kutsuminen mukaan kantamaan vastuuta, suunnittelemaan ja päättämään, on oven aukaisu raikkaille ja tuoreille tuulille. Kirkolla, joka elää nykyisen yhteiskunnallisen muutoksen keskellä, ei voi olla varaa jättää heitä syrjään. Nuoria ja nuoria aikuisia on kutsuttava mukaan. Kansankirkko tarvitsee heitä.

Avauspuheen jälkeen *arkkipiispa Paarma* toivotti piispainkokouksen istunnon jäsenet tervetulleiksi, erityisesti tällä kertaa ensi kertaa istuntoon osallistuvat asessorit Mikko Himangan, Matti Wirilanderin, Pertti Voutilaisen, Tapio Luoman ja Jaakko Simojoen. Lisäksi arkipiispa toivotti tervetulleeksi kirkkoneuvos Seppo Häkkisen, joka ensimmäistä kertaa uudessa virassaan osallistui piispainkokouksen istuntoon. Arkipiispa julisti istunnon avatuksi.

## 2 §

### **Nimihuuto**

Toimitetussa nimihuudossa todettiin kaikkien piispainkokouksen jäsenten olevan läsnä.

### 3 §

#### **Työjärjestys**

Piispainkokous päätti

*hyväksyä esityslistan istunnon työjärjestykseksi.*

### 4 §

#### **Pöytäkirjan tarkistajat**

Piispainkokous päätti

*valita pöytäkirjan tarkistajiksi asessori Lars Junellin ja asessori Tapio Luoman.*

### 5 §

#### **Avioliiton siunaaminen**

Kirkolliskokous oli 8.11.2001 käsitellessään yleisvaliokunnan mietintöä 5/2001 hiippakuntakokouksesityksestä 11/2001, joka koskee KJ 2:20 §:n muuttamista, päättänyt lähettää tämän aloitteen piispainkokouksen käsiteltäväksi mahdollista ohjeistusta varten.

Hiippakuntakokouksesityksen mukaan kirkolliskokouksen tulisi täydentää mainittua kirkkojärjestyksen kohtaa siten, että avioliiton kirkollisen siunaamisen edellytyksenä olisi ainakin toisen puolison kuuluminen Porvoon julkilausuman

allekirjoittaneeseen kirkkoon. Esityksen tekijöiden mielestä avioliiton siunaamista koskevaa papille annettua harkintavaltaa ei ole ohjeistettu kuten esimerkiksi kirkkoon kuulumattomien hautaan siunaamisessa. Koska mitään rajoituksia ei ole siunaamiselle annettu, voi käytännössä tulla vastaan tilanne, jossa kumpikaan avioliiton siunaamista pyytävistä henkilöistä ei kuulu kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan eikä kumpikaan aio liittyä kirkkoon. He pyytävät siunaamista vain kirkollisen seremonian vuoksi. Tässä tapauksessa avioliiton siunaamista käytetään väärin.

Kirkolliskokouksen yleisvaliokunta totesi mietinnössään, että on sinänsä ilahduttavaa, että muualla solmittujen avioliittojen kirkollista siunaamista pyydetään entistä enemmän. Tällaiset toimitukset suovat mahdollisuuden toteuttaa kirkon varsinaista tehtävää, Jumalan siunauksen välittämistä ja evankeliumin sanoman kertomista. Yleisvaliokunnan kannan mukaan pyrkimys avioliiton kirkollisen siunaamisen väärinkäytön poistamiseen on perusteltua. Toisaalta se kuitenkin toteaa, että mainitun kirkkojärjestyksen kohdan muutoksella ei epäkohtaa voida poistaa, koska myös kirkon jäsen saattaa haluta siunaamista pelkästään seremoniallisista syistä. Mietintö korostaa myös nykyisen käytännön avaamaa mahdollisuutta ihmisten palvelemiseen evankeliumilla ikään, rotuun, kansallisuuteen tai uskontokuntaan katsomatta.

Valiokunta ei pitänyt tarpeellisena hiippakuntakokouksesityksessä toivottua kirkkojärjestyksen muuttamista, vaan katsoi, että on parempi lähettää aloite piispainkokoukselle, jonka mahdollisesti antama ohjeistus toisi asiaan selvyyttä. Piispainkokouksen kanta voitaisiin ottaa huomioon esimer-



kiksi Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamistyössä.

## **Valmistusvaliokunta**

Hiippakuntakokouksen tekemä aloite nivoutuu laajempiin yhteyksiin ja tärkeisiin kysymyksiin mm. kirkon itseymmärryksestä. Samalla se kertoo tilanteesta, jossa varsinkin kaupunkimaisessa toimintaympäristössä eletään. Monikulttuurisuus ja –arvoisuus asettaa haasteen kirkollisille toimituksille, joiden teologisia ja sosiaalieettisiä lähtökohtia ei aina tunneta. Aloitteen esittämän ongelman kasvualustana voi pitää jännitettä, joka aikamme yleisessä asenneilmastossa vallitsee toisaalta yksilöllisyyttä ja subjektiivisia oikeuksia korostavien sekä toisaalta yhteisöä ja siihen kuulumista painottavien näkökohtien välillä. Kuvaavaa on, että juuri avioliittoon vihkimisen ja myös avioliiton siunaamisen yhteydessä tämä jännite nousee helposti esille esimerkiksi kysymyksenä siitä, millaista musiikkia kirkossa voi toimitusten yhteydessä esittää.

Kristilliselle uskonnäkemykselle on leimallista yhteisöllisyyden korostaminen. Kirkolliset toimitukset, avioliiton siunaaminen mukaan lukien, nivotaan osaksi paikallisen seurakunnan ja koko kirkon elämää. Esimerkiksi toimitusaktin julkinen luonne ja seurakunnan esirukous osaltaan korostavat, että kyseessä ei ole yksityinen vaan yhteisöllinen uskonnollinen akti, yksi ajan ja paikan rajat ylittävän Kristuksen kirkon pyhistä toimituksista. Tästä näkökulmasta on perusteltua odottaa, että avioliiton siunaamisessa edes toinen puolisoista kuuluu kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan.

Hiippakuntakokouksesityksessä ehdotetaan ainakin toisen puolison kuulumista Porvoon yhteisön jäsenkirkkoon edellytyksenä kirkolliselle avioliiton siunaamiselle. Tätä rajausta on pidettävä liian ahtaana, koska siinä jätetään huomioon ottamatta mm. muihin kuin Porvoon yhteisöön kuuluvien luterilaisten kirkkojen jäsenet. KJ 2:20 § voidaan tulkita ilmeisen avarasti. Mainitun pykälän kommentaarissa todetaan, että siunaamisen voi toimittaa myös muun kirkon tai uskontokunnan kuin luterilaisten kirkkojen tai Porvoon yhteisön jäsenkirkkojen pappi, koska toimituksella ei ole oikeudellisia seuraamuksia. Jos siunaamisen suorittajan ei tarvitse olla luterilaisen tai edes Porvoon yhteisön jäsenkirkon pappi, ei samaa voi edellyttää siunattavalta avioparilta. Tästä huolimatta lakia säädettäessä ei ilmeisesti ole ollut mielessä tilannetta, jossa kristilliseen uskontokuntaan kuulumattomat, siviiliviranomaisen edessä vihityt puoliset pyytävät kirkollista siunaamista avioliitolleen. Kyse on pikemminkin tapauksista, joissa puolisoista ainakin toinen kuuluu kristilliseen uskonnolliseen yhteisöön.

Oleellisena seikkana kommentaarin sinänsä avarassa linjauksessa voi pitää, että siinä avioliiton kirkollinen siunaaminen nähdään toimituksena, jolla tulee olla yhteisöllinen ulottuvuus faktisen uskonnollisen yhteisön tai kirkon jäsenyyden muodossa. Tästä voi päätellä, että KJ 2:20 §:ää ei voi soveltaa niihin tapauksiin, joissa kumpikaan puolisoista ei kuulu mihinkään kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan.

Mainittua johonkin kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan kuulumista painottavaa näkökulmaa tukee myös KJ 5:9 §. Siinä todetaan, että jos pappia pyydetään tekemään papillis-

ta palvelusta muulle kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvalla kristityllä, hän ei saa siitä kieltäytyä, ellei sellainen ole ristiriidassa lain, kirkkojärjestyksen tai kirkon tunnustuksen kanssa. Mitä kristityllä tässä yhteydessä tarkoitetaan, jää avoimeksi. On kuitenkin luontevaa ajatella, että jäsenyys kristillisessä kirkossa tai yhdyskunnassa täyttäisi tämän edellytyksen.

Niitä uskonnollisia kirkkoja tai yhteisöjä, joiden jäsenyyttä ainakin toiselta puolisolta edellytetään, on vaikea määritellä. Voi tietysti ajatella, että KJ 2:18 §:n yhteydessä mainittu piispainkokouksen vuonna 1988 määrittelemä luettelo uskontokunnista, joiden jäsenet voidaan vihkiä kirkollisesti, siirrettäisiin ohjeistuksessa soveltaen koskemaan myös mainitun luvun 20. pykälää. Tällöin jäisi kuitenkin ottamatta huomioon mahdollisuus, että joihinkin ulkomaisiin kirkkoihin kuuluvat puolisot pyytävät siviiliviranomaisen edessä solmitulle avioliitolleen kirkollista siunaamista.

Ulkomaalaisten osalta voisi edellytyksenä ajatella kuulumista johonkin Luterilaisen maailmanliiton tai Kirkkojen maailmanneuvoston jäsenkirkkoon, mutta tämäkin linjaus olisi liian rajaava. Tapauksissa, joissa ulkomaalainen avio- pari pyytää kirkollista siunausta, voisikin jatkossa jättää papille laaja harkintavalta siunauksen edellytysten täyttymisen suhteen.

Huolellisen toimituskeskustelun rooli ja muut papin ammattitaitoon liittyvät seikat korostuvat entisestään tapauksissa, joissa kumpikaan avioliiton siunaamista pyytävistä puolisoista ei kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kirkon yhteisöllisyydestä nouseva toimitusten luonteen tulkin-

ta luo pohjan herätellä kysymystä kristillisen yhteisön jäsenyyden merkityksestä, jota pappi voi kirkollista siunaamista pyytävän, uskontokuntiin kuulumattoman avioparin kanssa pohtia.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous päättäisi suosittaa, että kirkollista siunaamista liitolleen pyytävältä avioparilta edellytetään, että ainakin toinen puolisoista kuuluu johonkin kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan.

### **Istuntokäsittely**

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Kantola, Niskanen, Voutilainen, Huovinen, Taatila, Vikström, Huotari, Paarma, Riekkinen ja Pihkala. Kantola katsoi, että asia ei ole seurakunnissa kovin merkittävä ongelma. Siksi suosituksen antaminen ei olisi tarpeen. Tässä asiassa voitaisiin toimia kuten ennen. Niskanen ilmaisi ajattelevansa saman suuntaisesti. Kristilliseen kirkkoon kuuluminen voi toisinaan olla tulkintakysymys. Voutilaisen mielestä kansankirkon ihanteeseen kuului palvelun ajatus. Jonkun kristillisen yhdyskunnan jäsenyyden edellyttäminen toiselta osapuolelta olisi luontevaa. Ehdotus oli hyvä. Huovinen piti ehdotuksen substanssia hyvänä. Salmi katsoi, että ehdotus toteutettuna merkitsisi jännitettä hautaan siunaamisen kanssa. Kirkkoon kuulumaton vainaja voidaan siunata. Jumala siunaa niitäkin, jotka eivät kuulu kirkkoon. Liian tiukan rajan vetäminen ei olisi tässä asiassa mielekäästä.

Kantolan mielestä asia voitaisiin ratkaista siirtämällä ohjeistus Kirkollisten toimitusten oppaaseen. Taatila totesi, että näin voitaisiin edetä matalamman profiilin kautta. Vikström katsoi, että asia tulisi palauttaa valmistusvaliokunnalle. Huotari kannatti Kantolan esitystä asian ottamisesta huomioon Kirkollisten toimitusten oppaassa. Laulaja ilmoitti olevansa valmis menemään tämän esityksen taakse. Huotari sanoi, että Kirkollisten toimitusten opas tuli käsitteilyyn vasta myöhemmin piispainkokouksen istunnon esityslistalla. Asiaan voitaisiin palata tämän käsittelyn jälkeen. Huovinen piti opasta oikeana paikkana tällaisen ohjeen antamiselle. Erillinen suositus muodostuisi aika irralliseksi. Paarma katsoi, että asiaan voitaisiin palata Kirkollisen toimitusten oppaan käsittelyn jälkeen. Riekkinen sanoi, että aloitteessa oli kyse seremoniaalisuuden välttämisestä. Huotari totesi, että Kirkollisten toimitusten oppaan yhteydessä asia voitaisiin selvittää kokonaisuudessaan.

Kantola esitti Huotarin kannattamana asian palauttamista valmistusvaliokunnalle. Suoritetussa äänestyksessä Kantolan esitys sai 10 ääntä ja valmistusvaliokunnan ehdotus 7 ääntä.

Asian käsittelyä päätettiin jatkaa seuraavana päivänä valmistusvaliokunnan uuden esityksen pohjalta.

(Jatkokäsittely 29 §:ssä)

## 6 §

### **Kirkkorakennusten ja muiden sakraalirakennusten käsitteiden selventäminen**

#### **Esityksen pääasiallinen sisältö**

Kirkolliskokous pyysi piispainkokoukselta lausuntoa kirkkohallituksen esityksestä 12/2001 kirkolliskokoukselle, joka koskee kirkkorakennusten ja muiden sakraalirakennusten käsitteiden selvittämistä. Seurakunnat hallinnoivat tai käyttävät joitain kirkonomaisia tiloja, joita ei voida pitää kirkkolain (KL 14:2 §) tarkoittamassa mielessä kirkollisina rakennuksina. Niiden rakentamispäätöstä ei ole tehty siinä järjestyksessä, mitä lainsäädäntö kirkon rakentamisesta määrää. Kirkko syntyy ainoastaan säädetyn hallinnollisen päätöksentekomenettelyn, ylemmän viranomaisen vahvistamisen sekä vihkimisen yhteisvaikutuksen tuloksena. Korkein hallinto-oikeus on vahvistanut tämän periaatteen (T 2186/1997). Joitain kirkollisia tiloja tai rakennuksia on kuitenkin vihitty kirkoiksi, vaikka niiden rakentamisesta päättäessä ei ole kaikilta osin noudatettu kirkkolain edellyttämää hallinnollista menettelytapaa (määräenemmistöpäätös, päätöksen alistaminen kirkkohallitukselle). Näitä rakennuksia ei siis juridisessa mielessä voida pitää kirkkoina.

Kirkkohallitus esittää kirkolliskokoukselle, että kirkolliseen säädöskäyttöön omaksutaan kappelin käsite. Tällä tarkoitetaan sakraalitilaa, joka ei ole kirkkolaissa tarkoitettu kirkko eikä siunauskappeli. Kappeli voisi olla käytötarkoitukseensa vihitty erillinen rakennus tai isomman

rakennuskokonaisuuden osa, joka on tarkoitettu kirkollisia toimituksia ja hartauden harjoitusta varten. Tämän periaatteen toteuttamiseksi kirkkohallitus ehdottaa, että kirkkojärjestykseen säädetään uusi 14 luvun 3 §:

*Seurakunnalla voi olla jumalanpalvelusten pitämistä, muuta hartauselämää ja kirkollisia toimituksia varten kappeli. Kappelista on soveltuvin kohdin voimassa, mitä 2 §:n 1 momentissa säädetään kirkosta.*

Kirkkojärjestyksen muutoksen yhteydessä tarkistettaisiin muutamia muita asiaan liittyviä määräyksiä. Jatkossa siunauskappelin tai kappelin käytöstä päättävät kirkkoherra ja kirkkoneuvosto (seurakuntaneuvosto) yhdessä ja erimielisyyden ratkaisee tuomiokapituli (KJ 9:7 §). Ehtoolista voitaisiin kirkon lisäksi viettää ilman erityistä tuomiokapitulin lupaa myös siunauskappelissa tai kappelissa (KJ 2:9 §) ja hautaan siunaaminen voitaisiin myös toimittaa kappelissa (KJ 2:22 §). Lisäksi kirkkolakiin tehtäisiin muutokset määräenemmistö päätöksestä, joka koskisi seurakuntien muun rakennuskannan mukaisesti myös kappelia (KL 9:3 §). Sana kappeli lisättäisiin myös määräykseen omaisuuden jakoperusteesta seurakuntajaon muuttamisen yhteydessä (KL 13:6 §).

Kirkkohallituksen esitykseen liittyy museoviraston lausunto. Siinä katsotaan ehdotuksen soveltuvan hyvin viime vuosikymmeninä rakennettuihin moninaisiin sakraalitaloihin. Museoviraston mielestä ongelman muodostaa ennen vuotta 1917 rakennetut kirkot, joiden perustamisvaihe ja status eivät täytä kirkollisen rakennuksen määritelmää (esim. entisten ruukkiseurakuntien kirkot ja saarnahuoneet). Näiden rakennusten kirkollisen rakennuksen taust-

tan ja aseman kiistäminen saattaa ne kirkollisten rakennusten suojelun ulkopuolelle.

Kirkolliskokous käsitteli asiaa syksyn 2001 istunnossaan. Se päätti lähettää asian lakivaliokuntaan, jolle käsikirjavalioikunnan ja piispainkokouksen oli annettava lausuntonsa.

### **Valmistusvaliokunta**

Muutoksella halutaan luoda kirkolliseen lainsäädäntöön kirkosta (KL 14:1 §) ja kirkollisesta rakennuksesta (KL 14 § 2) erillinen kappelin käsite. Se rinnastettaisiin kirkkoon siinä, että se vihittäisiin käyttötarkoitukseensa. Hallinnollisesti kappelia kuitenkin kohdeltaisiin kuten muitakin seurakunnan omistamia kiinteistöjä.

Piispainkokouksen valmistusvaliokunta katsoi, että esityksen perustelut ja johtopäätökset olivat oikean suuntaiset. Seurakunnat ovat jo tähän mennessä rakentaneet monenlaisia tiloja. Tulevaisuudessa saatetaan kaivata nykyistä enemmän kappeleita esimerkiksi suuriin ostoskeskuksiin, erilaisiin laitoksiin, leirikeskuksiin, seurakuntakeskuksiin tai muuhun seurakunnan alueella sijaitsevaan taajamaan. Seurakuntien hartauselämän syvenemisen kannalta tällainen kehitys on toivottavaa. Kappelin rakentamisesta ja hallinnoimisesta on perusteltua säätää esitetyllä tavalla.

Joissain tapauksissa KL 14:2 §:n tarkoittama kirkollinen rakennus (kirkko ja kellotapuli, siunaus- ja hautakappeli sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennus) on hankalasti määriteltävissä. Kirkkovaltuuston päätös uuden



kirkon tai siunauskappelin rakentamisesta on alistettava kirkkohallitukselle (KL 14:1 § 2 momentti) ja vain näin toimittaessa syntyy kirkollinen rakennus. Epäselvissä tapauksissa pääsääntönä voidaan pitää ao. kohdan kirkkolain kommentaarin huomautusta:

*”Jos rakennus on vanha ja srk:n kauan kirkkona pitäjä, se on kirkko, vaikka selvitystä sen rakentamispäätöksestä ei saada. Jos rakennus on tehty aikana, jolloin kirkko on voitu rakentaa vain tietyssä järjestyksessä syntyneen päätöksen perusteella (1869 KL 292 § ja EKL 338 §), lähtökohtana on, ettei se ole kirkko vaan kirkollinen rakennus tai muu seurakunnan kiinteistö. Tämä päätelmä on sitä varmempi mitä nuorempi ko. rakennus on.”*

Esitys ei siis muuta kirkon, siunauskappelin tai kirkollisen rakennuksen lainsäädännöllistä asemaa. Mikäli jokin seurakunnan omistama suhteellisen vanha ja arvokas kiinteistö (esim. saarnahuone tai kyläkirkko) ei täytä kirkollisen rakennuksen määritelmää, se jää yhteiskunnallisen rakennussuojelulain alaisuuteen (vrt. Rakennussuojelul 60/85 4 § 2 momentti, jonka mukaan kirkollisten rakennusten suojelusta on säädetty kirkkolaisissa), jos siitä on tehty kyseisen lain tarkoittama suojelupäätös. Näiden tilojen saattaminen kirkollisen lainsäädännön ja hallinnon piiriin saattaisi joissain tapauksissa olla perusteltua. Tällöin rakennuksen kunnostuspäätöksissä voitaisiin ottaa kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi huomioon sen tarkoituksenmukainen käyttö seurakunnan nykyisessä tilanteessa. Paikallisseurakunnan ja kirkkohallituksen (ei ympäristöministeriön, lääninhallituksen ja museoviraston) tulisi tehdä päätös seurakunnan omistamien rakennusten korjauksesta ja ylläpidosta.

KJ 14:1 § osoittaa, että pääperiaatteen mukaisesti jokaisella seurakunnalla on yksi kirkko. Ehdotus ei muuta tätä määräystä. Yhdellä seurakunnalla saattaa olla useampia kirkollisen lainsäädännön mukaisessa järjestyksessä rakennettuja kirkkoja. Joissain tapauksissa voisi olla tarkoituksenmukaista aikaansaada menettelytapa, jolla kirkko voitaisiin muuttaa kappeliksi. Tällöin näiden tilojen korjauspäätökset voitaisiin tehdä joustavasti ja nimitys vastaisi paremmin rakennuksen statusta ja käyttötarkoitusta. Vastaavasti saattaisi olla tarpeen luoda menettelytapa, jolla jokin seurakunnan hallinnoima rakennus tai sen osa saatettaisiin KL 14:2 §:n tarkoittamaksi kirkolliseksi rakennukseksi tai KL 14:1 §:n mukaiseksi kirkoksi. Tällöin voitaisiin esimerkiksi saattaa jokin vanha ja arvokas kiinteistö kirkollisten rakennusten suojelun piiriin (KL 14:5 §).

Esitystä lopullisesti muotoiltaessa olisi syytä vielä kiinnittää huomiota muutamaan seikkaan. Ehdotettu uusi KJ 14:3 § kuuluisi luontevimmin siten, että ilmaukset ”jumalanpalveluselämä” ja ”kirkolliset toimitukset” liittyisivät yhteen. Tämä olisi helpointa toteuttaa sanajärjestystä muuttamalla.

Ehdotus pitää sisällään maininnan ehtoollisen viettämisen ja hautaan siunaamisen mahdollisuudesta kappelissa. Maininta hautaan siunaamisesta ei liene aivan välttämätön, sillä tämä ajatus sisältyy jo ehdotettuun uuteen pykälään KJ 14:3. Mikäli hautaan siunaamisen yhteydessä halutaan mainita kappeli, olisi vastaava muutos syytä toteuttaa myös määrättäessä kasteesta ja vihkimisestä.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous antaisi kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen lausunnon.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Niskanen, Häkkinen, Vikström, Pihkala ja Paarma. Niskanen pohdiskeli, voidaanko sellainen kappeli vihkiä, joka ei ole seurakunnan omaisuutta. Häkkinen katsoi tällaisen tilanteen kirkkohallituksen mietinnön mukaisesti edellyttävän sopimusta kappelin omistajan ja seurakunnan välillä. Paarma katsoi kappeliksi vihkimisen antavan pysyvän oikeuden jakaa tässä tilassa ehtoollista. Tämä merkitsee tietyn vastuun siirtymistä tuomiokapitulilta piispalle. On siis mietittävä etukäteen, täyttääkö kappeliksi vihittävä tila ehtoollisen jakamiseen liittyvät edellytykset. Samalla olisi hyvä luoda tuomiokapituleihin käytäntö, miten kappeleiksi vihityistä tiloista pidetään luetteloä.

Piispainkokous päätti yksimielisesti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti

*antaa kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen lausunnon.*

*Liite***Piispainkokouksen lausunto nro1/2002 kirkolliskokoukselle****KIRKKORAKENNUSTEN JA MUIDEN SAKRAALIRAKENNUSTEN KÄSITTEIDEN SELVENTÄMINEN**

Seurakuntiin on viime aikoina rakennettu erityistiloja jumalanpalvelusta, kirkollisia toimituksia ja muuta hartauselämää varten. Niitä on syntynyt useimmiten seurakuntatalojen ja –keskusten yhteyteen sekä leirikeskukseen. Kappeleita on rakennettu myös erilaisten laitosten ja yhteisöjen käyttöön (mm. sairaalat, oppilaitokset, liike- ja matkailukeskukset), jolloin seurakunnat saattavat vastata niissä järjestettävästä toiminnasta omistamatta silti kyseisiä tiloja. Aiemmin on syntynyt kyläkirkkoja tai ns. ruukinkirkkoja.

Näitä tiloja ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa voida pitää kirkkolain tarkoittamassa mielessä kirkkoina, sillä niiden rakentamispäätöstä ei ole tehty siinä järjestyksessä, mitä lainsäädäntö kirkon rakentamisesta määrää. Kirkko syntyy ainoastaan säädetyn hallinnollisen päätöksentekomenettelyn, ylemmän viranomaisen vahvistamisen sekä vihkimisen yhteisvaikutuksen tuloksena. Korkein hallinto-oikeus on vahvistanut tämän periaatteen (T 2186/1997).

Joitain seurakunnan omistamia tiloja tai rakennuksia on kuitenkin vihitty kirkoiksi, vaikka niiden rakentamisesta päätettäessä ei ole kaikilta osin noudatettu kirkkolain edellyttämää hallinnollista menettelytapaa (määräenemmistö päätös, päätöksen alistaminen kirkkohallitukselle). Kirkkohallituksen esitys merkitsee kirkollisen lainsäädännön muuttamista tämän käytännön edellyttämälle tasolle.

Kirkkohallitus esittää, että kirkolliseen säädöskäyttöön omaksutaan kappelin käsite. Tällä tarkoitetaan sakraalitilaa, joka ei ole kirkkolaissa tarkoitettu kirkko eikä siunauskappeli. Tätä tarkoitusta varten ehdotetaan säädettäväksi kirkkojärjestykseen uusi 14

### luvun 3 §:

*Seurakunnalla voi olla jumalanpalvelusten pitämistä, muuta hartauselämää ja kirkollisia toimituksia varten kappeli. Kappelista on soveltuvin kohdin voimassa, mitä 2 §:n 1 momentissa säädetään kirkosta.*

Kirkkojärjestyksen muutoksen yhteydessä tarkistettaisiin muutamia muita asiaan liittyviä määräyksiä. Jatkossa siunauskappelin tai kappelin käytöstä päättävät kirkkoherra ja kirkkoneuvosto (seurakuntaneuvosto) yhdessä ja erimielisyyden ratkaisee tuomiokapituli (KJ 9:7 §). Ehtoollista voitaisiin kirkon lisäksi viettää ilman erityistä tuomiokapitulil lupaa myös siunauskappelissa tai kappelissa (KJ 2:9 §) ja hautaan siunaaminen voitaisiin myös toimittaa kappelissa (KJ 2:22 §). Lisäksi kirkkolakiin tehtäisiin muutokset määräänemistöpäätöksestä, joka koskisi seurakuntien muun rakennuskannan mukaisesti myös kappelia (KL 9:3 §). Sana kappeli lisättäisiin myös määräykseen omaisuuden jakoperusteesta seurakuntajaon muuttamisen yhteydessä (KL 13:6 §).

Kirkkohallituksen esitykseen liittyy museoviraston lausunto. Siinä katsotaan ehdotuksen soveltuvan hyvin viime vuosikymmeninä rakennettuihin moninaisiin sakraalitiloihin. Ongelman muodostaa kuitenkin ennen vuotta 1917 rakennetut kirkot, joiden perustamisvaihe ja status eivät täytä kirkollisen rakennuksen määritelmää (esim. entisten ruukkiseurakuntien kirkot ja saarnahuoneet). Näiden rakennusten kirkollisen rakennuksen taustan ja aseman kiistäminen saattaa ne kirkollisten rakennusten suojelun ulkopuolelle.

### **Piispainkokouksen kanta**

Muutoksella halutaan luoda kirkolliseen lainsäädäntöön kirkosta (KL 14:1 §) ja kirkollisesta rakennuksesta (KL 14:2 §) erillinen kappelin käsite. Se rinnastettaisiin kirkkoon siinä, että se vihitäisiin käyttötarkoitukseensa. Hallinnollisesti kappelia kuitenkin kohdeltaisiin kuten muitakin seurakunnan omistamia kiinteistöjä.

Piispainkokous katsoo, että esityksen perustelut ja johtopäätökset ovat oikean suuntaiset. Seurakunnat ovat rakentaneet monenlaisia tiloja. Tulevaisuudessa saatetaan kaivata nykyistä enemmän kappeleita esimerkiksi suuriin ostoskeskuksiin, erilaisiin laitoksiin, leirikeskukseen, seurakuntakeskuksiin tai muuhun seurakunnan alueella sijaitsevaan taajamaan.

Seurakuntien hartauselämän syvenemisen kannalta tällainen kehitys on toivottavaa. Kappelien rakentaminen nykyistä useammin leirikeskukseen palvelee seurakuntalaisia (mm. hiljaisuuden retriitit, rippikoululeirit ja muu leiritoiminta). Ostoskeskuksiin tai muualle ”elämän keskelle” rakennettu kappeli tarjoaa hengellisen levähdyspaikan. Turistilla voi olla lomansa aikana tavallista enemmän mahdollisuuksia keskittyä sakraalitulossa rukoukseen ja sairaalan kappeli palvelee ihmistä mm. sielunhoidollisissa tarkoituksissa. Kappelin rakentamisesta ja hallinnoimisesta on perusteltua säätää esitetyllä tavalla.

Joissain tapauksissa KL 14:2 §:n tarkoittaman kirkollisen rakennuksen (kirkot ja kellotapulit, siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset) tarkoittama rakennus on hankalasti määriteltävissä. Kirkkovaltuuston päätös uuden kirkon tai siunauskappelin rakentamisesta on alistettava kirkkohallitukselle (KL 14:1 § 2 momentti) ja vain näin toimittaessa syntyy kirkollinen rakennus. Epäselvissä tapauksissa pääsääntönä voidaan pitää ao. kohdan kirkkolain kommentaarin huomautusta:

*”Jos rakennus on vanha ja srk:n kauan kirkkona pitäjä, se on kirkko, vaikka selvitystä sen rakentamispäätöksestä ei saada. Jos rakennus on tehty aikana, jolloin kirkko on voitu rakentaa vain tietyssä järjestyksessä syntyneen päätöksen perusteella (1869 KL 292 § ja EKL 338 §), lähtökohtana on, ettei se ole kirkko vaan kirkollinen rakennus tai muu seurakunnan kiinteistö. Tämä päätelmä on sitä varmempi mitä nuorempi ko. rakennus on.”*

Esitys ei muuta kirkon, siunauskappelin tai kirkollisen rakennuksen lainsäädännöllistä asemaa. Mikäli jokin seurakunnan omistama suhteellisen vanha ja arvokas kiinteistö (esim. saarnahuone tai kylä-

kirkko) ei täytä kirkollisen rakennuksen määritelmää, jää se yhteiskunnallisen rakennussuojelulain alaisuuteen (vrt. Rakennussuojelul 60/85 4 § 2 momentti, jonka mukaan kirkollisten rakennusten suojelusta on säädetty kirkkolaissa), jos siitä on tehty kyseisen lain tarkoittama suojelupäätös. Näiden tilojen saattaminen kirkollisen lainsäädännön ja hallinnon piiriin saattaisi joissain tapauksissa olla perusteltua. Tällöin rakennuksen kunnostuspäätöksissä voitaisiin ottaa kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi huomioon sen tarkoituksenmukainen käyttö seurakunnan nykyisessä tilanteessa. Paikallisseurakunnan ja kirkkohallituksen tulisi siis tehdä päätös seurakunnan omistaman kulttuurihistoriallisesti arvokkaan vanhan rakennuksen korjauksesta ja ylläpidosta. Vaikka tämä periaate toteutettaisiinkin, kaivataan myös jatkossa korjauspäätöksiä tehtäessä ympäristöministeriön, lääninhallituksen tai museoviraston asiantuntemusta.

KJ 14:1 § osoittaa, että pääperiaatteen mukaisesti jokaisella seurakunnalla on yksi kirkko. Yhdellä seurakunnalla saattaa olla useampia kirkollisen lainsäädännön mukaisessa järjestyksessä rakennettuja kirkkoja. Joissain tapauksissa voisi olla tarkoituksenmukaista aikaansaada menettelytapa, jolla kirkko voidaan muuttaa kappeliksi. Tällöin näiden tilojen korjauspäätökset voitaisiin tehdä joustavasti ja nimitys vastaisi paremmin rakennuksen statusta ja käyttötarkoitusta. Vastaavasti saattaa olla tarpeen luoda menettelytapa, jolla jokin seurakunnan hallinnoima rakennus tai sen osa saatetaan KL 14:2 §:n tarkoittamaksi kirkolliseksi rakennukseksi tai KL 14:1 §:n mukaiseksi kirkoksi. Tällöin voitaisiin esimerkiksi saattaa jokin vanha ja arvokas kiinteistö kirkollisten rakennusten suojelun piiriin (KL 14:5 §).

Esitystä lopullisesti muotoiltaessa on syytä vielä kiinnittää huomiota muutamaan seikkaan. Ehdotettu uusi KJ 14:3 § kuuluu luontevimmin siten, että ilmaukset jumalanpalveluselämä ja kirkolliset toimitukset liittyvät yhteen. Luontevinta on ottaa muotoilussa huomioon myös sellainen mahdollisuus, että seurakunta omistaa useita kappeleita. Kyseisen pykälän ensimmäinen virke tulisi siis kuulua:

*”Seurakunnalla voi olla jumalanpalvelusten pitämistä, kirkkollisia toimituksia ja muuta hartauselämää varten myös yksi tai useampia kappeleita.”*

Kirkkohallituksen ehdotus pitää sisällään maininnan ehtoollisen viettämisen ja hautaan siunaamisen mahdollisuudesta kappelissa. Maininta hautaan siunaamisesta ei liene aivan välttämätön, sillä tämä ajatus sisältyy jo ehdotettuun uuteen pykälään KJ 14:3. Mikäli hautaan siunaamisen yhteydessä halutaan mainita kappeli, on vastaava muutos syytä toteuttaa myös määrättäessä kasteesta ja vihkimisestä. Tällöin KJ 2:16 §:n 1 momentti tulisi muuttaa muotoon:

*”Kaste toimitetaan kirkossa, kappelissa, kotona tai muualla sen mukaan kuin pappi ja asianosaiset siitä sopivat.”*

Vastaavasti KJ 2:19 §:n 2 momentti tulisi muuttaa muotoon:

*”Vihkiminen toimitetaan kirkossa, kappelissa tai muualla, sen mukaan kuin vihittävät siitä sopivat papin kanssa.”*

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo



## 7 §

### **Sopimus Saksan evankelisen kirkon kanssa**

Kirkkohallituksen virkamiestyönä on valmisteltu sopimusta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Saksan evankelisen kirkon välille. Lopullinen teksti laaditaan saksan, ruotsin ja suomen kielillä, mutta valmisteluvaiheessa on käytössä ollut ainoastaan saksankielinen versio. Sopimus sisältää useita teologisia yksityiskohtia. Asiakirjan jatkokäsittelyn kannalta on mielekäästä, että piispainkokous antaisi siitä lausuntonsa.

Sopimus sisältää seitsemän eri pykälää. Keskeiset osat sisältävät sopimuksen kirkkojen välisestä teologisesta perustasta, yhteistyöstä, suomenkielisestä työstä Saksan evankelisessa kirkossa, saksankielisestä työstä Suomen ev.-lut. kirkossa sekä sopimusteknisiä yksityiskohtia (§:t 5-7). Sopimus pohjautui aiempiin ekumeenisiin asiakirjoihin (Porvoon yhteinen julkilausuma ja Meissenin sopimus).

Sopimuksessa viitataan kirkkokuntien yhteisiin reformaation aikaisiin juuriin sekä sopijaosapuolten yhteistyöhön Luterilaisessa maailmanliitossa. Sopimuksen solmimisen myötä toteutuisi Saksan evankelisen kirkon jäsenkirkkojen ja Suomen ev.-lut. kirkon välillä saarnatuoli- ja ehtoollisyhteys.

Yhteisestä oppipohjasta mainitaan Vanhan ja Uuden testamentin kirjojen auktoriteettiasema sekä Jumalan sanan ilmeneminen lakina ja evankeliumina. Raamatun keskek-

sena on evankeliumi Jumalasta, joka Jeesuksen Kristuksen kautta rakastaa ja lunastaa maailman.

Yhteinen oppi sisältää Nikean ja apostolisen uskontunnustuksen sekä niissä ilmaistut trinitaariset ja kristologiset dogmit (Jeesus Nasaretilainen on tosi Jumala ja tosi ihminen, yksi Jumala kolmessa persoonassa Isänä, Poikana ja Pyhänä Henkenä). Kirkko perustuu kolmiyhteisen Jumalan toimintaan sanan ja sakramenttien kautta.

Sopimus ilmaisee ytimekkäästi yhteisen oppiperustan kasteesta ja ehtoollisesta. Kaikki kirkon jäsenet on kutsuttu osallistumaan apostoliseen tehtävään. Yhteisestä oppiperustasta mainitaan myös Pyhän Hengen toiminta sekä käsitys kirkon virkaan ordinoimisesta.

Tästä yhteisestä oppiperustasta seuraa luontevasti täysi kirkkojen jäsenten mahdollisuus ja velvollisuus osallistua mahdollisuuksiensa mukaan toisen kirkon elämään ja työhön. Tämä voisi toteutua yhteistyön, kirkon työntekijöiden vaihdon, opiskelijavaihdon, kirkon elämään liittyvien konsultaatioiden, kirkolliskokous- ja seurakuntavierailujen sekä Euroopan unionin puitteissa tapahtuvan yhteistyön kautta.

Sopimus sisältää yksityiskohtia suomenkielisestä työstä Saksan evankelisessa kirkossa sekä Suomen ev.-lut. kirkossa toteutettavasta saksankielisestä työstä.

Sopimusteksti on asiantuntevasti laadittu. Se sisältää kirkkomme oppiperustan kannalta keskeiset elementit. Tekstissä on lyhyesti ja ytimekkäästi vedottu keskeiseen

yhteiseen oppiperustaan. Tämän pohjalta sopimuksessa mainittu saarnatuoli- ja ehtoollisyhteys sekä muu käytännöllinen yhteistyö kirkkokuntien välillä on mahdollista toteuttaa. Tällä perusteella valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous antaisi sopimuksen hyväksymistä puoltavan lausunnon.

*Valmistusvaliokunta* ehdotti, että piispainkokous antaisi kirkon ulkoasiain neuvostolle liitteen mukaisen lausunnon.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Repo, Vikström, Pihkala, Huovinen, Riekkinen, Kantola, Paarma ja Salmi. Repo piti sopimusta Saksan evankelisen kirkon kanssa hyvänä. Silti hän kysyi, onko sopimuksen ketjuttaminen ajatellulla tavalla loogisesti mahdollista (Leuenberg, Porvoo Meissen)? Merkitseekö sopimuksen hyväksyminen asiallisesti samalla Leuenbergin sopimuksen hyväksymistä? Tällöin hyväksyttäisiin yhteys, joka toisaalla on torjuttu, sillä Suomen ev.-lut. kirkko ei ole Leuenbergin sopimusta allekirjoittanut. Vikström totesi, että ekumenian eteneminen ei aina ole täysin loogista. Mikäli sopimus allekirjoitettaisiin, merkitsisi se jo pitkään jatkuneen käytännön kirjaamista. Vikström haluaisi jo konkreettisesti mennä eteenpäin. Joihinkin käännöksen yksityiskohtiin Vikström katsoi, että voisi vielä kiinnittää huomiota.

Pihkala katsoi, että sopimus oli huolella laadittu ja siinä kodifioitiin olemassa oleva tilanne. Sopimuksen avulla luotaisiin toimivat kirkolliset yhteydet. Tässä ei tuotaisi takaoven kautta kirkkoomme sisään mitään sellaista, joka ei etuoven

kautta pääsisi sisään. Pihkala ei nähnyt tekstin muotoilussa sellaisia ehtoollisopin tai kolminaisuusopin ongelmia, jotka edellyttäisivät sopimusluonnoksen editointia. Huovinen katsoi, että sopimuksen myötä solmittaisiin yhteys, joka Leuenbergin sopimuksen kohdalla oli torjuttu. Kyseessä olisi merkittävä muutos, jonka tähden perustelut pitäisi kirjoittaa esiin. Pihkala katsoi, että perusteluja voisi kirjoittaa sopimusluonnosta enemmän auki, vaikka itse sopimusteksti olikin kunnossa.

Riekkinen huomautti valmistusvaliokunnan saaneen sopimusluonnoksen käyttöönsä saksankielisenä versiona vasta viimeisen kokouksensa jälkeen. Tässä vaiheessa katsottiin, että itse käytännöstä sopiminen oli tärkeintä ja siksi asian käsittelyä ei haluttu viivyttää jättämällä se seuraavaan kokoukseen. Mikäli teologiset perustelut olisi tarkoituksenmukaista kirjoittaa esiin, merkitsisi tämä asian siirtymistä syksyn piispainkokoukseen. Samalla asian kirkolliskokouksen käsittely viivästyisi. Vikströmin mielestä esitys oli hyvä ja luterilaisempi kuin Leuenbergin sopimus. Kantola piti aikataulua kireänä. Olisi ollut parempi järjestys, mikäli piispainkokouksella olisi ollut käytössään kirkon ulkoasian neuvoston ehdotus perusteluineen.

Pihkalan mielestä voitaisiin toimia niin, että piispainkokous ei laatisi teologisia perusteluja, vaan antaisi asiassa vain lausunnon. Toinen mahdollisuus olisi pyytää lykkäystä lausunnon antamiseksi. Huovinen katsoi, että asiakirja oli luterilaiselta kannalta Leuenbergiä parempi. Tässä vaiheessa ehkä riittäisi, että piispainkokous toivoisi kirkon ulkoasian neuvoston kirjoittavan auki dokumentin syntyprosessin, sen suhteen aiempiin kirkon sopimuksiin sekä kuvauksen do-

kumentin sisältämästä teologiasta. Paarma totesi, että kyseessä oli kirkon ulkoasiain neuvoston valmistelussa oleva dokumentti, jonka lopullisessa muotoilussa käytettäisiin hyväksi piispainkokouksen lausuntoa. Salmi piti hyvänä, että kirkon ulkoasian neuvosto velvoitettaisiin kirjoittamaan esitykseensä perustelut.

Lausuntoluonnos palautettiin valmistusvaliokunnalle uuden ehdotuksen tekemistä varten seuraavaksi istuntopäiväksi.

(Jatkokäsittely 30 §:ssä)

## 8 §

### **Kirkkoherran vaali**

Lapuan hiippakunnan tuomiokapituli esitti 31.10.2001 lähettämässään kirjeessä (Dnro 63/9.11.2001), että piispainkokous tekisi kirkolliskokoukselle esityksen KJ 6:25 §:n 1 momentin muuttamisesta. Aloitteen mukaan kirkkoherran virka tulisi voida kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston pyynnöstä julistaa uudelleen haettavaksi, jos virkaa oli hakenut vain yksi pätevä hakija.

### **Lapuan tuomiokapitulin perustelut**

Aloitetta perusteltiin seuraavasti:

”Nykyinen tilanne on syntynyt siitä, että säännös mahdollisuudesta jättää kirkkoherran virantäyttömenettely raukeamaan tuli edelliseen kirkkolakiin, kun pappisvirka avattiin

naisille. Tuolloin oli vielä voimassa säännös, joka edellytti automaattisesti toista hakuaikaa, kun virkaan oli vain yksi pätevä hakija. Virantäytön jättämisellä raukeamaan haluttiin välttää tilanne, jossa vakinaiseen virkaan tulee pappi, joka ei nauti seurakunnan luottamusta.

Kirkkolain uudistamiskomitea ehdotti toisen hakuajan säilyttämistä kirkkojärjestyksessä, mutta kirkkolain uudistamisvaliokunta halusi nopeuttaa virantäyttöä jättämällä suhteellisen yleisen toisen hakuajan pois. Uudistamisvaliokunta ei kuitenkaan samalla keventänyt raukeamaan jättämisen edellytyksiä. Kun uudessa kirkkojärjestyksessä samalla annettiin mahdollisuus myös peruuttaa hakemus kirkkoherran virkaan ennen vaaliehdotuksen tekemistä, niin virantäyttöprosessi muuttui olennaisesti.

On ilmeistä, että automaattisen toisen hakuajan ottaminen uudelleen käyttöön ei ole perusteltua, mutta toisen hakuajan edellytyksiä voidaan keventää. Tuomiokapitulit ovat soveltaneet KJ 6 luvun 25 §:n 1 momenttia suhteellisen tiukasti säännöksen sanamuodon mukaan. Esimerkiksi seurakunnan perustelua vaalitulanteen saamisesta kirkkoherranviran täytössä ei ole pidetty painavana syynä.

Seurakuntien ja virkojen hakijoiden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että kirkkoherran ja kappalaisen vaalia koskevat säännökset olisivat toisen hakuajan suhteen samanlaisia. KJ 6:25 §:n 1 momentti voisi siis olla samansisältöinen kuin 6 luvun 32 b §:n 2 momentti.”

## **Valmistusvaliokunta**

Nykyinen kirkkojärjestys määrää seuraavasti (KJ 6:25 §):

*Jos kirkkoherran virkaa on hakenut vain yksi pätevä ha-*

*kija, tuomiokapitulin on varattava kirkkoneuvostolle tai seurakuntaneuvostolle tilaisuus antaa lausuntonsa vaaliehtotuksen tekemisestä. Tämän jälkeen tuomiokapitulin on tehtävä vaaliehtotus tai painavista syistä päätettävä, että viran täyttämismenettely raukeaa.*

*Viran täyttämismenettelyn rauettua virka on julistettava haettavaksi niin kuin 21 §:ssä määrätään viimeistään vuoden kuluessa hakuajan päättymisestä lukien.*

Nykyisen säännöksen mukaan kirkkoherran virantäyttö voidaan jättää raukeamaan, mikäli kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto sitä pyytää ja tuomiokapituli katsoo, että tähän on olemassa painavat syyt. Tällöin virka on julistettava vuoden kuluessa haettavaksi.

Ehdotus mahdollistaisi uuden hakuajan käyttöön ottamisen tai viran nopean täytön tilanteessa, jossa kirkkoherran virkaa hakee ainoastaan yksi pätevä hakija. Tällöin tuomiokapituli voisi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston hakemuksesta joko julistaa viran uudelleen auki tai tehdä vaaliehtotuksen. Viran auki julistamista ei tarvitsisi perustella painavilla syillä.

Kappalaisen valinnasta vastaavassa tilanteessa kirkkojärjestys (KJ 6:32b § 2 ja 3 momentti) määrää seuraavasti:

*Jos virkaa on hakenut tai hakemuksen peruutuksen vuoksi tai muusta syystä on vain yksi pätevä hakija, kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto voi pyytää tuomiokapitulia julistamaan viran uudelleen haettavaksi.*

*Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi nimittää virkaan ainoan hakijan tai painavista syistä päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa.*

Valmistusvaliokunnan mielestä mikäli seurakunnan vakinaista virkaa hakisi ainoastaan yksi pätevä henkilö, olisi mielekästä luoda mahdollisuus viran uudelleen auki julistamisesta. Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulin aloite lisäisi virantäytön joustavuutta ja voisi joissain tilanteissa estää tehtävään sopimattoman henkilön valitsemisen kirkkoherran virkaan. Valmistusvaliokunnan mielestä Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulin aloite selkeyttäisi vaalikäytäntöä ja KJ 6:25 § voisi sisältää saman määräyksen kuin KJ 6:32b § 2 ja 3 momentti.

Muutoksen yhteydessä sekä kirkkoherran että kappalaisen virantäyttöä säätelevistä kohdista (KJ 6:25 § 1 momentti sekä KJ 6:32b § 3 momentti) kannattaisi tarpeettomana poistaa maininta painavista syistä. Oli itsestään selvää, että tuomiokapituli teki päätöksensä tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella. Maininta aiheuttaisi turhia pohdintoja, olisivatko kussakin yksittäistapauksessa esiin nousseet perustelut kirkkojärjestyksen tarkoittamassa mielessä ”painavia syitä”.

Mikäli kirkkoherran virantäyttöä koskeva määräys uudistettaisiin tämän mukaisesti merkitsisi se kirkkoherran kohdalla lausunnon antajatahon muutosta. Kirkkoherran viranhaltijalla on keskeinen merkitys seurakunnan toiminnan kannalta. Tästä syystä olisi luontevaa, että lausunnon antaisi kirkkovaltuusto, ei kirkkoneuvosto, kuten nykyinen kirkkojärjestyksen määräys edellyttää. Tästä syystä valmistusvaliokunta ehdotti, että kirkkoherran kohdalla KJ 6:25 §:ssä mainitun lausunnon antaisi kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto. Tältä osin käytäntö



muuttuisi samalla yhdenmukaiseksi kirkkoherran ja kap-palaisen kohdalla.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous tekisi kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen esityksen.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Laulaja, Taatila, Niskanen, Vikström, Pihkala, Junell, Riekkinen, Simojoki ja Kantola.

Laulaja totesi, että kyseessä oli pieni kirkkoherran viran-täytön tilanteen selkiinnyttäminen. Joustavuuden tähden olisi luontevinta, että lausunto pyydetäisiin kirkkoneu-vostolta, ei kirkkovaltuustolta. Taatila kannatti tätä ajatus-ta. Niskanen katsoi, että painavien syiden pois jääminen tekstistä ei olisi perusteltua hakijoiden oikeusturvan toteu-tumisen kannalta. Myös Vikström piti painavien syiden maininnan poistamista ongelmallisena. Pihkala piti uutta muotoilua vanhaa parempana. Tuomiokapituli ei missään tilanteessa voisi tehdä mielivaltaisia päätöksiä. Nykyisen kirkkojärjestyksen teksti jättää auki, millaiset syyt olivat painavia. Riekkinen totesi, että valmistusvaliokunnan al-kuperäisen esityksen mukaisen kirkkovaltuuston voisi keskustelussa esitettyjen argumenttien pohjalta muuttaa kirkkoneuvostoksi.

Niskanen esitti Vikströmin kannattamana, että esitys jä-tettäisiin raukeamaan. Suoritetussa äänestyksessä uudis-tettu valmistusvaliokunnan kanta sai 9 ääntä ja Niskasen ehdotus samoin 9 ääntä. Puheenjohtajan kannatettua val-mistusvaliokunnan ehdotusta piispainkokous päätti

*tehdä kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen esityksen.*

*Liite***Piispainkokouksen esitys nro 1/2002 kirkolliskokoukselle****KIRKKOHERRAN VAALI**

Lapuan hiippakunnan tuomiokapituli esittää, että piispainkokous tekisi kirkolliskokoukselle esityksen KJ 6:25 §:n 1 momentin muuttamisesta. Aloitteen mukaan kirkkoherran virka tulisi voida kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston pyynnöstä julistaa uudelleen haettavaksi, jos virkaa on hakenut vain yksi pätevä hakija.

Entisen kirkkolain aikaan oli voimassa määräys, joka automaattisesti edellytti toista hakuaikaa, kun virkaan oli vain yksi pätevä hakija (EKL 159 §). Tällä haluttiin välttää tilanne, jossa vakinaiseen virkaan tulee pappi, joka ei nauti seurakunnan luottamusta. Uudessa kirkkojärjestyksessä annettiin mahdollisuus peruuttaa hakemus kirkkoherran virkaan ennen vaaliehdotuksen tekemistä. Samalla luovuttiin automaattisesta toisesta hakuajasta. Tällöin virantäyttöprosessi muuttui olennaisesti.

Nykyisen kirkkojärjestyksen määräyksen mukaan (KJ 6:25 §) kirkkoherran virantäyttö voidaan jättää raukeamaan, mikäli kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto sitä pyytää ja tuomiokapituli katsoo, että tähän on olemassa painavat syyt. Tällöin virka on julistettava vuoden kuluessa haettavaksi.

Automaattisen toisen hakuajan ottaminen uudelleen käyttöön ei ole perusteltua. Silti toisen hakuajan mahdollisuus voidaan tehdä nykyistä helpommaksi. KJ 6:25 §:n 1 momentin mukaan tuomiokapituli voi ainoastaan painavista syistä päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa. Esimerkiksi seurakunnan halua aikaansaada todellinen vaali ei ole pidetty tällaisena perusteluna. Maininta painavista syistä onkin katsottava liiaksi paikallisseurakun-

nan ja tuomiokapitulien mielekästä virantäyttöä kahlitsevaksi määräykseksi.

Piispainkokouksen ehdotus mahdollistaisi uuden hakuajan käyttöön ottamisen tai viran nopean täytön tilanteessa, jossa kirkkoherran virkaa hakee ainoastaan yksi pätevä hakija. Tällöin tuomiokapituli voisi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston lausunnon saatuaan joko päättää julistaa virka uudelleen auki tai tehdä vaaliehtotuksen. Viran auki julistamista ei tarvitsisi perustella painavilla syillä. Tämä käytäntö lisäisi virantäytön joustavuutta ja voisi joissain tilanteissa estää tehtävään sopimattoman henkilön valitsemisen kirkkoherran virkaan.

Seurakuntien ja virkojen hakijoiden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että kirkkoherran ja kappalaisen vaalia koskevat säännökset olisivat toisen hakuajan suhteen samanlaisia. KJ 6:25 §:n 1 momentin voisi jatkossa olla soveltuvien osin saman sisältöinen kuin KJ 6 32b §:n 2 ja 3 momentti.

Kirkkojärjestys (KJ 6:32b § 2 momentti) määrää kappalaisen valinnasta vastaavassa tilanteessa seuraavasti:

*Jos virkaa on hakenut tai hakemuksen peruutuksen vuoksi tai muusta syystä on vain yksi pätevä hakija, kirkkovaltuusto tai seurakuntaneuvosto voi pyytää tuomiokapitulia julistamaan viran uudelleen haettavaksi.*

*Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi nimittää virkaan ainoan hakijan tai painavista syistä päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa.*

Mikäli kirkkoherran virantäyttöä koskeva määräys uudistettaisiin tämän mukaisesti, merkitsisi se lausunnon antajatahon muutosta. Kirkkoherran virantäyttöprosessia ei kuitenkaan tarpeettomasti kannata pitkittää. Tästä syystä on luontevaa, että lausunnon antaa kirkkoneuvosto, vaikka kappalaisen kohdalla lausunnon antajatahona onkin kirkkovaltuusto.

Piispainkokous katsoo, että sekä kirkkoherran että kappalaisen viran kohdalla kirkkojärjestyksen maininta painavista syistä on tarpeeton (KJ 6:25 § 1 momentti sekä KJ 6:32b § 3 momentti). On itsestään selvää, että tuomiokapituli tekee päätöksensä tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella. Maininta aiheuttaa turhia pohdintoja, ovatko kussakin yksittäistapauksessa esiin nousseet perustelut kirkkojärjestyksen tarkoittamassa mielessä ”painavia syitä”.

Piispainkokous esittää kunnioittavasti, että kirkolliskokous tekisi päätöksen, jolla

*muutetaan* 8 päivänä marraskuuta 1991 annetun kirkkojärjestyksen (1055/1993) 6 luvun 25 § ja 32b §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 25 § osaksi päätöksessä 1692/1995 ja 32b § 3 momentti mainitussa päätöksessä, seuraavasti:

## KIRKKOJÄRJESTYS

### 6 luku

#### **Viranhaltijat ja työntekijät**

##### 25 §

Jos kirkkoherran virkaa on hakenut tai hakemuksen peruutuksen vuoksi tai muusta syystä on vain yksi pätevä hakija, tuomiokapitulin on varattava kirkkoneuvostolle tai seurakuntaneuvostolle tilaisuus antaa lausuntonsa vaaliehdotuksen tekemisestä. Tällöin kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto voi pyytää tuomiokapitulia julistamaan viran uudelleen haettavaksi.

Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapitulin on tehtävä vaaliehdotus tai päätettävä, että viran täyttämismenettely raukeaa.

Viran täyttämismenettelyn rauettua virka on julistettava haettavaksi niin kuin 21 §:ssä määrätään viimeistään vuoden kuluessa hakuajan päättymisestä lukien.

32b §

-----

Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi nimittää virkaan ainoan hakijan tai päättää, että virran täyttämismenettely raukeaa.

-----

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo

**Rinnakkaistekstit****Kirkkojärjestys**

Piispainkokous esittää, että kirkolliskokous tekisi päätöksen, jolla

*muutetaan* 8 päivänä marraskuuta 1991 annetun kirkkojärjestyksen (1055/1993) 6 luvun 25 § ja 32b §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 25 § osaksi päätöksessä 1692/1995 ja 32b § 3 momentti mainitussa päätöksessä, seuraavasti:

*Voimassa oleva säännös*

*Ehdotus*

## 6 luku

**Viranhaltijat ja työntekijät**

## 25 §

Jos kirkkoherran virkaa on hakenut vain yksi pätevä hakija, tuomiokapitulin on varattava kirkkoneuvostolle tai seurakuntaneuvostolle tilaisuus antaa lausuntonsa vaaliehtotuksen tekemisestä. Tämän jälkeen tuomiokapitulin on tehtävä vaaliehdotus tai painavista syistä päätettävä, että viran täyttämismenettely raukeaa.

Viran täyttämismenettelyn rauettua virka on julistettava haettavaksi niin kuin 21 §:ssä määrätään viimeistään vuoden kuluessa hakuajan päättymisestä lukien.

Jos kirkkoherran virkaa on hakenut tai hakemuksen peruutuksen vuoksi tai muusta syystä on vain yksi pätevä hakija, tuomiokapitulin on varattava kirkkoneuvostolle tai seurakuntaneuvostolle tilaisuus antaa lausuntonsa vaaliehtotuksen tekemisestä. Tällöin kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto voi pyytää tuomiokapitulia julistamaan viran uudelleen haettavaksi.

*Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi tehdä vaaliehtotuksen tai päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa.*

Viran täyttämismenettelyn rauettua virka on julistettava haettavaksi niin kuin 21 §:ssä määrätään viimeistään vuoden kuluessa hakuajan päättymisestä lukien.

## 32b §

-----  
 Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi nimittää virkaan ainoan hakijan tai *painavista syistä* päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa.  
 -----

-----  
 Jos uudella hakuajalla ei tule virkaan uutta pätevää hakijaa, tuomiokapituli voi nimittää virkaan ainoan hakijan tai (*poist.*) päättää, että viran täyttämismenettely raukeaa.  
 -----

-----  
*Tämä päätös tulee voimaan*  
*päivänä        kuuta 200 .*  
 -----

## 9 §

### **Hiippakuntahallinnon kehittäminen**

Kirkolliskokous käsitteli 10.-12.1.2000 hiippakuntahallintokomitean mietinnön (Sarja A 1998:1) pohjalta tehtäviä johtopäätöksiä. Tällöin se päätti lähettää hiippakuntahallinnon uudistusta koskevan asian Kirkkohallitukselle tarvittavien säädösmuutosten valmistelua varten.

Kirkkohallituksessa valmisteltiin virkatyönä hiippakuntahallintouudistusta koskeva esitysluonnos, joka perustui kirkolliskokouksen periaatelinjauksiin. Kirkkohallitus pyysi jatkovalmistelua varten lausunnot tuomiokapituleilta tästä mietintöluonnoksesta 31.10.2000 mennessä. Käsiteltyään luonnosta Kirkkohallitus antoi kirkolliskokoukselle esityksensä ”Hiippakuntahallinnon kehittäminen” (Kirkkohallituksen esitys nro 1/2001).

Kirkolliskokous lähetti 7.5.2001 hiippakuntahallinnon kehittämistä koskevan Kirkkohallituksen esityksen nro 1/2001 hallintovaliokunnalle, jonka tuli saada asiasta lakivaliokunnan lausunto. Kirkon laintarkastustoimikunta on antanut Kirkkohallituksen esityksestä lausunnon 27.4.2001 (Kirkon laintarkastustoimikunnan lausunto nro 6/2001).

Piispainkokoukselta ei ole pyydetty esityksestä lausuntoa. Piispainkokouksen keskeinen tehtävä on käsitellä hiippakuntien hallintoa ja hoitoa koskevia asioita (KL 21:2 § 1 momentti 1 kohta). Kirkkohallituksen esitys nro 1/2001 ”Hiippakuntahallinnon kehittäminen” on useissa kohdin

erilainen kuin hiippakuntahallintokomitean mietintö, josta piispainkokous on antanut lausuntonsa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle). Kirkkohallituksen esitys sisältää hiippakuntien hallintoon monin eri tavoin vaikuttavia muutoksia, joten piispainkokous piti tarpeellisena arvioida muutosten tarkoituksenmukaisuutta.

Istunnossaan 11.-12.9.2001 piispainkokous päätti KL 21:2 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, että se antaa asiasta lausuntonsa kirkolliskokoukselle. Lausuntoehdotusta valmistelemaan asetettiin työryhmä, johon kuuluivat puheenjohtajana piispa *Samuel Salmi* ja jäseninä asessorit *Kari Mäkinen*, *Matti Mäkinen* ja *Pekka Särkiö*. Vs. piispainkokouksen sihteeri *Kalervo Salo* kutsuttiin osallistumaan työryhmän työskentelyyn. Työryhmä otti sihteerikseen asessori *Seppo Häkkisen*.

Työryhmä jätti mietintönsä ”Hiippakuntahallinnon kehittäminen” (Sarja B 2002:2) 11.1.2002 piispainkokoukselle. Mietinnön teksti on laadittu kirkolliskokoukselle annettavan lausunnon muotoon.

Työryhmä näkee hiippakuntaedustajiston perustamisen vahvistavan hyvällä tavalla hiippakunnan itsenäisyyttä sekä tuovan hiippakuntahallintoon kaivatun synodaalisen elementin. Kirkkohallituksen esityksessä ei kuitenkaan riittävästi kiinnitetä huomiota siihen, että hiippakuntaedustajiston asioiden valmistelu ja muu hallinnollinen työ lisääntyy esityksen toteutuessa. Tästä johtuu tuomiokapitulien resurssitarpeiden kasvu.



Hiippakunnan toiminta ja hallinto ovat osa piispan kaitsementatehtävää. Tämä ulottuvuus on Kirkkohallituksen esityksessä jäänyt osittain taka-alalle. Hiippakunta ja tuomiokapituli ovat piispan kaitsementaviran hoitamiseen tarkoitettu organisaatio. Viran luonteen takia piispalla tulee olla johtava asema hiippakuntahallinnossa. Piispa on korkein yksittäisviranomainen hiippakunnassa, ei vain tuomiokapitulin puheenjohtaja (KJ 18:1 §).

Piispa ei voi toteuttaa kaitsement- ja johtamistehtäväänsä ilman hallinnollisia välineitä. Tässä mielessä tuomiokapituli on piispan ”esikunta”. Piispan kaitsementatehtävä vaikuttaa myös tuomiokapitulin kollegion kokoonpanoon. Työryhmän mielestä tuomiokapituli tulee säilyttää nykyisessä kokoonpanossaan erityistä asiantuntemusta ja virkavastuuta vaativana hallintoelimenä. Hiippakuntaedustajiston ja tuomiokapitulin suhdetta tulisi mieluummin verrata Kirkkohallituksen ja sen virastokollegion suhteeseen kuin seurakuntatasolla kirkkovaltuuston ja kirkkoneuvoston suhteeseen. Tällöin hiippakuntaedustajisto vastaisi Kirkkohallituksen täysistuntoa ja tuomiokapituli puolestaan virastokollegiota, jossa tuomiokapitulin tavoin on edustettuna laaja asiantuntemus teologian ja juridiikan alueilta.

Tuomiokapitulin kokoonpanoa tulee tarkastella sen tehtävistä käsin. Sen käsittelemät asiat edellyttävät jäseniltään teologista ja juridista asiantuntemusta. Tähän tarkoitukseen nykyinen kokoonpano oli perusteltu. Tarkoituksenmukaista ja hyvin toimivaa järjestelmää ei kannata muuttaa. Joka tapauksessa lakimiesasessorin asema tuomioka-

pitulin kollegion jäsenenä tulee turvata. Toimivaa apujäsenjärjestelmää ei kannata lakkauttaa.

Työryhmä katsoo, ettei kirkollista muutoksenhakujärjestelmää ole riittävästi tarkasteltu kirkon itsenäisyyden ja itsemääräämisoikeuden kannalta. Kirkkohallituksen esityksessä liitytään yleisiin hallinnon oikeusturvan viime vuosien kehittämisperiaatteisiin. Taustana olivat hallitusmuodon ja sittemmin perustuslain perusoikeussäännökset sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Tältä pohjalta Kirkkohallituksen esitys on johdonmukainen ja perusteltavissa. Siinä ei kuitenkaan tuoda tarpeellisella tavalla esille sitä, että oikeusturvakysymykset eivät ole nykyisessäkään järjestelmässä vaarantuneet. Muutoksenhakujärjestelmän uudistusehdotuksessa ei ole huomioitu sitä, että tuomiokapitulilla on piispan kanssa kokonaisvastuu seurakuntien hallinnon laillisuuden valvonnasta (KJ 18:1 § ja 19:1 §). Tästä laillisuusvalvontatehtävästä johtuen ei ole tarkoituksenmukaista jakaa hallintokanteluiden ja valitusasioiden käsittelyä eri viranomaisille.

Rovastikuntaan kuuluvien seurakuntien yhteistyö ja synodaalikokoukset eivät suinkaan ole tarpeettomia, vaan niihin sisältyi monia kirkon työn kehittämisen mahdollisuuksia. Tämä näkökohta ei tule esille Kirkkohallituksen esityksessä.

*Valmistusvaliokunta* totesi, että lausuntoehdotuksessa tulee esiin tuomiokapitulien ja piispainkokouksen hiippakunnallisen hallinnon ja työn asiantuntemus. Työryhmän esille nostamat näkökohdat Kirkkohallituksen esityksestä ovat teologisesti ja käytännöllisesti perusteltuja ja niihin

voi yhtyä.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous antaisi kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen lausunnon.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Taatila, Huotari, Vikström, Laulaja, Pihkala ja Wirilander. Taatila piti lausuntoa hyvänä ja tasapainoisena. Huotari selosti asiasta hallintovaliokunnassa käytyä keskustelua. Myös Vikström katsoi, että lausuntoluonnos oli asianmukainen ja se voitiin antaa. Laulaja ilmaisi tyytyväisyytensä painavasta ja teologisesti hyvin perustellusta lausunnosta. Uudistuksessa on hyvää hiippakuntien taloudellinen autonomia. Pihkalan mukaan lausunnon mukainen malli toimii, mutta pääsihteerin ja lakimiesasessorin suhde muodostaa ongelman. Tuomiokapitulin maallikkojäsenet turhautuisivat käytännön työssä. Wirilander piti maallikkojen roolia hiippakuntaedustajistossa luontevana.

Lausuntoehdotuksen yksityiskohtaisessa käsittelyssä Pihkala esitti kappaleen ”Tuomiokapitulien kokoonpano” alkuun virkettä: ”Piispainkokous asettuu tukemaan Kirkkohallituksen lausuntoa, mutta kiinnittää huomiota seuraaviin ongelmiin.” Esitystä ei kannatettu. Kappaleeseen ”Kirkollisvalituksen muutoksenhakutie, oikaisumenettelyn laajentaminen ja valituskiellot” Pihkala esitti piispainkokouksen kannaksi, että lainkäyttöasiat voitaisiin siirtää suunnitelluille elimille. Esitystä ei kannatettu.

Himanka esitti Taatilan kannattamana, että kappaleeseen ”Rovastikunta ja lääninrovasti” lisättäisiin kolmas kappale, joka kuuluisi seuraavasti: ”Piispainkokous toteaa, että

rovastikunnat ovat hyvin erilaisia. On vaikeaa tehdä niitä kaikkia koskevia ratkaisuja. Tämän mietinnön asioista koetaan ongelmallisiksi mm. lääninrovastin rooli rovastikunnallisten yhteistyöelinten asettajana ja rovastikuntakokouksen jääminen vapaaehtoiseksi. Tässä mietinnössä rovastikuntiin ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Olisi aiheutta tehdä rovastikunnista ja rovastikuntatoiminnasta eri mietintö.” Käydyssä äänestyksessä valmistusvaliokunnan kanta sai 9 ääntä ja Himangan esitys 8 ääntä.

Piispainkokous päätti

*antaa kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen lausunnon.*

*Liite***Piispainkokouksen lausunto nro 2/2002 kirkolliskokoukselle****HIIPPAKUNTAHALLINNON KEHITTÄMINEN****Tausta**

Kirkkohallitus antoi keväällä 2001 kirkolliskokoukselle esityksen Hiippakuntahallinnon kehittäminen (Kirkkohallituksen esitys nro 1/2001). Kirkolliskokous lähetti 7.5.2001 Kirkkohallituksen esityksen hallintovaliokunnalle, jonka tuli saada asiasta lakivaliokunnan lausunto. Kirkon laintarkastustoimikunta on antanut Kirkkohallituksen esityksestä lausunnon 27.4.2001 (Kirkon laintarkastustoimikunnan lausunto nro 6/2001).

Piispainkokoukselta ei ole pyydetty esityksestä lausuntoa. Piispainkokouksen keskeinen tehtävä on käsitellä hiippakuntien hallintoa ja hoitoa koskevia asioita (KL 21:2 § 1 momentti 1 kohta). Kirkkohallituksen esitys nro 1/2001 ”Hiippakuntahallinnon kehittäminen” on useissa kohdin erilainen kuin hiippakuntahallintokomitean mietintö, josta piispainkokous on antanut lausuntonsa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle). Kirkkohallituksen esitys sisältää hiippakuntien hallintoon monin eri tavoin vaikuttavia muutoksia, joiden tarkoituksenmukaisuutta piispainkokous piti tarpeellisena arvioida. Istunnossaan 11.-12.9.2001 (8 §) piispainkokous päätti KL 21:2 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, että asiasta annetaan lausunto kirkolliskokoukselle.

## **Kirkkohallituksen esitys**

Kirkkohallituksen esityksessä kirkolliskokoukselle nro 1/2001 ehdotetaan hiippakuntahallinnon kehittämistä ja hiippakunnan taloudellisen ja toiminnallisen aseman vahvistamista. Hiippakunnan toimintaa ja taloutta johtamaan perustettaisiin hiippakuntaedustajisto. Sen jäseninä olisivat piispa sekä 14 maallikkoa ja 6 pappia, jotka valittaisiin eri vaalilla, mutta muutoin samalla tavalla kuin kirkolliskokouksen jäsenet. Näiden toimikausi olisi neljä vuotta. Piispa toimisi hiippakuntaedustajiston itseoikeutettuna puheenjohtajana. Tuomiokapitulin muilla jäsenillä, hiippakunnasta Kirkkohallitukseen valitulla jäsenellä ja Kirkkohallituksen pappisjäsenellä olisi hiippakuntaedustajistossa läsnäolo- ja puheoikeus.

Hiippakuntaedustajisto hyväksyisi hiippakunnan toiminta- ja taloussuunnitelman, tekisi talousarvioesityksen kirkon keskusrahastolle, perustaisi ja lakkauttaisi hiippakunnan virat ja hyväksyisi osaltaan hiippakunnan talousarvion ja tilinpäätöksen. Hiippakunnan tilinpäätös tarkastettaisiin ja vahvistettaisiin sekä tili- ja vastuuvapaus myönnettäisiin kirkon keskusrahaston tilinpäätöksen yhteydessä. Hiippakuntaedustajistolla olisi oikeus tehdä esityksiä kirkolliskokoukselle. Hiippakuntakokous ja rovastikuntakokous lakkautettaisiin. Tuomiokapituli valmistelisi hiippakuntaedustajiston käsiteltävät asiat ja panisi sen päätökset täytäntöön.

Tuomiokapitulia esitetään täydennettäväksi kahdella maallikkojäsenellä, jotka hiippakuntaedustajiston maallikkojäsenet valitsisivat neljäksi vuodeksi kerrallaan. Maallikkojäsenet olisivat luottamushenkilöitä. Tuomiokapitulin jäseninä olevien sivutoimisten pappisasessorien virat säilytettäisiin. Lakimiesasessori ei olisi enää tuomiokapitulin jäsen, vaan esittelijä sekä lainopillinen ja hallinnollinen asiantuntija. Hänellä samoin kuin hiippakunnan pääsihteerillä olisi läsnäolo- ja puheoikeus tuomiokapitulin istunnossa.

Tuomiokapitulin lainkäyttöasiat, kuten seurakunnan viranomais-ten päätöksistä tehdyt valitukset ja hallintoriita-asiat, siirrettäisiin alueelliseen hallinto-oikeuteen lukuun ottamatta alistusvalituksia. Muutoin tuomiokapitulin tehtävät säilyisivät ennallaan. Myös Kirkkohallituksen päätöksistä valitettaisiin ensi asteessa hallinto-oikeuteen ja vasta sen päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Oikaisumenettelyä laajennettaisiin ennen valittamista. Kirkollishallinnon valituskieltoja vähennettäisiin.

Hiippakunnan hallinto rakentuisi kuten tähänkin asti episkopaa-lis-synodaaliselle perustalle. Piispa olisi hiippakuntaedustajiston ja tuomiokapitulin itseoikeutettu jäsen ja puheenjohtaja. Hän hoi-taisi entiseen tapaan yksittäisviranomaisena piispanvirkaan kuu-luvat tehtävät näistä hallintoelimistä riippumattomana.

Joka kuudes vuosi pidettävistä synodaalikokouksista luovuttai-siin. Sen sijaan pappeinkokouskäytäntöä kehitettäisiin osana piis-pan kaitsentatehtävää ilman yksityiskohtaisia säännöksiä. Lak-kautettavaksi esitetyn hiippakuntakokouksen sijasta piispa voisi tarvittaessa kutsua seurakuntien luottamushenkilöitä, viranhalti-joita ja työntekijöitä sekä yhdistysten, säätiöiden ja laitosten edustajia erityiseen hiippakuntapäivään käsittelemään kirkon ja hiippakunnan kannalta ajankohtaisia asioita.

Hiippakuntajakoa sekä hiippakuntien rajojen tarkistamista koske-va kirkolliskokouksen päätöstä ei enää alistettaisi valtioneuvos-ton ratkaistavaksi.

Ehdotukset toteutettaisiin muuttamalla kirkkolakia (1054/93), kirkkojärjestystä (1055/93) ja kirkon vaalijärjestystä (1056/93) sekä kirkon erityistehtävissä olevien viranhaltijoiden virkasääntöä ja kirkolliskokouksen työjärjestystä.

## **Piispainkokouksen kannanotot**

### **H i i p p a k u n t a e d u s t a j i s t o**

Hiippakunta on kirkon rakenteeseen kuuluva omaleimainen kokonaisuus. Se ei ole esimerkiksi läänien tapainen väliportaan hallintotaso, vaan kirkkomme järjestysmuodon mukaan hiippakunnalla on itsenäinen asema. Hiippakunta ei ole seurakuntien yhteenliittymä, vaikka seurakunnat muodostavatkin hiippakunnan. Hiippakunta ja piispa palvelevat omasta tehtävästään käsin seurakuntia eivätkä vain sen perusteella, mitä toimeksiantoja seurakunnat niille antavat. Kirkkohallituksen esitys korostaa tätä hiippakunnan itsenäistä asemaa ja tehtävää. Piispainkokous pitää oikean suuntaisena sitä ajatusta, että hiippakunnan perusasemaa suhteessa kirkolliskokoukseen, piispainkokoukseen, Kirkkohallitukseen ja seurakuntiin ei olla muuttamassa.

Hiippakuntaedustajiston luominen painottaa oikealla tavalla hiippakunnan itsenäisyyttä. Siten myös kirkon hallinnon episkopaalis-synodaalinen periaate voi toteutua hiippakuntatasolla nykyistä hiippakuntakokousta paremmin. Edustajiston tehtäviä ajatellen maallikkojen osuuden kasvattaminen on järkevää ja perusteltua. Vaikka edustajiston tehtävien lukumäärä on varsin pieni, niiden merkitys on hiippakunnan toiminnan ja talouden kannalta tärkeä. Nimi ”edustajisto” on onnistunut, sillä se kuvaa hyvin toimielimen tehtävää ja asemaa hiippakuntahallinnossa.

Piispalla on kaitsentatehtävänsä perusteella kokonaisvastuu hiippakunnastaan. Siksi on oikein ja perusteltua, että piispa on puheenjohtajana hiippakuntaedustajistossa, kuten Kirkkohallituksen esityksessä ehdotetaan. Tämä episkopaalinen juonne kytkeytyy luontevasti synodaaliseen elementtiin, kun varapuheenjohtajana toimii hiippakuntaedustajiston maallikkojäsen.

Kirkkohallituksen esityksessä ei kuitenkaan riittävästi kiinnitetä huomiota hiippakuntaedustajiston kokousten valmisteluun ja siitä aiheutuvaan hallinnollisen työn lisääntymiseen. Usein valmiste-



luihin joudutaan käyttämään enemmän voimavaroja kuin varsinaisiin kokouksiin. Ehdotetun KJ 19:1 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohdan mukaan tuomiokapituli valmistelee asioita hiippakuntaedustajistolle sekä huolehtii hiippakuntaedustajiston päätösten täytäntöönpanosta. Esitys ei kuitenkaan ota huomioon käytännössä tuomiokapitulien lisääntyvää työmäärää. Hiippakuntakokouksien valmisteluja varten on perustettu erityinen valmistusvaliokunta, joka on vastannut käytännön kokousjärjestelyistä ja valmistellut kokouksessa esiin tulevat asiat. Näin tuomiokapitulin ei ole tarvinnut kuin osittain kantaa vastuuta hiippakuntakokouksen valmisteluista. Lisäksi aloitteiden määrä hiippakuntaedustajistossa tulee ilmeisesti olemaan nykyistä suurempi, kun rovastikuntatason käsittely jää pois.

Tuomiokapitulin viranhaltijoiden hallinnollisia tehtäviä ei ole syytä lisätä toiminnallisten tehtävien kustannuksella. Mikäli esimerkiksi hiippakuntasihtereille annettaisiin heidän toimialaansa kuuluvia aloitteita valmisteltaviksi, se muuttaisi heidän tehtävänsä entistä enemmän varsinaisesta seurakuntaelämän tukemisesta hallinnollisiin tehtäviin. Myöskään pappisasessorien työmäärän lisääminen ja heidän jo nyt kohtuuttoman kuormituksensa kasvattaminen ei ole mahdollista.

Nykyisin pidetään yksi hiippakuntakokouspäivä vuodessa. Jatkossa olisi vuosittain 2-4 edustajiston kokousta ja lisäksi mahdollisesti yksi hiippakuntapäivä. Muutos lisää kokousjärjestelyjä varsin huomattavasti. Lisäksi on syytä ottaa huomioon lisääntyvä työajan käyttö. Hiippakuntakokoukset on järjestetty käytännön syistä lauantaisin. Näin lienee toimittava edustajiston kokousten osalta ainakin kaikissa maantieteellisesti laajoissa hiippakunnissa. Osa tuomiokapitulin henkilöstöstä käyttäisi kokouksiin 2-4 lauantaita vuosittain. Tämä käytetty työaika olisi pois muusta vuosittaisesta työajasta ja lisäksi voidaan joutua maksamaan ylityökorvauksia.

Piispainkokous pitää hiippakuntaedustajiston luomista hyvänä, vaikka se lisää hallintoa samanaikaisesti kun sitä yleensä pyritään

keventämään. Mikäli uudistukseen päädytään, tuomiokapitulien lisääntyvä työmäärä sekä kasvavat kokouskulut on otettava huomioon tuomiokapitulien resursseja määriteltäessä. Hiippakunnan toiminnallisia voimavaroja ei pidä kaventaa hallinnon lisääntyessä.

## T u o m i o k a p i t u l i   j a   p i i s p a

### *Piispan asema ja tehtävät*

Piispainkokous on hiippakuntahallintokomitean mietinnöstä antamassaan lausunnossa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle) korostanut piispan kaitsentatehtävän merkitystä hiippakuntahallinnossa. Tätä peruslähtökohtaa on syytä edelleen painottaa.

Hiippakuntahallinnon uudistuksessa on otettava huomioon kirkon traditio ja järjestysmuoto. Piispan virka ja tuomiokapituli ovat oleellinen osa kirkon perustehtävän toteuttamista. Hiippakunnallista toimintaa ja hallintoa ei voi pitää erillisinä tehtävinä, vaan samaa päämäärää palvelevana kokonaisuutena. Hiippakunnan toiminta ja hallinto ovat osa piispan kaitsentatehtävää.

Piispan viralle kuuluu ensisijainen vastuu apostolisen uskonperinnön säilymisestä väärentämättömänä kirkossa. Piispa on kaitsija, jonka tehtävänä on huolehtia Kristuksen kirkolleen uskomman palvelutehtävän hoitamisesta. Sen kautta Kristus itse hoitaa hyvän paimenen tehtäväänsä. Tämä piispan kaitsentatehtävä näkyy nykyisessä kirkkojärjestyksessä, jossa todetaan, että ”piispa, kukin hiippakunnassaan, on seurakuntien ja pappien ylin kaitsija” (KJ 18:1 § 1 momentti). Piispan kaitsentatehtävän toteuttaminen hiippakuntahallinnossa on jäänyt Kirkkohallituksen esityksessä osittain taka-alalle.

Yhteisen pappeuden rinnalla kirkon viralla – papeilla ja piispoilla – on oma asemansa ja tehtävänsä. Yhtäältä papit hoitavat vir-

kaansa kaikkien kristittyjen antaman kutsun nojalla. Tämä toteutuu esimerkiksi papinvaalissa. Toisaalta heillä on itsenäinen, seurakuntalaisten odotuksista riippumaton ja yksinomaan Jumalan sanaan perustuva tehtävänsä. Pappisvihkimyksensä ja – lupauksensa nojalla pappi sitoutuu olemaan kuuliainen ensi sijassa Jumalan sanalle eikä seurakuntalaistensa toiveille. Pappisvirka ei saa sisältöään eikä velvoitteitaan demokraattisesti alhaalta käsin, vaan virka edellyttää kuuliaisuutta Jumalan tahdolle. Tämä luonnollisesti asettaa erityisen suuria vaatimuksia pappisvirkaa hoitavien palvelualltiudelle ja uskollisuudelle.

Luterilaisen kirkon kaikilla tasoilla kirkon virka on samanaikaisesti seurakuntalaisten palvelija ja kuitenkin heihin nähden riippumaton. Yhteisen pappeuden ja viran välinen vuorovaikutus toteutuu joillakin kirkon elämän osa-alueilla siten, että virkaan kuuluvan hengellisen kaitsentavelvollisuuden merkitys erityisesti korostuu. Kirkkomme olemukseen kuuluva piispallinen elementti on tästä yksi esimerkki. Niinpä hiippakunnan luonteelle on ominaista, että piispa on yhtäältä seurakuntien palvelija, mutta toisaalta hänen tulee säilyttää hengellinen riippumattomuutensa kirkon jäseniin nähden voidakseen aidosti hoitaa kaitsentatehtävänsä.

Hiippakunta ja tuomiokapituli ovat piispan kaitsentaviran hoitamisen välineitä. Viran luonteen takia piispalla tulee olla johtava asema hiippakuntahallinnossa. Erityisesti tämä koskee opillisia ja hengellisiä kysymyksiä. Lisäksi on syytä painottaa, että piispa on korkein yksittäisviranomainen hiippakunnassaan eikä vain tuomiokapitulin puheenjohtaja (KJ 18:1 §).

Piispan kaitsentatehtävässä yhdistyvät hengelliset ja hallinnolliset asiat, joita ei voi erottaa toisistaan. Tämä tulee esille siinä, että papisto on henkilöstöhallinnon osalta piispan ja tuomiokapitulin alainen. Kirkkolaissa on tiettyjä valituskieltoja, kuten virkamääräyksen antaminen tai pappisvirkaan kutsuminen, jotka teologisesti nousevat kaitsentatehtävästä. Piispa ei voi toteuttaa kaitsentatehtävänsä ilman hallinnollisia välineitä. Tässä

mielessä tuomiokapituli on piispan ”esikunta”. Piispan kaitsenta-tehtävän hoidosta aiheutuu johtopäätöksiä tuomiokapitulin kollegion kokoonpanoon. Tuomiokapituli toteuttaa osaltaan sitä, miten piispan virka on luterilaisessa kirkossa teologisesti ja periaatteellisesti ymmärretty. Tämän vuoksi on hiippakunnassa oltava riittävästi päätäntävaltaa sekä toimiva hallinto- ja toimintajärjestelmä seurakuntiin ja erityisesti papistoon nähden.

Piispainkokous pitää hyvänä piispan tehtävien kuvaamista nykyistä laajemmin ja yksityiskohtaisemmin, kuten ehdotetussa KJ 18:1 §:ssä esitetään. Mainittuun pykälään tulisi kuitenkin kohtaan 4 lisätä pappien ja seurakuntien viranhaltijoiden lisäksi muut työntekijät, joihin piispan valvontatehtävä ulottuu. Kohtaan 6 tulee tehdä sellainen muutos, että piispa voi määrätä sijaansa muun papin suorittamaan vihkitoimituksen tai virkaan asettamisen. Näin kirkon laintarkastustoimikuntakin on lausunnossaan esittänyt.

### *Tuomiokapitulin kokoonpano*

Piispainkokous on hiippakuntahallintokomitean mietinnöstä antamastaan lausunnossa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle) puoltanut kahden maallikkojäsenen ottamista tuomiokapitulin kollegioon, jotta maallikkojen edustus hiippakuntahallinnossa voitaisiin taata. Tuolloin ei kuitenkaan esitetty hiippakuntaedustajiston perustamista.

Kirkkohallituksen esityksessä hiippakuntaedustajisto vahvistaa synodaalista ainesta hiippakuntahallinnossa. Siten maallikkojäsenten lisääminen tuomiokapitulin kollegioon ei ole tarpeen. Tuomiokapitulin tehtävät edellyttävät erityistä teologista ja juridista erityisasiantuntemusta. Tämä toteutuu nykyisessä kokoonpanossa hyvin. Tuomiokapitulin kokoonpanoon kuuluu myös hiippakunnan paikallistason edustus pappisasessorien ja tuomiorovastin henkilöissä. Tuomiokapitulin kanssa asioivat pääosin seurakunnat eivätkä niinkään yksityiset seurakuntalaiset, joita

maallikot perinteisesti kirkossa edustavat. Lisäksi valtaosa tuomiokapitulin käsiteltävistä asioista koskee papiston henkilöstöhallintoa (noin 60 % kaikista asioista). Näissä asioissa nimenomaan tarvitaan nykyisenkaltaista asiantuntemusta.

Kirkkohallituksen nyt käsittelyssä oleva esitys on huomattavasti parempi kuin edellinen versio, jossa tuomiokapitulin laajaa tehtäväkenttää ei otettu huomioon ja jossa esimerkiksi pappisasessorien tehtävät ja asema nähtiin aivan liian suppeina. Kuitenkaan piispainkokous ei pidä perusteltuna tuomiokapitulin kokoonpanon muuttamista lisäämällä maallikkojäseniä ja poistamalla kollegion jäsenyydestä lakimiesasessorin. Tuomiokapitulin kokoonpanon säilyttämistä ennallaan ovat puoltaneet omissa lausunnoissaan kaikki, jotka tuntevat asian käytännössä parhaiten eli tuomiokapitulit.

Mikäli kuitenkin Kirkkohallituksen esitys tuomiokapitulin kokoonpanosta toteutuu, lakimiesasessorin on joka tapauksessa oltava kollegion jäsen. Tämä on perusteltua tuomiokapitulin tehtävien kannalta. Vaikka esitykseen sisältyvät muutoksenhakujärjestelmän muutokset toteutettaisiinkin, tuomiokapitulille jää edelleen paljon oikeudellista asiantuntemusta edellyttäviä tehtäviä. Niiden oikeaa hoitamista ei voida jättää sen varaan, että lakimiesasessori käyttää hänelle annettua oikeutta olla tuomiokapitulin istunnossa läsnä ja käyttää puhevaltaa. Näitä tehtäviä ovat mm. hallintokantelut, kurinpitoasiat ja useat virantäyttöasiat sekä oikaisuvaatimukset.

Tuomiokapitulin ulkoisen kuvan kannalta on perusteltua, että yksi sen jäsenistä on juristi. Muussa tapauksessa näyttää oudolta, että viranomaisessa, jossa käsitellään mm. edellä mainittuja juridisia asioita, ei ole yhtään lainoppinutta jäsentä.

Vaikka esittelijän asema on tärkeä ja se edelleen säilyisi lainopillisissa asioissa lakimiesasessorilla, muidenkin jäsenten ja viranhaltijoiden esittelemissä asioissa on otettava huomioon oikeudellisia kysymyksiä. Nykyisin lakimiesasessorin on niissäkin asiois-

sa päättävänä jäsenenä pakko perehtyä asioiden oikeudelliseen puoleen, koska hän jäsenenä ja päättäjänä on sitoutettu vastuuseen päätöksistä ja niiden seuraamuksista. Lisäksi tuomiokapitulin jäsenten oikeusturvan kannalta on hyvä, että yksi kollegion jäsen on juristi.

Nykyisin KL 19:1 §:n 2 momentin mukaan tuomiokapituli määrää apujäseniksi viisi pappia ja kaksi lakimiestä, jotka tuomiokapitulin jäsenen esteen tai esteellisyyden sattuessa tulevat mukaan päätöksentekoon. Nykyinen apujäsenkäytäntö on ollut toimiva ja siihen on jouduttu turvautumaan varsin usein. Kirkkohallituksen esityksen mukaan pappisasessorien osalta nykykäytäntö jatkuu. Ainoastaan apujäsen-nimike muuttuu varajäseneksi.

Esityksessä ei ole otettu huomioon tilannetta, jolloin lakimiesasessori on esteellinen. Lakimiesasessori tarvitsee joka tapauksessa apujäsenen tai varamiehen, koska hän voi yhtä lailla olla esteellinen esittelijänäkin. Mistä tällaisessa tilanteessa saadaan lakimies esittelemään esimerkiksi pappia koskevaa monimutkaista kurinpitoasiaa, jossa syytetyllä on puolustusasianajaja ja asiassa saattaa olla juridisia ongelmia? Tuomiokapituli ei voi lähteä siitä, että kulloinkin tapauskohtaisesti palkataan jokin ulkopuolinen lakimies hoitamaan asiaa. Kirkko-oikeuteen perehtyneitä lakimiehiä ei ole helposti saatavissa. Lisäksi on kysyttävä, millainen on tällaisen ”tapauskohtaisen juristin” virkavastuu. Kaiken kaikkiaan nykyisin hyvin toimivaa apujäsenjärjestelmää ei kannata muuttaa.

Tuomiokapitulin kollegion kokoonpanoon liittyy myös kysymys pääsihteerin asemasta. Hiippakunnan toiminnallisten tehtävien määrä on jatkuvasti kasvanut. Tuomiokapituleista on tullut hiippakunnan seurakunnallisen toiminnan kehittämis-, koulutus- ja konsultointikeskuksia. Pääsihteerin toimimista tuomiokapitulin jäsenenä voidaan perustella sillä, että tuomiokapitulin kaikessa päätöksenteossa hiippakunnallista toimintaa koskevat näkökulmat tulisivat nykyistä paremmin esille. Myöskin hallintoasioita koskevilla päätöksillä voi olla liittymäkohtia pääsihteerin vastuulla

oleviin asioihin.

Näistä näkökohdista huolimatta piispainkokous pitäytyy pääsihteerin osalta aiemmin antamassaan lausunnossa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle) eikä täten esitä pääsihteeriä kollegion jäseneksi. Tuomiokapitulin jäsenenä toimivan pääsihteerin tehtävissä korostuisi hallinnollinen ulottuvuus toiminnallisen kustannuksella. Lisäksi hän olisi myös vastuussa kaikista tuomiokapitulin tekemistä päätöksistä. Nykyisessä asemassaan oleva pääsihteeri on vastuussa ainoastaan esittelemistään asioista. Tämä asema tuomiokapitulin henkilöstöön kuuluvana, mutta pääosin ilman vastuuta tuomiokapitulin päätöksistä, antaa pääsihteerille työssään tietyn liikkuma-alan. Pääsihteeri voi toimia seurakunnan työyhteisökouluttajana ja työnhajaajana silloinkin, kun saman seurakunnan asioita käsitellään kantelun johdosta tuomiokapitulissa. Joka tapauksessa on tärkeää, että pääsihteeri esittelee omaan työalaansa liittyvät asiat ja osallistuu tarvittaessa tuomiokapitulin työskentelyyn läsnäolo- ja puheoikeudella. Esittelijänäkin pääsihteeri vaikuttaa merkittäväällä tavalla omaa työalaansa koskeviin asioihin.

Yhteenvedona voidaan todeta, että piispainkokous pitää hiippakuntaedustajiston luomista esitetyllä tavalla järkevänä ratkaisuna. Siinä toteutuu hyvällä tavalla edustuksellisuuden lisääminen, jota hiippakuntahallintoon on kaivattu. Sen sijaan tuomiokapitulin kokoonpano tulee säilyttää nykyisenä erityistä asiantuntemusta ja virkavastuuta vaativana hallintoelimenä. Piispainkokouksen mielestä hiippakuntaedustajiston ja tuomiokapitulin suhdetta tulisi pikemmin verrata kirkkohallituksen ja sen virastokollegion suhteeseen kuin seurakuntatason kirkkovaltuuston ja kirkkoneuvoston suhteeseen. Tällöin hiippakuntaedustajisto vastaisi Kirkkohallituksen täysistuntoa ja tuomiokapituli puolestaan virastokollegiota, jossa tuomiokapitulin tavoin on edustettuna laaja asiantuntemus teologian ja juridiikan alueilta.

Tuomiokapitulin kokoonpanoa on ensisijaisesti tarkasteltava sen tehtävistä käsin. Tuomiokapitulissa käsiteltävät asiat edellyttävät

sen jäseniltä teologista ja juridista asiantuntemusta ja näin nykyinen kokoonpano on toimivin. Tarkoituksenmukaista ja hyvin toimivaa järjestelmää ei kannata muuttaa. Tuomiokapitulin kokoonpanon tulisi siis olla seuraava: piispa puheenjohtajana, tuomiorovasti varapuheenjohtajana sekä jäsenenä kaksi pappisasesoria ja lakimiesasesori. Siten nykyistä KL 19:1 §:n 2 momenttia vastaava säännös (esityksessä KL 19:2 § 1 ja 4 momentti) tuomiokapitulin kokoonpanosta ja apujäsenistä tulee säilyttää ennallaan.

## H i i p p a k u n n a n t a l o u s

Hiippakunta on luonteeltaan itsenäinen piispallinen toimialue. Tästä syystä on välttämätöntä, että piispalle ja tuomiokapitulille taataan viranhoidon edellyttämä hallinnollinen ja taloudellinen itsenäisyys. Hiippakunnan talouden toteutuminen Kirkkohallituksen esityksessä mainitulla tavalla korostaa hiippakuntien itsenäisyyttä. Hiippakuntien taloudellinen itsenäisyys on käytännössä jo edennyt Kirkkohallituksen esityksessä tavoiteltavaan suuntaan. Piispainkokous pitää kehitystä tältä osin hyvänä.

Mikäli kirkkoon luodaan uusia hallintomalleja, kuten Kirkkohallituksen esityksessä ehdotettu hiippakuntaedustajisto, on niihin varattava riittävät resurssit. Muuten nykyisistä tehtävistä joudutaan tarpeettomasti luopumaan tai niitä supistamaan.

## K i r k k o l l i s v a l i t u k s e n m u u t o k s e n h a k u t i e, o i k a i s u m e n e t t e l y n l a a j e n t a m i n e n j a v a l i t u s k i e l l o t

Kirkkohallitus esittää kirkollista muutoksenhakujärjestelmää kehitettäväksi siten, että tuomiokapitulit eivät enää olisi lainkäyttöviranomaisia. Hallinnon sisäisestä muutoksenhausta luovuttaisiin ja valitustie ohjattaisiin ensin alueellisiin hallinto-oikeuksiin ja sen jälkeen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Samalla otettaisiin



käyttöön nykyistä laajempi oikaisumenettely. Lisäksi kirkollishallinnon valituskieltoja tarkistettaisiin ja niitä koskevat säännökset koottaisiin kirkkolakiin.

Piispainkokous on hiippakuntahallintokomitean mietinnöstä antamastaan lausunnossa (Piispainkokouksen lausunto nro 2/1998 kirkolliskokoukselle) pitänyt lainkäyttötehtävien säilyttämistä tuomiokapitulilla periaatteessa mahdollisena ja painottanut, että koko asiaa tulisi tarkastella lähinnä tarkoituksenmukaisuuskysymyksenä. Piispainkokous pitää edelleen tätä näkökohtaa tärkeänä ja katsoo, ettei kirkollista muutoksenhakujärjestelmää ole riittävästi tarkasteltu kirkon itsenäisyyden, itsemääräämisoikeuden ja tuomiokapitulin kokonaistehtävien kannalta.

Kirkkohallituksen esityksessä liitytään hallinnon oikeusturvan viime vuosina vakiintuneisiin kehittämisperiaatteisiin. Taustana ovat hallitusmuodon ja sittemmin perustuslain perusoikeussäännökset sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Tältä pohjalta Kirkkohallituksen esitys on johdonmukainen ja perusteltavissa. Siinä ei kuitenkaan tuoda tarpeellisella tavalla esille sitä, että oikeusturvakysymykset eivät ole nykyisessäkään järjestelmässä vaarantuneet. Jo nyt on olemassa hallitusmuodon ja ihmisoikeussopimusten mukainen toimiva kaksiportainen muutoksenhakuväylä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan n:o 22/1997 vp hallituksen esityksestä laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamisesta (HE 34/1997 vp) katsonut, ettei ole perustuslaillista estettä antaa kirkolle lainkäyttötehtäviä, kunhan päätöksistä on valitusoikeus riippumattomaan oikeusistuimeen, jollainen korkein hallinto-oikeus on.

Tuomiokapituleilla on kirkkolain, kirkon hallinnon ja tunnustuksen asiantuntemus, joten piispainkokouksen käsityksen mukaan tuomiokapituleilla on edellytykset käsitellä niille tulevat lainkäyttöasiat. Tästä on osoituksena se, ettei korkein hallinto-oikeus ole kovin monessa tapauksessa kumonnut tai muuttanut tuomiokapitulin päätöstä.

Nykyisen järjestelmän mukaan tuomiokapitulilla on piispan kanssa kokonaisvastuu seurakuntien hallinnon laillisuuden valvonnasta (KJ 18:1 § ja 19:1 §). Tähän valvontatehtävään kuuluvat tiettyjen päätösten alistaminen, muutoksenhaku, ylimääräisenä muutoksenhakuna tehdyt kantelut ja hallintoriidat sekä hallintokantelut, kurinpitomenettely, papin oppia koskeva kaitsenta sekä piispantarkastukset. Siten tuomiokapituli toteuttaa laillisuuden valvontatehtävää muun muassa käsittelemiensä valitusten kautta. Piispan ja tuomiokapitulin laillisuusvalvontatehtävän toteutumisen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista jakaa esimerkiksi hallintokanteluiden ja valitusasioiden käsittelyä eri viranomaisille. Lisäksi on syytä huomata nykyjärjestelmän joustavuus. Valituskirjelmäksi otsikoitu kirje voidaan joutua jättämään valituksena tutkittavaksi ottamatta. Kuitenkin tuomiokapituli voi käsitellä tarvittaessa asian hallintokanteluna, jolloin kirjeen lähettäjä saa asiaansa vastauksen. Tätä mahdollisuutta ei ole hallinto-oikeudessa, jonne ei voi tehdä hallintokanteluja seurakunnan viranomaisten ja viranhaltijoiden toiminnasta. Kirkon ja tuomiokapitulin tehtävien kannalta ei ole tarkoituksenmukaista hajottaa valvontainstrumentteja kahdelle viranomaiselle eli tuomiokapitulille ja hallinto-oikeudelle. Piispainkokouksen mielestä nykyinen järjestelmä on toiminut hyvin.

Piispainkokous kiinnittää huomiota Kirkkohallituksen esityksessä kirkkoherran viran täyttöä koskevaan muutoksenhakujärjestelmään. Nykyisin voidaan tuomiokapitulin vaaliehdotukseen hakea oikaisua lisätyltä tuomiokapitulilta, jonka päätöksestä voidaan valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Esityksen perusteella uutena muutoksenhakuelimenä tulisi mukaan alueellinen hallinto-oikeus. Muutoksenhakumenettely pitkittäisi virantäyttöä seurakunnan kannalta kohtuuttomasti. Prosessi voisi kestää pahimmillaan useita vuosia. Nykyinen muutoksenhakujärjestelmä on hakijan oikeusturvan kannalta riittävä. Kirkkohallituksen esitys johtaisi pikemminkin ylimitoitettuun oikeusturvaan, sillä pahimmassa tapauksessa kirkkoherran viran täyttöä käsiteltäisiin viidessä muutoksenhakuelimessä (vaaliehdotuksesta oikaisuvaatimuksena tuomiokapitulissa, valituksena hallinto-oikeudessa ja edelleen

korkeimmassa hallinto-oikeudessa, vaalista valituksena hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa).

Mikäli asiassa kuitenkin edetään Kirkkohallituksen esityksen mukaisesti, joudutaan pohtimaan joko valitusoikeuden rajoittamista tai kirkkoherran vaalijärjestelmän muuttamista. Vain täten voidaan taata seurakunnan oikeus saada vakinainen kirkkoherra kohtuullisessa ajassa. Tarkoituksenmukaista ei ole ensin muuttaa muutoksenhakujärjestelmää ja vasta tämän jälkeen ja siitä johtuen itse vaalijärjestelmää. Vaalijärjestelmän muutokset on tutkittava ensin ja vasta sen jälkeen tai siinä yhteydessä muutoksenhaku.

Oikaisumenettelyn laajentaminen koskemaan laajasti kirkon eri hallintoelinten ja viranhaltijoiden päätöksiä on perusteltu ja piispainkokous yhtyy tältä osin Kirkkohallituksen esitykseen. Sen sijaan esityksen mukainen luopuminen lisätystä tuomiokapitulista ei ole tarkoituksenmukainen. Nykyisin KL 19:3 §:n mukaan vaaliehtotukseen kohdistuvan oikaisuvaatimuksen käsittelyyn osallistuu kaksi apujäsentä, joista toinen on pappi ja toinen lakimies. Tämä käytäntö on ollut toimiva.

Piispainkokous yhtyy Kirkkohallituksen esityksessä oikaisuvaatimus- ja valitusoikeuden rajoittamista koskeviin ehdotuksiin lukuun ottamatta seuraavia kohtia.

Voimassa olevan kirkkolain mukaan tuomiokapitulिन päätökseen, joka koskee muun muassa virkamääräyksen antamista, ottamista viran väliaikaiseksi hoitajaksi tai viransijaiseksi, ei saa hakea muutosta valittamalla (KL 24:9 § 1 momentti). Viran väliaikainen hoitaminen voi olla hyvinkin lyhytaikaista. Kun tuomiokapitulilla on oikeus kiireellisissä tapauksissa päättää, että sen päätös voidaan panna täytäntöön välittömästi, muutoksen hakeminen saattaa tästä johtuen olla hyödytöntä. Tämä koskee myös kirkkoherrojen viransijaisuustapauksia, sillä ne on hoidettava muutoksenhausta huolimatta. Myöskään seurakuntapastorin virkamääräykseen ei tulisi saada hakea muutosta valittamalla. Valituskiellon säilyttämistä tukee tältä osin valtion virkamieslain säännös. Sen

mukaan päätökseen, joka koskee virkamiehen nimittämistä, ei saa hakea valittamalla muutosta, jollei laissa toisin säädetä (Valtion virkamieslaki 59 §).

Kirkkohallituksen esityksen mukaan tuomiokapitulin päätökseen pastoraalitutkinnon ja ylemmän pastoraalitutkinnon hyväksymisestä ei saa hakea muutosta valittamalla. Kyseiseen ehdotetun KL 24:1 §:n 1 momentin 4 kohtaan tulisi lisätä myös seurakuntatyön johtamisen tutkinnon (KJ 6:18 § 1 momentti) arvosana, sillä kyseisiä tutkintoja on syytä käsitellä yhdenvertaisina.

Voimassa olevan KL 24:9 §:n 3 momentin mukaan seurakunnan jäsenellä ei ole oikeutta valittaa kirkkoneuvoston tai seurakunta-neuvoston päätöksestä, joka koskee toiseen henkilöön kohdistuvaa sielunhoitoa, kristillistä kasvatusta, opetusta tai diakoniaa. Kirkkohallituksen esityksen mukaan valituskielto koskisi vain diakoniaa. Perusteluina esitetään, että säännös on ollut tarpeeton, sillä tällaiset asiat hoidetaan käytännön toimenpitein eikä niistä tehdä hallinnollisia päätöksiä. Kuitenkin rippikoulun käymiseen ja sen mahdolliseen keskeyttämiseen liittyvissä tapauksissa tehdään myös hallinnollisia päätöksiä. Valituskiellon säilyttäminen tältä osin ennallaan on perusteltua; sekä diakonian että kristillisen kasvatuksen ja opetuksen osaltahan kuitenkin asianomaisilla on muutoksenhakuoikeus.

## Hiippakunnan perustaminen, lakkauttaminen ja rajojen muuttaminen

Piispainkokous yhtyy Kirkkohallituksen esitykseen hiippakunnan perustamisesta, lakkauttamisesta ja rajojen muuttamisesta. Muun muassa hiippakuntahallinnossa ja piispan nimitysoikeudessa tapahtuneet muutokset huomioon ottaen ei ole enää tarkoituksenmukaista, että valtioneuvosto ratkaisisi hiippakuntien perustamis-, lakkauttamis- ja rajakysymykset.

## M u i t a   m u u t o k s i a

### *Rovastikunta ja lääninrovasti*

Piispainkokouksen mielestä rovastikuntakokoukset pakollisina määräaikaisina vuosittain pidettävänä kokouksina voidaan lakauttaa, mikäli seurakuntatason aloiteoikeus kirkolliskokoukselle taataan esitetyllä tavalla. Sen sijaan hiippakuntahallinnon kehittämisellä on syytä tukea paikallisista ja toiminnallisista tarpeista nousevaa yhteistyötä rovastikunnan seurakuntien kesken. Rovastikunta ei pidä nähdä haittana, vaan pikemminkin mahdollisuutena yhteistyöhön. Tähän suuntaan esitys tähtää. Lääninrovastin tehtävänä on edistää kirkon tehtävän toteutumista rovastikunnassa sekä asettaa rovastikunnallisia yhteistyöelimiä ja muutoinkin edistää seurakuntien yhteistyötä sekä johtaa rovastikunnallista toimintaa (ehdotettu KJ 19:8 §). Piispainkokouksen mielestä lääninrovastin tehtävänä tulee olla myös pappien ja lehtorien kollegiaalisuuden ja yhteyden edistäminen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi lääninrovastin kokoon kutsumissa rovastikunnan pappeinkokouksissa.

Piispainkokous kiinnittää huomiota kahteen Kirkkohallituksen esityksessä syrjään jääneeseen seikkaan. Ensinnäkin olisi vielä selvitettävä, miten lääninrovastin kustannukset hoidetaan. Kirkon keskusrahaston määrärahoista kustannetaan lääninrovastin palkio, mutta muut lääninrovastin kulut ja rovastikunnallisen toiminnan kustannusten kattaminen on nykyisellään epäselvä. Toiseksi tulisi selvittää, miten taataan säännöllinen yhteydenpito rovastikunnasta tuomiokapituliin, kun rovastikuntakokouksien lakauttamisen myötä niiden pöytäkirjat toimintakertomuksineen jäävät pois. Tulisi harkita sitä, että lääninrovastin tehtäväluetteloon (KJ 19:8 §) lisättäisiin velvollisuus raportoida tuomiokapitulille säännöllisin väliajoin (esimerkiksi kerran vuodessa) siitä, miten rovastikunnallinen yhteistyö on edistynyt.

### *Synodaalikokous*

Kirkkohallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi joka kuudes vuosi pidettävistä synodaalikokouksista. Piispainkokous pitää tärkeänä, että synodaalikokoukset säilyvät osana piispan kaitsentatehtävää, vaikka niiden pakollisuudesta luovuttaisiinkin. Kokoukset toimivat pappien ja lehtorien identiteetin ja kollegiaalisuuden tukijoina.

Kirkkohallituksen esityksessä synodaalikokousten nimi muutettaisiin hiippakunnan pappeinkokoukseksi. Synodi-nimellä on kaksi historiallista juonetta. Yhtäältä synodilla tarkoitetaan yleensä sellaista alueellista kirkollista kokousta, jonka osanottajina ovat sekä papit että maallikot. Toisaalta synodaalikokouksella on tarkoitettu piispan koolle kutsumaa hiippakunnan pappeinkokousta, jonne papit ovat tulleet ”yhteistä tietä” (syn hodos). Synodaalikokous-nimi puoltaa paikkaansa nimenomaan piispan koolle kutsumana pappeinkokouksena erotuksena monista muista pappien kokoontumisista.

Piispainkokous yhtyy siihen, että synodaalikokousten muotoa tulisi kehittää ja keventää. Synodaalikokousten lausunnonantomahdollisuus kirkolliskokoukselle olisi syytä säilyttää. Nyt maininta siitä esitetään poistettavaksi. On selvää, että kirkolliskokous voi pyytää esimerkiksi kirkkokäsikirjojen muutoksista synodaalikokousten lausunnot ilman nimenomaista mainintaa kirkkojärjestyksessä. Maininta lausunnoista korostaisi kokousten merkitystä ja kokonaiskirkollista ulottuvuutta sekä painottaisi kokousten velvollisuutta antaa pyydettäessä lausunnot.

Kirkkohallituksen esityksen mukaan kirkon keskusrahaston menot pienenisivät noin 33.637,59 eurolla (200 000 markalla) vuodessa, jos synodaalikokouksen lakkautettaisiin. Vastaavasti tämä summa olisi osoitettava hiippakunnille vuosittain, jotta ne voisivat pitää synodaalikokouksensa. Näin koko kirkon talouden kannalta taloudellisia säästöjä ei tältä osin tule. Muutenkin synodaalikokousten kustannuksissa on syytä ottaa huomioon hiippakunti-

en laajuus ja siitä johtuva kustannusten eroavuus.

### *Hiippakuntapäivä*

Piispainkokous yhtyy Kirkkohallituksen esitykseen pakollisten hiippakuntakokousten lakkauttamisesta sekä erityisten hiippakuntapäivien pitämisestä tarvittaessa. Tällainen laaja, seurakuntien luottamushenkilöistä, viranhaltijoista ja työntekijöistä sekä yhdistysten, laitosten ja säätiöiden edustajista koostuva neuvottelukokous voi parhaimmillaan tukea hiippakunnassa ja sen seurakunnissa sekä kristillisissä järjestöissä tehtävää työtä. Samalla hiippakuntapäivä voi hyvällä tavalla luoda hiippakunnallista identiteettiä. Päivien järjestämisessä on muistettava hiippakuntien erilaisuus ja laajuudesta johtuva kustannusten lisääntyminen.

### **Yhteenveto**

Piispainkokous pitää Kirkkohallituksen esitystä kirkolliskokoukselle 1/2001 hiippakuntahallinnon kehittämiseksi monilta osin onnistuneena. Siihen sisältyy kuitenkin joiltakin keskeisiltä kohdilta heikkouksia, joita piispainkokous on edellä nostanut esille. Hiippakuntahallintoa on kehitettävä kirkon järjestysmuodosta avautuvien periaatteiden mukaisesti.

Nykyinen hiippakuntahallinto on erityisesti tuomiokapitulin osalta toimiva ja tarkoituksenmukainen. Siksi sitä ei ole tältä osin tarvetta muuttaa.

Piispainkokous puoltaa edellä tässä lausunnossa esitetyillä muutoksilla Kirkkohallituksen esityksen hyväksymistä.

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo



## 10 §

### **Kirkkoherran viran ehdollepano**

KJ 6:22 §:n 2 momentin mukaan kirkkoherranvirkaa täytettäessä on "pätevistä hakijoista vaalisijoille asetettava kolme siinä järjestyksessä kuin heidät katsotaan taitaviksi ja kykeneviksi virkaan, ottaen huomioon viran erityiset tarpeet." Kirkkolain selitysosassa todetaan, että "täytettävän viran erityisille tarpeille on säännöksessä annettu entistä suurempi merkitys."

Käytännössä mainittu kirkkojärjestyksen kohta antaa tuomiokapitulille entistä laajemman vallan harkita kirkkoherranviran ehdollepanoa, johon eivät hakijoiden virkavuodet enää vaikuta yhtä yksiselitteisesti kuin ennen. Virkavuosia ei edelleenkään saa sivuuttaa merkityksettöminä, mutta niiden painoarvoa tulee tarkastella kussakin yksittäisessä virantäyttötapaussessa erikseen suhteutettuna hakijan muihin, virantäytön kannalta oleellisiin tekijöihin. Tässä menettelyssä painottuu meriittien lisäksi henkilöarvioinnin rooli. Tuomiokapituli ei ehdollepanoalustelussaan pohdi ainoastaan hakijan taitoa ja kykyä kirkkoherranvirkaan yleensä, vaan suhteessa siihen yksittäiseen kirkkoherranvirkaan, jota kulloinkin ollaan täyttämässä.

Kun kirkkoherranviran ehdollepanossa tuomiokapitulille annetaan näinkin huomattava harkintavalta, voivat tuomiokapitulit soveltaa säännöstä eri tavoin. Jo yksistään kirkkoherranviran hakijan oikeusturvan näkökulmasta on pidettävä suotavana, että kapituleissa omaksuttu käytäntö ehdollepanon harkinnassa olisi mahdollisimman yhdenmukainen

koko kirkossa.

Vaaliehdotuksien tekeminen ja niiden perustelut ovat olleet usein esillä piispainkokouksessa. Viimeksi piispainkokouksen asettama työryhmä pohti asiaa Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulin tekemän aloitteen pohjalta. Se antoi mietintönsä marraskuussa 1999. Kyseinen vaalityöryhmä pyysi tuomiokapituleilta lausunnot, joissa kuvattiin kunkin kapitulin omaksumaa käytäntöä vaaliehdotuksien valmisteluissa kirkkoherran, kappalaisen ja kanttorin virkojen täyttämiseksi. Saadun palautteen pohjalta kirkkoherranviran vaaliehdotuksen ongelmakohtana pidetään ennen muuta sitä, miten KJ 6:22 §:n mainitsemat taito ja kyky voidaan "pisteyttää" viranhakijoiden keskinäisen järjestyksen ratkaisemiseksi. Myös kyseisen säännöksen mainitsemien "viran erityisten tarpeiden" yksiselitteinen määrittelemineen koettiin vaikeaksi. Työryhmä päätyy lopulta toteamaan, että piispainkokouksen ei ole syytä antaa yksiselitteisiä suosituksia vaaliehdotusten ja viranhakijoista annettujen lausuntojen osalta. Tuomiokapitulien ja sen jäsenten tulee tehdä perustellut päätöksensä virkavastuulla ja lainsäädännön tuomiokapitulille antaman harkintavallan puitteissa. Tällöin viran erityiset tarpeet on otettava huomioon kussakin yksittäistapauksessa.

Vaalityöryhmä ei nähnyt tarpeelliseksi suosituksen antamista kirkkoherranviran ehdollepanokäytäntöjen yhtenäistämiseksi. Se kuitenkin toteaa, että "tuomiokapitulien tulee tapauskohtaisesti pohtia muuttaako se valmistelukäytäntöjään siihen suuntaan, jonka nykyinen laki jo mahdollistaa esimerkiksi lausuntojen hankkimisen tai hakijoiden haastattelun muodossa." Vaalityöryhmä viittasi samalla tuomioka-

pitulien omaan vastuullisuuteen ja huolellisuuteen riittävässä vaaliehdotusten tekemisen ohjauksena.

Joissakin hiippakunnissa (Turku, Oulu, Lapua) on omaksuttu käytäntö, jossa ehdollepanoa ei ratkaista pelkästään hakemusten pohjalta. Näin on käytetty hyväksi vaalityöryhmänkin esille ottamaa mahdollisuutta pyytää kirkkoneuvostolta lausunto ja kutsua hakijat haastatteluun. Esimerkiksi Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulissa, jossa mainittua käytäntöä on sovellettu viime vuosina systemaattisesti, kirkkoherranviran ehdollepanossa kiinnitetään huomiota täytettävän viran erityisiin tarpeisiin pyytämällä niistä ennen viran auki julistamista kirkkoneuvoston lausunto. Tällä menettelyllä kapituli saa käyttöönsä ne seurakunnan itse määrittelemät kriteerit, joiden avulla hakijan taitoa ja kykyä voidaan arvioida. Ehdollepanon valmistelussa erityisen merkittävä on haastattelu, johon virkaa hakeneet kutsutaan. Jos hakijoita on huomattavan paljon, mukaan pyydetään hakupapereiden perusteella sopivaksi katsottu joukko, jonka valitseminen on tosin koettu ongelmalliseksi. Hiippakunta on maksanut haastatteluun kutsuttujen matkakorvaukset. Menettelyä on sovellettu myös silloin, kun kappalaisen vaalissa kirkkovaltuuston äänet ovat menneet tasan ja virantäyttöratkaisu on siirtynyt tuomiokapitulille (KJ 6:32c § 4 momentti).

Vaalityöryhmä tarkasteli omassa mietinnössään paitsi kirkkoherranviran myös kappalaisen ja kanttorin viran vaaliehdotuksia. Kirkkoherranviran täyttö poikkeaa molemmista muista jo siksi, että vain siinä virka täytetään suoralla papinvaalilla. Vaalisijojen ratkaiseminen edellyttää lisäksi laajempaa harkintaa kuin on välttämätöntä lausunnossa,

jonka kapituli antaa seurakunnalle kappalaisen tai kanttorin vaalin toteuttamiseksi. Siksi *valmistusvaliokunta* yhtyi aloitteen tekijöinä olleiden asessori Tapio Luoman ja asessori Lars Junellin käsitykseen siitä, että oli perusteltua tutkia edelleen mahdollisuuksia kehittää kirkkoherranviran vaaliehdotuksien tekemistä ja yhtenäistämistä kirkkolainsäädännön ja vaalityöryhmän esittämien näkökohtien pohjalta.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Laulaja, Huovinen, Kantola, Huotari ja Pihkala. Laulaja kysyi, onko tässä asiassa riittävästi substanssia uuden työryhmän perustamista ajatellen. Huovinen katsoi, että Helsingin hiippakunnan näkökulmasta on tarpeen selvittää, millaisin edellytyksin haastattelu voidaan järjestää, mitä juridisia näkökohtia tulisi ottaa huomioon sitä järjestettäessä sekä millaisia johtopäätöksiä haastattelusta voidaan tehdä vaaliehdotuksen tekemisen kannalta. Huotari totesi, että käytäntöä on hyvin tuloksin sovellettu Mikkelissä. Pihkala piti käytännön kodifiointia hyvänä. Voi kysyä, voiko joku käyttää valitusperusteena sitä, että häntä ei ole haastateltu. Käytännön tässä asiassa on hyvä olla riittävän yhtenäinen kaikissa hiippakunnissa.

Piispainkokous päätti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti yksimielisesti

- 1. asettaa työryhmän, jonka tehtävänä on laatia hiippakunnissa sovellettujen käytäntöjen yhtenäistämiseksi suositus tuomiokapitulien menettelytavasta niiden ratkaistessa kirkkoherranviran ehdollepanoa KJ 6:22 §:n 2 momentin mukaisesti; ja*

2. *nimetä työryhmän puheenjohtajaksi tuomiorovasti Heikki Karvosenojan sekä jäseniksi pääsihteeri Kaarlo Kallialan, lakimiesasessori Jussi Liljan ja asessori Seija Molinan. Työryhmä voi ottaa itselleen sihteerin.*

## 11 §

### **Kirkollisten toimitusten kirja**

Käsikirjakomitea jätti 7.5.2001 kirkolliskokoukselle esityksensä Kirkollisten toimitusten kirjaksi. KJ 20:4 §:n 1 momentti edellyttää, että piispainkokoukselle on varattava mahdollisuus antaa lausunto kirkolliskokoukselle ennen kirkkokäsikirjan hyväksymistä.

Piispainkokous asetti kokouksessaan 12.-13.9.2000 (8 §) työryhmän lausunnon valmistelua varten. Sen puheenjohtajana on toiminut lääninrovasti *Reijo Mattila* sekä jäseninä asessori *Lars Junell*, kanttori *Mikael Helenelund*, kirkkoherra *Pekka Huokuna* sekä kirkkoherra *Pentti Miettinen*. Työryhmä kutsui sihteerikseen TT *Johanna Räsäsen*.

Suomenkielisen lausunnon osalta työryhmä jätti ehdotuksensa mietinnön muodossa (Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2002:3.) piispainkokoukselle elokuussa 2001. Vuoden lopussa työryhmä sai valmiiksi lausuntoehdotuksensa ruotsinkielisestä toimitusten kirjasta. Kummatkin lausuntoehdotukset yhdistettiin samaksi mietinnöksi, joka jakautuu varsinaiseen lausunto-osaan ja liitteisiin. Liitteissä on vertailtu ehdotuksen mukaisia Kirkol-

listen toimitusten kirjan kaavoja toisten kirkkojen käytäntöihin sekä koottu kaavoista hankittua palautetta.

*Valmistusvaliokunta* esitti syysistunnossaan 2001 työryhmän ehdotuksen mukaisesti, että piispainkokouksen tulisi pyytää Kirkkohallituksen jumalanpalveluselämän ja musiikkitoiminnan yksikköä (KJM) laatimaan Kirkollisten toimitusten oppaan. Uudistus edellyttää tuekseen laajaa koulutustoimintaa, jonka pääasialliset toteuttajatahot ovat tuomiokapitulit ja Kirkon koulutuskeskus.

Piispainkokous käsitteli 11.-12.9.2001 (10 §) kirkolliskokoukselle annettavaa lausuntoa uudesta suomenkielisestä Kirkollisten toimitusten kirjasta. Ruotsinkielinen Kirkollisten toimitusten kirja ei vielä ollut ilmestynyt.

Syksyllä käydyssä keskustelussa useassa puheenvuorossa kritisoitiin sitä, että kaavoissa on ennakoitu virkarakenteen tulevia ratkaisuja sekä sitä, että virkaanvihkimisen kaavaehdotuksia on niputettu yhteen. Edelleen katsottiin, ettei lopullista lausuntoa voitu antaa ennen kuin on tiedossa mitä synodaalikokouksissa on asiasta lausuttu.

Valmistusvaliokunnan käsityksen mukaan Kirkollisten toimitusten kirjan lopullisessa muotoilussa olisi otettava huomioon työryhmän koostamassa liitemateriaalissa esille tulevat näkökohdat.

Käydyssä yleiskeskustelussa puheenvuoroja käyttivät Taatila, Huotari, Vikström, Repo ja Pihkala. Taatila kysyi, mikä aiheuttaa tarpeen näin monitoimituksisiin ja monimutkaisiin käytäntöihin. Ainoastaan osa seurakunta-

laisista haluaa osallistua kirkollisten toimitusten toteuttamiseen kaavojen mahdollistamalla tavalla. Huotari katsoi että toimitukset ovat saaneet hengellistä syvyyttä ja rikkautta. Samalla kaavoihin on tullut mukaan tarpeetonta monipolvisuutta. Ehdotus sisältää myös useita raskaita raamatunluku- ja rukousjaksoja. Jatkossa olisi kiinnitettävä huomiota kommunikatiivisuuteen. Repo piti tärkeänä, että kaikissa virkaan vihkimisissä ja seurakunnan virkaan asettamisissa käytettäisiin Nikean uskontunnustusta.

Piispainkokous teki valmistusvaliokunnan lausuntoehdotukseen vähäisiä muutoksia ja päätti yksimielisesti

- 1. antaa kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen lausunnon; sekä*
- 2. pyytää Kirkkohallituksen jumalanpalveluselämän ja musiikkitoiminnan yksikköä ryhtymään toimenpiteisiin Kirkollisten toimitusten oppaan laatimiseksi.*

*Liite***Piispainkokouksen lausunto nro 3/2002 kirkolliskokoukselle****KIRKOLLISTEN TOIMITUSTEN KIRJA****1. JOHDANTO**

Kirkollisten toimitusten kirjan uudistustyö liittyy laajemmin koko jumalanpalveluselämän uudistamiseen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous asetti istunnossaan 7.11.1988 käsikirjakomitean, jonka tehtäväksi tuli laatia ehdotus uudeksi suomen- ja ruotsinkieliseksi kirkkokäsikirjaksi ja messusävelmistöksi. Komitean välimietintö *Jumalan kansan juhla* valmistui vuonna 1992. Kirkolliskokous antoi siitä päätöksensä keväällä 1993. Tämän jälkeen komitean työn painopiste siirtyi kokeilutoiminnan valmisteluun. Vuoden 1996 alkupuolella oli kokeilutoiminnasta kerätty niin paljon palautetta, että komitea aloitti lopullisten ehdotustensa valmistelun. Käsikirjakomitean ehdotukset uudeksi Jumalanpalvelusten kirjaksi ja Evankeliumikirjaksi valmistuivat vuonna 1997. Kirkolliskokous hyväksyi käsikirjavaliokunnan työskentelyn pohjalta Evankeliumikirjan keväällä 1999 ja Jumalanpalvelusten kirjan ylimääräisessä istunnossa tammikuussa 2000. Ne otettiin käyttöön adventtina 2000.

Käsikirjakomitean työskentelyssä alkoi uusi vaihe syksyllä 1997, jolloin se aloitti Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamisen. Tällöin kirkolliskokous valitsi myös eroa pyytäneiden komitean puheenjohtajan sekä neljän jäsenen tilalle uuden puheenjohtajan ja uudet jäsenet. Käsikirjakomitea sai valmiiksi ehdotuksensa suomenkieliseksi Kirkollisten toimitusten kirjaksi huhtikuussa 2001. Komitean ehdotus ruotsinkieliseksi Kirkollisten toimitusten kirjaksi valmistui syksyllä 2001.



Uusi toimitusten kirja edellyttää rinnalleen myös uuden toimitusten oppaan. Sen tulee olla valmis samaan aikaan, kun toimitusten kirja otetaan virallisesti käyttöön. Piispainkokous on pyytänyt Kirkkohallituksen jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan yksikköä laatimaan toimitusten oppaan.

Jumalanpalveluskulttuurin muutos edellyttää tuekseen myös laajaa koulutustoimintaa. Toimitusten kirjan uudistamisen yhteydessä kirkon eri työntekijäryhmien koulutustarve tulee ottaa huomioon ja siihen on varattava riittävästi resursseja.

## **2. KÄSIKIRJAKOMITEAN PERUSTEET**

### **2.1. Käsikirjakomitean teologisten painotuksien arviointi**

Kirkollisten toimitusten teologisten lähtökohtien osalta käsikirjakomitea pitäytyy Jumalanpalvelusten kirjan uudistamisen yhteydessä esitettyihin teologisiin linjauksiin ja perusteluihin. Lähtökohtana on kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonne. Niiden perimmäinen tarkoitus (etenkin kasuaalioiden osalta) on sama kuin jumalanpalveluksilla yleensä: välittää ihmisille yhteys Jumalaan ja osallisuus hänen pelastustekoihinsa.

#### **Kolminaisuusopillinen lähtökohta**

Komitean mukaan kirkollisten toimitusten trinitaarinen lähtökohta ja niiden kontekstuaalinen toteutus ovat olleet ne keskeiset teologiset painotukset, jotka ovat ohjanneet komitean työtä. Piispainkokous liittyy komitean näkemykseen siitä, että kirkollisten toimitusten luovuttamaton ja muuttumaton peruslähtökohta on niiden trinitaarisuus. Se merkitsee sitä, että myös kirkolliset toimitukset ovat jumalanpalveluksia, jotka välittävät osallisuuden luomisen lahjoista, pelastuksesta ja Pyhän Hengen voimasta. Isossa katekismuksessa Luther kuvaa Jumalan trinitaarista toimintatapaa seuraavasti: Isä antaa meille koko luomakunnan, Kris-

tus koko työnsä ja Pyhä Henki kaikki lahjansa. Kirkollisten toimitusten osalta tämä ilmenee kaikkein selvimmin kasteessa, jossa kastettava veteen yhdistyneen sanan ja Hengen kautta tulee osalliseksi pelastuksesta ja vihitään yhteiseen pappeuteen.

### **Perustana kaste**

Sakramentaalisen luonteensa takia kaste on erityisasemassa kaikkiin muihin kirkollisiin toimituksiin verrattuna. Viime vuosikymmenien aikana käydyissä kirkkojenvälisissä keskusteluissa juuri kaste kristittyjä yhdistävänä tekijänä on noussut keskeiseksi. Kasteen merkitys ulottuu läpi elämän. Kaikki muut ihmisen elämän käännekohtiin tai kutsumukseen liittyvät toimitukset heijastavat kasteessa saatua pelastuksen lahjaa ja vihkimystä yhteiseen pappeuteen. Täten kaste muovaa muita kirkollisia toimituksia ja antaa niille sisällöllisen lähtökohdan.

Konfirmaatioon, avioliiton solmimiseen, palvelutehtäviin vihkimisiin ja -siunaamisiin, sairauteen sekä hautaan siunaamiseen liittyvät kirkolliset toimitukset viittaavat monin tavoin kasteeseen. Käsikirjakomitean ehdottamissa kaavoissa tämä onkin otettu huomioon. Se näkyy esimerkiksi virkaan vihkimisten ja -asettamisten sekä tehtävään siunaamisten johdantosanoissa.

### **Kontekstuaalisuuden ja kommunikatiivisuuden haaste**

Komitean käsityksen mukaan kirkollisten toimitusten keskeinen lähtökohta on niiden kontekstuaalisuus. Esikuvana tälle on Kristuksen lihaksi tulemisen salaisuus. Inkarnaatio ohjaa kirkkoa ottamaan vakavasti ihmisen kulloisenkin elämäntilanteen. Kirkon jumalanpalveluselämä ja siten myös kirkolliset toimitukset ovat vuorovaikutuksessa vallitsevan kulttuurin kanssa. Siinä mielessä ne ovat kontekstuaalisia. Toisaalta niiden syvin olemus on sama kaikille ja kaikkialla; ne ovat transkulttuurisia. Toimitusten trinitaarisuudesta avautuvat näköalat niin luomisen teologiaan kuin

Jumalan pelastustekoihin. Tämä auttaa ottamaan huomioon koko ihmisen kaikkine tarpeineen mitä erilaisimmissa elämäntilanteissa.

Käsikirjakomitean ehdottamissa kaavoissa on pyritty löytämään tasapaino yhtäältä liturgisen yhtenäisyyden ja toisaalta paikallisuuden, monimuotoisuuden ja vapaavalinnaisuuden välillä. Komitean ehdottamissa kaavoissa kontekstuaalisuus on vaikuttanut myös siten, että kaavojen rakenteet on laadittu entistä joustavammiksi. Rakenne turvaa liturgisen perinnön välittymisen ja antaa toimituksille riittävän yhtenäisyyden. Paikallistasolla voidaan etsiä kuitenkin kontekstuaalisia ratkaisuja. Esimerkkinä tästä mainittakoon useissa kaavoissa oleva mahdollisuus rukousten laa-  
timiseen.

Kirkolliset toimitukset soveltavat jumalanpalveluksen keskeiset ainekset yksityisen ihmisen tai yhteisön tilanteeseen. Tähän liittyen viestinnällisyys on otettava huomioon keskeisenä edellytyksenä kirkollisten toimitusten toteutuksessa. Kommunikatiivisuutta onkin pidettävä ratkaisuihin vaikuttavana periaatteena kirkollisten toimitusten viimeistelytyössä.

### **Kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonne**

Toimitusten jumalanpalvelusluonne korostaa jumalanpalvelusuu-  
distuksen mukaista yhteisöllistä toteuttamista, jota voidaan käyttää entistä laajemmin myös kirkollisissa toimituksissa. Tähän on luotu niin musiikillisia, sanallisia kuin symbolitoimintaan liittyviä mahdollisuuksia. Tämä korostaa osaltaan seurakunnan roolia toimituksen subjektina ja vahvistaa tapahtuman dialogista perusluonnetta. Esimerkiksi kasteen kaavassa tällaista symboliikkaa edustaa maininta siitä, että pappi voi yhdessä vanhempien kanssa valita lapselle raamatunlauseen, jota käsitellään puheessa ja joka kirjoitetaan kastetodistukseen.

Kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonteeseen kuuluu myös niiden inklusiivisuus, joka merkitsee sitä, ettei ketään suljeta kielellisin tai kaavojen sisällöllisin ratkaisuin jumalanpalvelusyhteisön ulkopuolelle. Sisarkirkkojemme jumalanpalvelusuu- distuksissa kysymys inklusiivisuudesta ja eksklusiivisuudesta on usein yhdistetty käytettävään kieleen, jossa esimerkiksi vältetään perinteisten sukupuoliroolien korostamista. Piispainkokouksen mielestä inklusiivisuudessa on kuitenkin ensisijaisesti kysymys yhteisöllisyydestä eikä kielellisestä semantiikasta.

Uudistustyön kuluessa käsikirjakomitea korosti kirkollisten toimitusten olevan osa seurakunnan yhteistä jumalanpalveluselämää. ”*Kirkon pyhät toimitukset ilmentävät sitä, että seurakunta on nimenomaan jumalanpalvelusyhteisö. Kirkolliset toimitukset ammentavat voimansa ja sisältönsä Jumalan sanasta. Niillä on myös yhteys seurakunnan jokapäiväiseen jumalanpalvelukseen. ... Käsikirjauudistuksen tulee kin komitean käsityksen mukaan edelleen vahvistaa kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonnetta.*” (Jumalan kansan juhla, 1992 s. 124)

Nykyisen vuonna 1984 käyttöön otetun Kirkollisten toimitusten kirjan kaavojen jumalanpalvelusluonne vahvistui edelliseen vuonna 1963 hyväksytyyn toimitusten kirjaan verrattuna. Siitä huolimatta suurin osa nykyisen toimitusten kirjan kaavoista edustaa ”toimituskeskeistä” suuntautumista, jossa ei juurikaan rohkaistu yhteisölliseen toteutukseen.

Uusissa kirkollisten toimitusten kaavoissa jumalanpalvelusluon- teen painottuminen näkyy vahvasti myös kaavojen rakenteissa. Ne noudattavat varsin pitkälle uuden Jumalanpalvelusten kirjan kaavoja. Erityisen selvästi tämä havaitaan verrattaessa niitä nykyisiin kaavoihin. Uusien kaavojen jumalanpalvelusluonne ja yhteys uuden Jumalanpalvelusten kirjan aineistoon on selkeä. Toimitusten kaavojen rakenteellisina esikuvina ovatkin olleet messu, sanajumalanpalvelus ja rukoushetket. Tämän takia esimerkiksi kasteen kaava on kokenut varsin suuren, mutta perustellun muu- toksen.

Joiltakin osin Jumalanpalvelusten kirjan kaavojen rakenteita on seurattu liiankin tarkasti, jolloin niistä on tullut tarpeettoman raskaita.

### **Pastoraalisen merkityksen vahvistuminen**

Kirkollisten toimitusten pastoraalinen merkitys on kasvanut. Tästä yhtenä merkinä ovat toimituskeskustelut, joita nykyään myös valtaosa seurakuntalaisista pitää itsestään selvästi toimituksiin kuuluvina. Etenkin Toimitusten kirjan IV osan (Rukoushetkiä) uusi aineisto, mm. *Rukoushetket toimituskeskustelussa tai läheisen kuoltua*, voi toimia hyvänä apuna sielunhoidollisten keskustelujen yhteydessä.

Tutkimusten mukaan lähes jokainen suomalainen osallistuu vähintään kerran vuodessa johonkin kirkolliseen toimitukseen. Varsin suurelle osalle suomalaisista se jää myös ainoaksi jumalanpalveluskäynniksi vuoden aikana. Siinä mielessä kirkolliset toimitukset ovat erittäin merkittävä osa jumalanpalveluselämää ja ne ovat jumalanpalveluskasvatuksen kannalta avainasemassa.

### **Siunaamistoimitusten tarve**

Kirkollisten toimitusten asema suomalaisessa kulttuurissa on viime vuosina selvästi vahvistunut. Tämä näkyy myös siinä, että erilaiset siunaamistoimitukset ovat yleistyneet. Yhä useammin piispa tai pappi pyydetään siunaamaan profaanejakin rakennuksia tai tapahtumia. Tällaisissa tilanteissa käytettävät kaavat ovat puuttuneet nykyisestä Kirkollisten toimitusten kirjasta. Käytännön tarve on ajanut toimitusten kirjan ohitse ja joskus käyttöön on otettu niin luterilaiselle siunaamisen teologialle kuin symbolien käytöllekin vieraita elementtejä. Käsikirjakomitea on tarttunut tähän ongelmaan. Niinpä nykyisen Kirkollisten toimitusten kirjan äärimmäisen niukka benediktionalen eli siunaamistoimitusten osuus sekä rukoushetkien aineisto on kasvanut huomattavasti. Tälle on

ollut selvästi tarvetta, joka on ilmennyt myös komitean saamasta palautteesta.

Siunaamistoimitusten aineisto on onnistunut. Sillä on esikuvia muiden kirkkojen käytännössä. Varsinaista siunaamistoimitusta varten on luotu yksi peruskaava, jota sovelletaan eri tilanteissa.

### **Vihkimisen ja siunaamisen teologia**

Siunaamistoimituksia arvioitaessa on otettava kantaa siunaamisen ja vihkimisen teologiaan. Siunaaminen on Jumalan ylistämistä ja hänen siunauksensa pyytämistä ja toivottamista sille, mitä siunataan. Myös vihkimisessä on pohjimmiltaan kysymys samasta asiasta. Tilan vihkiminen tai esineiden siunaaminen ei ole konsekraatio. Sen sijaan vihkimis- ja siunaamistoimitukset välittävät kohteille uuden merkityksen. Näin liitytään transsignifikaation ajatukseen. Vihittyä tilaa ei saa käyttää sen pyhyiden vastaisella tavalla. Ihmisen usko Jumalaan tarvitsee jatkuvasti vahvistusta ja kristillinen elämä rohkaisua. Niinpä vihkimis- ja siunaamistoimituksissa on kyse ennen kaikkea siunaamisen pyytamisestä tilassa kokoontuville ihmisille ja siellä tapahtuvalle toiminnalle.

### **2.2. Aineiston jaottelu**

Toimitusten kirja on jaoteltu neljään laajempaan kokonaisuuteen: I Kasuaalitoimituksiin (Rituale), II Vihkimisiin, virkaan asettamiin ja tehtäviin siunaamisiin (Pontifikale), III Siunaamistoimituksiin (Benediktionale) ja IV Rukoushetkiin (Breviario). Perustelujen mukaan jaottelu auttaa hahmottamaan toimitusten kirjan aineistoa aikaisempaa selvemmin. Se myös antaa mahdollisuuden julkaista osia eri niteinä sekä helpottaa osien sijoittamista virsikirjaan. Tämä ratkaisu on toimiva.

Toimitusten kirja laajenee sisällöllisesti verrattaessa sitä voimassa olevaan käsikirjaan. Vuoden 1984 Kirkollisten toimitusten kirjas-

sa yksittäisiä kaavoja on noin 30, kun uudessa ehdotuksessa niitä on noin 50. Osa uusista kaavoista vakiinnuttaa jo käytössä olevia toimituksia. Esimerkiksi koulunsa aloittavia on siunattu eri puolilla Suomea jo usean vuoden ajan. Osa kaavoista on sen sijaan uusia kirkossamme. Tällaisista mainittakoon *Avioliiton vihkimisen muistopäivä* ja *Kastepäivän muistaminen*.

Kaavojen lisääntyminen Kirkollisten toimitusten kirjassa johtuu suurelta osin siitä, että rukoushetkien määrä on lisääntynyt (osa IV). Myös siunaamisten lukumäärä on kasvanut (osa III). *Kodin siunaaminen* on osion III ainoa vanha kaava. Siunaamistoimitusten ja rukoushetkien lisääntymistä pidetään hyvänä, sillä tällaisille toimituksille on ollut tarvetta. Vaikka siunaamistoimitukset ovat määrällisesti kasvaneet, koostuu osio todellisuudessa yhdestä peruskaavasta sekä eräistä esimerkinomaisesti auki kirjoitetuista muista rakenteista. Joitakin vuoden 1984 käsikirjassa olevia yksittäisiä kaavoja on puolestaan yhdistetty. Tällaisia ovat esim. *Kirkon vihkiminen* ja *Kirkon käyttöönottoaminen* sekä eräät vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset.

Aineiston jaottelu on luonteva. Komitean jäsentelystä poiketen kaava 20 (*Kirkon esineistön käyttöön ottaminen*) ehdotetaan kuitenkin siirrettäväksi osaan II, *Kirkon vihkimisen kaavan* yhteyteen.

Toisin kuin Jumalanpalvelusten kirjassa toimitusten koko tekstiaineisto on sijoitettu yksittäisten kaavojen yhteyteen. Valittu ratkaisu helpottaa kaavojen toteuttamista käytännön tilanteissa.

Kaavojen sisällä olevan aineiston, kuten rukousten, tulee olla helposti löydettävissä. Esimerkiksi rukousta *onnettomuuden tapahtuttua* (kaava 27A, *Toimituskeskustelussa*) on vaikea löytää, ellei sen sijaintia tiedä etukäteen. Evankeliumikirjan ja toimitusten kirjan rukouksista voitaisiin ehkä laatia erillinen rukouskirja, joka mahdollistaisi niiden laajemman käytön eri tilanteissa.

### 2.3. Vertauskuvat ja toimitusten kieli

Viime vuosikymmeninä tehtyjen liturgisten uudistusten yhteydessä on symbolikielen käyttämiseen kiinnitetty enenevässä määrin huomiota. Symbolien alue liturgiassa on laaja. Liturgisella symboliikalla voidaan tarkoittaa muun muassa sanoja ja ääniä, merkkejä, toimintaa tai muita elementtejä. Verrattaessa komitean esitystä vuoden 1984 käsikirjaan, on symbolien määrä lisääntynyt. Symbolien käyttö on merkitty kaavoihin usein valinnaiseksi mahdollisuudeksi. Näin on etenkin silloin, kun on kyse uudesta liturgisesta toiminnasta.

Symbolien merkityksen tulee avautua läsnäoleville ihmisille. Kristillisessä symboliikassa on korostettu seuraavia seikkoja:

- 1) Symbolin tulee ankkuroitua kirkon traditioon ja nousta Raamatun maailmasta ja siihen kytkeytyvästä kristillisestä uskosta.
- 2) Symbolin tehtävänä on ilmentää ja julistaa kristillistä uskoa ja kirkon sanomaa.
- 3) Symboli tähtää kirkon ja seurakunnan rakentamiseen.
- 4) Symboli on palvonnan, ylistämisen ja rukouksen väline, joka kutsuu mietiskelyyn, hiljentymiseen ja ylistämiseen.
- 5) Symbolit yhtäältä ilmentävät kirkon spiritualiteettiä ja toisaalta ammentavat siitä merkityksensä.

Symbolien käyttö toimitusten kirjan ehdotuksessa seuraa sekä Jumalanpalvelusten kirjan käytäntöä (esimerkiksi ristinmerkki, hiljaisuus ja pääsiäiskynttilä) että kirkon vanhaa liturgista traditiota (kastekynttilä, kastepuvun pukeminen, kätenpäällepaneminen). Symbolien monipuolisempi käyttö antaa kirkollisille toimituksille syvyyttä, joka avaa ihmisille uusia näköaloja kristilliseen uskoon.



Symbolien käyttö on yleisesti ottaen onnistunut. Kuitenkaan muutamille ratkaisuille ei löydy perusteita. Esimerkiksi konfirmaation kaavassa esitetylle vyöttämiselle ei ole esikuvia sen enempiä oman kuin muidenkaan kirkkojen traditiossa tai nykykäytännössä.

Toimitusten kirjan ehdotuksessa on uudistettu liturgista kieltä. Tämä on perusteltua, sillä vain uudistuva kieli täyttää tehtävänsä ja säilyttää liittymäkohtansa ihmisten elämään.

Toimitusten kirjassa on pyritty kielen inklusiivisuuteen, jossa käytetty kieli sisällyttää kaikki kuulijat mukaansa. Tämän vastakohtana on eksklusiivinen kieli, joka jättää kaikki tai osan seurakuntalaisista käytetyn kielen ulkopuolelle. Pyrkimys inklusiivisen ja kollektiiviseen kielenkäyttöön on hyvä. Tavoitteessa on pääosin onnistuttu ja toimitusten kieli on muuttunut ymmärrettävämpään, enemmän puhekielenomaiseen suuntaan. Toimitusten lauserakenteet ovat keventyneet ja rukousten puheenomaisuus on lisääntynyt. Vanhentuneet ja vaikeasti ymmärrettävät sanat on pääosin korvattu uusilla ilmauksilla. Kielen inklusiivisuus ei ole täysin kuitenkaan toteutunut esimerkiksi toimitusten johdantosanoissa.

Kirkollisten toimitusten peruskaavoihin kuuluu kaksi mallipuhetta. Tämä on poikkeuksellista ekumeenisesti, sillä muiden kirkkojen käsikirjoissa valmiita puheita ei juuri ole. Allokuutioilla on kuitenkin perinteitä oman kirkkomme liturgiassa ja niiden mukanaolo on siten perusteltua. Osa allokuutioista on muokattu vanhojen puheiden pohjalta. Toimituksiin on luotu myös uusia, hyviä puheita, kuten esim. hautaan siunaamisen jälkimmäinen puhe. Sen sijaan avioliittoon vihkimisen mallipuheita on syytä vielä muokata. Valmiiden allokuutioiden olemassaolosta huolimatta tavoitteena on yksilöllinen puhe kuhunkin toimitukseen. Osa kaavoista on liitetty ranskalaisin viivoin puheissa käsiteltäviä asioita. Tämä käytäntö on uusi ja toimiva.

## 2.4. Rukoukset

Välimietinnön *Jumalan kansan juhla* mukaan kirkon työntekijöiden suurin yksittäinen muutostoive oli rukousten uudistaminen. Rukouksia toivottiin ajankohtaisemmiksi ja niiden valmistamiseen sekä lukemiseen haluttiin mukaan myös seurakuntalaisia.

Uusimpien tutkimusten mukaan seurakunnan työntekijät ovat tyytyväisiä Jumalanpalvelusten kirjan ja Evankeliumikirjan rukouksiin. Vuoden 1996 kyselytutkimuksessa komitean materiaalista selvästi parhaimpana pidettiin nimenomaan rukouksia. Edelleen vuoden 1998 laajassa tutkimuksessa 96 % seurakunnista piti uusien käsikirjojen rukousmateriaalia hyvänä.

Käsikirjakomitea on uudistanut myös kirkollisten toimitusten rukouksia. Uudistukset ovat pääosin hyviä. Rukouksissa on enemmän yhteisöllisiä rukouksia, joiden lukemiseen voivat osallistua myös läsnäolevat seurakuntalaiset (mm. kaste ja avioliittoon vihkiminen). Kaavoihin on tehty myös uusia, tuoreita rukouksia. Seurakunnan lausuma aamen papin lausuman rukouksen tai siunauksen päätteeksi ei ole käytännössä toimiva ratkaisu.

Päivän rukousten (kollehtarukous) ja esirukousten välinen ero ei ole joka suhteessa selkeä. Kollehtarukousten painopisteen tulisi nousta toimitusten hengellisestä sisällöstä ja Jumalan hyvien lahjojen osallisuudesta. Toimituksen kontekstuaalisuus toteutuu puolestaan esirukouksissa. Myös kollehtarukousten määrää kussakin kaavassa, rukousten rakennetta sekä yksittäisiä sanamuotoa tulee vielä paikoin tarkistaa. Kielellisen tuoreuden säilyminen rukouksissa on kuitenkin tärkeää.

Päivän rukoukset ovat saaneet uuden aseman käsikirjakomitean ehdotuksessa. Vuoden 1984 käsikirjaan tuli mukaan jo joitakin kollehtatyyppejä rukouksia. Uudessa toimitusten kirjan ehdotuksessa päivän rukous (kollehtarukous) on lisätty lähes jokaiseen kaavaan.

Joissakin toimitusten kaavoissa on maininta siitä, että lukukappale voi olla kirkkovuoden mukainen. Näissä tapauksissa on perusteltua, että myös päivän rukous valitaan kirkkovuoden mukaisesti. Esirukousten tekemiseen voivat osallistua myös seurakuntalaiset. Tällöin saattaisi olla perusteltua kertoa ingressissä se, mitä aineksia rukouksien tulee sisältää. Tällainen käytäntö on mm. Anglikaanisessa kirkossa.

## **2.5. Musiikki**

Kirkollisten toimitusten kirjan yleisperusteluissa käsikirjakomitea toteaa musiikillisten ratkaisujen noudattavan pääosin Jumalanpalvelusten kirjan musiikin uudistusperiaatteita. Komitea toteaa musiikin sisältölähtöisyyden periaatteen olevan tärkeä myös kirkollisten toimitusten musiikissa. Musiikin tulee olla sopusoinnussa toimituksen sisällön kanssa. Musiikki ei ainoastaan korosta sisältöä vaan voi jo itsessään olla rukousta ja Jumalan ylistämistä. Musiikissa toteutuu myös toimitusten kontekstuaalisuus. Siinä tulee ottaa myös huomioon ihmisen elämäntilanne sekä kulloistakin yhteisöä koskevat tunnot ja kokemukset.

Musiikillisessa ilmaisussa ja musiikin sijoittumisessa kaavoihin komitea liittyy Jumalanpalvelusten kirjan ratkaisuihin. Useimmat kasuaalitoimitukset noudattavat siten sanajumalanpalveluksen nelijakoista järjestystä. Musiikin sijoittuminen kaavaan on pääsääntöisesti seuraava:

### **Osa I, Johdanto,**

aloitetaan joko virrellä tai johdantomusiikilla, joka voi olla soitinmusiikkia ja/tai virsi. Alkusiunaus ja vuorotervehdys voidaan laulaa, kuten myös valinnainen psalmi, jonka antifoni siinä tapauksessa voidaan laulaa seurakunnan kertosäkeenä.

## Osa II, Sana,

voi sisältää ensimmäiseen lukukappaleeseen liittyvän vastauksen, joka voi olla virsi, psalmi, laulu tai soitinmusiikkia.

## Osa III, varsinainen akti,

on musiikin suhteen kirjavin: esimerkiksi kasteen jälkeen voi ennen esirukousta olla virsi tai muuta musiikkia. Avioliiton vahvistamisen ja puolisoitten siunaamisen jälkeen on ennen esirukousta pakollinen vihkivirsi tai vihkilaulu. Hautaan siunaamisen siunaussanojen jälkeen sitä vastoin ei ole virttä eikä muutakaan musiikkia ennen rukousta.

## Osa IV, Päätös,

päättyy joko virteen tai päätösmusiikkiin, joka voi olla virsi ja/tai soitinmusiikki.

Käsikirjakomitea on pyrkinyt elvyttämään psalmimusiikkia ja korostamaan virren asemaa. Virsilaulu onkin vahvasti esillä kaavoissa. Eräät ratkaisut saattavat kuitenkin heikentää virsilaulua. Jumalanpalvelusten kirjan mukaisesti monet virret ovat muulla musiikilla korvattavissa tai valinnaisia. Musiikillisen vaihtelevuuden periaate ei saisi heikentää virren asemaa. Kaikissa toimituksissa tulisikin olla vähintään yksi pakollinen virsi, jonka voi vain poikkeustapauksissa korvata muulla musiikilla tai jättämällä pois (esimerkiksi vihkiminen kahden todistajan läsnä ollessa).

Osassa III eri toimitusten musiikilliset ratkaisut poikkeavat toisistaan. Hautaan siunaamisen kaavassa siunaussanojen jälkeen voisi käyttää hyväksi virrenveisuun tai muun musiikin sielunhoidollisia mahdollisuuksia toimituksen ehkä voimakkaimmassa kohdassa. Avioliittoon vihkimisen kaavassa aviopuolisoiden siunaamisen jälkeen voisi puolestaan edelleenkin olla soitinmusiikin mahdollisuus. Ratkaisu, jossa toimituksen lopussa - ja vihkimisen johdannossa - yhdistetään virsi ja soitinmusiikki yhdeksi osioksi, on Jumalanpalvelusten kirjan periaatteiden mukainen mutta ei välttämättä ole toimituksen oman luonteen kannalta paras mahdollinen. Käytännössä ratkaisu heikentää virren asemaa.

Kirkollisten toimitusten musiikin suunnittelussa ja toteuttamisessa käsikirjakomitea korostaa toimitusten jumalanpalvelusluonteen huomioon ottamista. Jumalan ilmoituksen tulee olla monipuolisesti esillä, ja on etsittävä aitoja ilmaisumuotoja seurakunnan rukoukselle, kiitokselle ja ylistykselle. Jo tiukka jumalanpalvelusrakenne sinänsä asettaa esitettävälle musiikille erityisiä vaatimuksia.

Koska seurakuntalaisten voi olla vaikea ratkaista, mikä on sopusoinnussa jumalanpalvelusluonteen kanssa, avioliiton solmimis- ja hautaansiunaamiskaavojen ingressiteksteissä painotetaan, että musiikista vastaa kanttori ja että siitä tulee tarvittaessa keskustella hänen kanssaan. Piispainkokous ehdottaa näihin kohtiin sanan *tarvittaessa* poistamista: Kanttorin asiantuntemuksen käyttäminen toimituksen musiikin valinnassa on tärkeää, jotta musiikissa huomioitaisiin toimituksen jumalanpalvelusluonne ja jotta voitaisiin löytää kontekstuaalisesti parhaat musiikilliset ratkaisut. Käsikirjakomitean pyrkimys kehittää toimitusten dialogista luonnetta rohkaisemalla seurakuntalaisia osallistumaan aktiivisesti toimitukseen korostaa vielä toimituskeskustelujen merkitystä.

Musiikillisia dialogiluonteen vahvistamisen keinoja ovat virret sekä toimitusten kirjan viimeisen osaston lauluaineisto. Aineisto, joka aikanaan on syytä sijoittaa myös virsikirjan jumalanpalvelusliitteeseen, koostuu psalmin kertosaäkeistä ja lauluista tuttuihin virsi-sävelmiin. Kertosäkeitä on seitsemälle eri toimitukselle, ja monia voisi hyvin käyttää useammassakin tilaisuudessa. Mukana on sekä uusia sävellyksiä että säkeitä virsikirjasta ja Jumalanpalvelusten kirjasta. Uudet kertosaäkeet ovat helposti omaksuttavia ja Raamatun tekstiin hyvin istuvia. Hyvä on myös, että annetaan esimerkkejä kertosaäkeen sijoittamisesta psalmiin.

Uusia laulutekstejä on kymmenelle eri toimitukselle, keskimäärin kaksi toimitusta kohden. Käännöksiä on viisi, loput ovat pääosin tuoreita luomuksia. Ne sisältävät luontevia ja aitoja ilmaisumuotoja seurakunnan rukoukselle, kiitokselle ja ylistykselle. Myös laulujen virsisävelmien valinta tuntuu onnistuneelta. Runebergin

vihkivirren sävelmä tulisi kaksikielisiä tilaisuuksia ajatellen olla sama kuin ruotsinkielisessä virsikirjassa.

Toimitusten kaavojen yhteydessä on virsiehdotusten lisäksi myös ehdotuksia siitä, miten kyseistä uutta psalmi- ja lauluaineistoa voidaan käyttää. Virsiehdotuksia komitea esittää erityisesti niihin toimituksiin, jotka voi johtaa myös seurakuntalainen.

Uuden lauluaineiston ja musiikillisen vaihtelevuuden periaatteen avulla komitea on pyrkinyt rikastuttamaan toimitusten musiikillista toteutusta. Silti mahdollisuudet sisällyttää esimerkiksi avio- liiton solmimisen ja hautaan siunaamisen kaavoihin yksin- tai kuorolaulua ovat tarkasti ottaen melko rajalliset, jos halutaan vaa- lia seurakunnan virrenveisuuta. Ruotsin ja Norjan kirkon vastaa- vissa kaavoissa musiikillinen liikkumavara on suurempi ja virren asema vahvempi.

Kasuaalitoimitusten liturgisesti rikkaampia vaihtoehtoja ovat esimerkiksi morsiusmessu, hautausmessu ja kaste seurakunnan pääjumalanpalveluksessa. Näiden kaavojen musiikilliset mahdol- lisuudet ovat suuremmat, mutta niin ovat myös musiikilliset vaa- timukset: messussa liturgiset näkökohdat saavat enemmän pai- noa, kontekstuaaliset sitä vastoin vähemmän. Sama koskee mui- takin seurakunnan messuun liitettyjä toimituksia, kuten konfir- maatio, virkaan vihkiminen ja virkaan asettaminen sekä kirkon vihkiminen. Musiikilliselta kannalta huomionarvoisen rikas on myös kaava 17, siunaamisen kaava.

## 2.6. Palaute

Antaessaan päätöksensä komitean välimietinnöstä *Jumalan kan- san juhla* keväällä 1993, kirkolliskokous hyväksyi käsikirjakomi- tean työskentelyyn prosessoivan uudistuksen mallin. Prosessoiva- valla uudistuksella tarkoitettiin sitä, että kirkollisten toimitusten kirjojen uudistustyö tapahtuu tiiviissä vuorovaikutuksessa seura- kuntien ja muiden tahojen kanssa. Komitean vuorovaikutukselli-

nen työskentely jatkui myös toimitusten kirjan uudistamisen yhteydessä.

Evankeliumikirjan ja Jumalanpalvelusten kirjan yhteydessä järjestetyn kaltaiseen laajaan palautteen keräämiseen ei komitean perustelujen mukaan työn alkuvaiheessa ollut tarvetta. Vuosina 1998-1999 käsikirjakomitea järjesti sen sijaan hiippakunnallisia kasuaaliseminaareja, joissa kerättiin palautetta komitean muokkaamista kasteen, avioliittoon vihkimisen ja hautaan siunaamisen kaavoista. Vuosina 2000-2001 komitea keräsi suoraa palautetta valmisteilla olevista kaavoista internetin kautta. Uutta materiaalia lisättiin kirkon kotisivuille sitä mukaan, kun sitä valmistui.

Käsikirjakomitea on ottanut työskentelyssään huomioon saadun palautteen. Eräänä yksityiskohtana palautteen vaikutuksesta mainittakoon uskontunnustuksen lisääminen hautaan siunaamisen kaavaan. Tätä oli esitetty lisättäväksi kyseiseen kaavaan hiippakunnallisilla kasuaaliseminaareilla. Koska suurinta osaa palautteesta ei oltu erikseen kirjattu ylös, laati piispainkokouksen lausuntotyöryhmän sihteeri aineistosta koosteen, joka on toimitettu käsikirjavaliokunnalle. Annettua palautetta on mahdollista hyödyntää edelleen eräissä kaavojen yksityiskohdissa sekä toimitusten oppaan laatimisessa.

Prosessoivan työskentelymallin jatkaminen Kirkollisten toimitusten kirjan uudistamisen yhteydessä on ollut perusteltua. Työntekijöiden kuuleminen hiippakunnallisilla seminaareilla jo työskentelyn alkuvaiheessa on ollut komitean työskentelyä hyödyttävää. Internetin käyttäminen palautteen keräämisessä on ollut uutta ja tämä ratkaisu on myös helpottanut kaavojen käyttämistä ennen varsinaisen mietinnön ilmestymistä.

Prosessoivan työskentelytavan ohella on tärkeätä korostaa sitä, että kirkolliset toimitukset eivät voi koskaan heijastaa vain ihmisen tarpeita ja pyrkimyksiä. Toimitusten perimmäisenä tarkoituksena on välittää ihmiselle yhteys Jumalaan ja osallisuus hänen pelastustekoihinsa.

### 3. KIRKOLLISTEN TOIMITUSTEN KAAVAT

#### I K a s u a a l i t o i m i t u k s e t

##### Kaste

Käsikirjakomitea on linjannut välimietinnössään jumalanpalvelusuudistuksen peruslinjoja, jotka koskevat myös toimitusten uudistamista. Yleisten tavoitteiden lisäksi kasteen kohdalla on todettu, että kastekaavassa tulisi tuoda selvemmin esille kirkon jäsenyyden merkitys sekä tutkia mahdollisuus kastekysymyksen liittämisestä toimitukseen. Molemmat tavoitteet on huomioitu kaavaa uudistettaessa. Seurakunnan jäsenyys ja sen merkitys tulevat esille, vaikkakaan esimerkiksi kohdan 5 ja 16 rukouksissa teema ei ole kovin painokkaasti esillä. Sen sijaan kasteen jälkeen (kohdassa 14) pappi voi ottaa lapsen syliin ja todeta *Pyhässä kasteessa olemme ottaneet NN:n Kristuksen kirkon ja X:n seurakunnan jäseneksi*, kirkon ja paikallisseurakunnan yhteyttä painottaen.

Komitean tavoitteena ollut kontekstuaalisuus ja yhteisöllisyys ovat saaneet onnistuneita ilmauksia kaavan sanonnoissa. Erityisesti tämä tulee esille kohdan 16 rukouksissa. Seurakuntalaisilla on entistä enemmän mahdollisuuksia olla mukana kastetta toteuttamassa.

Dialogi, johon kastekysymyksen liittyy, on vahvistunut edelliseen käsikirjaan verrattuna. Nyt jo vanhastaan tuttu kysymys vanhemmille ja kummeille on onnistuneesti jaettu kahteen osaan. Lisäksi pappi voi ennen kastetta kysyä vanhemmilta lapsen nimeä. Kysymysten suhteen tehtyä ratkaisua voidaan pitää onnistuneena.

Rakenteeltaan uusi kaava seuraa sanajumalanpalvelusta. Sen seurauksena kastekäsky on välittömästi ennen kastamista. Näin Jeesuksen käskyn ja kasteen yhteys vahvistuu: *Kristuksen käskyn mukaisesti kastamme tämän lapsen*. Ratkaisu on toimiva.



Ehdotuksessa psalmi (kohta 4) ja uutena mukaan tullut lukukappale (kohta 7) ovat valinnaisena mukaan otettavia. Komitea on pyrkinyt Raamatun käytön lisäämiseen. Kuitenkin sekä psalmi että lukukappale ovat valinnaisina helposti poisjätettäviä. Raamatun tekstien käyttö ei näin ollen todellisuudessa ole lisääntynyt, vaan vähentynyt vuoden 1984 kasteakaavaan verrattuna. Raamatun käyttöä vahvistaisi paremmin se, että ainakin psalmi olisi pakollinen osa.

Rukousten keskinäistä suhdetta olisi syytä selkeyttää siten, että kohdan 5 rukous olisi ytimekäs kastekollehta, jossa tuodaan esiin kasteen merkitys. Kohdan 16 esirukous voisi vastaavasti liittyä kiinteämmin elämäntilanteeseen. Erityisen hyvänä on pidettävä selkeän kodinsiunaamisosan liittämistä esirukouksen yhteyteen. Samoin ristinmerkin ja abrenuntiaation liittäminen kiinteästi toisiinsa on luontevaa.

Kastetapahtumaan liittyvä symbolinen toiminta on entisestään rikastunut. Toimituskeskusteluissa on syytä kiinnittää huomiota symboliikan sisällön avaamiseen asianosaisille, niin että symboliikka ei edistä ritualismia. Kohdassa 14 kasteen jälkeen mahdollisuutena esitetty lapsen pukeminen kastepukuun ei käytännön toteutuksena tunnu mielekkäältä huolimatta vahvasta symboliikastaan.

Isä meidän -rukous on jumalanpalvelusrakenteen mukaisesti siirretty toimituksen loppuun. Samalla on siihen aiemmin liittynyt känttenpäällepanon mahdollisuus poistettu poiketen Lutherin ja useiden sisarkirkkojen käytännöstä.

Hätäkasteen kaava (1 B) on perinteisen suppea. On hyvä, että ohjetekstissä on mainittu ehdotuksia tilaisuuteen sopiviksi virsiksi. Hätäkasteen vahvistamisen kaavassa (1 C) on vain se aineisto, jota tarvitaan kasteakaavan soveltamiseksi. Ratkaisu on toimiva. Nuoren tai aikuisen kasteessa (1 D) kastekysymys esitetään kastettavalle. Yhteiseen esirukoukseen olisi laadittava selkeämmin toisistaan eroavat rukoukset, sen mukaan onko kyseessä nuoren

tai aikuisen kaste. Kaste seurakunnan jumalanpalveluksessa (1 E) on perusratkaisultaan toimiva. Erityisen onnistunut on kastekäs-kyä edeltävä veden tuominen ja siihen liittyvä rukous. Päivän ru-  
kouksen ja ristinmerkin yhteydessä lapsen tuominen kastemaljan  
äärelle kytkee perheen juhlan seurakunnan yhteiseen jumalanpal-  
velukseen. Kaavan osia ei ole numeroitu.

### **Yksityinen rippi**

Jumalanpalvelusuudistuksessa on pyritty vahvistamaan ripin  
asemaa. Se näkyy esim. jumalanpalvelusten kaavoissa ja yksityi-  
sen ripin mahdollisuutena messun yhteydessä.

Yksityisen ripin jumalanpalvelusluonnetta on vahvistettu lisää-  
mällä siihen sanajumalanpalveluksen johdanto- ja päätöso-  
sien aineksia (*alkusiunaus ja päätössiunaus*). Samaa päämäärää tukisi  
Isä meidän –rukouksen lisääminen ripin kaavaan. Näin liityttäi-  
siin myös useiden sisarkirkkojen käytäntöihin.

Synnintunnustus- ja synninpäästövaihtoehtoja on lisätty. Ohjeis-  
tossa on oltava maininta siitä, että yksityinen rippi voidaan edel-  
leenkin toimittaa myös omin sanoin.

### **Yksityinen ehtoollinen**

Yksityisen ehtoollisen kaava rakentuu viikkomessun pohjalle.  
Kaavaa tulisi voida käyttää laajemminkin, jolloin ingressin vii-  
meinen virke kuuluisi seuraavasti: *Kaavaa voidaan käyttää myös  
silloin, kun ehtoollisjumalanpalvelusta vietetään sairaalassa tai  
vanhainkodissa.*

## **Konfirmaatio**

Vuoden 1984 käsikirjassa on konfirmaation toteuttamiseen kaksi vaihtoehtoa. Vaihtoehto A on ajateltu tapahtuvaksi ennen jumalanpalvelusta. Vaihtoehto B sisällyttää konfirmaation jumalanpalveluksen sisään. Komitean ehdotuksessa konfirmaatio liitetään selkeästi seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen. Se on mahdollista toteuttaa myös viikkomessun yhteydessä. Perusratkaisu on sekä jumalanpalvelusteologian että käytännön tilanteiden näkökulmasta perusteltu.

Ehdotuksessa konfirmaatio liittyy sisällöllisesti kasteeseen. Siinä kastettua vahvistetaan elämään kristittynä. Komitea viittaa Kirkkojärjestyksessä annettuun konfirmaation sisältöön (KJ 3:5). Kätekeettinen näkökulma käy ilmi siinä, että konfirmaatioon voivat osallistua ne, jotka rippikoulun perusteella siihen oikeutetaan. Seurakunnallisen painotuksen mukaisesti konfirmaatiossa tunnustaudutaan kirkon uskoon ja saadaan oikeus käydä itsenäisesti ehtoollisella. Konfirmaatio onkin komitean ehdotuksessa saanut seurakunnallista painotusta. Pääsääntöisesti sitä vietetään seurakunnan yhteisessä messussa. Uskontunnus kehoitetaan tunnustamaan *yhdessä seurakunnan kanssa*. Konfirmoitujen siunaamisessa voi olla mukana myös kummeja ja muita avustajia. Koko seurakunta voi puolestaan osallistua siunaamiseen virren 236 rukouksella.

Konfirmaatiomessu valmistellaan yhdessä rippikoululaisten kanssa. Tämä on jumalanpalvelusuudistuksen hengen mukaista. Voidaan jopa sanoa, että rippikoulu on valmistautumista edessä olevaan pyhään toimitukseen. Näin se vastaa muiden toimitusten edellä käyviä toimituskeskusteluja ja muita ennakoivia toimenpiteitä. Joissakin seurakunnissa on tullut tavaksi ottaa myös vanhemmat ja kummit mukaan konfirmaatiomessun valmisteluun. Näin kasteopetus saa entistä kokonaisvaltaisemman yhteisöllisen sisällön.

Johdantosanat on osoitettu koko messuun kokoontuneelle seurakunnalle. Todetaan: *Vietämme tänään konfirmaatiomessua yhdessä näiden nuorten kanssa.* Eikö juuri tässä juhlassa tulisi osoittaa sanat erityisesti myös konfirmoitaville? 1984 kaavan puhevaihtoehdot noudattavat tätä näkökulmaa. Johdantosanat sisältävät myös kehotuksen synnintunnustukseen. Messun rakenteessa tämän kehoitus kuuluu yleiseen rippiin.

Kristinopin kysely on poistettu kaavasta. Ingressissä pitäisi kuitenkin antaa ohjeet siitä, miten se olisi mahdollista toteuttaa. Esimerkiksi saarna voisi sisältää lyhyen keskustelun nuorten kanssa kristinopin keskeisistä kysymyksistä. Tästä voisi muodostua koko seurakuntaa ajatellen mielenkiintoinen katekeettinen elementti.

Kohdan 12 ohjeessa on painovirhe. Toisen kappaleen toisen lauseen tulee olla: *Tällöin kehotussanat (kohta 16) jätetään pois.*

Uutena mukaan tullutta mahdollisuutta vyöttää konfirmoitavat (kohdan 14 jälkeen) tulisi vielä harkita. Symbolinen toiminta ei ole tässä kohdin riittävästi perusteltu. Mikäli symbolista toimintaa halutaan lisätä, löytyisikö esimerkiksi kastekynttilän sytyttämisestä toimituksen sisällön kannalta vyöttämistä luonnollisempaa symboliikkaa.

Siunaaminen suoritetaan nimeltä mainiten kännenpäällepanemisella jokaiselle erikseen. Vuoden 1984 toimitusten kirjassa oli mahdollista siunata koko konfirmoitavien ryhmä yhteisesti. Komitean ehdotus on konfirmaation perinteen ja sisällön näkökulmasta perusteltu.

Esirukouksessa voisi ottaa ehdotusta rikkaammin esiin nuorten perheet ja ystävät.

Konfirmaatiomessu liittyy sisällöllisesti luontevasti sekä kasteeseen että ehtoolliseen. Ehtoollisosan kiitosrukous olisi voitu laatia erikseen siten, että siinä vielä olisi ollut viittaus konfirmaation si-

sältöön.

### **Kirkon yhteyteen ottaminen**

Kirkon yhteyteen ottamisen kaava korostaa kirkon jäsenyyden merkitystä. Kaavan perusteluissa todetaan, että se on luonteeltaan tervetuloitovotus seurakuntaan. Perustelu ei ole kuitenkaan riittävä, sillä kaava voi sisältää myös konfirmaation.

Kaavan osa III tulisi muokata uudelleen. Ennen uskontunnustusta on lisättävä kysymys: *Tahdotko liittyä kirkkomme yhteyteen tunnustamalla kirkkomme tunnustuksen?* Vastaus: *Tahdon.* Uskontunnustus luetaan yhdessä. Tämän jälkeen seuraisi toteamus: *Olet näin tullut kirkkomme yhteyteen ja liittynyt seurakuntamme jäseneksi. Ota vastaan siunaus.*

### **Avioliiton solmiminen**

Vuoden 1984 Kirkollisten toimitusten kirjassa avioliittoon vihkimiseksi oli käytössä kaavat A ja B. Kaavaa B on käytetty muun muassa eronneiden ja uudelleen avioituvien vihkimisessä. Piispainkokous kannattaa kaavan B poisjättämistä ja samalla sitä, että kirkollinen vihkiminen suoritetaan samojen periaatteiden mukaan kaikille siihen oikeutetulle sekä sitä pyytävälle seurakuntalaisille.

Avioliittoon vihkimisen ja avioliiton siunaamisen kaavaehdotusten sisällöllinen erilaisuus tuntuu perustellulta. Avioliiton siunaaminen, joka seuraa rakenteeltaan pienen rukoushetken kaavaa, eroaa nyt selvemmin avioliittoon vihkimisen kaavasta. Avioliiton siunaamisessa tulisi kuitenkin olla kysymysten esittämisen mahdollisuus. On myös hyvä, että on luotu uusi morsiusmessun kaava. Tämä ratkaisu helpottaa vihkimisen toteuttamista messuna ja vahvistaa toimituksen jumalanpalvelusluonnetta. On kuitenkin tärkeää, että ehtoollinen voidaan liittää avioliittoon vihkimisen kaavaan helposti myös pienimuotoisissa vihkimisissä sekä tilan-

teissa, joissa toimituksen keston ei toivota suuresti pitenevän.

Avioliittoon vihkimisen kysymyksiin komitea ehdottaa kahta vaihtoehtoa. Yksi sanamuoto on kuitenkin periaatteessa riittävä. Kysymys voitaisiin esittää tällöin esimerkiksi näin: *Kaikkitietävän Jumalan kasvojen edessä ja tämän seurakunnan / näiden todistajien läsnä ollessa kysyn sinulta, NN, tahdotko ottaa NN:n aviovaimoksesi ja osoittaa hänelle uskollisuutta ja rakkautta myötä- ja vastoinikäymisissä (aina kuolemaan asti)? Virkkeen loppuosa aina kuolemaan asti olisi tällöin valinnainen osa. Poisjäävän kysymysvaihtoehdon sanamuodot hyvinä ja pahoina päivinä olisi mahdollista ottaa käyttöön valinnaisessa sormuslupauksessa.*

Vaihtoehtoisten, modernimpien sanamuotojen lisäämistä sormuslupaukseen voidaan pohtia. Tämä saattaisi lisätä osion käyttöä vihkiparien keskuudessa. Palautteessa sormuslupaukseen ehdotettiin seuraavanlaisia uusia sanamuotoja:

*"Ota tämä sormus ja kannan sitä rakkauteni merkinä."*

*"Minä otan sinut nyt aviopuolisokseni. N. ota tämä sormus ja kannan sitä rakkauteni ja uskollisuuteni merkinä".*

Kahden sormuksen käyttöä vihkimisen kaavassa pidetään hyvänä. Tämä tapa on yleistynyt avioliittoon vihkimisissä eri puolella Suomea.

Avioliiton vahvistamisessa ja aviopuolisoiden siunaamisessa piispainkokous kiinnittää huomiota vahvistamisen sanamuotoihin ja siihen, onnistuuko maallisen ja hengellisen regimentin erottaminen tällä tavalla. Sanonnassa *Sillä valtuutuksella, joka minulle on uskottu, vahvistan teidän liittonne [Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen]* jää kysymykseksi se, mistä valtuutuksesta on kyse. Vuoden 1984 toimitusten kirjassa valtuutus on selvästi ilmaistu. Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen puolestaan lausutaan peräkkäin kaksi kertaa, mikäli myös ensimmäinen sulkeiden

osuus otetaan käyttöön.

Avioliiton vahvistamista seuraava siunaaminen on tarkoitettu aviopuolisoiden siunaamiseen erotukseksi loppusiunauksesta, joka on tarkoitettu lähinnä koko seurakunnalle. Aviopuolisoiden siunaaminen on uusi osio kaavassa. Vastaava ratkaisu on käytössä myös useissa muissa kirkoissa. Ingressitekstiin voitaisiin lisätä maininta siitä, että morsiuspari voi polvistua siunaamisessa ja heidät voidaan siunata kätenpäällepanolla.

Avioliittoon solmimisen kaavoihin on tullut lisää yhteisöllisiä elementtejä. Esirukouksen sanamuotoja on kuitenkin syytä vielä tarkistaa. Kummin rukouksessa korostuu ehkä tarpeettoman paljon yksittäisen kummilapsen osuus. Osioden lopussa oleva lause *Me rukoilemme sinua* ehdotetaan jätettäväksi pois. Tämä lause on rukouksen sisällä irrallisen tuntuinen vaikkakin on tarkoitettu helpottamaan osioiden siirtymävaiheita. Tätä ratkaisua ei myöskään käytetä vastaavassa kasteen kaavan esirukouksessa. Myös päivän rukousten ja esirukousten välistä suhdetta on hyvä tarkistaa. Päivän rukouksissa ei tule olla esillä vielä esirukoukseen kuuluvia elementtejä.

### **Hautaus [ja surussa mukana kulkeminen]**

Kirkkomme aiemmissa kirkollisten toimitusten kirjoissa on hautaamista koskien ollut ainoastaan hautaan siunaamisen kaava. Hautaus on kuitenkin perinteisesti muodostunut useiden toimitusten ketjusta. Se on ollut prosessi, jossa kuoleva on saateltu ikuisuusmatkalle ja omaisia on rohkaistu kulkemalla heidän mukanaan surussa. Monilla paikkakunnilla hautaamiseen kuuluneet riitit ovat eläneet vuosisatoja kansanperinteessä (mm. valvojaiset, ulosveisuu ja muistokäynnit haudoilla), mutta niillä ei ole ollut sijaa käsikirjoissamme.

Hautaamiseen liittyneet toimitukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: 1) tilaisuudet kuoleman kohdattua, 2) hautaukseen liittyvät

toimet sekä 3) vainajan jälkimuiston vietto. Ensimmäisen ja kolmannen ryhmän tilaisuudet kuitenkin katosivat reformaation jälkeen käsikirjastamme, kunnes osa niistä palautettiin nykyiseen vuonna 1984 käyttöön otettuun Kirkollisten toimitusten kirjaamme (Rukoushetkiä surussa -osasto). Näin surussa mukana kulkeemiselle on saatu puitteet myös käsikirjaan. Käsikirjakomitean ehdotuksessa tämän aineiston pastoraalista koskettavuutta ja teologista selkeyttä on onnistuttu entisestään parantamaan ja se on sijoitettu toimitusten kirjan uuteen osastoon, IV Rukoushetkiä.

Viime vuosikymmenien aikana on niin luterilaisten kirkkojen piirissä kuin myös ekumeenisissa yhteyksissä käyty laajalti keskustelua hautaan siunaamisen teologiasta ja sen pastoraalisesta merkityksestä. Siinä on ollut havaittavissa viisi selvää painopistettä:

1. Kristillisen hautaustoimituksen yhteys pääsiäiseen.
2. Kasteen ja hautaan siunaamisen välinen yhteys.
3. Surussa mukana kulkemisen prosessi.
4. Hautaan siunaamisen jumalanpalvelusluonne.
5. Vainajan saattamien ja muistaminen.

Hautauksen yhteyttä pääsiäiseen painotettiin jo Vatikaanin toisen konsiilin liturgiakonstituutiossa, jonka mukaan hautausmenojen on selvemmin nostettava esiin kristityn kuoleman pääsiäisluonne. Kasteen ja hautaan siunaamisen välinen yhteys on puolestaan ilmaistu Luterilaisen maailmanliiton vuonna 1998 julkaisemassa kasuaalitoimituksia käsittelevässä ns. Chicagon raportissa. Sen mukaan kristilliset hautausmenot saattavat päätökseen kasteessa alkaneen matkan tästä maailmasta Jumalan luo (Joh. 13:1). Hautauksessa muistetaan kastetun transitusta ja exodusta. Hautaan siunaamisen päivä on poisnukkuneen syntymäpäivä (dies natalis), koska tuolloin juhlitaan hänen syntymäänsä ikuiseen elämään. Samalla lohdutetaan surevia Raamatun sanoilla sekä kristillisen yhteisön tuella ja sen laululla.

Käsikirjakomitean hautausta koskevissa kaavoissa on edellä mainitut viisi periaatetta otettu suhteellisen hyvin huomioon. Kaavo-



jen allokuutioissa ja rukouksissa olisi tosin voitu tuoda selkeämmin esille kristillisen hautaustoimituksen yhteys pääsiäiseen. Kasteen ja hautaan siunaamisen välinen yhteys on sen sijaan ilmaistu kaavoissa selkeästi.

Surussa mukana kulkemisen prosessi toteutui jossain määrin jo vuoden 1984 käsikirjassa ja uusissa kaavoissa se edelleen vahvistuu. Toimitukset muodostavat toisiaan ajallisesti seuraavien aktien sarjan, joka alkaa kuolevan kohtaamisesta ja päättyy jälki-muistona vietettävään rukoushetkeen omaisen haudalla.

Hautaan siunaamisen jumalanpalvelusluonteen vahvistuminen on ollut ominaista lähes kaikkien kirkkojen uudistetuille hautauskaavoille. Meillä tämä toteutui pitkälti vuoden 1984 hautaan siunaamisen kaavoissa. Komitean ehdotuksissa tämä on viety vielä pidemmälle.

Ehdotetut kaavat noudattavat varsin tarkoin uuden Jumalanpalvelusten kirjan kaavojen rakenteita. Hautaan siunaaminen pohjautuu sanajumalanpalveluksen rakenteeseen. Nykyiseen kaavaan verrattuna siihen on lisätty ”jumalanpalveluksellisia” elementtejä alkusiunauksen vuorotervehdys, johdantosanat ja mahdollisuus rippiin. Rippi ei ole perinteisesti kuulunut hautaan siunaamisen kaavaan, mutta se tuli hautausjumalanpalvelukseen vuoden 1984 toimitusten kirjassa. Komitea on lisännyt ripin vaihtoehtona myös hautaan siunaamisen kaavaan. Protestanttisten kirkkojen käytännössä tämä ei ole yleistä. Hautaan siunaamisen yhteydessä rippi saatetaan tulkita väärin niin, että se vaikuttaakin syyllisyyttä lisäävästi eikä ahdistusta poistavasti.

Sanaosaan on palautettu useiden lukukappaleiden käytön mahdollisuus. Tästä perinteisestä käytännöstä luovuttiin edellisessä uudistuksessa, koska irrallisten lyhyiden raamatunjakeiden käyttöä pidettiin ongelmallisena raamatuntulkinnan kannalta. Komitean ehdottama A-vaihtoehtoon sisältyvä Raamatun käyttö pidempine lukukappaleineen on sopusoinnussa jumalanpalvelusuudistuksen raamatunkäytön kanssa. B-vaihtoehdon palauttamiselle ei ole

enää riittäviä perusteita.

Puhetta voi seurata uskontunnustus. Kolmannen uskonkappaleen loppu tuo vahvasti esiin kristillisen hautaan siunaamisen teologisen perustan: ruumiin ylösnousemisen ja iankaikkisen elämän!

Uskontunnustusta seuraa mullanheitto siunaamissanoineen. Mullanheitto voi tapahtua myös vasta haudalla. Tällöin ennen arkun hautaan laskemista voidaan lukea rukous, jonka esikuva on perinteinen haudanpyhittämisrukous (*benedictio sepulchrie*). Nykyisessä hautaan siunaamisen kaavassa se on sisällytetty mullanheittoa seuraavaan esirukoukseen.

Komitean laatima hautausmessu noudattaa uuden Jumalanpalvelusten kirjan messun rakennetta, jossa mullanheitto siunaamissanoineen seuraa uskontunnustusta tai tapahtuu haudalla. Komitea on pyrkinyt hautausmessun vaihtoehtoisella aineistolla luomaan mahdollisuuden viettää joko pääsiäisuskon tai requiem –perinteen värittämää messua. Pääsiäisuskon linja korostaa toivoa ja ylösnousemususkoa. Requiem –messun linja sen sijaan antaa enemmän tilaa ihmisen menetykselle, surulle ja kaipaukselle. Toeutukseen vaikutetaan lektioiden, rukousten ja musiikin valinnalla sekä jättämällä requiem –messusta gloria ja laudamus pois.

Komitean ehdottamat surussa mukana kulkemisen kaavat (*osa IV Rukoushetkiä, kaavat 28. Sairaana luona ja 29. Surussa*) noudattavat otsikoidensa mukaisesti Jumalanpalvelusten kirjan rukoushetkien rakenteita.

Vainajan saattaminen ja muistaminen on muodostunut viime vuosina niin teologisesti kuin pastoraalisestikin entistä merkittävämmäksi. Keskiaikaisen hautauksen ja siihen liittyneiden kirkollisten toimitusten kohteena oli ensisijaisesti vainaja. Hän oli keskeisesti läsnä hautajaisseremonioissa. Reformaation myötä periaatteeksi tuli, että hautaus on eläviä varten. Luther ei tosin laatinut hautaan siunaamisen kaavaa tai antanut siitä juuri muitakaan ohjeita. Hautaamisen tuli olla kiitokseksi ja kunniaksi uskomme iloiselle yksityis-

kohdalle: opille kuolleiden ylösnousemuksesta. Sen sijaan Luther torjui kiirastuliopin, jossa messusta oli tullut vainajien hyväksi toimitettava uhri, jolla helpotettiin heidän oloaan kiirastulessa ja vaikutettiin heidän osaansa iankaikkisuudessa. Lutherin mukaan sielun olotila kuoleman jälkeen on unta ja lopullinen ratkaisu tapahtuu vasta viimeisellä tuomiolla. Siksi Luther saattoi hyväksyä varauksellisesti rukouksen vainajan puolesta. Puhdasoppisuus tulkitsi asiaa kuitenkin toisin. Sielu on valveilla kuoleman ja viimeisen tuomion välillä ja kokee heti kuoleman jälkeen samaa, mitä se saa kokea viimeisellä tuomiolla. Näin viimeisen tuomion merkitys väheni, koska sielun kohtalo määräytyi lopullisesti jo heti kuoleman hetkellä. Siksi elävillä ei ollut mitään mahdollisuutta vaikuttaa kuolleiden osaan ja myös esirukous vainajien puolesta oli turha.

Luterilaisten kirkkojen piirissä pidetään jälleen mahdollisena hautaus-toimitusten yhteydessä niin vainajan saattamista kuin hänen puolestaan rukoilemista. Hautaan siunaaminen on sekä kuolleita että eläviä varten. Jo vuoden 1984 toimitusten kirjan hautaan siunaamiseen liittyvät kaavat sisältävät aineksia niin vainajan saattamisesta ja jättämisestä Jumalan haltuun (commendatio) kuin vainajan puolesta rukoilemisesta (oratio pro mortuis). Komitean ehdottamissa kaavoissa näiden ainesten osuus on hieman lisääntynyt. Näin on mm. kaavassa *Rukoushetki läheisen kuoltua*, joka on tarkoitettu käytettäväksi esimerkiksi sairaalan kappelissa vainajan avoimen arkun ääressä. Komitea on lisännyt siihen selkeän commendation, joka puuttuu vuoden 1984 käsikirjasta. Sen nimenä on ristinmerkki ja kasvojen peittäminen (kaava 29 A, kohta 6).

Vainajan puolesta rukoileminen on lisäyksistä huolimatta esillä varsin vähän. Hautaan siunaamisen kaavassa rukous vainajan puolesta on ainoastaan yhdessä rukousvaihtoehdossa (kolmas rukous). Hautausmessusta rukous vainajan puolesta puuttuu kokonaan.

Kukkien laskemisen käytäntö vaihtelee eri puolella Suomea. Koska kukkien laskusta ei anneta ohjeita, asia tulee käsitellä toimitusten oppaassa.

## **II Vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset**

### **Virkaan vihkimiset, asettamiset ja tehtävään siunaamiset**

Virkaan vihkimisen ja –asettamisen kaavojen lähtökohtana komitea on pitänyt tunnustuksemme mukaista käsitystä kirkon yhdestä ja ainoasta virasta. Jumala on antanut kirkolle Herramme Jeesuksen Kristuksen perustaman ja apostolien välittämän apostolisen viran. Tähän virkaan vihityt on kutsuttu rakentamaan Kristuksen ruumista eli seurakuntaa siten, että he julistavat ja opettavat Jumalan sanaa, toimittavat pyhiä sakramentteja ja jumalanpalveluksia sekä huolehtivat kirkon missionaarisen tehtävän toteutumisesta ja rakkaudenpalvelusta.

Piispainkokous yhtyy käsitykseen kirkon yhdestä virasta. Augsburgin tunnustuksen mukaan (CA V) Jumala on asettanut kirkon viran vanhurskauttavan uskon saamista varten. Se on evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka, johon seurakunta kutsuu jäseniään (vocatio externa). Kirkon erityiseen virkaan kutsuttavalta edellytetään halua ryhtyä hoitamaan virkaa (vocatio spiritualis).

Kirkon virkaan vihkimistä koskevissa kaavaratkaisuissaan käsi- kirjakomitea on johdonmukaisesti noudattanut kirkon yhden viran perusratkaisua. Kirkkomme tähänastiseen käytäntöön verrattuna komitean ehdotuksissa on uutta se, että kirkon erityiseen virkaan vihittävien piiriä on laajennettu. Komitean mielestä pappien ja piispojen lisäksi kirkon virkaan voidaan vihkiä ”erityisen palvelun virkojen hoitajat” eli diakoniatyöntekijät, lehtorit, kanttorit ja nuorisotyönohjaajat.

Nykyinen virkaan vihkimiskäytäntö ei komitean mielestä vastaa enää kirkkomme todellista virkarakennetta. Huomattava osa kirkkomme ns. hengellisen työn viranhaltijoista tekee työtään olematta kirkon apostolisen viran haltijoita. Tämä on omiaan luomaan turhia jännitteitä eri viranhaltijaryhmien välille. Vihkimys kirkon virkaan vahvistaa työntekijän virkaidentiteettiä ja luo yhteyttä eri ammattiryhmien välille. Joskin komitean esittämä mahdollisuus hoitaa erityisen palvelun tehtäviä ilman vihkimystä saattaa synnyttää uusia jännitteitä saman ammattiryhmän sisällä.

Komitea on laatinut ainoastaan yhden kaavan kirkon virkaan vihkimisestä. Sitä käytetään kaikkien virkaan vihittävien osalta. Vain piispan virkaan vihkimisestä on erillinen kaava, johtuen sen erityisluonteesta ja käytännöllisistä syistä. Tämä on komitean mielestä kirkon ”yhden ainoan viran” -teologian mukainen ratkaisu. Yhden viran erilaiset tehtävät saavat ilmauksensa johdantosanojen yhteydessä tapahtuvassa vihittävien esittelyssä, virkaan vihkimisen yhteydessä tapahtuvassa stolien pukemisessa sekä yhteisessä esirukouksessa.

Komitean ehdotusta ei voida pitää täysin tyydyttävänä. Virkaan vihkimistä, asettamista ja siunaamista koskevasta toimitusten kirjojen osasta ei piispainkokouksen mielestä pidä tehdä ratkaisuja ennen kuin virkarakennekomitean esityksiin on otettu kantaa. Huomiota herättää myös yhden ainoan kaavan olemassaolo joukolle vihkimyksiä (pappi, lehtori, diakoni tai diakonissa, kanttori, ja katekeetta). Tämä ratkaisu tuntuu oudolta, kun samalla käsikirjakomitea ehdottaa useita erillisiä kaavoja siunaamistoimituksiksi (mm. koti, seurakuntakoti, kirkon esineistö, koulu, hoitolaitos, kylvä ja korjuu, teollisuuslaitos, toimisto tai lippu). Yhden viran ajatus ei saa jatkossa merkitä sitä, että erilaisuus virkojen väliltä häipyy.

Virkaan vihkimisen komitea esittää tapahtuvaksi seurakunnan yhteisessä messussa ja kaava on muokattu sen mukaisesti. Tämä käytäntö on omiaan tuomaan esille ne tehtävät, joihin vihittävät kutsutaan. Yhteisessä messussa ovat esillä kirkon yhden viran

kaikki tehtäväalueet: palvelu, julistus ja kasvatus sekä sakramenttien toimittaminen.

Komitean yhtenä uudistamisen lähtökohtana on ollut kirkollisten toimitusten trinitaarisen lähtökohdan vahvistaminen. Virkaan asettamisten ja tehtävään siunaamisten osalta tämä tulee konkreettisesti esille komitean esittämässä uudessa käytännössä, jossa näihin liittyy aina uskontunnustus ja lupaus tai kehotus pysyä lujina tässä kolmiyhteisessä uskossa ja vahvistaa siinä seurakuntalaisia. Kuitenkin virkaan vihkimisen ja virkaan asettamisen kaa-voissa tulisi käyttää Nikean uskontunnustusta.

Vihkimisissä ja virkaan asettamisissa olevan kiitosvirren ohjeistuksessa (kohta 7) olisi nostettava Laudamus ensisijaiseksi vaihtoehdoksi. Onhan kyseessä seurakunnan juhlapäivä. Joko ingrensissä tai toimitusten oppaassa olisi annettava ohje: mikäli lukukappaleina käytetään kirkkovuoden ajankohdan mukaisia vaihtoehtoja, myös päivän rukous on valittava kirkkovuoden ajankohdan mukaisesti teksteihin liittyen.

Aiemmasta poiketen avustajien lukemat raamatunkohdat luetaan virkaan vihkimisen lupauksen yhteydessä. Tätä käytäntöä ei ole kuitenkaan sovellettu johdonmukaisesti. Esimerkiksi seurakunnan virkaan asettamisessa lupauksen yhteydessä raamatunkohtia ei lueta lainkaan.

Komitea esittää, että virkaan vihkimiseen liittyvän pukemisen yhteydessä seurakunta osallistuu toimitukseen laulamalla virttä. Tämä pohjautuu ajatukseen, että seurakunta on toimituksen varsinainen subjekti. Vihittävien pukemisen aikana olisi kuitenkin harkittava aiemman käytännön mukaista mahdollisuutta kuorolauluun virren sijasta. Tällöin kuoro edustaa koko seurakuntaa.

## **Kirkon, hautausmaan ja siunauskappelin vihkiminen**

*Kirkon vihkimisen* (kaava 15) teologisia jännitteitä on selostettu komitean perusteluissa. Komitea on onnistuneesti ottanut huomioon eri näkökohdat kaavaehdotuksessaan. Vuoden 1984 kaavasta poiketen koko messu muodostaa vihkimistoimituksen. Tämä ratkaisu on perusteltu.

Kirkon vihkimisen kaavassa puhutaan epäselvästi pyhien lahjojen kiittämisestä ilman selkeää viittausta siihen, mitä tällä tarkoitetaan. Samoin epäselväksi jää, kuuluvatko kastemalja, alttari, saarnastuoli, urut jne. vihkimisen piiriin. Nykyinen kaava käyttää ehdotusta paremmin imperatiivisia verbimuotoja performatiivisesti. Nämä imperatiivit ilmaisevat, että kirkkorakennus ja sen esineistö otetaan käyttöön.

Itse vihkimisakti tapahtuu aiempaan käytäntöön verrattuna epäselvästi ja vasta kaavan loppupuolella. Ehdotuksessa tärkein eli vihkiminen jää aiempaa huomaamattomalle sijalle. Se olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista ilmaista niin selkeästi, että jokainen kirkkovieras ymmärtää tapahtuneen merkityksen. Kaavaa tulisi-kin muuttaa siten, että vihkiminen tapahtuu jo kohdassa 3. Yksinkertaisinta lienee soveltaa nykyisen kaavan sanamuotoja etsittäessä selkeitä ilmauksia. Kaavassa tulisi huomioda myös KJ 14:2 § 1 momentin määräys: ”Uusi kirkko on vihittävä Jumalalle pyhiteykseksi huoneeksi. Kun kirkko on vihitty, sitä saa käyttää vain sen pyhyteen soveltuviin tarkoituksiin.”

Kirkon vihkimisen kaavassa komitean perustelujen ja vanhan luterilaisen perinteen mukaan keskeistä on Jumalan sana ja rukous. Kaavassa rukousaineuksen vähäisyys on kuitenkin ongelmallista. Komitean esittämässä toimituksen rukouksissa painottuu kiitos ja ylistys. Näin toimituksen sävy poikkeaa useiden muiden luterilaisten kirkkojen kaavoista, joissa pyydetään Jumalan siunausta. Ratkaisua korostaa erityisesti kohdassa 3 (Kiitos pyhistä lahjoista) valittu linja: sanamuodot ovat indikatiivissa (poiketen mm. 1984 kaavasta). Myös samaan kohtaan liittyvä sinänsä onnistunut

uusi laulu *Temppeleinsä Herran kansa* on muodoltaan enimmäkseen toteava. Rukousmuotoisia säkeistöjä on vain kaksi.

Piispainkokous katsoo, että rukouksen osuutta olisi lisättävä joko laajentamalla vihkimisrukousta, jolloin kohta 3 voisi olla luonteeltaan esitetyn kaltainen tilojen esittely tai muuttamalla kohta 3 sävyiltään selkeämmin rukousluonteiseksi. Onnistuneena on pidettävä tilanteeseen liittyvää Kyrie-litaniaa (kohta 6).

Päivän rukoukset ovat pitkäköjiä, mutta pääosin onnistuneita. Olisi harkittava vielä yhden uuden lyhyen ja ytimekkään kollehdan luomista. Päivän rukouksen ja kiitosvirren osalta viitataan jo aiemmin kohdassa *Vihkimiset ja virkaan asettamiset* olevaan huomautukseen. Päivän virren paikalle vaihtoehtona esitetty laulu *Kun Hengen tuuli tuulee* on onnistunut.

Omana kirkon vihkimiseen liittyvänä erityiskysymyksenä voidaan pitää kirkon käytöstä poistamista. Komitea ei ole ottanut asiaan kantaa. Kirkon siirtyessä muuhun käyttöön voidaan pitää rukoushetki. Kaavaa ei kuitenkaan ole syytä liittää toimitusten kirjaan, vaan piispainkokous voi laatia tarvittavan ohjeen.

*Hautausmaan ja siunauskappelin vihkimisen kaava* (16) rakentuu pienen rukoushetken kaavan mukaan. Ratkaisu tuntuu toimivalta ja kaava onnistuneelta. Alkusiunauksen (osa 2) vuorotervehdyksen ensimmäiseksi vaihtoehdoksi on lisättävä kaavan 15 mukainen ratkaisu: L (piispa): *Herran rauha olkoon teidän kanssanne*. Vihkimisrukouksen ajaksi ei ehdotuksen mukaan nousta seisomaan. Olisi harkittava yhtenäistä käytäntöä verrattuna kirkon vihkimiseen (ja vuoden 1984 kaavaan).

Hautausmaan vihkimiseen liittyy uskonnonvapauslainsäädännön uudistamisen esiin nostama asia: koska seurakuntien hautausmailta on tarjottava hautasija mm. muiden kristittyjen kirkkojen ja yhteisöjen jäsenille, olisi ehkä luontevaa pyytää Ruotsin kirkon kaavan tapaan näiden edustajia mukaan hautausmaan vihkimiseen esimerkiksi avustamaan tekstin luvussa.



Siunauskappelin vihkimisen kaavassa voitaisiin johdantosanojen yhteydessä syyttää pääsiäiskynttilä.

### III Siunaamistoimituksia

Komitea toteaa perusteluissaan, että tilojen ja esineiden siunaamiseen sisältyy teologisia ongelmia. Toisaalta papit ovat tällaisia toimituksia suorittaneet. On hyvä, että komitea on luonut selkeät puitteet erilaisten tilojen ja esineiden siunaamiselle.

Komitea perustelee siunaamista ennen kaikkea siunauksen pyytämisenä niille ihmisille, jotka käyttävät tiettyä tilaa (*perustelut*, s. 35). Siunaamisrukouksen varsinaisissa siunaussanoissa pyydetään siunausta kuitenkin monissa kohdin tiloille ja toiminnalle. Siunaamissanat olisi kirjoitettava niin, että siunausta pyydetään myös ihmisille. Siunaamissanoissa on turhaan hakasulkeet. Ne voi jättää pois, kuten seurakunnan toimitilojen kaavassa on tehtykin. Ihmisten odotukset vaativat jonkin selvän siunaamistapahtuman, olkoonkin, että siihen liittyy teologisia jännitteitä.

*Kaava 20 Kirkollisen esineistön käyttöönotto* liittyy muodoltaan ja sisällöltään kirkon vihkimiseen. Se olisi sijoitettava päälukuun II kirkon vihkimisen yhteyteen. Ratkaisua puoltavat myös useiden sisarkirkkojen käytännöt. Kaava sinänsä on ytimekäs ja onnistunut. On kuitenkin tarpeetonta mainita mahdollisuudesta käyttää kaavan 15 aineistoa.

*Siunaamisen kaava* (kohta 17) perustuu pieneen rukoushetkeen ja on asiallinen ja toimivan oloinen. Erityisen hyvä on, että läsnäolijat lukevat lukukappaleita.

*Kodin siunaamisen kaavan* (kohta 18) johdantosanojen 2. vaihtoehto kytkee Jeesuksen Nasaretin kodin liian suoraviivaisesti nykyaikaan, etenkin kun Jeesus itse muistutti siitä, kuinka Ihmisen Pojalla ei ole paikkaa minne päänsä kallistaa.

Siunaamisen peruskaavasta johdetut kaavat 19-26 ovat tarpeellisia ja onnistuneita. *Lipun siunaamisen* yhteydessä tulisi antaa ohje, miten toimitaan jos toimitus liittyy jumalanpalvelukseen. Voidaan mainita, että symbolisena toimintana siunaaja pitää lipusta kiinni.

#### **IV Rukoushetkiä**

Toimituskeskustelut ovat yleistyneet vuoden 1984 toimitusten kirjan käyttöön oton jälkeen. Uusi kaava *Toimituskeskustelussa* (27 A) vastaa näin ollen todelliseen tarpeeseen, etenkin kun tutkimusten mukaan toimituskeskustelut muodostuvat helposti vain käytännön asioista sopimiseksi, jolloin niiden pastoraalinen merkitys kaventuu.

*Kastepäivän muistamisen kaavan* (27 B) otsikko tulisi olla *Kasteen muistaminen pääsiäisyön messun mukaisesti*. Johdantosanat on jo rakennettu siten, että niissä puhutaan enemmän kasteen kun kastepäivän muistamisesta.

Kohta 6 Puhe ja kohta 7 Uskontunnustus ovat kaavassa valinnaisia mutta toimituksen luonteesta johtuen ainakin apostolisen uskontunnustuksen tulisi kuulua kaavan pysyviin osiin.

Kaavat *Aterian siunattaessa*, *Koulua aloitettaessa*, *Avioliiton vihkimisen vuosipäivänä* ja *Syntymäpäivänä* ovat uusia toimitusten kirjassa. Kaavat ovat onnistuneita ja vastaavat olemassa olevaan tarpeeseen. Kaavat 28-29 liittyvät jo edellä käsiteltyihin hautauksen kysymyksiin.

*Seurakunnan perustamisen muistopäivän rukoushetken* (30 A) johdantosanat eivät ole erityisen onnistuneet. Niissä puhutaan seurakunnasta enemmän Kristuksen kirkkoon kuin paikallisseurakuntaan viitaten.

Kaava *Kirkkoa rakennettaessa* (30 B) korvaa vuoden 1984 käsi-kirjan kirkon vihkimiskaavan lopussa erillisenä olleet rukoukset. Johdantosanoissa puhutaan siitä, kuinka rakennustyössä olevat tuovat näin lahjansa seurakunnan käyttöön. Sanontaa tulee täsmentää niin, että se selkeästi viittaa kirkon rakentajien työpanokseen eikä turhenna heidän kutsumustaan.

Piispainkokous esittää kunnioittavasti, että

*kirkolliskokous ottaisi huomioon edellä esitetyt muutosehdotukset Kirkollisten toimitusten kirjan lopullisessa muotoilussa.*

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

Arkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo

## 12 §

### **Kyrkliga förrättningar**

Handboks-kommittén avgav sitt förslag till Handbok för kyrkliga förrättningar till kyrkomötet 7.5.2001. KO 20:4 § 1 moment förutsätter, att biskopsmötet skall beredas tillfälle att avge utlåtande till kyrkomötet innan handboken godkänns.

Biskopsmötet tillsatte vid sitt möte 12-13.9.2000 (8 §) en arbetsgrupp för att utarbeta ett förslag till biskopsmötets utlåtande om den nya Handboken för kyrkliga förrättningar. Arbetsgruppens ordförande var kontraktsprosten Reijo Mattila, samt som medlemmar assessor Lars Junell, kantor Mikael Helenelund, kyrkoherde Pekka Huokuna samt kyrkoherde Pentti Miettinen. Arbetsgruppen kallade teol.dr. Johanna Räsänen till sin sekreterare.

Betänkandet indelas i två delar, det egentliga utlåtandet samt bilagorna, där man har jämfört handbokförslagets formulär med motsvarande formulär i andra kyrkor och där man sammanställt den feed-back man fått på förslagen till de nya formulären för kyrkliga förrättningar.

*Beredningsutskottet* föreslog, att biskopsmötet skulle be Kyrkostyrelsens enhet för gudstjänstliv- och musikverksamhet (KJM) att i samråd med Borgå stift / Stiftsrådet, utarbeta en handledning för kyrkliga förrättningar. Förnyelsen förutsätter även ett omfattande skolningsprogram. Domkapitlen och Kyrkans skolningscentral är de naturliga instanserna för att förverkliga detta.

Biskopsmötet behandlade vid sitt sammanträde 11-12.9. 2001 (10 §) förslaget till utlåtande till kyrkomötet om det finska förslaget till ny Handbok för kyrkliga förrättningar. Förslaget till utlåtande gällde endast det finska förslaget eftersom det svenska förslaget till ny Handbok för kyrkliga förrättningar då ännu inte hade utkommit.

I höstdiskussionen kritiserades förslaget till utlåtande i många anföranden för att man i formulären föregripit de kommande lösningarna i frågorna om ämbetsstrukturen och för att man i formuläret för vigning till kyrkans ämbete slagit ihop formulären. Vidare ansåg man sig inte kunna avge ett slutgiltigt utlåtande innan man vet hur synodalmötena har uttalat sig i frågan.

### **Förslaget till Handbok för kyrkliga förrättningar**

Förslaget till den svenskspråkiga Handboken för kyrkliga förrättningar är i huvudsak en motsvarighet till den finskspråkiga Handboken. Förslagen bygger på samma principer, har en identisk struktur och står innehållsligt nära varandra. De synpunkter som anförts i utlåtandet om förslaget till finskspråkig Handbok och om förslagets motiveringar gäller därför till största delen också för den svenskspråkiga versionen. Dock bör noteras, att de svenskspråkiga motiveringarna inte kommenterar det svenskspråkiga förslagets formuleringar och lösningar, utan det finskspråkiga förslaget.

När förslagen avviker från varandra, ligger orsaken enligt handbokskommittén framför allt i de skillnader som finns

mellan de svenskspråkiga och de finskspråkiga kyrkliga böckerna i vår kyrka. Det framgår tydligast i psalmförslagen. Strävan att finna psalmer som är gemensamma för den svenska och den finska psalmboken har endast i begränsad utsträckning gått att förverkliga. Formuleringar som övertagits från Gudstjänstboken avviker från det finska förslagets formuleringar, om den svenska och den finska Gudstjänstbokens formuleringar är olika. Också skillnaderna mellan bibelöversättningarna leder till att det svenska förslaget i många formuleringar avviker från det finska. Genom återinförandet av det traditionella uttrycket *den helige Ande* som alternativ till den nya bibelöversättningens uttryck *den heliga Anden* uppvisar förslaget en avvikelse från Bibel 2000 jämfört med Gudstjänstboken.

### **Den heliga Anden/den helige Ande**

De starkt kritiska reaktioner som det nya uttrycket har väckt på många håll i Borgå stift, samt teologiska och liturgiska överväganden, har lett till att kommittén i fråga om benämningen på den tredje personen i Treenigheten har frångått den nya benämningen *den heliga Anden*, utom i fråga om trosbekännelsen.

Ett stiftsmötesinitiativ gjordes i mars 2001 om möjligheten att på vissa punkter kvarhålla den gamla benämningen *den helige Ande* i samband med revisionen av handboken för kyrkliga förrättningar. Kommittén har i sitt konsekventa införande av de båda parallellformerna gått längre än vad stiftsmötesinitiativet syftade till. Genom denna lösning kan liturgen vid förrättningarna genomgående använda ett och samma uttryck, vilket är både konsekvent

och naturligt. I de fall då en bibelläsning innehåller det nya uttrycket men liturgen i övrigt använder det gamla, kommer de båda uttrycken dock att användas parallellt.

De båda uttrycken kommer till följd härav att leva sida vid sida.

Kommitténs teologiska motiveringar till återinförandet av benämningen *den helige Ande* tar fasta på uttryckets möjligheter att ge entydigt uttryck åt kyrkans traditionella treenighetslära, medan benämningen *den heliga Anden* enligt kommittén kan ge rum för nya tolkningar av den tredje personen i Gudomen. Det traditionella uttrycket lämpar sig enligt kommittén också bättre för liturgiskt bruk, särskilt när Treenigheten tilltalas eller när man handlar i Treenighetens namn.

Biskopsmötet anser att kommitténs farhågor beträffande den nya formen *den heliga Anden* och dess teologiska implikationer är något överdrivna och att de ingalunda omfattas av alla.

## **Föreslagna förändringar**

*Beredningsutskottet* föreslår att följande förändringar beaktas vid den slutliga utformningen av handboken för kyrkliga förrättningar.

- Under rubriken *Sånger* i Del V finns två psalmer, Franzéns psalm *Du som var den minstes vän* och Sundells *Du gav mig, o Herre, en teg av din jord*, i 1943 års psalmbok. Införandet av två ålderdomliga och vid

senaste psalmboksrevision utmönstrade psalmer kan ifrågasättas. Ett av syftena med handboksförnyelsen är uttryckligen att förnya språket i förrättningarna.

- I formulär 2, *Bikt*, ingår en syndabekännelse (nr 6) som saknas i det finska förslaget. Texten utmönstrades ur Gudstjänstboken av teologiska skäl. Biskopsmötet ställer sig tveksamt till att man vid enskild bikt använder formuleringar som inte kunnat godkännas i församlingsgudstjänsten på grund av teologiskt ohållbara formuleringar som *försona mig med min skuld*.
- I förbön 3 i formuläret för välsignelse av äktenskap (s. 128) måste orden *inför dig* strykas. I det finska formuläret har motsvarande strykning gjorts.
- Ordet *stadfästelse* vid vigsel har ersatts med *bekräftelse* vilket är en onödig förändring, eftersom den nuvarande svenskspråkiga handboken inte har den finska handbokens uttryck *förklara som äkta makar* utan samma verb som förslaget, d.v.s. *stadfäster*.
- Konstruktionen *välsigna till väntan på uppståndelsens dag* i inledningen till jordfästningsorden torde kännas främmande för många och upplevas som en fennicism. Inväntandet av uppståndelsen betonas också starkt i bönen vid graven samt i böneavsnitten vid gravläggning och vid invigning av begravningsplats och begravningskapell. Bättre vore att låta dem som gått ur tiden *vila* till uppståndelsens morgon.
- I stället för *ringbönen* används i Sverige *bön över ringarna/ringen*, detta är en bättre formulering.



- Vid invigningar används i Sverige konsekvent uttrycket *genom Guds ord och bön* medan kommittén använder prepositionerna *med* och *genom* om vartannat eller rentav skriver *med Guds ord och under bön* (s. 483).

*Beredningsutskottet* omfattar de ovan nämnda förändringarna i den svenskspråkiga Handboken för kyrkliga förrättningar och föreslår att här nämnda synpunkter kunde beaktas vid den slutliga utformningen av den svenskspråkiga Handboken för kyrkliga förrättningar.

I diskussionen yttrade sig Vikström, Kantola, Taatila, Huovinen, Repo och Pihkala. Repo föreslog, att bilagan inte skulle innehålla satsen ”Biskopsmötet anser att kommitténs farhågor beträffande den nya formen *den heliga Anden* och dess teologiska implikationer är något överdrivna och att de ingalunda omfattas av alla”. Repos initiativ understöddes av Huovinen och Pihkala. Beredningsutskottets förslag fick 6 röster och Repos förslag fick 11 röster. Biskopsmötet gjorde några enhälliga förändringar till beredningsutskottets text.

Biskopsmötets beslutade att

1. *till kyrkomötet avge ett utlåtande angående förslaget till den svenskspråkiga Handboken för kyrkliga förrättningar i enlighet med bilagan; samt*
2. *be Kyrkostyrelsens enhet för gudstjänstliv- och musikverksamhet (KGM) att i samråd med domkapitlet i Borgå stift utarbeta en handledning för kyrkliga förrättningar.*

*Bilaga***Biskopsmötets utlåtande nr 4/2002 till kyrkomötet****KYRKLIGA FÖRRÄTTNINGAR**

Som handbokskommittén konstaterar, är förslaget till svensk-språkig Handbok för kyrkliga förrättningar ”i huvudsak en mot-svarighet till den finskspråkiga handboken”. Förslagen bygger på samma principer. Formulären i de båda förslagen har en identisk struktur och står innehållsligt nära varandra. De synpunkter som anförts i utlåtandet om förslaget till finskspråkig handbok och om förslagets motiveringar gäller därför till största delen också för den svenskspråkiga versionen. Dock bör noteras, att de svensk-språkiga motiveringarna inte kommenterar det svenskspråkiga förslagets formuleringar och lösningar, utan det finskspråkiga förslaget.

Avviker förslagen från varandra, ligger orsaken enligt kommittén framför allt i de skillnader som finns mellan de svenskspråkiga och de finskspråkiga kyrkliga böckerna i vår kyrka. Det framgår tydligast i psalmförslagen, där kommitténs strävan att finna psalmer som är gemensamma för den svenska och den finska psalmboken endast i begränsad utsträckning gått att förverkliga. Formuleringar som övertagits från Gudstjänstboken avviker från det finska förslagets formuleringar, om den svenska och den finska Gudstjänstbokens formuleringar är olika. Också skillnaderna mellan bibelöversättningarna leder till att det svenska förslaget i många formuleringar avviker från det finska.

I textläsningarna följer förslaget konsekvent Bibel 2000. Också talen, bönerna och de övriga liturgiska avsnitten anknyter till denna bibelöversättning. Liksom i Gudstjänstboken görs dock vissa avvikelser från Bibel 2000, bl.a. i Herrens bön, den aroni-

tiska välsignelsen och den apostoliska välsignelsen, vilka står i sin traditionella form (dock så att aronitiska välsignelsen ges i två former i de formulär som bygger på ordningen för mässa). Genom återinförandet av det traditionella uttrycket *den helige Ande* som alternativ till den nya bibelöversättningens uttryck *den heliga Anden* uppvisar förslaget en ny och frekvent avvikelse från Bibel 2000 jämfört med Gudstjänstboken.

### **Den heliga Anden/den helige Ande**

Kommittén har varit angelägen att betona sambandet mellan förrättningarna och församlingsgudstjänsten genom att använda Gudstjänstbokens formuleringar i de avsnitt i formulären som har övertagits från gudstjänstboken. Orsaken till att kommittén i fråga om benämningen på den tredje personen i Treenigheten har frångått denna princip, utom i fråga om trosbekännelsen, är dels de starkt kritiska reaktioner som det nya uttrycket har väckt på många håll i Borgå stift, dels teologiska och liturgiska överväganden. Ett stiftsmötesinitiativ gjordes i mars 2001 om möjligheten att på vissa punkter kvarhålla den gamla benämningen *den helige Ande* i samband med revisionen av handboken för kyrkliga förrättningar. Kommittén har i sitt konsekventa införande av de båda parallellformerna (utom i credo) gått längre än vad stiftsmötesinitiativet syftade till. Genom denna lösning kan liturgen vid förrättningarna genomgående använda ett och samma uttryck, vilket är både konsekvent och naturligt. I de fall då en bibelläsning enligt kommittén innehåller det nya uttrycket men liturgen i övrigt använder det gamla, kommer de båda uttrycken dock att användas parallellt.

Det är enligt biskopsmötet i längden ohållbart att i förrättningar följa en annan benämningspraxis än i församlingsgudstjänsten. Införandet av det traditionella uttrycket i förrättningsboken kommer därför att tolkas som en legitimering av uttrycket också i församlingsgudstjänsten, vilket också många uttryckligen önskat. De båda uttrycken kommer till följd härav att leva sida vid sida.

Kommitténs teologiska motiveringar till återinförandet av benämningen *den helige Ande* tar fasta på uttryckets möjligheter att ge entydigt uttryck åt kyrkans traditionella treenighetslära, medan benämningen *den heliga Anden* enligt kommittén kan ge rum för nya tolkningar av den tredje personen i Gudomen. Det traditionella uttrycket lämpar sig enligt kommittén också bättre för liturgiskt bruk, särskilt när Treenigheten tilltalas eller när man handlar i Treenighetens namn. I liturgins tilltal av Treenigheten och när man handlar i Treenighetens namn är syftningen på de tre personerna i Gudomen alldeles entydig, genom att Fadern, Sonen och Anden står jämställda, oberoende av om den nya eller den gamla benämningen på Anden används. Om man å andra sidan vill läsa in skillnader i de två uttrycken, kan man ställa frågan, huruvida det traditionella uttryckets dogmatiskt exakta syftning är viktigare och för dagens förkunnelse fruktbarare än det nya, språkligt levande, uttryckets öppenhet för olika sidor av den tredje personen i Gudomen.

En analys av hur Anden omnämns och tilltalas i det svenska förslagets böner, tal och andra sådana moment som varken är trinitariska formler eller bibelläsningar, visar att inga direkta tilltal av Anden förekommer. Biskopsmötet anser att kommitténs betoning att Anden existerar självständigt som en person i Gudomen och att Anden är närvarande i allt Guds handlande, kunde ha framhävts just genom tilltal av honom, eller genom att formulera utsagorna om Anden så att han framställs som aktivt handlande subjekt. Satser av sistnämnda typ förekommer, t.ex. *den heliga Anden/den helige Ande vägleder dig*, *den heliga Anden/den helige Ande har gett oss olika gåvor*, *den heliga Anden/den helige Ande stärker gemenskapen mellan dem som är döpta i Kristus*. Men de är inte på långt när lika vanliga som instrumentala konstruktioner som *led oss med din heliga/helige Ande*, *styrk honom/henne med din heliga/helige Ande*, *uppfyll honom/henne med din heliga/helige Ande*. I regel är dessa instrumentala konstruktioner possessiva, d.v.s. Anden bestäms av ett possessivpronomen (*din, hans, sin*) eller genitivformen *Guds* varigenom syftningen blir entydig. En sådan possessiv bestämning används i regel också i de

många fall då uttrycket står som objekt i satsen och betecknar Guds gåva: *ge honom/henne din heliga/helige Ande, sänd din heliga/helige Ande, utgjut din Ande över din kyrka, vi tackar dig för din heliga/helige Ande.*

De fall då Anden framställs som aktivt handlande subjekt är således i klar minoritet, samtidigt som det endast i dessa fall är vanligt med den bestämda artikeln *den* i stället för en possessiv bestämning (som dock också förekommer: *din Ande föder oss på nytt, i dopet verkar Guds heliga/helige Ande, låt din heliga/helige Ande behärska oss, låt din heliga/helige Ande bo i deras hem*). Detta innebär dels att valet mellan den traditionella och den nya benämningen för det mesta (d.v.s. vid possessiv konstruktion) endast gäller adjektivets form (*heliga* eller *helige*), dels att det traditionella uttrycket *den helige Ande* strängt taget inte behövs för att markera Andens karaktär av aktivt handlande person, eftersom detta i de fall, då uttrycket i fråga används, är entydigt klart.

Det avgörande för hur uttrycket *den heliga Anden/den helige Ande* skall tolkas är det sätt på vilket uttrycket används och vilka handlingar och egenskaper Anden tillskrivs, samt hur Anden tilltalas, inte huruvida nominalböjningen följer äldre regler eller nyare. Biskopsmötet anser att kommitténs strävan att värna om kyrkans traditionella treenighetslära är riktig, men att sättet att göra det kan diskuteras. En översyn av formuleringarna i förslaget kunde vara befogad, i syfte att stärka Andens ställning som självständigt verkande person i Treenigheten. Förebilder kan härvid sökas t.ex. i förslaget till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, som genomgående använder den nya formen *den heliga Anden* men innehåller flera böner där Anden tilltalas direkt, t.ex. överlåtelSENS slutbön i formuläret för begravningsgudstjänst och en av de sjungna förbönerna i formuläret för vigselgudstjänst.

## Urvalet av texter, sånger och böner

I texturvalet skiljer sig förslaget till svenskspråkig förrättningshandbok något från det finska förslaget. Formulären 1 A, *Barn-dop*, och 1 C, *Dop av unga och vuxna*, upptar som alternativ läsning 1 Pet 3:20-22, som i de finska motsvarande formulären är en vers kortare, 1 Pet 3:20-21. Formulär 7 A, *Jordfästning*, ger för psaltarpsalmens antifon alternativet Upp 22:4, som saknas i finska formuläret. I flera svenska formulär för välsignelsehandlingar ges för psaltarpsalmen antifoner som i motsvarande finska formulär saknas (formulär 25) eller ingår i psaltarpsalmen (formulär 24) eller ges i samband med *Omkväden för psaltarpsalmer* i Del V i slutet av boken (formulär 23B).

Under sistnämnda rubrik, *Omkväden för psaltarpsalmer*, ges i den svenska versionen inga förslag till omkväden hämtade ur verser i psalmboken, inte heller några exempel på hur omkväden kan alternera med psaltarverser. Att välsignelseformulärets musik, d.v.s. melodierna till den inledande välsignelsen, växelbönen och välsignelsen, ges under samma rubrik måste ses som en teknisk nödlösning som förhoppningsvis inte blir bestående.

Under rubriken *Sånger* upptas i Del V åtta sångtexter. Fem av texterna finns i Svenska kyrkans psalmbok. Av dessa ingick två, Franzéns doppsalm *Du som var den minstes vän* och Sundells *Du gav mig, o Herre, en teg av din jord*, i 1943 års psalmbok. Ytterligare ingår en nyskriven text av Lars Huldén samt två översättningar från finskan. Införandet av två ålderdomliga och vid senaste psalmboksrevision utmönstrade psalmer kan ifrågasättas. Ett av syftena med handboksförnyelsen är uttryckligen att förnya språket i förrättningarna. Behovet av nya doppsalmer kan mycket väl fyllas av de två texter av Fred Kaan som ges i förslaget i Britt G. Hallqvists översättning. Också de övriga nyare texterna är lyckade, liksom valet av melodier till texterna.

I formulär 2, *Bikt*, ingår en syndabekännelse (nr 6) som saknas i det finska förslaget. Texten utmönstrades ur Gudstjänstboken

främst av teologiska skäl. Biskopsmötet ställer sig tveksamt till att man vid enskild bikt använder formuleringar som inte kunnat godkännas i församlingsgudstjänsten på grund av teologiskt ohållbara formuleringar som *försona mig med min skuld*. Problemet berör den för alla kasualhandlingar centrala frågan om hur starkt pastorala och kontextuella hänsyn skall få prägla en förrättning och dess teologiska halt.

### Översättningen - språkliga och innehållsliga iakttagelser

Förslaget till svenskspråkig förrättningshandbok är till stora delar en översättning av det finskspråkiga förslaget. Översättningsarbetet har gjorts av flera personer, vilket innebär en viss språklig ojämnhet och inkonsekvens. Texter som på finska återkommer i identisk form i olika formulär har på svenska ibland fått många skilda översättningar. Så har t.ex. frågorna vid barndop (s. 19) och vid bekräftelse av nöddop (s. 27) på svenska olika ordalydelse, på finska däremot samma. Motsvarande inkonsekvens har drabbat bl.a. ringbönen vid vigsel och vid brudmässa, första frågan vid löftena i samband med vigning till kyrkans ämbete och installation i församlingstjänst, samt kyrielitanian vid biskopsvigning och kyrkoherdeinstallation. Också formulären 1 A, *Barndop*, och 1 D, *Dop av unga och vuxna*, uppvisar i moment 6, Kors-tecknet, en oavsiktlig skillnad, genom att orden *varje dag*, som också finns i den finska versionen, fallit bort ur det senare formuläret (s. 32). Däremot måste orden *inför dig* strykas i förbön 3 vid välsignelse av äktenskap (s. 128), eftersom äktenskapet inte ingått inför Gud.

Översättningarna är mestadels välgjorda och idiomatiska. I flera fall skiner dock det finska originalet igenom t.ex. i förbönerna vid dop och vid förrättningsamtal. Att ordet *stadfästelse* vid vigsel har ersatts med *bekräftelse* är en onödig förändring, eftersom den nuvarande svenskspråkiga handboken inte har den finska handbokens uttryck *förklara som äkta makar* utan samma verb som förslaget, d.v.s. *stadfäster*. I anvisningarna till ringbönen har or-

det *brudparet* bytts ut mot *kontrahenterna*, vilket är en försämring. Konstruktionen *välsigna till väntan på uppståndelsens dag* i inledningen till jordfästningsorden torde kännas främmande för många och upplevas som en fennicism. Inväntandet av uppståndelsen betonas också starkt i bönen vid graven samt i böneavsnitten vid gravläggning och vid invigning av begravningsplats och begravningskapell. Bättre vore att låta dem som gått ur tiden *vila* till uppståndelsens morgon.

Troheten mot originalet bör gå att förena med ett naturligt och idiomatiskt språk. Det vore önskvärt att i mån av möjlighet beakta formuleringarna i Svenska kyrkans kyrkohandbok och i förslaget till ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan. Så används i Sverige genomgående uttrycket *på apostoliskt vis* och inte handboks-kommitténs uttryck *på apostoliskt sätt*. I stället för *ringbönen* används i Sverige *bön över ringarna/ringen*. Vid invigningar används i Sverige konsekvent uttrycket *genom Guds ord och bön* medan kommittén använder prepositionerna *med* och *genom* om vartannat eller rentav skriver *med Guds ord och under bön* (s. 483).

### **Flexibilitet, delaktighet och kontextuella hänsyn**

Trots vissa språkliga brister ger det svenskspråkiga förslaget till förrättningshandbok genom sina många text- och bönealternativ och sina flexibla formulär möjligheter till en rikare gestaltning av de kyrkliga handlingarna än tidigare. Församlingsbornas möjligheter till delaktighet i förverkligandet av de enskilda momenten är större än tidigare, likaså möjligheterna att beakta kontextuella faktorer såsom situationens krav och människornas behov. Samtidigt innebär förslaget att förrättingarnas trinitariska utgångspunkt och gudstjänstkaraktär lyfts fram.



## Föreslagna förändringar

*Biskopsmötet* föreslår att följande förändringar beaktas vid den slutliga utformningen av handboken för kyrkliga förrättningar.

- Under rubriken *Sånger* i Del V finns två psalmer, Franzéns psalm *Du som var den minstes vän* och Sundells *Du gav mig, o Herre, en teg av din jord*, i 1943 års psalmbok. Införandet av två ålderdomliga och vid senaste psalmboksrevision utmönstrade psalmer kan ifrågasättas. Ett av syftena med handboks-förnyelsen är uttryckligen att förnya språket i förrättningarna.
- I formulär 2, *Bikt*, ingår en syndabekännelse (nr 6) som saknas i det finska förslaget. Texten utmönstrades ur Gudstjänstboken av teologiska skäl. Biskopsmötet ställer sig tveksamt till att man vid enskild bikt använder formuleringar som inte kunnat godkännas i församlingsgudstjänsten på grund av teologiskt ohållbara formuleringar som *försona mig med min skuld*.
- I förbön 3 i formuläret för välsignelse av äktenskap (s. 128) måste orden *inför dig* strykas. I det finska formuläret har motsvarande strykning gjorts.
- Ordet *stadfästelse* vid vigsel har ersatts med *bekräftelse* vilket är en onödig förändring, eftersom den nuvarande svenskspråkiga handboken inte har den finska handbokens uttryck *förklara som äkta makar* utan samma verb som förslaget, d.v.s. *stadfäster*.
- Konstruktionen *välsigna till väntan på uppståndelsens dag* i inledningen till jordfästningsorden torde kännas främmande för många och upplevas som en fennicism. Inväntandet av uppståndelsen betonas också starkt i bönen vid graven samt i böneavsnitten vid gravläggning och vid invigning av begravningsplats och begravningskapell. Bättre vore att låta dem som gått ur tiden *vila* till uppståndelsens morgon.

- I stället för *ringbönen* används i Sverige *bön över ringarna/ringen*, detta är en bättre formulering.
- Vid invigningar används i Sverige konsekvent uttrycket *genom Guds ord och bön* medan kommittén använder prepositionerna *med* och *genom* om vartannat eller rentav skriver *med Guds ord och under bön* (s. 483).

Helsingfors den 12 februari 2002

Jukka Paarma  
Ärkebiskop

Kalervo Salo  
Biskopsmötets t.f. sekreterare

## 13 §

### **Lasten ehtoollisella käyntiä koskevat ohjeet**

Kirkolliskokous päätti 9.11.2001 hyväksyä piispainkokouksen 11.9.2001 tekemän esityksen (Piispainkokouksen esitys kirkolliskokoukselle 2/2001) KJ 2:11 §:n 2 momentin muuttamisesta siten, että siihen lisättäisiin maininta rippikoululaisten mahdollisuudesta osallistua ehtoollisen viettoon yhdessä rippikoulunsa opettajien kanssa.

Esityksessään kirkolliskokoukselle piispainkokous totesi olevansa valmis uudistamaan lasten ja nuorten ehtoollisella käyntiä koskevat ohjeet, mikäli kirkolliskokous hyväksyy KJ 2:11 §:n 2 momentin muutoksen. Kirkolliskokouksen perustevaliokunta kannatti kirkkojärjestyksen muutosta, mutta piti tärkeänä, että lasten ja nuorten ehtoollisella käymistä koskevat ohjeet uudistetaan tätä muutosta vastaaviksi. Se esittikin kirkkojärjestyksen muutoksen voimaantuloajankohtaa lykättäväksi 1.1.2003 saakka, jotta piispainkokouksen ohjeet saadaan sitä ennen valmiiksi. Kirkolliskokous päätti asian perustevaliokunnan esityksen mukaisesti.

KL 2:3 §:n 2 momentin mukaan jos kirkkojärjestyksen säännös koskee mm. jumalanpalvelusta, kirkollista toimintusta tai opetusta, määräyksen sen täytäntöönpanosta ja soveltamisesta antaa piispainkokous.

*Valmistusvaliokunta* esitti, että KJ 2:11 §:n 2 momentin muutoksen johdosta oli tarpeen uusia piispainkokouksen 12.9.1978 antamat ohjeet, jotka koskevat jumalanpalve-

luksen järjestämisessä huomioon otettavia näkökohtia lasten ehtoollisen toteutuessa.

Ohjeita uusittaessa oli otettava huomioon mahdolliset korjaustarpeet lasten ehtoolliseen osallistumisen osalta, rippikoululaisten ehtoolliseen osallistumisesta aiheutuvat muutokset sekä mahdolliset muut jumalanpalvelusuudistukseen tai esimerkiksi Porvoon julistukseen liittyvät näkökohdat. Lisäksi ohjeiden tuli olla yhteneväiset piispainkokouksen 13.9.2000 hyväksymän Jumalanpalveluksen oppaan linjausten kanssa. Tältä pohjalta valmistusvaliokunta oli laatinut ehdotuksen uusiksi lasten ja rippikoululaisten ehtoollisella käyntiä koskeviksi ohjeiksi (liite 1). Nykyisten ja ehdotettujen ohjeiden vertailun helpottamiseksi ohjeet oli lisäksi kirjoitettu rinnakkaistekstinä (liite 2).

Piispainkokous teki vähäisiä muutoksia valmistusvaliokunnan ehdottamaan tekstiin.

Piispainkokous päätti yksimielisesti

*antaa liitteen mukaiset lasten ja rippikoululaisten ehtoollisella käyntiä koskevat ohjeet.*

*Liite 1***LASTEN JA RIPPIKOULULAISTEN  
EHTOOLLISELLA KÄYNTIÄ KOSKEVAT  
OHJEET**

Annettu piispainkokouksessa 12.2.2002

Kirkkojärjestyksen 2 luvun 11 §:n mukaan:

*Ehtoolliseen saa osallistua jokainen konfirmoitu kirkon jäsen.*

*Kastettu lapsi, jolle on opetettu ehtoollisen merkitystä, saa osallistua ehtoolliseen yhdessä vanhempansa tai muun hänen kristillisestä kasvatuksesta huolehtivan kirkon konfirmoidun jäsenen kanssa. Kastettu seurakunnan jäsen, joka osallistuu rippikouluun, voi ehtoollisopetusta saatuaan osallistua ehtoolliseen seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa rippikoulunsa opettajan kanssa.*

*Ehtoollinen voidaan antaa myös muulle henkilölle, joka on sairaana tai hätätilassa ja käsittää ehtoollisen merkityksen.*

**I EHTOOLLISENVIETTOON OSALLISTUMISEN OIKEUS**

Jokainen konfirmoitu kirkon jäsen saa osallistua ehtoolliselle. Jos lapsi osallistuu ehtoolliselle muun hänen kristillisestä kasvatuksesta huolehtivan henkilön kanssa, vanhempien nimenomaista lupaa ei tarvita. Tällainen henkilö on tavallisesti joku muu konfirmoitu perheenjäsen, isovanhempi tai kummi. Jos lapsi tulee ehtoolliselle aikuisen saattamana, hänelle jaetaan sakramentti, vaikka aikuinen ei sitä nauttisikaan. Vastoin vanhempien selvästi ilmoittamaa tahtoa lasta ei ole lupa tuoda ehtoolliselle. Mikäli lapsi tulee ilman saattajaa, hänet siunataan ehtoollispöydässä.

Lapset eivät saa käydä ehtoollisella itsenäisinä ryhminä. Sen sijaan rippikoululaiset saavat rippikoulun aikana osallistua yksin tai ryhmänä ehtoolliseen yhteisessä jumalanpalveluksessa rippikoulunsa opettajan kanssa. KJ 3:3 §:n mukaan rippikoulun opettajina toimivat papit ja lehtorit sekä heidän lisäksi kanttorit, nuorisotyönohjaajat ja muut seurakunnan viranhaltijat siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Rippikoulussa on oltava opetusta ehtoollisesta ja seurakunnasta ennen ehtoollisen viettoon osallistumista. Lisäksi on syytä korostaa ehtoolliselle osallistumisen vapaaehtoisuutta.

Porvoon julistuksen allekirjoittaneiden kirkkojen jäsenillä on oikeus osallistua ehtoolliseen oman kirkkonsa säädösten ja ohjeiden mukaan. Ehtoolliselle voi myös osallistua muun evankelis-luterilaisen kirkon jäsen.

Myös muu henkilö, joka on sairaana tai hätätilassa ja joka käsittää ehtoollisen merkityksen, saa osallistua ehtoolliselle. ”Muu henkilö” tarkoittaa konfirmoimatonta evankelis-luterilaisen kirkon jäsentä tai myös muuta kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäsentä. Sen arvioiminen, miten hyvin ehtoollisen pyytjä ymmärtää ehtoollisen merkityksen, on vaikea tehtävä. Voidaan kuitenkin ajatella, että jo pyyntö saada sakramentti kertoo ehtoollisen merkityksen ymmärtämisestä. Kyse on erityistilanteesta. Jumalanpalveluksen oppaan ohjeen mukaisesti ”ehtoollisesta vastaavan tehtävänä ei kuitenkaan ole tarkistaa, onko ehtoolliselle halukas myös oikeutettu sille. Ehtoollispöydän avoimuus merkitsee sitä, että ehtoollisvieras itse päättää osallistumisestaan”.

(Ks. Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivu 64.)

## II EHTOOLLISENVIETTOON LIITTYVÄT ASIAT

Tapakysymyksiin ei ole mahdollista antaa yleispäteviä ja yksityiskohtaisia ohjeita. Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä periaatetta, ettei lasta tai rippikoululaista tule saattaa ehtoollisenvietossa eri asemaan vanhempiin nähden, ellei käytäntö sitä välttämättä vaadi. Hänellä tulee olla oikeus osallistua ehtoolliseen samojen tapojen mukaan, mitä aikuisetkin noudattavat. Käytännön toteuttamisessa on erityisesti otettava huomioon ehtoolliseen liittyvän pyhyiden ja hartauden varjeleminen.

Tarvittaessa vanhemmat voivat auttaa ehtoollisen antamisessa lapsille. Muuten noudatetaan Jumalanpalveluksen oppaan ohjeita.

(Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivut 69-72.)

## III LASTEN SIUNAAMINEN

Vanhempien kanssa alttarille tulevat lapset, jotka eivät nauti ehtoollista, voidaan siunata. Siunaamisessa noudatetaan Jumalanpalveluksen oppaan ohjeita.

(Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivu 71.)

---

Lasten ja rippikoululaisten ehtoollisella käyntiä koskevat ohjeet tulevat voimaan 1.1.2003. Näillä ohjeilla kumotaan piispainkokouksen 12.9.1978 antamat ohjeet, jotka koskevat jumalanpalveluksen järjestämisessä huomioon otettavia näkökohtia lasten ehtoollisen toteutuksessa.

*Liite 2***Rinnakkaistekstit***Voimassa olevat ohjeet**Ehdotus***OHJEET, JOTKA KOSKEVAT  
JUMALANPALVELUKSEN  
JÄRJESTÄMISESSÄ  
HUOMIOON OTETTAVIA  
NÄKÖKOHTIA LASTEN  
EHTOOLLISEN  
TOTEUTUESSA****LASTEN JA  
RIPPIKOULULAISTEN  
EHTOOLLISELLA  
KÄYNTIÄ  
KOSKEVAT OHJEET**Annettu piispainkokouksessa  
12.9.1978Annettu piispainkokouksessa  
12.2.2002

Kirkolliskokous hyväksyi 10. 11.1977 ne kirkkolain muutokset, jotka ovat tarpeen lasten pääsemiseksi ehtoolliselle. Kirkkolain 49 §:n mukaan ”kastettu lapsi, jolle on opetettu ehtoollisen merkitystä, saa osallistua Herran ehtoolliseen yhdessä vanhempansa tai muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan konfirmoidun kirkon jäsenen kanssa.”

*Kirkkojärjestyksen 2 luvun 11 §:n mukaan:*

*Ehtoolliseen saa osallistua jokainen konfirmoitu kirkon jäsen.*

*Kastettu lapsi, jolle on opetettu ehtoollisen merkitystä, saa osallistua ehtoolliseen yhdessä vanhempansa tai muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan kirkon konfirmoidun jäsenen kanssa. Kastettu seurakunnan jäsen, joka osallistuu rippikouluun, voi ehtoollisopetusta saatuaan osallistua ehtoolliseen seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa rippikoulunsa opettajan kanssa.*

*Ehtoollinen voidaan antaa myös muulle henkilölle, joka on sairaana tai hätätilassa ja käsittää ehtoollisen merkityksen.*

**I  
EHTOOLLISENVIETTOON  
OSALLISTUMISEN OIKEUS**

Jos lapsi osallistuu ehtoolliselle muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan henkilön kanssa, vanhempien nimenomaista lupaa ei tarvita. Tällainen henkilö on tavallisesti joku muu konfirmoitu perheenjäsen. Jos lapsi tulee ehtoolliselle aikuisen saattamana, hä-

**I  
EHTOOLLISENVIETTOON  
OSALLISTUMISEN OIKEUS**

*Jokainen konfirmoitu kirkon jäsen saa osallistua ehtoolliselle. Jos lapsi osallistuu ehtoolliselle muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan henkilön kanssa, vanhempien nimenomaista lupaa ei tarvita. Tällainen henkilö on tavallisesti joku muu konfirmoitu perheenjäsen, iso-*



nelle jaetaan sakramentti, vaikka saattaja ei sitä nauttisikaan. Vastoin vanhempien selvästi ilmoittamaa tahtoa lasta ei ole lupa tuoda ehtoolliselle. Myöskään itsenäisinä ryhminä eivät lapset saa ehtoollisella kirkkolain mukaan käydä. Mikäli lapsi tulee ilman saattajaa hänet siunataan ehtoollispöydässä.

*vanhempi tai kummi.* Jos lapsi tulee ehtoolliselle aikuisen saattamana, hänelle jaetaan sakramentti, vaikka aikuinen ei sitä nauttisikaan. Vastoin vanhempien selvästi ilmoittamaa tahtoa lasta ei ole lupa tuoda ehtoolliselle. (poist.) Mikäli lapsi tulee ilman saattajaa, hänet siunataan ehtoollispöydässä.

*Lapset eivät saa käydä ehtoollisella itsenäisinä ryhminä. Sen sijaan rippikoululaiset saavat rippikoulun aikana osallistua yksin tai ryhmänä ehtoolliseen yhteisessä jumalanpalveluksessa rippikoulunsa opettajan kanssa. KJ 3:3 §:n mukaan rippikoulun opettajina toimivat papit ja lehtorit sekä heidän lisäksi kanttorit, nuorisotyönohjaajat ja muut seurakunnan viranhaltijat siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Rippikoulussa on oltava opetusta ehtoollisesta ja seurakunnasta ennen ehtoollisen viettoon osallistumista. Lisäksi on syytä korostaa ehtoolliselle osallistumisen vapaaehtoisuutta.*

*Porvoon julistuksen allekirjoittaneiden kirkkojen jäsenillä on oikeus osallistua ehtoolliseen oman kirkkonsa säädösten ja ohjeiden mukaan. Ehtoolliselle voi myös osallistua muun evankelis-luterilaisen kirkon jäsen.*

*Myös muu henkilö, joka on sairaana tai hätätilassa ja joka käsittää ehtoollisen merkityksen, saa osallistua ehtoolliselle. ”Muu henkilö” tarkoittaa konfirmointonta evankelis-luterilaisen kirkon jäsentä tai myös muuta kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäsentä. Sen arvioiminen, miten hyvin ehtoollisen pyytäjä ymmärtää ehtoollisen merkityksen, on vaikea tehtävä. Voidaan kuitenkin ajatella, että jo pyyntö saada sakramentti kertoo ehtoollisen merkityksen ymmärtämisestä. Kyse on erityistilanteesta. Jumalanpalveluksen oppaan ohjeen mukaisesti ”ehtoollisesta vastaavan tehtävänä*

*ei kuitenkaan ole tarkistaa, onko ehtoolliselle halukas myös oikeutettu sille. Ehtoollispöydän avoimuus merkitsee sitä, että ehtoollisvieras itse päättää osallistumisestaan”.*

*(Ks. Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivu 64.)*

## II EHTOOLLISENVIIETTOON LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Tapakysymyksiin ei ole mahdollista antaa yleispäteviä ja yksityiskohtaisia ohjeita. Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä periaatetta, ettei lasta tule saattaa ehtoollisenvietossa eri asemaan vanhempiin nähden, ellei käytäntö sitä välttämättä vaadi. Hänellä tulee olla oikeus osallistua ehtoolliselle samojen tapojen mukaan, mitä aikuisetkin noudattavat. Tarvittaessa vanhemmat voivat auttaa ehtoollisainneiden antamisessa lapselle. Ehtoollisvieraat voivat nauttia sakramentin myös seisten.

## III LASTEN SIUNAAMINEN

Vanhempiensa kanssa alttarille tulevat aivan pienet (alle 5 v) lapset siunataan. Siunauksen lausuu leipää jakava pappi. Siunaussanoina voidaan käyttää apostolista tervehdystä.

## II EHTOOLLISENVIIETTOON LIITTYVÄT ASIAT

Tapakysymyksiin ei ole mahdollista antaa yleispäteviä ja yksityiskohtaisia ohjeita. Lähtökohtana on kuitenkin pidettävä periaatetta, ettei lasta *tai rippikoululaista* tule saattaa ehtoollisenvietossa eri asemaan vanhempiin nähden, ellei käytäntö sitä välttämättä vaadi. Hänellä tulee olla oikeus osallistua ehtoolliseen samojen tapojen mukaan, mitä aikuisetkin noudattavat. *Käytännön toteuttamisessa on erityisesti otettava huomioon ehtoolliseen liittyvän pyhyden ja harjauksen varjeleminen.*

Tarvittaessa vanhemmat voivat auttaa ehtoollisen antamisessa lapsille. *(poist.) Muuten noudatetaan Jumalanpalveluksen oppaan ohjeita.*

*(Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivut 69-72.)*

## III LASTEN SIUNAAMINEN

Vanhempien kanssa alttarille tulevat *(poist.) lapset, jotka eivät nauti ehtoollista, voidaan siunata. (poist.) Siunaamisessa noudatetaan Jumalanpalveluksen oppaan ohjeita.*

*(Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Hyväksytty piispainkokouksessa 13.9.2000. Sivu 71.)*

*Lasten ja rippikoululaisten ehtoollisella käyntiä koskevat ohjeet tulevat voimaan 1.1.2003. Näillä ohjeilla kumotaan piispainkokouksen 12.9.1978 antamat ohjeet, jotka koskevat jumalanpalveluksen järjestämisessä huomioon otettavia näkökohtia lasten ehtoollisen toteutuessa.*

## 14 §

### **Rippikoulussa käytettävien oppikirjojen hyväksyminen**

Piispainkokous hyväksyi istunnossaan 11.-12.9.2001 (11 §) Rippikoulusuunnitelma 2001:n. Uusi rippikoulusuunnitelma aiheuttaa tarpeen uusia rippikoulussa käytettävät oppikirjat. KJ 3:4 §:n mukaan rippikoulussa annetaan opetusta kirkolliskokouksessa hyväksytyyn kristinopin mukaisesti. Käytettävät oppikirjat hyväksyy piispainkokous.

Piispainkokoukselle oli syksyn 2001 istuntoa varten lähetetty hyväksymistä varten seuraavat oppikirjat:

1. Elämänpuu (oppilaan ja opettajan kirja), kustantajana Kirjapaja Oy (työryhmä pastori, kouluttaja Mikko Aalto, muusikko Lasse Heikkilä, laulurunoilija, kirjailija Anna-Mari Kasinen, pastori, nuorisotyön johtaja Jussi Miettinen, toimittaja, nuorisotyönohjaaja Päivi Puhakka, kirjailija-pastori, rehtori Teuvo V. Riikonen ja pastori, kustannustoimittaja Pekka Saarainen)
2. Johannes 3:16 (oppilaan kirja ja opettajan kansio, lisäksi lähetetty erillinen selvitys pedagogisista ja teologisista lähtökohdista), kustantajana SLEY-Kirjat Oy (tekijät pastori Ville Auvinen ja arkkitehti, kuvittaja Pekka Rahkonen)
3. Oma ripari ja Ohjaajan ripari (nuoren oma kirja ja ohjaajan materiaali), kustantajana WSOY (työryhmä kanttori Katarina Engström, professori Markku Pyysiäinen, lehtori Hannele Repo ja kappalainen Timo Ryhänen)

4. Sanktus (oppilaan ja opettajan kirja), kustantajana Kirjapaja Oy (työryhmä pastori, kasvatustieteologi Helena Castrén, pastori, kasvatustieteolisihteeri Eero Jokela, pastori, konsultti Jukka Metsäniemi, nuorisotyönohjaaja, diakoni Jari Oksanen, kirjailija-toimittaja Kaisa Raittila, kanttori Mari Torri-Tuominen ja pastori, kustannustoimittaja Pekka Saarainen).

Piispainkokous kävi istunnossaan 11.-12.9.2001 (12 §) lähetekeskustelun oppikirjoista sekä niiden arvioinnin kriteereistä ja käsittely- ja aikataulujärjestyksestä. Piispainkokous päätti pyytää oppikirjoista Kirkon kasvatustieteiden keskuksen (KKK) lausunnot marraskuun 2001 loppuun mennessä sekä pyytää kustantajia ottamaan huomioon piispainkokouksen esittämät korjausehdotukset, olemaan yhteydessä materiaalin viimeistelyssä Kirkon kasvatustieteiden keskuksen kanssa ja toimittamaan korjatut oppikirjat 31.12.2001 mennessä piispainkokoukselle.

Piispainkokouksen syyskuun 2001 istunnon jälkeen oli hyväksyttäväksi toimitettu lisäksi seuraavat oppikirjat:

5. Löytöretki (rippikoululaisen työkirja, rippikoulunohjaajan opas sekä tarinoita nuorisotyöhön), kustantajana Lasten Keskus /LK-kirjat (tekijöinä Heli Pruuki ja Lassi Pruuki), kokonaisuudesta Kerron sinulle tarinan -kirja on virikeaineisto, jota ei ole tarkoitus hyväksyä
6. Tunnetko tien (rippikoulun oppikirja ja opettajan opas), kustantajana Kirjapaja Oy (tekijöinä Timo Junkkaala ja Marjatta Junkkaala).

*Valmistusvaliokunta* arvioi hyväksyttäväksi toimitettuja oppikirjoja seuraavasti:

Elämänpuu-kirjoissa rakenteen perustana on kirkon uskon sisältö, joka on jäsenelty uskonkappaleiden mukaan. Oppilaan kirjan aiheet ovat uuden rippikoulusuunnitelman tavoitteiden mukaisia ja tukevat niiden toteuttamista. Katekismuksen perussisältö löytyy kirjan opetus-teksteistä. Kirjaa kantava tarina on erinomainen. Opettajan kirjassa painotetaan hyvällä tavalla ryhmän merkitystä rippikoulussa. Kirja oli parantunut huomattavasti aiemmasta, joskin se kaipasi vielä kieliasun tarkistamista sekä joidenkin harjoitteiden muokkaamista tai poistamista.

Johannes 3:16 –kirjojen lähtökohtana on pienoisevanke-  
liumi. Oppilaan kirja jäsenyy käsittelemällä rakkautta kolmesta eri näkökulmasta liittyen samalla kolminaisuuteen. Jäsennys pohjautuu katekismuksen käyttöön. Kirja on tiedollisesti painottunut ja perusotteeltaan ylhäältä saneleva. Rippikoulun keskeiset sisällöt tulevat hyvin esille, mutta kirja ei juurikaan mahdollista nuorten avointa kyselyä ja vuorovaikutusta. Ongelmallista on myös se, että yhteys uuteen rippikoulusuunnitelmaan ja varsinkin sen pedagogisiin perusajatuksiin on heikko. Kirjan lähtökohtana on selvästikin ollut aiempi rippikoulusuunnitelma. Uskon ”korin” teemat tulevat hyvin esille, sen sijaan nuorten elämää ja rukousta käsittelevät ainekset sekä seurakunta-yhteyden merkitys rippikoulun toteutuksessa jäävät liian ohuiksi. Tältä osin kirja kaipasi vielä runsaasti työstämistä eikä ole tässä muodossa vielä valmis hyväksyttäväksi. Oppilaan kirja on muutettava vastaamaan rippikoulusuunnitelmassa ja opettajan op-  
paassa esitettyjä oppimisen periaatteita. Lisäksi muokkaamisessa tulee ottaa huomioon Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön yksikön (KKN) lausunnossa esitetyt

muutokset ja korjaukset.

Johannes 3:16 –kirjan opettajan opas oli uudistettu syksyn 2001 piispainkokouksen jälkeen. Opas on hyvä johdatus rippikoululaisille tarkoitetun oppikirjan käyttötapaan. Se noudattaa uutta rippikoulusuunnitelmaa, siinä on hyvä ja toimiva perusta ja se on sekä sisällöllisesti että tyyllisesti selkeä. Opas oli hyväksyttävissä, vaikka siihen on vielä tehtävä joitakin sekä rakenteellisia että sisällöllisiä tarkennuksia.

Löytöretki-kirjoissa oppimiskokonaisuuksissa elämä, usko ja rukous toteutuvat johdonmukaisesti. Oppilaan kirja on tuoreella tavalla erilainen työkirja, joka muuntuu rippikoulun aikana nuoren omana työskentelynä rippikoulun oppikirjaksi. Kirja sisältää 20 työskentelyä rippikoulusuunnitelman eri alueilta. Ohjaajan opas on luonteeltaan käsikirja, joka sisältää runsaasti yleisesti hyvää pedagogista ja didaktista pohdintaa työntekijöiden tueksi. Lisäksi se luonnollisesti toimii oppilaan kirjan manuaalina. Molemmissa kirjoissa oli joitain pieniä korjattavia yksityiskohtia.

Ripari-kirjat muodostavat yhdessä toisiaan tukevan kiinteän kokonaisuuden. Rippikoulusuunnitelman tavoitteista vahvimman painotuksen saa ns. uskon ”kori”. Asioiden käsittelytapa on tietopainotteista, opetusaineksesta ja sisällöistä lähtevää. Oma ripari edustaa hyvällä tavalla oppikirjamaista perinnettä, vaikka antaa samalla tilaa luovaan työskentelyyn. Ohjaajan riparissa painottuu konstruktivistinen ja kontekstuaalinen oppimisenäkemys, johon kirjan materiaali pohjautuu ja joka mahdollistaa oppimis-

prosessin.

Sanktus-kirjojen jäsenitys nousee jumalanpalveluksesta ja siten rippikoulusuunnitelman ”rukous-korista”. Rakenteellinen perusratkaisu on mielenkiintoinen, mutta samalla vaativa. Oppilaan kirja on selkeästi mietiskely- ja rukouskirja. Hyvin tiiviissä muodossa se välittää kristillisen uskon keskeisen ytimen, mutta edellyttää rippikoulun opettajilta vahvaa ammattitaitoa. Opettajan kirja tarjoaa oppimiskokonaisuuksien rakentamiselle monipuolista aineista, joskin pedagogiseen ja didaktiseen ilmaisuun sisältyy tiettyä kaavamaisuutta.

Tunnetko tien –kirjat ovat varsin onnistunut päivitys aiemmalle samannimiselle oppikirjalle, vaikka uuden rippikoulusuunnitelman myötä kirja on laadittu kokonaan uudelleen. Oppikirja tarjoaa turvallisen ja hyvällä tavalla perinteisen tavan lähestyä kristillisen uskon kysymyksiä, joihin kuitenkin samalla avataan ikkunoita nuorten maailmasta. Seurakuntayhteys tulee kirjassa liian heikosti esille. Opettajan opas on hyvin tiivis ja kaipasi vielä viimeistelyä. Oppikirjan pedagoginen perusta jää opettajan oppaassa avaamatta. Lisäksi olisi tarpeen kertoa oppimiskokonaisuuksien rakentamisesta sekä paikallisen tilanteen ja tarpeiden huomioon ottamisesta.

Valmistusvaliokunta piti KKK:n ja KKN:n lausuntoja oppikirjoista asiantuntevina ja oikeaan osuvina sekä yhtyi niissä esitettyihin parannusehdotuksiin. Lisäksi valmistusvaliokunta oli toimittanut kustantajien tietoon valmisteluvaiheessa havaittuja virheitä. Kustantajat olivat viimeistelleet oppikirjoja yhteistyössä Kirkon kasvatusasiain



keskuksen kanssa ja ottaneet huomioon KKK:n lausunnossa esitetyt näkökohdat. Valtaosa oppikirjoista on valmistusvaliokunnan mielestä mahdollista hyväksyä edellyttäen, että viimeistelyssä otettaisiin huomioon Kirkon kasvatusasiain keskuksen lausunnossa ja piispainkokouksen istunnossa esitetyt näkökohdat ja että viimeistely tapahtuu yhteistyössä Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön yksikön kanssa neuvotellen.

Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön yksikön palaute piti oppikirjaa Johannes 3:16 ongelmallisena. Lausunnossaan se ehdotti tähän teokseen useita muutoksia, jotka koskivat sekä yksityiskohtia että periaatelinjausta. Oppilaan kirja edellytti vielä perusteellista muokkausta. Tästä syystä valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous päättäisi olla tässä vaiheessa hyväksymättä Johannes 3:16 oppilaan kirjaa.

Valmistusvaliokunta kantoi huolta uudesta ruotsinkielisestä oppimateriaalista, joka olisi tarpeen rippikouluuudistuksen tässä vaiheessa. Valiokunnan mielestä kannattaisikin harkita ainakin jonkun edellä mainitun oppimateriaalin kääntämistä ruotsiksi. Ainakin oppilaan kirja tulisi saada ruotsinkielisenä.

Valmistusvaliokunta esitti, että piispainkokous hyväksyisi kaikki esitetyt opettajan ja oppilaan kirjat lukuun ottamatta oppilaan kirjaa Johannes 3:16.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Huovinen, Taatila, Huotari, Riekkinen, Repo, Häkkinen, Vikström, Kantola, Pihkala ja Simojoki. Huotari kysyi, onko

loogista hyväksyä opettajan opas, mutta jättää oppilaan kirja hyväksymättä. Riekkinen totesi, että Johannes 3:16 opettajan opas on hyvä. Oppilaan kirjassa on useita ongelmallisia kohtia, jotka valmistusvaliokunta haluaisi nähdä korjattuna ennen sen hyväksymistä. Repo katsoi, että opettajan kirjan ja oppilaan kirjan tulee liittyä toisiinsa. Mikäli oppilaan kirjaa merkittävästi uudistetaan, merkitsee se väistämättä muutoksia myös opettajan oppaaseen (mm. viittaussuhteet). Häkkinen totesi kaikkien hyväksyttävien kirjojen viimeistelyn liittyvän päätösehdotuksessa Kirkkohallituksen kasvatus ja nuorisotyön yksikön kanssa toteutettavaan yhteistyöhön. Pihkala totesi olevan johdonmukaista antaa positiivinen palaute Johannes 3:16 opettajan kirjasta muutoin kuin hyväksymällä se tässä vaiheessa.

Huotari ehdotti Salmen kannattamana, että maininta Johannes 3:16 opettajan oppaasta poistettaisiin päätösehdotuksen 1. kohdasta. Suoritettussa äänestyksessä valmistusvaliokunnan kanta sai 3 ääntä ja Huotarin ehdotus 15 ääntä. Äänestyksen jälkeen piispainkokous hyväksyi yksimielisesti Huotarin ehdottaman 3. kohdan muotoilun.

Piispainkokous päätti

1. hyväksyä

- a) *Elämänpuu –kirjat (rippikoululaisen kirja ja opettajan kirja),*
- b) *Löytöretki-kirjat (rippikoululaisen työkirja ja rippikoulunohjaajan opas),*
- c) *Oma ripari ja Ohjaajan ripari –kirjat,*
- d) *Sanktus –kirjat (oppilaan kirja ja opettajan kirja) ja*
- e) *Tunnetko tien –kirjat (rippikoulun oppikirja ja opettajan*

*opas)*

*käytettäväksi KJ 3:4 §:n tarkoittamina rippikoulukirjoina edellyttäen, että kirjojen tekijät ottavat huomioon Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön yksikön esittämät korjausehdotukset sekä piispainkokouksen istunnossa todetut näkökohdat ja viimeistelevät tekstin neuvotellen Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön yksikön kanssa;*

- 2. olla tässä vaiheessa hyväksymättä Johannes 3:16 oppilaan kirjaa; ja*
- 3. palata Johannes 3:16 opettajan kirjan hyväksymiseen Johannes 3:16 oppilaan kirjan käsittelyn yhteydessä.*

## **15 §**

### **Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien asema kirkossa**

Kirkon ulkoasiain neuvosto (KUN) oli 27.1.2000 (12 §) päättänyt pyytää piispainkokousta laatimaan selvityksen niistä peruslinjoista, joiden mukaan maahanmuuttajien etnisten tai/ja vieraskielisten kristillisten yhteisöjen toiminta voidaan jäsentää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen paikallisseurakuntien elämään ja toimintaan. KUN:lla on aloiteoikeus piispainkokouksessa (KJ 21:2 § 1 momentti). Pyynnön taustalla on Suomen kiinalaisen kristillisen seurakunnan anomus, jossa pyydetään kirkkoamme virallisesti tunnustamaan kyseinen yhteisö maassamme toimivaksi kristilliseksi kirkoksi. Asiaan liittyy KUN:n mukaan ongelmia. Niiden selvittämiseksi tarvitaan perusteellista työskentelyä, jonka voisi teologiselta ja kirkko-oikeudelliselta kannalta parhaiten tehdä piispain-

kokous. KUN viittaa piispainkokouksen vuonna 1992 asettamaan työryhmään, jonka tehtävänä oli mm. ”selvittää ... ulkosuomalaisten ja ulkomaalaisten kirkon jäsenyyteen ja kasteen toimittamiseen liittyviä kysymyksiä”. Tämä työryhmän työ jäi kesken eikä johtanut toimenpide-ehdotuksiin.

Kirkolliskokousedustaja Jaakko Launikarin kirkolliskokouksen istunnossa 11.1.2000 tekemä ja äänin 86-2 hyväksytty toivomusponsi liittyy tähän kysymykseen. Tämä toivomusponsi tähtäsi ulkomaalaisten aseman parantamiseen kirkossa. Kirkkohallitus velvoitettiin selvittämään, miten ulkomaalaisten kristittyjen oikeudet kirkossamme voidaan toteuttaa. Ulkomaalaisten tulee myös saada tietoa kirkollisista palveluista ja oikeuksista ja heidän kohtelunsa tulee olla ihmisarvon mukaista. Suomessa on lähes 100.000 ulkomaalaista, joista huomattava osa on kristittyjä ja joita papit ovat myös kastaneet. Käytäntö on kuitenkin epävirallinen, sillä kirkon säännösten mukaan kaste johtaa aina jonkin paikallisseurakunnan jäsenyyteen. Kotiseurakunta puolestaan määräytyy kotikuntalaissa tarkoitetun kotipaikan perusteella. Ongelmana on se, että jos ulkomaalainen ei ole saanut Suomesta kotipaikkaa, häntä ei voida virallisesti ottaa seurakunnan jäseneksi.

Esillä on erilaisia osaongelmia ja ratkaisu on tehtävä yhteistyössä Kirkkohallituksen kanssa. Asiaan liittyy lainsäädännöllisiä, teologisia ja sielunhoidollisia kysymyksiä. Asia otettiin syyskuussa 2000 piispainkokouksessa käsiteltäväksi. Piispainkokouksen istunnossa 12.-13.9.2000 (13 §) asetettiin työryhmä, jonka tehtävä oli

- a. *valmistaa piispainkokoukselle ehdotus periaatteiksi, joiden mukaan ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien kristillisten yhteisöjen toiminta voidaan jäsentää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen paikallisseurakuntien elämään ja toimintaan;*
- b. *tehdä alustava ehdotus kirkkolainsäädännön mahdolliseksi tarkistamiseksi a-kohdassa tarkoitettujen periaate-  
linjausten mukaisesti.*

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin teologisten asiain sihteri, dosentti *Juhani Forsberg* sekä jäseniksi hallintopäällikkö *Erkki Huhta*, maahanmuuttajatyön sihteri *Marja-Liisa Laihia*, Helsingin hiippakunnan maahanmuuttajatyön sihteri *Orlando Molina*, vs. ulkosuomalaisyön sihteri *Ilkka Mäkelä* ja diakoni *Kati Turtiainen* Jyväskylän kaupunkiseurakunnasta. Kirkkoneuvos *Matti Halttusta* pyydettiin osallistumaan asiantuntijana työryhmän työs-kentelyyn. Hänen sijaisenaan työryhmän asiantuntijana on toiminut vs. lakimies *Ulla Ollikainen*. Työryhmän sihtee-riksi kutsuttiin vs. työalasihteri *Timo Frilander* kirkon ulkoasiain osastolta. Työryhmä otti nimekseen *Maahanmuuttajatyöryhmä* ja oli marraskuun 2001 puoliväliin mennessä kokoontunut kuusi kertaa. Työryhmä jätti lopullisen mietintönsä 9.1.2002 (Sarja B 2002:1).

## **Mietintö**

*Maahanmuuttajatyöryhmä* totesi aluksi, että oli välttämätöntä täsmentää sille annettua tehtävää. Piispainkokouksen toimeksiannon mukaan tehtävänä oli *valmistaa piispainkokoukselle ehdotus periaatteiksi, joiden mukaan ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien kristillisten yhteisöjen*

*toiminta voidaan jäsentää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen paikallisseurakuntien elämään ja toimintaan.* Työryhmä katsoi, ettei ole mahdollista sivuuttaa kotikuntalain 4 §:n tarkoittamaa suomalaista kotikuntaa vaila olevien henkilöiden kaste- ja jäsenyyskysymyksiä.

Työryhmä on yhtäältä pyrkinyt selvittämään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja ulkomaalaistaustaisten kristillisten ryhmien keskinäisen yhteistoiminnan edellytyksiä. Toisaalta työryhmä on pyrkinyt kartoittamaan niitä juridisluontoisia kysymyksiä joita kirkon ja sen paikallisseurakuntien jäsenyyteen liittyy. Työryhmä tekee eron kirkon jäsenyyteen tähtäämättömän yhteistyön ja varsinaisten jäsenyyskysymysten välillä.

## **1. Suomessa toimivien ulkomaalaistaustaisten kristillisten ryhmien peruskartoitus**

Työryhmä katsoi että kirkon on kannettava vastuuta kristillisten ryhmien integroimisesta klassiseen kristinuskoon. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on tähän edellytykset, vaikka seurakunnan jäseneksi ottaminen törmää lainsäädännöllisiin ongelmiin. Kirkon lähetystyön keskus on laajentamassa perinteistä kotimaisten uskonnollisten liikkeiden kartoitusta ja seurantaa myös ulkomaalaistaustaisten yhteisöjen ja ryhmien suuntaan.

Ulkomaalaistaustaisten kristillisten ryhmien kanssa tehtävää toiminnallista yhteistyötä varten tarvittaisiin laajaa tietopankkia. Työryhmä pitää seurakuntien rohkaisemista kristilliseen avoimuuteen tärkeänä. Paikallisseurakuntien tulisi tarjota yhteyttä ja tukea kaikille niille, jotka asuvat

tai oleskelevat kirkon toiminta-alueella. Yhteistyö erilais-  
ten etnis-kielellisten uskonnollisten ryhmien kanssa riip-  
puu tietenkin kyseisten ryhmien omista toiveista ja sijoit-  
umisesta uskonnolliseen kenttään. Ryhmien kristillisyy-  
den astetta joudutaan arvioimaan tapauskohtaisesti.

Yhden ongelman muodostaa avoimen ehtoollispöydän pe-  
riaatteen soveltaminen. Sitä ei ole virallisesti vahvistettu.  
Erillisenä liitteenä (*mietinnön liite 1*) Juhani Forsberg on  
luetellut ja määritellyt 11 eri uskonnollista yhteisöä. Kirkol-  
lista yhteyttä voidaan ylläpitää ja erilaista yhteistyötä voi-  
daan tehdä listassa mainitun yhteisön 1-6 kanssa ja muiden  
kanssa voidaan käydä uskontodialogia.

## **2. Yhteistyön muodot**

Paikallisseurakuntien ja maahanmuuttajaryhmien yhteistyö  
voi koskea esimerkiksi seuraavia alueita:

- koulutus
- tilojen käyttö
- yhteiset ekumeeniset tapahtumat.

Työryhmä suosittaa perusohjeiston tuottamista toiminnal-  
lisesta yhteistyöstä vastaaville kirkkoherroille.

## **3. Lainsäädäntökysymykset**

Kirkon jäsenyyttä säätelevät kirkkolain määräykset (KL  
3:2 § 2 momentti) pohjautuvat kotikuntalakiin ja väestö-

tietolakiin. Mainittu kirkkolain säädös estää nykymuodossaan kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua suomalaista kotikuntaa vailla olevien henkilöiden ottamisen kirkon jäseneksi. Käytännössä tilanne on siis sellainen, että maistraatit määrittävät, kenellä on oikeus tulla kirkon jäseneksi. Tilanne on teologisesti kestävä, vaikkakin parokiaaliperiaatteen kannalta perusteltu.

Työryhmä toteaa, että kysymys kasteesta ja kirkon jäsenyydestä on kirkon oma asia eikä niitä voida jättää maallisen regimentin ratkaistaviksi. Ydinkysymys kuuluu, onko mahdollista turvata kotikuntalain tarkoittamaa suomalaista kotikuntaa vailla oleville henkilöille oikeus kirkon jäsenyyteen parokiaaliperiaatteesta luopumatta.

Työryhmä pyrki selvittämään, kuinka suurta ulkomaalaisten joukkoa edellä esitetty ongelma koskee. Ulkomaalaisten viralliseen lukumäärään (91.000 henkeä) sisältyvät ainoastaan ne, joilla jo on kotikuntalain tarkoittama kotikunta. Tilastokeskuksen antamien tietojen mukaan touko-kuussa 2001 Suomessa oli kaikkiaan 136.000 maan rajojen ulkopuolella syntynyttä henkilöä. Tähän lukuun laskeaan kuitenkin ainoastaan ne henkilöt, joilla on lain tarkoittama suomalainen kotikunta tai jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden. Kotikuntaa vailla olevia henkilöitä ei toistaiseksi keskitetysti tilastoida. Kotikuntaoikeuden odotusaika saattaa pahimmillaan venyä 6-7 vuoteen. Eräissä seurakunnissa tiedetään pidettävän vierasrekisteriä. Sillä tarkoitetaan lakiin perustumatonta, epävirallista kastettujen rekisteriä.



Yksi mahdollisuus ulkomaalaisten kirkon jäsenyysongelman ratkaisemiseksi olisi kielellisin perustein rakentuva seurakunta. Tällöin luovuttaisiin parokiaaliperiaatteesta sikäli, että seurakunnan toiminta-alueena olisi koko maa. KL 3:2 § näyttäisi tarjoavan toiminnalle juridisen pohjan. Mainittu pykälä antaa Kirkkohallitukselle oikeuden poiketa parokiaaliperiaatteesta kieliperustein. Ratkaisu tulisi löytää vastaavasta toimintaperiaatteesta, joka on toteutettu Suomessa toimivan saksalaisen seurakunnan kohdalla.

Juhani Forsberg on tehnyt selvityksen (*mietinnön liite 2*) *Kaste, kirkon jäsenyys ja paikallisseurakuntaperiaate*. Selvityksessä todetaan, ettei paikallisseurakuntaperiaate ole mikään luterilainen erityispiirre. Varhaiskirkossa se oli normaalikäytäntö. Lutherin mukaan kaikkien kastettujen kristittyjen tulee samalla paikkakunnalla kuulua samaan kristilliseen kommuunioon. Periaate on, ettei saa eikä voi valita kanssaan ehtoollispöytään kokoontuvia minkään muun kuin yhden uskon ja yhden kasteen perusteella. Teologisessa mielessä paikallisseurakunta on kirkon perusyksikkö, koska se kokoaa tietyssä paikassa elävät kristityt yhteiseen jumalanpalvelukseen. Kirkkolain lähtökohtana on, että kirkon yhteyteen tullaan kasteen kautta.

KL 3:2 § osoittaa, että kieli on riittävä syy parokiaaliperiaatteesta luopumiseen: ”kielellisellä perusteella voi samalla alueella olla useampia seurakuntia”. Tätä periaatetta voisi soveltaa maahanmuuttajatyössä. Forsbergin johtopäätös on, että *mikäli paikallisseurakuntaperiaate ja sen sitominen kotikuntalakiin muodostuu kasteen ja kirkon jäseneksi ottamisen esteeksi ja siten kirkon lähetys-*

*tehtävän kannalta ongelmalliseksi, on voitava soveltaa poikkeusmääräyksiä.*

#### **4. Toimenpidesuositukset**

Piispainkokouksen oli otettava kantaa parokiaaliperiaatteen soveltamiseen nykytilanteessa. Muuten ei kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua kotikuntaa vailla olevien henkilöiden kaste- ja jäsenyyskysymyksiä voida ratkaista. Työryhmä ei ratkaisua esittäessään saavuttanut yksimielisyyttä, koska molemmissa esitetyissä malleissa on ongelmia.

#### **V a i h t o e h d o t**

- A Kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua kotikuntaa vailla olevat henkilöt rinnastetaan seurakunnan poissaolevaan väestöön. Ratkaisu tarjoaisi laillisen perustan kasteen suorittamiselle näissä erityistapauksissa. KL 3:2 § 3 momenttia olisi laajennettava siten, että siinä otetaan huomioon myös kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa vailla olevat henkilöt.
- B Kirkkojärjestykseen tehdään tarvittavat muutokset, jotta kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua kotikuntaa vailla olevat henkilöt voidaan rinnastaa Porvoon sopimuskirkkojen jäseniin. Tämä tarjoaisi kotikuntaa vailla oleville henkilöille mahdollisuuden tulla kastetuiksi. Tämä kuitenkin edellyttäisi kokonaiskirkollisen tai seurakunnallisen vierasrekisterin luomista.

## Työryhmä suosittaa seuraavia t o i m e n p i t e i t ä :

1. Avoimen ehtoollispöydän periaatetta ei ole virallisesti vahvistettu. Olisiko olemassa olevalle käytännölle syytä kehittää erityistä ohjeistoa;
2. Etnis-kielellisten kristillisten ryhmien kanssa harjoitettava käytännön yhteistyö edellyttää erityisen ohjeiston luomista;
3. Kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua vailla kotikuntaa olevien henkilöiden kaste- ja jäsenyyskysymysten kestävä ratkaisu edellyttää parokiaaliperiaatteen ja sen relevanssin selvittämistä muuttuneessa tilanteessa.
4. Työryhmä esittää edelleen piispainkokousta asettamaan jatkotyöryhmän tässä mietinnössä esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten.

## **Pohdintaa ja tarkastelua**

Asia on ollut esillä piispainkokouksessa vuodesta 1990 alkaen, jolloin asetettiin työryhmä alunperin selvittämään kirkon kannalta uskonnonvapaussäännösten soveltamista ulkomailla asuvien suomalaisten osalta. Silloinen työryhmä esitti mietinnössään (sarja B 1992:4) ryhtyttäväksi toimenpiteisiin uskonnonvapaussäännösten tarkistamiseksi poissaolevan väestön osalta. Piispainkokouksen tulisi harkita, miten kasteen toimittamiseen, seurakuntaan kuulumiseen ja kirkon jäsenyyteen liittyviä kysymyksiä voitaisiin edelleen selvittää.

*Valmistusvaliokunta* totesi, että piispainkokouksen aikaisemmissa valmisteluissa on ollut esillä kaksi asiaryhmää, jotka liittyvät toisiinsa mutta joita voitiin käsitellä toisistaan erillisinä: 1. ulkomailla asuvien suomalaisten kirkkoon kuulumisen ja kirkosta eroamisen; ja 2. Suomessa asuvien ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien uskonnollinen asema ja heidän parissaan tehtävä kirkollinen työ. Kirkon ulkoasiain neuvoston piispainkokoukselle tekemää esitystä käsiteltäessä oli tarkoituksenmukaista keskittyä jälkimmäiseen asiakokonaisuuteen.

Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien kirkollista asemaa koskevat kysymykset voitiin jaotella seuraavasti:

- ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien kastaminen sekä mahdollisuudet tulla kirkkomme seurakuntien jäseniksi;
- muu hengellinen integroiminen kirkkomme yhteyteen;
- maahanmuuttajien yhteisöjen mahdollinen tunnustaminen kristillisiksi kirkoiksi.

Tässä oli toisin sanoen esitetty samoja asioita kun nykyinen työryhmä oli esittämässä.

### *Kirkon jäseneksi ottaminen*

KL 3:2 §:n 2 momentin (21.8.1998/619) mukaan kirkon jäsen on sen seurakunnan jäsen, jonka alueella hänellä on

kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Kotikuntalain 4 §:n mukaan maahan muuttaneella ulkomaalaisella on kotikunta Suomessa, jos hän asuu maassa ja hänellä on tarkoitus jäädä tänne vakinaisesti asumaan ja jos hänellä on lisäksi vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttava oleskelulupa, jos sellainen vaaditaan. Maistraatti tekee muuttoilmoituksen perusteella päätöksen henkilön kotikunnasta. Valmistusvaliokunnan mielestä kirkon virallisen jäsenyyden saamisen muodolliset edellytykset ovat sellaisinaan selviä. Kuitenkin tuntui nurinkuriselta että maallinen viranomainen (maistraatti) voi päättää, kenet voidaan ottaa kirkkomme jäseneksi. Kirkon säännöksiä tuli muuttaa siten, että ne mahdollistavat myös Suomessa ilman vakinaista kotipaikkaa oleskelevien henkilöiden kastamisen ja ottamisen seurakunnan jäseniksi. Saman sisältöinen periaatekanta sisältyi ”Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien asema” –mietintöön (s. 13).

Valmistusvaliokunta totesi, että asia on selvitetty Juhani Forsbergin toimesta sillä tavalla kun hän sen liitteessä 2 ilmaisee. Varsinaisia teologisia esteitä ulkomaalaisen kastamiseksi ja kirkon jäseneksi ottamiseksi ei ole. Ongelma on kotikuntalain 4 §:n kytkeä KL 3:2 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan henkilöä ei voida kastaa ellei hänellä ole Suomessa vakinaista kotipaikkaa.

Kirkossamme on periaatteellista teologisista syistä päätetty pitää kiinni parokiaalijärjestelmästä. Voidaan myös ajatella, että niin ikään teologisilla perusteilla tästä järjestelmästä osittain luovuttaisiin ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien osalta.

*Kirkolliset toimitukset ja muu hengellinen integroiminen*

Mietinnössä ”Ulkomaalaiset ja maahanmuuttajien asema” tarkastellaan kasteen ohella kummiutta, rippikoulua ja konfirmaatiota, ehtoollista, kirkollista vihkimistä sekä hautaan siunaamista. Mikäli ulkomaalainen tai maahanmuuttaja otetaan kirkkomme jäseneksi, hänellä on samat kirkolliset oikeudet kuin suomalaisellakin. Avainasemassa ovat siis säännökset, jotka koskevat kirkon jäseneksi ottamisen perusteita. Mietinnön yleislinjana on ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien auttaminen pääsemään maassamme kristittyjen yhteyteen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Valmistusvaliokunta katsoi, että on lähes mahdotonta saada selvää käsitystä maahanmuuttajien lukumäärästä, koska vailla kotipaikkakuntaa heistä ei pidetä rekisteriä Suomessa. Avoimen ehtoollispöydän periaatetta ei ole virallisesti vahvistettu. Varsinaisesta kirkollisesta yhteydestä eli mm. ehtoollis- ja saarnatuoliyhteydestä voidaan kuitenkin sopia vain kirkkojen kesken (esim. Porvoon julistus). Silti piispainkokouksen hyväksymässä jumalanpalveluksen oppaassa todetaan mm. seuraavaa (Palvelkaa Herraa iloiten, s. 64):

*”Ehtoolliselle osallistumisen oikeudesta säädetään kirkkojärjestyksessä (KJ 2:11). Ehtoollisesta vastaavan tehtävänä ei kuitenkaan ole tarkistaa, onko ehtoolliselle halukas myös oikeutettu sille. Ehtoollispöydän avoimuus merkitsee sitä, että ehtoollisvieras itse päättää osallistumisestaan.”*

Yhteistyötä voidaan harjoittaa esim. siten, että ulkomaa-laistaustaiset kristilliset ryhmät saavat käyttää seurakuntatiloja. Kirkkomme piispat ovat kirjeellään 10.11.1997 kirkkoherroille ilmaisseet kantanaan, millä ehdoilla kirkkorakennus ja seurakunnan muita tiloja voitaisiin antaa käytettäväksi muiden kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen jumalanpalveluksia ja tilaisuuksia varten. Piispojen kirjeellä ei ole sitovaa merkitystä, koska kirkkorakennuksen käytöstä päättää kirkkoherra yhdessä kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston kanssa (KJ 14:2 § 1 momentti, ks. myös KJ 9:7 §).

Lainsäädäntökysymyksiin voitiin valmistusvaliokunnan mielestä ajatella toista *Maahanmuuttajatyöryhmän* esittämistä ratkaisuista, jolla pääkysymys, eli kaste- ja jäsenyyskysymykset voitaisiin ratkaista.

- A Kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua kotikuntaa vailla olevat henkilöt rinnastetaan seurakunnan poissaolevaan väestöön. Ratkaisu tarjoaisi laillisen perustan kasteen suorittamiselle näissä erityistapauksissa.
- B Kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen tehdään tarvittavat muutokset, jotta kotikuntalain 4 §:ssä tarkoitettua kotikuntaa vailla olevat henkilöt voidaan rinnastaa Porvoon sopimuskirkkojen jäseniin. Tämä tarjoaisi kotikuntaa vailla oleville henkilöille mahdollisuuden tulla kastetuiksi.

Käydyssä lyhyessä keskustelussa Huotari kysyi, pitäisikö maahanmuuttajaryhmän edustus olla valmistusvaliokunnan ehdottamassa jatkotyöryhmässä mukana. Piispainkokous katsoi työryhmän voivan hyödyntää työskentelysään maahanmuuttajia.

Piispainkokous päätti valmistusvaliokunnan esityksen mukaisesti

1. *asettaa jatkotyöryhmän, jonka tehtävänä on vuoden 2002 loppuun mennessä*
  - a) *laatia ohjeistus seurakuntien toiminnallisen yhteistyön toteuttamiseksi maahanmuuttajaryhmien kanssa;*
  - b) *tehdä ehdotus kirkkolainsäädännön tarkistamiseksi yllä mainittujen periaatelinjausten mukaisesti siten, että ilman kotipaikkaoikeutta Suomessa olevien ulkomaalaisten kirkon jäsenyys tulisi mahdolliseksi; ja*
2. *nimetä työryhmään puheenjohtajaksi TT Kalervo Salon sekä jäseniksi hallintopäällikkö Erkki Huhdan, ulkosuomalaisyön apulaissihteeri Ilkka Mäkelän sekä vs. lakimies Ulla Suotusen. Työryhmä voi kutsua itselleen sihteerin sekä pyytää asiantuntijoita osallistumaan työskentelyyn.*

## 16 §

### **Pappisvihkimyksen erivapaudet**

Piispainkokouksen istunnossa 14.-15.9.1999 (13 §) annettiin valmistusvaliokunnalle tehtäväksi valmistella ehdotus kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 4 momentin tarkoittamien piispainkokouksen määräysten tarkistamiseksi. Piispa Juha Pihkala oli tehnyt asiassa aloitteen, jonka mukaan piispainkokouksen tulisi luoda johdonmukainen käytäntö, miten tulevaisuudessa hoidetaan kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n



säättämät erivapausasiat.

Piispainkokouksen esityksen mukaisesti (esitys numero 3/2001 kirkolliskokoukselle) kirkolliskokous poisti kirkkojärjestyksestä erivapauteen liittyvät erityiskriteerit (KJ 5:3 § 1 momentin tapauksessa osallistuminen kirkon työhön sekä KJ 5:3 §:n 2 momentin tapauksessa kirkon etu ja piispainkokouksen myöntämä oikeus hakea pappisvihkimystä). Kirkolliskokous siis päätti 9.11.2001 muuttaa kirkkojärjestyksen 5:3 §:n 1 ja 2 momentin. Pykälä kokonaisuudessaan kuuluu 1.1.2002 alkaen seuraavasti:

*Henkilö, joka yliopistossa tai korkeakoulussa on suorittanut muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan tai jolla on vastaava tietomäärä, voidaan vihkiä papiksi, jos hän yliopiston teologisen tiedekunnan opettajien antamalla todistuksilla osoittaa, että hänellä on tarpeelliset tiedot tärkeimmissä pappiskoulutukseen kuuluvissa aineissa.*

*Myös muun kuin 1 momentissa mainitun tutkinnon suorittanut henkilö voidaan vihkiä papiksi, jos hän yliopiston teologisen tiedekunnan opettajien antamalla todistuksilla osoittaa, että hänellä on tarpeelliset tiedot pappiskoulutukseen kuuluvissa aineissa.*

*Tässä pykälässä tarkoitetun papiksi vihkimisen ehtona on lisäksi, että 1 tai 2 momentissa mainitun tutkinnon suorittamisesta on kulunut vähintään viisi vuotta. Muutoin on soveltuvin osin noudatettava, mitä papiksi vihkimisen edellytyksistä on määrätty.*

*Piispainkokous antaa tarkempia määräyksiä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista tutkinnoista ja vaadittavista opinnoista.*

KL 2:3 §:n 1 momentin sekä KJ 5:3 §:n 4 momentin nojalla piispainkokouksen tehtävänä on edelleen määrittellä myös eriteitse pappisvirkaan pyrkivältä edellytettävä pohjakoulutus ja teologinen koulutus.

Kirkkojärjestyksen muutos merkitsee sitä, että piispainkokous päättää voimassa olevien säädösten pohjalta sekä normaalitapauksessa että erivapauden kautta papiksi vihittävien osalta koulutukseen liittyvistä kriteereistä ja pitää tässä yhteydessä silmällä kirkon etua. Piispa ja tuomiokapituli puolestaan käsittelevät kaikissa tapauksissa pappisvihkimystä tai -oikeuksia koskevat yksittäiset hakemukset kaikkien edellytysten täyttymisen osalta. Näillä kirkkojärjestyksen muutoksilla haluttiin luoda yhtenäinen toimintatapa kaikkien papiksi vihittäviä kohdelle. Määräysten soveltaminen jää siis kunkin piispan ja tuomiokapitulin vastuulle.

Kirkkojärjestyksen muutoksen astuttua voimaan on syytä palata piispainkokouksen omiin määräyksiin eriteitse pappisvirkaan hakeutuvien koulutuskriteereistä. Teologisten opintojen osalta eriteitse pappisvirkaan pyrkiviltä edellytettävä teologinen koulutus on mielekästä saattaa linjaan sekä teologisten tiedekuntien edellisen päätöksen jälkeen uudistuneiden opintovaatimusten että piispainkokouksen ns. normaalitapauksia koskevan päätöksen (13.-14.2.2001, 8 §) kanssa.

Erivapausteitse pappisvirkaan pyrkivän on syytä ottaa huomioon myös virkaehtosopimus 2001-2002. Sen mukaan (42 § 4 momentti):

*”viranhaltija, jonka palkkaus määräytyy H-palkkataulukon*

*mukaan, saa lukea hyväkseen kokemuslisää varten kaksi vuotta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisesta ja yhden vuoden erikoissairaanhoidajätutkinnon suorittamisesta.”*

### Kyseisen pykälän soveltamisohjeen mukaisesti

*”kokemuslisäaika voidaan myöntää vain yhdestä tutkinnosta. Lisäksi ko. tutkinnon täytyy olla viran kelpoisuusehtona oleva tai muuten välittömästi viran tehtäväalaa koskeva tutkinto.”*

Eriteitse pappisvirkaan päässyt saattaa palkassaan siis menettää keskimäärin miltei 90 €kuukaudessa, ennen kuin on saanut kuudennen ikälisänsä.

### **Pohjakoulutusvaatimukset**

Piispainkokouksen aiempien määräysten mukaan pappisvihkimystä hakevalta on koulutusriteerien osalta vaadittu KJ 5:3 §:n 1 momentin mukaisessa tapauksessa:

- 1) *muu (kuin teologinen) ylempi korkeakoulututkinto tai vastaavat tiedot;*
- 2) *piispainkokouksen määrittelemän laajuiset teologian opinnot; ja*
- 3) *että edellä 1 kohdassa tarkoitetun tutkinnon suorittamisesta on kulunut 5 vuotta.*

Vastaavasti aiemmin on KJ 5:3 §:n 2 momentin mukaisessa tapauksessa koulutusriteerien osalta vaadittu:

- 1) *ylioppilastutkinto tai lukion oppimäärän mukaiset suoritukset uskonnossa, historiassa ja yhteiskuntaopissa, psykologiassa, filosofi-*

*assa, äidinkielessä, toisessa kotimaisessa kielessä sekä yhdessä vieraassa kielessä;*

- 2) *alempi korkeakoulututkinto*  
*tai vähintään kahden lukuvuoden mittainen, ylioppilastutkintoon pohjautuva tutkinto ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussa;*
- 3) *160 opintoviikon laajuiset teologiset opinnot; ja*
- 4) *että edellä 2 kohdassa tarkoitettun tutkinnon suorittamisesta on kulunut vähintään 5 vuotta.*

Pohjakoulutusvaatimusten osalta KJ 5:3 §:n 2 momentin mukaan pappisvirkaan pyrkivältä vaaditaan ylioppilastutkinto tai eräiden lukion oppimäärien suorittaminen (TM 71/14.2.1996; 3 § 2 momentti). Vaatimuksella on haluttu varmistaa tietty, akateemisissa opinnoissa tarpeellinen yleissivistävä koulutus. Lukiokoulutuksen asema yleisessä koulujärjestelmässä on kuitenkin muuttunut siten, että jatkuvasti on luotu myös muita väyliä opisto- ja korkea-asteen koulutukseen. Esimerkiksi ammattikorkeakouluun pääseminen ei edellytä ylioppilastutkinnon suorittamista. Lisäksi lähes kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin ja korkeakoulututkintoihin sisältyy nykyisin yleissivistäviä ja kieliopintoja.

*Valmistusvaliokunnan* mielestä ylioppilastutkinnon tai tiettyjen lukion suoritusten mainitsemisesta piispainkokouksen päätöksessä voitiin luopua. Oppilaitokset vaativat nykyisin tietyn yleissivistyksen tason opiskelemaan pääseviltä. Piispainkokouksen määräysten ao. kohta tuli muotoilla siten, että pohjakoulutuksena vaadittava tutkinto täsmennetään opistotasolle ilman mainintaa ylioppilastutkinnosta tai toisen asteen tutkinnosta ko. ammatillisen tutkinnon pohjana. Tämä oli välttämätöntä aikaisemmin tutkinnon suorittaneiden aseman kannalta, vaikka opistoaste parhaillaan sulau-

tuikin ammattikorkeakoulujärjestelmään.

Piispainkokouksen edellisen päätöksen perustelutekstissä (13.-14.2.1996, 12 §) todettiin, että KJ 5:3 §:n 1 momentin mukaisessa tapauksessa 160 opintoviikon opintoihin voidaan lukea hyväksi ainoastaan yliopistossa tai akateemisessa korkeakoulussa suoritettuja muita kuin teologisia aineita. Ammattikorkeakoulussa suoritettuja tutkintoja ja opintoja ei siten tulisi ottaa huomioon tätä säädöstä sovellettaessa. Lienee mahdollista (vaikka todennäköisesti harvinaista), että opiskelija korvaa osan yliopisto- tai korkeakouluopinnoistaan opisto- tai ammattikorkeakouluopinnoilla. Mikäli tämä haluttiin estää, asiasta oli valmistusvaliokunnan mielestä määrättävä piispainkokouksen päätöksessä.

### **Teologiset opinnot**

Teologisen koulutuksen osalta eriteitse pappisvirkaan valmistuvia koskevien opintovaatimusten tarkistaminen oli tullut välttämättömäksi teologisten tiedekuntien opintojärjestelmien muuttumisen takia. Piispainkokouksen yleislinja oli ollut, että pappisviran saamisen edellytyksenä on pääsääntöisesti ylempi akateeminen teologinen tutkinto sekä erityistapauksissa

- a) *muu ylempi korkeakoulututkinto ja 120 opintoviikon laajuiset teologian opinnot tai*
- b) *muu kuin ylempi korkeakoulututkinto ja 160 opintoviikon laajuiset teologian opinnot.*

Teologikoulutusta käsiteltäessä ei ole ilmennyt, että piis-

painkokouksella olisi halukkuutta tinkiä tästä vaatimustasosta.

Piispainkokous oli tehnyt aiemmin eri yliopistojen uudistuneiden opintovaatimusten mukaisen päätöksen Suomessa suoritettavien teologisten tutkintojen pätevoittämisestä pappisvirkaan (KJ 5:2 § 1 momentti 2 kohta, vrt. piispainkokous 13.-14.2.2001, 8 §). Tuolloin annettuja määräyksiä voitiin luontevasti soveltaa erivapausteitse pappisvirkaan hakeutuviin.

Teologisten tiedekuntien intresseissä on, että mahdollisimman moni opiskelija tosiasiallisesti suorittaa akateemisen loppututkinnon. Tiedekuntien rahoitus riippuu osittain suoritettujen tutkintojen määrästä. Aikaisemmin teologian kandidaatin tutkinto ei sisältänyt soveltavia opintoja. Nyt opintojen rakenne on muuttunut kaikkien teologisten tiedekuntien osalta siten, että teologian maisterin tutkinto sisältää teologian kandidaatin tutkinnon päälle rakentuvat syventävät opinnot (40 opintoviikkoa). Täten teologian kandidaatin tutkinto sisältää yleis- ja kieliopintoja, vapaasti valittavia opintoja, perusopintoja, aineopintoja ja soveltavia opintoja yhteensä 120 opintoviikkoa.

Tässä tilanteessa voitiin harkita teologian kandidaatin tutkinnon suorittamisen vaatimista erivapausteitse pappisvirkaan valmistuvilta. Tämä takaisi oikeudenmukaisen järjestelmän toteutumisen teologisten tiedekuntien kannalta. Teologian kandidaatin tutkinnon vaatiminen takaisi mielekkäästi laaditun ja tasapainoisen koulutuspolun seuraamisen. Opiskelija joutuisi myös tällöin perehtymään jonkin teologisen tieteenalan tutkimusmenetelmiin.

Piispainkokouksen lähetekeskustelussa (11.-12.9.2001, 17 §) pohdittiin erityisesti kieliopintojen asemaa erivapausteitse pappisvirkaan pyrkivien osalta. KJ 5:3 §:n 1 momentin mukaisessa tapauksessa oli mielekästä, että edelleenkin ei vaadita toisen kotimaisen kielen ja vieraan uuden kielen opintoja. Tällaiset opinnot sisältyvät jo hakijan aiempaan tutkintoon. Myös määräys, jonka mukaan opiskelija voi suorittaa heprean ja kreikan kielen opintojen asemasta vastaavan määrän muita eksegeettisiä opintoja, oli tarkoituksenmukaista säilyttää edelleen. Piispainkokouksen aiempiin määräyksiin ei oltu sisällytetty vastaavaa latinan kielen korvausmahdollisuutta. Oli kuitenkin mielekästä tarjota mahdollisuus latinan kielen korvaamiseen vastaavalla määrällä kirkkohistorian tai systemaattisen teologian opintoja.

Vastaavalla tavalla keskusteltiin kieliopintojen asemasta KJ 5:3 §:n 2 momentin mukaisessa tilanteessa. Piispainkokouksen aiempien määräysten mukaan tällaisessa tapauksessa erivapautta hakevan tuli suorittaa toisen kotimaisen kielen ja vieraan uuden kielen opinnot. Onko kaikkien näin pappisvirkaan hakeutuvien työnsä tähden välttämättä hallittava vieraita kieliä? Pappi saattaa työskennellä täysin yksikielisessä ympäristössä. Mikäli tiettyyn tehtävään vaaditaan määrättyä kielitaitoa, siitä on säädös viran kelpoisuusvaatimuksissa. Käytännössä yleensä opiskelija suoritti jossain vaiheessa opintojaan määrättyjä kieliopintoja. Näistä syistä valmistusvaliokunta katsoo, että uusien kielten kielitaitovaatimuksesta voidaan luopua.

Aiempien piispainkokouksen määräysten mukaisesti KJ 5:3 §:n 2 momentin mukaisessa tapauksessa heprean ja kreikan

opinnot on voinut korvata vastaavalla määrällä muita eksegeettisiä opintoja. Tätä käytäntöä voidaan valmistusvaliokunnan mielestä jatkaa. Vastaavasti voitiin ajatella latinan kieliopintojen korvaamista systemaattisen teologian tai kirkkohistorian opinnoilla.

### **Viiden vuoden määräaika**

Pihkalan aloitteessa kiinnitetään huomiota kysymykseen, onko vaadittava, että määräaika (KJ 5:3 §:n 3 momentti) on kulunut umpeen ennen erivapauden myöntämistä vai voidaan erivapaus myöntää ikään kuin ”varastoon”. Määräajan asettaminen vaatimukseksi on tähdännyt ilmeisesti siihen, että estettäisiin kiertotie normaalien opintovaatimusten ohitse.

Määräajan laskemisesta oli määräys laajennetun piispainkokouksen päätöksessä vuodelta 1966 (TM 6/7.12.1966). Määräaika oli laskettava alkavaksi siitä ajankohdasta, jolloin papiksi vihittävä oli suorittanut kaikki (silloisen) filosofian kandidaatin tai siihen verrattavan tutkinnon tai erikseen määritellyn muun vastaavan koulutuksen tutkinnot ja arvosanat. Asiasta on viimeksi määrätty piispainkokouksen päätöksellä v. 1982 (TM 30/9.2.1982) seuraavasti:

*Kirkkolain 88 §:n 3 momentissa tarkoitettu viiden vuoden määräaika lasketaan alkavaksi siitä ajankohdasta, jolloin papiksi vihittävä on suorittanut häneltä vaadittavan tämän päätöksen 1 tai 3 §:ssä mainitun yliopistollisen tai muun tutkinnon.*

Nykyisin voimassaolevassa piispainkokouksen päätöksessä



(TM 71/14.2.1996) määrääjän laskemista ei ole erikseen määritelty. Ainoa suoritusten aikajärjestykseen liittyvä määräys on, että lukion todistus on esitettävä ennen teologisten opintojen suorittamista.

*Valmistusvaliokunnan* mielestä hakemusten arvioinnissa voisi edelleenkin olla periaatteena määrääjän laskeminen alkavaksi sen pohjakoulutustason saavuttamisesta, jonka perusteella KJ 5:3 §:n 1 ja 2 momentit säätämistarkoituksensa mukaan antavat mahdollisuuden pyrkiä pappisvirkaan.

KJ 5:3 §:n 1 momentin tarkoittamissa tapauksissa määrääjäksi laskettaisiin

- a) *muun (kuin teologisen) ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisesta, tai*
- b) *kun hakija on suorittanut sekä kandidaatin tutkinnon yliopistossa tai korkeakoulussa että piispainkokouksen päätöksessä erikseen määritellyt muut kuin teologiset akateemiset lisäopinnot.*

KJ 5:3 §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa määrääjäksi laskettaisiin

- a) *alemman korkeakoulututkinnon, tai*
- b) *ylioppilaspohjaisen, vähintään 2-vuotisen ammatillisen tutkinnon, tai*
- c) *ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisesta.*

KJ 5:3 §:n 3 momentin sanamuodon perusteella molemmissa tapauksissa määrääjän tulee joka tapauksessa olla kulu-  
nut loppuun pappisvihkimyksen toimittamiseen mennessä.

Näin ajatellen määräajan alkaminen ja päättyminen olisivat yksiselitteisesti määriteltävissä. Asiaa pohdittaessa olisi muistettava KJ 5:3 §:n sisältämän säännösten päätarkoitus eli mahdollistaa erityiskoulutusta ja -kokemusta hankkineiden henkilöiden pyrkiminen pappisvirkaan. Erivapaus säännösten tarkoitusta vastaava ajankohta pappisvihkimyksestä päättämiseksi olisi viiden vuoden määräajan täytyttyä, jos voidaan todeta hakijan täyttävän muut pappisvihkimyksen edellytykset.

Piispainkokouksen toimivalta koskee määräysten antamista pappisvirkaan edellytettävistä tutkinnoista ja opinnoista. Tarkemman määräyksen antaminen myös määräaika säännöksen soveltamisesta liittyy kiinteästi vaadittavien opintojen määrittelemiseen.

Valmistusvaliokunnan mukaan piispainkokouksen tuli antaa joko määräys tai suositus, jossa täsmennetään

- a) viiden vuoden määräajan laskemisen kriteerit sekä
- b) missä opintojen vaiheessa voidaan hakea pappisvihkimystä.

Vuonna 1982 annettua määräystä määräajan laskemisesta voitaisiin mukailta sovellettavaksi nykyisin voimassaoleviin opintovaatimuksiin.

Kirkon teologikoulutustoimikunta oli antanut päätösehdotuksen aiemmasta versiosta lausuntonsa. Se ilmoitti olevansa säädösmuutoksen kannalla eikä sillä ole mitään huomautettavaa ehdotukseen. Toimikunnan mielestä ehdotetut muutokset lisääisivät menettelytapojen kohtuullisuutta eri tavalla opiskelevien opiskelijoiden kanssa sekä

käytäntöjen sujuvuutta.

Asiasta ei syntynyt keskustelua ja piispainkokous päätti yksimielisesti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti

*antaa liitteenä olevan päätöksen.*

*Liite*

**Piispainkokouksen päätös eräiltä papiksi  
vihittäviltä vaadittavista tutkinnoista ja opinnoista**

Annettu Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

---

Piispainkokous on kirkkolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin ja kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 4 momentin nojalla päättänyt seuraavaa:

1 §

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu ylempää korkeakoulututkintoa vastaava tietomäärä katsotaan olevan henkilöllä, joka on suorittanut yliopistossa tai korkeakoulussa kandidaatin tutkinnon tai sitä vastaavan yliopistollisen tutkinnon sekä saanut sen lisäksi muuta yliopiston tai korkeakoulun tutkintoasetusten mukaisesti järjestettyä koulutusta ja suorittanut opintosuorituksia niin monta opintoviikkoa, että niistä edellä mainitun tutkinnon kanssa yhteensä muodostuu 160 opintoviikon laajuiset opinnot. Näihin lisäopintoihin on sisällytettävä pääaineen syventävät opinnot tai vaatimustasoltaan niitä vastaavat opinnot, elleivät tällaiset opinnot sisälly edellä mainittuun yliopistolliseen tutkintoon tai korkeakoulututkintoon. Ammattikorkeakoulussa tai opistossa suoritettuja tutkintoja ja opintoja ei oteta huomioon tätä määräystä sovellettaessa.

2 §

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuina tarpeellisina tietoina pappiskoulutukseen kuuluvissa aineissa pidetään yliopiston teologisen tiedekunnan teologian kandidaatin tutkintoa, joka sisältää vähintään 120 opintoviikon laajuiset teologiset opinnot.

Edellä 1 momentissa mainitut opinnot tulee suorittaa teologisista tutkinnoista annettuun asetukseen (517/1995) perustuvan opintojärjestelmän mukaisesti noudattaen teologian maisterin tutkinnon vaatimuksia seuraavin täsmennyksin ja poikkeuksin:

Opintoihin tulee sisältyä tarpeellisina tietoina tärkeimmissä pappiskoulutukseen kuuluvissa aineissa:

- a) eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian perus- ja aineopintoja yhteensä 60 opintoviikkoa,
- b) kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatehtäviin pätevöittäviä soveltavia opintoja vähintään 10 opintoviikkoa.

Opiskelijalta ei vaadita teologian maisterin tutkintoon kuuluvia yleisopintoja eikä toisen kotimaisen kielen eikä vieraan uuden kielen opintoja. Heprean ja kreikan kielen opintojen asemesta opiskelija voi suorittaa vastaavan määrän muita eksegeettisiä aineopintoja ja latinan kielen asemesta vastaavan määrän kirkkohistorian tai systemaattisen teologian aineopintoja.

### 3 §

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tutkintona pidetään alempaa korkeakoulututkintoa tai vähintään kahden lukuvuoden opiskelua vaativaa tutkintoa opistotason ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussa.

### 4 §

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuina tarpeellisina tietoina pappiskoulutukseen kuuluvissa aineissa pidetään yliopiston teologisen tiedekunnan antamalla todistuksilla osoitettavia 160 opintoviikon laajuisia teologisia opintoja, jotka sisältävät vähintään 120 opintoviikon laajuisen teologian kandidaatin tutkinnon.

Edellä 1 momentissa mainitut opinnot tulee suorittaa teologisista tutkinnoista annettuun asetukseen (517/1995) perustuvan opintojärjestelmän mukaisesti noudattaen teologian maisterin tutkinnon vaatimuksia seuraavin täsmennyksin ja poikkeuksin:

Opintoihin tulee sisältyä pappiskoulutukseen kuuluvina tarpeellisina tietoina:

- a) eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian perus- ja aineopintoja yhteensä 60 opintoviikkoa,
- b) kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatehtäviin pätevöittäviä soveltavia opintoja vähintään 10 opintoviikkoa.

Opiskelijalta ei vaadita toisen kotimaisen kielen eikä vieraan uuden kielen opintoja. Heparan ja kreikan kielen opintojen asemesta opiskelija voi suorittaa vastaavan määrän muita eksegeettisiä aineopintoja ja latinan kielen asemesta vastaavan määrän kirkkohistorian tai systemaattisen teologian aineopintoja.

## 5 §

Kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitetun määräajan tulee täytyä pappisvihkimyksestä päättämiseen mennessä.

## 6 §

Tämä päätös tulee voimaan 1.3.2002. Opiskelijaan, joka on aloittanut teologiset opintonsa ennen päätöksen voimaantuloa, voidaan soveltaa myös tämän päätöksen voimaantullessa voimassa olleita määräyksiä.

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo

## 17 §

### **Kanttorinvirkaan kelpoistavat tutkinnot**

Kanttorikoulutustoimikunnan esityksen mukaisesti piispainkokous asetti istunnossaan 8.-9.2.2000 (12 ja 22 §) työryhmän laatimaan kokonaisselvityksen tutkinnoista, jotka antavat kelpoisuuden kanttorinvirkoihin. Työryhmän puheenjohtajana toimi kirkkoherra *Reijo Mattila*, jäseninä kirkkoherra, musiikin maisteri *Juhani Holma*, Turun konservatorion lehtori *Hannu Ilola*, Sibelius-Akatemian Kuopion osaston johtaja *Elina Laakso*, hiippakuntakanttori *Mika Mäntyranta*, Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston johtaja *Olli Porthan* ja hiippakuntakanttori *Sirkka Rouhiainen* sekä sihteerinä musiikkisihteerinä, sittemmin kirkkoherra *Hannu Vapaavuori*. Työryhmän tuli laatia ehdotus piispainkokouksen määräyksiksi kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista. Työryhmä otti nimekseen *piispainkokouksen kanttorityöryhmä*. Mietintö ”Kanttorin virkaan kelpoistavat tutkinnot” (Sarja B 2001:2) jätettiin piispainkokoukselle 3.1.2001. Työryhmä on ollut yksimielinen.

Uuden kokonaisselvityksen tarve johtui pääasiassa kirkkomusiikin koulutusjärjestelmän nopeasta kehitymisestä viime vuosina. Voimassaolevat KJ 6:41 §:n 1 momentin tarkoittamat piispainkokouksen päätökset kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista ovat hajallaan eri yhteyksissä, ja määräysten pelkkä kodifiointi osoittautui välttämättömäksi määräysten sisällöllisen ajanmukaistamisen lisäksi.



## Kanttorityöryhmä

Selostettuaan nykyisen kanttorijärjestelmän syntyä (vuonna 1981) kanttorityöryhmä analysoi kanttorikoulutuksen nykyistä tilannetta. Merkittävin rakenteellinen ongelma koskee alinta tutkintoa edellyttävän kanttorinviran kelpoisuutta. Tämän kelpoisuuden voi piispainkokouksen nykyisten määräysten mukaan saavuttaa:

- 1) näyttötutkintona suoritettavalla kirkkomuusikon toisen asteen ammatillisella perustutkinnolla,
- 2) konservatoriossa suoritettavalla toisen asteen tutkinnolla,
- 3) ammattikorkeakoulututkinnolla (160 ov:a, jatkossa 180 ov:a) ja
- 4) Sibelius-Akatemian musiikin kandidaatin tutkinnolla (120 ov:a).

Kunkin tutkinnon osalta on määriteltä erikseen kelpoisuusehdot.

Tämä alimman tutkinnon moninaisuus on johtanut pohtimaan koko ns. C-kanttorinviran ja -koulutuksen ongelmallisuutta. Pienet seurakunnat haluavat virkatyypin säilyttämisestä lähinnä taloudellisista syistä. Tämä toive on kuitenkin ristiriidassa ammattikunnan odotusten kanssa. Jotkut alimman tutkinnon suorittaneet ja konservatorio-opiskelijat haluavat hankkia nykyistä C-kanttorin tasoa korkeamman ammattitaidon eli laajentaa opintojaan. Tämän puolestaan tulisi kanttorityöryhmän mielestä näkyä viroissa ja palkkauksessa.

Suurimmassa osassa seurakuntia on keskimmäistä tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka. Alin tutkinto muodostettiin tilan-

teessa, jossa vastaavalle viralle oli selvä tarve. Kanttorityöryhmän mukaan olosuhteet ovat muuttuneet. Alin tutkinto suoritettuna toisen asteen ammatillisen tutkinnon tai näyttötutkinnon avulla ei enää vastaa kirkkomusiikille asetettavia kohonneita vaatimuksia. Pienilläkin seurakunnilla on velvollisuus tarjota seurakuntalaisilleen musiikillisesti ammatitaitoista jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten musiikkia. Mahdollisten palkkausongelmien varalta tulee edelleen olla mahdollista perustaa kanttorinvirka osaikaisena tai yhteisenä toisen seurakunnan tai paikallisen kunnan kanssa, joskaan nämä ratkaisut eivät välttämättä ole ongelmattomia.

Ratkaisu, jossa kouluasteinen tutkinto ja laaja ammattikorkeakoulututkinto antavat saman kelpoisuuden, ei ole tyydyttävä. Nykyisen tyypisestä kouluasteen koulutukseen perustuvasta kanttorinvirasta tulisi työryhmän mielestä luopua riittävän pitkän siirtymävaiheen kuluessa. Tämä tapahtuisi siten, että alimman tutkinnon vuoden 2005 loppuun mennessä suorittaneiden kelpoisuus kanttorinvirkaan säilyisi seurakunnissa, joissa on nykyistä alinta tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka.

Ammattikorkeakoulututkintoa ei kanttorityöryhmän mielestä voida rinnastaa yliopiston maisterintutkintoon. Tällä hetkellä on vielä epäselvää, millaiseksi ammattikorkeakoulun kirkkomuusikon tutkinto todellisuudessa muodostuu. Samoin on vielä selvittämättä, miten ammattikorkeakoulussa suoritettu 180 ov:n laajuinen kirkkomuusikon tutkinto suhtautuu Sibelius-Akatemiassa suoritettuun 180 ov:n laajuiseen musiikin maisterin tutkintoon. Kanttorityöryhmän mukaan yleisin arvio on, että mikäli ammattikorkeakoulu-

tutkinnon omaava haluaa suorittaa yliopiston maisterin tutkinnon, saman alan ammattikorkeakoulututkinnon voitaisiin katsoa korvaavan enintään kandidaatin tutkinnon (120 ov:a) verran opintoja.

Keskusteluissa on myös esitetty, että tulevaisuudessa ammattikorkeakouluun ehkä luotava jatkotutkinto olisi mahdollista rinnastaa maisterin tutkintoon sitä vastaavan kelpoisuuden antavana tutkintona. Määriteltäessä ammattikorkeakoulututkinnon ja yliopistotutkinnon tuottamia kelpoisuuksia kirkkomusiikin alalla kriteeriksi ei kanttorityöryhmän mielestä voida asettaa laskennallisia opintoviikkomääriä.

Työryhmä päätyy ehdottamaan, että jatkossa voisi olla kolme kanttorinvirkaan kelpoistavaa tutkintoa:

ammattikorkeakoulututkinto,  
maisterin tutkinto ja  
laaja yliopistotutkinto.

Nykyinen alin kanttorin tutkinto jäisi ammatilliseksi perustutkinnoksi, joka ei anna kelpoisuutta vakinaiseen kanttorinvirkaan.

Kanttorityöryhmä esittää, että KJ 6:40-41 § kuuluisivat seuraavasti:

40 §

Kanttorin viran haltijan tulee olla suorittanut yliopistossa tai korkeakoulussa sellaisen musiikkialan tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt kanttorinviran kelpoisuusvaatimuksiksi. [uusi 1 momentti]

Kanttorinvirka voidaan perustaa seurakunnan tarpeista katsoen tarkoituksenmukaista tutkintoa edellyttäväksi viraksi. (Poist.)  
[nyk. 1 momentin muutos]

Kanttorinvirka voidaan perustaa osa-aikaisena, jos seurakunnassa on vähintään yksi päätoiminen kanttorin virka tai jos seurakunnan pienuus tai muut erityiset olosuhteet sitä vaativat.  
[nyk. 2 momentti]

Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston anomuksesta määrääjäksi antaa luvan täyttä työaikaa edellyttävän kanttorinviran hoitamiseen osa-aikaisena tai sivutoimisenä taikka osa-aikaisen viran hoitamiseen sivutoimisena. Virkaa täytettäessä voidaan tällöin poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista. Viranhaltijan ottaminen hoitamaan tällaista virkaa sekä hänen oikeudellinen asemansa määräytyvät virkasäännön mukaan. [nyk. 3 momentti]

#### 41 §

Kanttorinviran kelpoisuusehtona olevat tutkinnot hyväksyy piispainkokous.

Kanttorinviran hakijan on oltava konfirmoitu ja kristillisestä elämästään tunnettu sekä terveydeltään kanttorinvirkaan kykenevä.

Kirkkohallitus voi antaa kelpoisuuden kanttorinvirkaan henkilölle, jolla on virkaan vaadittavaa tutkintoa vastaavat tiedot ja taidot.

Kanttorityöryhmän esitys merkitsisi toteutuessaan nykyisten termien ”ylin, keskimmäinen tai alin tutkinto” korvaamista maininnalla yliopistossa tai korkeakoulussa suoritettavasta, piispainkokouksen hyväksymästä tutkinnosta sekä uudella ilmaisulla ”*seurakunnan tarpeista katsoen tarkoi-*

*tuksenmukaista tutkintoa edellyttävä virka*”. Vaatimus tuomiokirkkoseurakunnan ylintä tutkintoa edellyttävästä virasta esitetään poistettavaksi kirkkojärjestyksestä ja siirrettäväksi piispainkokouksen määräyksiin. Muutoin kirkkojärjestyksen säännökset voisivat työryhmän mielestä säilyä nykyisellään. Uudistus merkitsisi näyttötutkintona suoritettavan kirkkomuusikon ammatillisen perustutkinnon, konservatoriossa suoritettavalla toisen asteen ammatillisen tutkinnon sekä Sibelius-Akatemian musiikin kandidaatin tutkinnon (120 ov:a) poistumista kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista.

## **Kirkkohallituksen henkilöstösasto**

Kevään 2001 piispainkokous päätti kuulla asiassa Kirkkohallituksen henkilöstösastoa ennen lopullisen päätöksen tekemistä. Tätä kuulemista pidettiin tarpeellisena asiaan liittyvien henkilöstöhallinnollisten ja taloudellisten seikkojen tähden. Henkilöstösasto lausunnossaan otti kantaa kanttorityöryhmän mietintöön, ei valmistusvaliokunnan laatimaan muistioon.

Lausunnossaan henkilöstösasto katsoi, että kanttorityöryhmän selvitys osoitti tarvetta kehittää jatkossa koulutusta koskevan päätöksenteon suunnitelmallisuutta. Tempoilevuudesta on ollut seurauksena erilaisten siirtymäjärjestelyjen ja –määräysten suuri tarve.

Henkilöstösaston mielestä kanttorinvirkaan kelpoistavia tutkintoja oli tarkasteltu yllättävän irrallaan kanttorin tehtävistä. AMK-tutkinnon käytännönläheisyyttä ja sen tarjo-

amia mahdollisuuksia tavallisessa seurakuntatyössä olisi saattanut olla perusteltua painottaa nykyistä enemmän. Työryhmä on mietintöön tarkempia perusteluja kirjaamatta pitänyt ammattikorkeakoulututkintoa seurakuntatyön näkökulmasta maisterin tutkintoa huonompana.

Kanttorityöryhmä on myös omaksunut ns. Sariolan komitean työn tuloksena käyttöön otetun ylimmän asteen kanttorin kelpoisuusvaatimukset kyseenalaistamatta tämän kelpoisuusehdon tarkoituksenmukaisuutta. Yliopistossa suoritettu maisterin tutkinto saattaisi esittävään ja solistiseen toimintaan tähtäävänä soveltua ilman lisäkoulutustakin ylintä tutkintoa edellyttäviin tehtäviin. Kanttorin kelpoisuusehtojen uudistaminen tulisi olla oikeassa suhteessa seurakuntien taloudelliseen tilanteeseen. Vaaditun koulutustason, ammattitaidon, hoidettavien tehtävien ja tehtävästä maksettavan palkan välillä tulisi olla relevantti yhteys.

Kanttorin kelpoisuusehtoja olisi tarpeen pohtia myös rekrytoinnin kannalta. Minkälaiset ovat seurakuntien tosiasialliset mahdollisuudet palkata kirkkomuusikkoja esim. viiden tai kymmenen vuoden kuluttua työryhmän kaavailemilla kelpoisuusehdoilla? Keskimmäisen asteen kanttorien virkatyyppin tilanne ei ole niin ongelmaton kuin mietinnössä kuvataan. Kanttori-urkurin tutkinnon suorittaneiden saattaisi olla mielekkäämpää hankkia lisäpätevyyttä ammattikorkeakoulussa kuin yliopistossa.

Koulutusvaatimusten ja tehtävästä maksettavan palkan välillä ei ole niin suoraa yhteyttä kuin kanttorityöryhmä antaa ymmärtää. Palkkauksen taso määräytyy mm. hoidettavien työtehtävien laadun, laaja-alaisuuden ja vastuullisuuden se-

kä tehtävissä edellytettävän koulutuksen ja ammattitaidon yhteisvaikutuksen perusteella. Merkittävä osa kanttoreista työskentelee seurakunnissa, joissa paikallinen työnantaja voi palkkahinnoittelussa olevan hinnoitteluryhmän sisällä määrätä viranhaltijan palkkaluokan, johon voi vaikuttaa mm. asianomaisen viranhaltijan henkilökohtainen osaaminen tai työsuorituksen taso.

Työryhmän ehdottama KJ 6:40 §:n 2 momentin muutos sisältäne ajatuksen, että seurakunnilla on velvollisuus asettaa kanttorinviran kelpoisuusvaatimukseksi yksi piispainkokouksen hyväksymä kelpoisuus. Viran asteet tulisivat esiin – jos se on ylipäättään tarpeen – virkaehtosopimuksessa ja sen palkkahinnoittelussa. Seurakunnan on alistettava vakinaisen kanttorinviran perustamista ja lakkauttamista koskeva muutos tuomiokapitulin vahvistettavaksi. Ohjausvaikutusta voisi olla myös malliohjesäännöllä, jonka uudistustarvetta työryhmä ei ole käsitellyt.

Kirkkojärjestyksen määräyksen poistaminen tuomiokirkko-seurakunnan ylintä tutkintoa edellyttävän kanttorinviran kohdalla ja vastaavan määräyksen siirtäminen piispainkokouksen päätökseen merkitsisi muutosta. Määräys ei sido tuomiokirkkoseurakuntaa, vaikka piispainkokouksen päätös merkitsee selkeää menettelytapaohjetta. Henkilöstöosasto ei vastustanut tätä muutosta.

Kanttorityöryhmän ehdottama muutos merkitsisi sitä, että kelpoisuusehdot nousisivat ja samalla oletettiin ratkaisun heijastuvan palkkatasoon. Tämän seurauksena kokoaikaisien kanttorinvirkojen ylläpitäminen seurakunnan varoin tulisi monin paikoin vaikeutumaan. Tästä syystä tulisi olla

nykyistä väljempi mahdollisuus perustaa osa-aikainen kanttorinvirka. KJ 6:40 §:n 2 momentti tulisikin kuulua seuraavasti:

*Kanttorin virka voidaan perustaa osa-aikaisena.*

Tällöin kirkkojärjestyksestä poistuisivat tällaisen virkajärjestelyn edellyttämät reunaehdot (seurakunnassa on päätoiminen kanttorinvirka, seurakunnan pienuus tai erityiset olosuhteet).

Seurakunnan kannalta on tärkeää saada ammattitaitoinen musiikkityöntekijä myös silloin, kun nykyistä korkeampia koulutusvaatimuksia täyttäviä viranhaltijoita ei ole saatavissa. Tästä syystä olisi tarpeen väljentää nykyistä KJ 6:40 § 3 momenttia niin, että tuomiokapituli voisi kaikissa tilanteissa oikeuttaa seurakunnan poikkeamaan kelpoisuusvaatimuksista, milloin vakinaista kelpoisuusehdot täyttävää viranhaltijaa ei ole saatavissa. Tällaisessa tapauksessa viran tehtäviä hoitava henkilö ei olisi vakinaisessa virassa. Täten kyseinen kirkkojärjestyksen kohta tulisi muuttaa muotoon:

*Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston pyynnöstä määrääjäksi antaa luvan virkaa täytettäessä poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista.*

Momentin jatkon ilmaus ”*virkasäännön alainen viranhaltija*” ei ole täsmällinen, mutta sattuvampaa sanamuotoa ei ole kyetty keksimään.

Kirkkohallituksen henkilöstöosasto esitti, että KJ 6:40-41 § tulisi muuttaa seuraavasti:



## 40 §

Kanttorinviran haltijan tulee olla suorittanut yliopistossa tai korkeakoulussa sellaisen musiikkialan tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt kanttorinviran kelpoisuusvaatimukseksi.

Kanttorinvirkaa perustaessaan seurakunnan on määrättävä viranhaltijalta vaadittavasta kelpoisuudesta ottaen huomioon, mitä 1 momentissa on määrätty. Tuomiokirkkoseurakunnassa tulee kuitenkin olla ainakin yksi laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorinvirka.

Kanttorinvirka voidaan perustaa osa-aikaisena (poist.).

Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston pyynnöstä määräajaksi antaa luvan (poist.) virkaa täytettäessä poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista. Viranhaltijan ottaminen hoitamaan tällaista virkaa sekä hänen oikeudellinen asemansa määräytyvät virkasäännön mukaan.

## 41 §

(poist.)

Kanttorinviran hakijan on oltava konfirmoitu ja kristillisestä elämästään tunnettu sekä terveydeltään kanttorin virkaan kykenevä.

Kirkkohallitus voi antaa kelpoisuuden kanttorinvirkoihin henkilölle, jolla on virkaan vaadittavaa tutkintoa vastaavat tiedot ja taidot.

## **Ammattikorkeakoulujen kanta**

Oulun ammattikorkeakoulussa kanttoriopinnot on voinut aloittaa syksyllä 2001 ja Tampereella syksyllä 2000. Oulussa opiskelee tällä hetkellä kanttorin AMK-tutkintoa 12 opiskelijaa, joista 7 on jo suorittanut alimman asteen kanttorin tutkinnon. Tampereella samaa tutkintoa suorittaa tällä hetkellä 15 opiskelijaa, joista kolmannes on jo suorittanut C-kanttorin tutkinnon.

Näiden oppilaitosten edustajat totesivat, että piispainkokouksen asettamassa kanttorityöryhmässä ei ollut ammattikorkeakoulujen edustajaa. Työryhmä on ilman tarkempia perusteluja ottanut lähtökohdakseen sen, että ammattikorkeakoulututkinto soveltuu maisterin tutkintoa huomomin kanttorinvirkaan. Opinnot ovat yhtä laajat, mutta musiikin maisterin tutkintoon verrattuna AMK-tutkinto sisältää enemmän käytännön valmiuksia ja seurakuntatyötä painottavia opintojaksoja.

Ammattikorkeakoulut katsoivat, että kolmiportainen malli on AMK-tutkinnon kannalta epäoikeudenmukainen. Ottaen huomioon tutkintojen sisällöt kaksiportainen malli, jossa MuM-tutkinto ja AMK-tutkinto pätevöittävät samalle tasolle, olisi oikeudenmukaisempi. Erityisenä epäkohdана pidettiin pitkää siirtymäaikaa, jonka kuluessa toisen asteen kolmivuotinen koulutus antaisi saman virkakelpoisuuden kuin ammattikorkeakoulututkinto.

## Valmistusvaliokunta

Valmistusvaliokunta totesi säädösteknisesti mahdottomaksi menetellä siten, että piispainkokous antaisi täytäntöönpanomääräyksen kirkkojärjestyksen vielä toteutumattoman muutoksen perusteella. Näin ollen kelpoisuus päätös pitäisi muotoilla KJ 6:40-41 §:ien nykyisen sanamuodon mukaisesti, mikäli päätös haluttiin välittömästi voimaan. Toinen mahdollisuus oli tehdä ensin kirkolliskokoukselle esitys kirkkojärjestyksen muuttamiseksi ja antaa täytäntöönpanomääräys ehdollisena tai vasta kirkolliskokouksen päätettyä muutosesityksestä.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että tässä vaiheessa tehdään kirkolliskokoukselle esitys KJ 6:40 §:n muuttamiseksi ja tämän prosessin selvittyä palataan piispainkokouksen omaan päätökseen kanttorinviran kelpoisuusehdoista. Liitteenä 2 oli valmistusvaliokunnan laatima alustava ehdotus piispainkokouksen päätökseksi.

### I K a n t t o r i e n t u t k i n n o t

Kanttorityöryhmän esityksen merkittävimmät ehdotukset ovat nykyisen alimman tutkinnon korvaaminen ammattikorkeakoulututkinnolla tietyn siirtymäajan puitteissa sekä ylimmän tutkintotason aikaisempaa täsmällisempi määrittäminen. Piispainkokous päättäisi jatkossakin kanttorien tutkintotasoista ja kelpoisuusvaatimuksista.

Asian valmisteluissa on käytetty termiä ”*kanttorin virka*” vaihtelevasti yhteen tai erikseen kirjoitettuna. Lisäksi on

puhuttu kanttorin viroista. Valmistusvaliokunta ehdotti käytettäväksi kirkkojärjestyksen mukaista kirjoitustapaa kanttorinvirka.

Valmistusvaliokunta totesi, että kanttorityöryhmän esitys ei sellaisenaan merkitse kolmiportaisen kanttorinvirkajärjestelmän lakkauttamista. Koulutusrakenteen muutos edellytti silti kokonaisuuden uutta tarkastelua. Valmistusvaliokunta tuki kanttorityöryhmän yksimielisessä mietinnössä ilmenevää pyrkimystä kohottaa kirkkomusiikkitoiminnan tasoa sekä selkeyttää, mitkä tutkinnot pätevöittävät kanttorinvirkoihin. Tämä pyrkimys voidaan nähdä sekä kirkon että koko ammattikunnan oman edun mukaisena.

Jatkossa tilanne muodostuu kestävämmäksi, jos saman virkapätevyyden voisi saavuttaa sekä lukion suorittamiseen rinnastettavalla toisen asteen ammatillisella koulutuksella että lukion jälkeisellä huomattavan laajalla ja vaativalla ammattikorkeakoulutukinnolla. Oletettavasti ”hierarkkinen” jaottelu tutkinnon ja viran tasonimikkeiden mukaan on kanttorikunnan keskuudessa koettu epämiellyttävänä. Käytännössä nykyisten C-kanttorien kelpoisuusehtojen kiristyminen merkinnee vastaavaa muutosta kuin B-kanttorien koulutustason muutos kanttori-urkurin tutkinnosta musiikin kandidaatin ja sittemmin musiikin maisterin tutkinnoksi.

Periaatteessa kanttorien pätevyysvaatimukset voitiin valmistusvaliokunnan mielestä ratkaista nykyisen koulutustarjonnan mukaisesti usealla eri tavalla:

**I Nykytilanteen mukainen malli**

- ylin taso: laaja yliopistotutkinto
- keskitaso: MuM
- alin taso: AMK, MuK, toisen asteen ammatillinen koulutus tai näyttötutkinto

**II Kaikki nykyiset tutkinnot kelpoistavat kanttorinvirkaan**

- ylin taso: laaja yliopistotutkinto
- keskitaso: MuM tai AMK
- alin taso: MuK, toisen asteen ammatillinen koulutus tai näyttötutkinto

**III Neliportainen malli**

- A-tutkinto: laaja yliopistotutkinto
- B-tutkinto: MuM
- C-tutkinto: AMK
- D-tutkinto: MuK, toisen asteen ammatillinen koulutus tai näyttötutkinto

**IV Kolmiportainen malli (kanttorityöryhmän esitys)**

- ylin taso: laaja yliopistotutkinto
- keskitaso: MuM
- alin taso: AMK

**V Kaksiportainen malli (HeO:n malli)**

- ylempi taso: MuM
- alempi taso: AMK
- alinta tasoa ei ole, mutta mahdollista poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista

**VI Kaksiportainen malli**

- ylempi taso: laaja yliopistotutkinto
- alempi taso: MuM, AMK
- alinta tasoa ei ole, mutta mahdollista poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista

## VII Yksitasoinen malli

- Todetaan kanttorinvirkaan kelpoistavat tutkinnot (laaja yliopistotutkinto, MuM ja AMK) ja luotetaan kanttoreitten hakeutuvan kykyjään vastaavaan virkaan seurakuntien tarjoamien mahdollisuuksien ja palkkauksen toimissa ohjaajana. Tässä mallissa laajan yliopistotutkinnon suorittaneilla olisi käytännössä eniten mahdollisuuksia saada haastavimmat ja parhaiten palkatut kanttorinvirat.

Valittavasta järjestelmästä riippumatta suuret seurakunnat voivat palkata erityisen hyvin koulutettuja ja monipuolisia meriittejä omaavia kanttoreita. Tuolloin kirkkomusiikin tarjonta muodostuu parhaimmillaan kansainvälisestikin ajateltuna hyvin korkeatasoiseksi. Toisaalta pienehköjen seurakuntien musiikkitarjonta voi resurssien vähyyden tähden yltää ainoastaan minimitalvoitteeseen. Joissain tilanteissa jopa viranhaltijan saaminen voi osoittautua ongelmalliseksi.

Kirkkomuusikkojen koulutustasoa arvioitaessa ei valmistusvaliokunnan mielestä ole syytä laskea suurten seurakuntien kanttorien pätevyysvaatimuksia. Ylimmän tutkinnon virkoihin päteviä kirkkomuusikkoja tarvitaan jatkossakin eikä heidän asemaansa ole tarvetta muuttaa. Silti tässä yhteydessä kannattaa täsmentää, miten laaja yliopistotutkinto (nykyinen ylin tutkinto) voidaan suorittaa. Kanttorityöryhmän esityksen mukaisesti piispainkokouksen päätöksessä voidaan luetella nykyiseen tasoon yltävät tai ne ylittävät opinnot joita ovat:

- **Kaksoistutkinto (= laaja yliopistotutkinto):** musiikin maisterin tutkinto kirkkomusiikin koulutusohjelmassa, johon sisältyy syventävät opinnot urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa sekä maisterin tutkinto jossain toisessa kirkkomusiikin harjoittamiseen suoraan liitty-

vässä tai sitä tukevassa koulutusohjelmassa, joka merkitsee noin 60 ov:n lisäopintoja (luontevinta syventää laulun, urkujensoiton tai kuoronjohdon opintoja). Jälkimmäinen maisterin tutkinto voidaan suorittaa myös musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa, jolloin voidaan erikoistua pedagogiikkaan.

- **Musiikin lisensiaatin tutkinto**, joka sisältää kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettua maisterin tutkintoa, johon sisältyvät syventävät opinnot urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa, ja jatkotutkinto, joka on kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettu projekti tai taiteellinen tutkinto.
- **Musiikin tohtorin tutkinto** joka sisältää kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettua maisterin tutkintoa, johon sisältyvät syventävät opinnot urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa, ja jatkotutkinto, joka on kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettu projekti tai taiteellinen tutkinto.

Jatkossa tiettyihin kanttorinvirkoihin voisi yhä edelleen päteväytyä nykyisten vaatimusten mukaisten musiikin maisterin opintojen avulla tai aikaisempien tutkintovaatimusten mukaisesti suoritettulla kanttori-urkurin tutkinnolla (nykyinen keskimmäistä tutkintoa edellyttävä virka). Näiden kanttorien tutkintovaatimukseen tai asemaan ei valmistusvaliokunnan käsityksen mukaan tarvita uusia ratkaisuja.

Muutoksen tarve kohdistuu ennen kaikkea nykyisiin alimman asteen tutkintoja edellyttäviin virkoihin. Neliportainen malli merkitsisi käytännössä nykyisen C-kanttorin tason jakamista kahteen osaan, jolloin AMK-tutkinto toisi pätevyyden C-tasolle ja musiikin kandidaatin tutkinto tai toisen asteen tutkinto pätevoittäisi D-tasolle. Tällainen järjestelmä

toisi koulutuksen näkökulmasta pätevyysvaatimuksiin oikeudenmukaisuutta. Se voisi myöskin tarjota pienille seurakunnille mahdollisuuksia löytää kanttori hoitamaan työtehtäviä. Neliportainen malli toisi kanttorien virantäyttöön monia hankaluuksia seurakuntien perustaessa kovin eritasoisia virkoja. Tämä kaventaisi valmistusvaliokunnan käsityksen mukaan potentiaalisten hakijoiden määrää ja vähentäisi mahdollisuuksia hoitaa joustavasti työvoimapolitiikkaa.

Käsiteltäessä kanttorikoulutuksen selvitystyöryhmän (puh. joht. asessori Hannu Niskanen) mietintöä ”Kanttorin koulutus ja virka” (Sarja B 1995:5) piispainkokouksen keskustelussa ilmeni 12.-13.9.1995 (14 §), että kolmiportaista virkajärjestelmää pidettiin tuolloin tarkoituksenmukaisena. Tuossa yhteydessä oli jo esillä tarve erityisesti alimman asteen tutkintojen tilanteen selventämiseen.

Kanttorien kohdalla työtehtävien hoidon kannalta keskeiset musiikilliset valmiudet on hankittava koulutuksen avulla. Toisen asteen koulutukseen pohjautuvien opintojen ja AMK-tutkinnon rinnastaminen saman viran pätevyysvaatimukseksi muodosti ongelman. Näiden viranhaltijoiden mahdollisuudet tarjota seurakunnille asiantuntevaa kirkkomuusikin palvelua olivat kovin erilaiset. Tästä syystä toisen asteen koulutuksen ja AMK-tutkinnon rinnastaminen pätevyysvaatimuksena ei ole mielekäs ratkaisu. Valmistusvaliokunta yhtyi tässä asiassa kanttorityöryhmän näkökanttaan.

Valmistusvaliokunta katsoi kanttorityöryhmän tavoin, että toisen asteen koulutus ei anna riittäviä valmiuksia selviytyä



seurakuntakanttorin tehtävistä. Siksi tästä vaihtoehdosta tuli luopua. Samoin musiikin kandidaatin tutkinto oli nähtävä opintojen välivaiheena, joka ei vielä anna riittäviä valmiuksia seurakuntakanttorin tehtävien hoitoon. Toisen asteen koulutukseen pohjautuvalla tutkinnolla saattoi silti tulevaisuudessa olla merkitystä sekä AMK että MuM-tutkintoihin johtavana koulutusväylänä tai esimerkiksi nuorisotyön tai lapsityön ammattilaisten lisäkoulutuksena (nuorisomusiikki, musiikkileikkikoulun opettaja). Siksi tästä koulutuksesta ei tarvitse tulevaisuudessa kokonaisuudessaan luopua.

Ammattikorkeakoulututkinnon antama pätevyys oli tässä vaiheessa otettava uuteen harkintaan. Periaatteellisia vaihtoehtoja oli kaksi: joko katsotaan, että AMK ja MuM tutkinnot ovat niin lähellä toisiaan, että ne pätevöittävät samaan virkatasoon (nykyinen keskimmäisen asteen kanttorinvirka) tai AMK-tutkinto pätevöittää jatkossa ainoana tutkintona nykyistä alinta tutkintoa edellyttäviin virkoihin. Kanttorien virkarakenne voisi siis jatkossa olla kaksi- tai kolmiportainen.

Laskennallisen opintojen määrän suhteen musiikin maisterin ja AMK-tutkinnon välillä ei ole eroa (molemmat 180 ov:a). Täsmällistä tietoa AMK-tutkinnon ja MuM-tutkinnon suorittaneiden mahdollisista erilaisista kyvyistä selviytyä seurakuntakanttorin tehtävistä ei tässä vaiheessa ollut saatavissa. Tällaisen tiedon hankkiminen vaatisi laajan tutkimuksen, jossa verrattaisiin näiden tutkinnon suorittajien kirkkomusiikillisia kykyjä ja taitoja keskenään. Koska AMK-tutkinnon suorittaneita ei vielä ole, tällaisen tutkimuksen tekeminen ei toistaiseksi myöskään ole mahdollista.

Tässä vaiheessa voitiin vain olettaa Sibelius-Akatemian vaatimustason ylittävän ammattikorkeakoulun opintojen vaikeusasteen. Musiikin maisterin tutkinnon suorittaneella lienee korkeammat taiteelliset klassisen kirkkomusiikin valmiudet kuin AMK-tutkinnon suorittaneella. Silti voitiin hyvinkin olettaa AMK-tutkinnon ylittävän opintovaatimusten osalta vanhan kanttori-urkurin tutkinnon, joka yhä edelleen antoi pätevyyden keskimmäistä tutkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan. Tältä osin kolmiportainen malli ei olisi oikeudenmukainen.

Palkkauksesta sopiminen kuului työnantajaosapuolen osalta Kirkon sopimusvaltuuskunnan toimivallan piiriin. Koulutustason nousu ei sellaisenaan vaikuta palkkoihin. Silti piispainkokouksen päätöksellä ja koulutustason nousulla saataisi olla tosiasiallisesti merkitystä myös palkkauksen osalta. Nykyisen B-kanttorin ja C-kanttorin palkkauksessa oli tietty ero. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneelle kanttorille maksettiin H 33-35 palkkaluokan mukaista palkkaa ja alimman asteen kanttorille H 25-27 mukaista palkkaa. Viranhaltijan saaman kuukausipalkan ero oli suurimmillaan n. 720 €/kk (n. 4300 mk/kk) ja pienimmillään n. 300 €/kk (n. 1800 mk/kk). Jos musiikin AMK-tutkinnon suorittaneen työstä maksettava korvaus rinnastettaisiin diakonin tai nuorisotyönohjaajan palkkaukseen (H 27-31), nousisi nykyisten alimman asteen kanttorien ansiotasoa 0-370 €/kk (0 - n. 2200 mk/kk). Seurakunnan kannalta palkkakustannuksia nostaisi myös näistä summista maksettavat sivukulut.

Kuten Kirkkohallituksen henkilöstöosasto korostaa, palkkauksen ja koulutuksen välillä ei ole suoraviivaista yhteyt-

tä, sillä työstä maksettava korvaus muodostuu monen eri osatekijän yhteisvaikutuksesta. Kirkon palkkapolitiikan kannalta AMK-tutkinnon suorittaneiden kanttoreiden mahdollinen palkkaustason nousu voitaisiin kattaa yleisen korotusjärjestelmän muutoksen puitteissa, jolloin kokonaiskirkon kannalta palkkapotti ei muuttuisi. Tällöin kanttorien palkkatason nousu katettaisiin muiden H-palkkataulukon mukaan palkkansa saavien kustannuksella. Teoriassa olisi mahdollista, että kyseisten kanttorien kohdalla palkkataso nousisi yleisestä korotustasosta riippumatta. Tällöin heidän kohdallaan olisi kyse pitkähkön aikavälin kuluessa muuttaman palkkaluokan korotuksesta, joka vastaavasti kasvattaisi kirkon palkkauskuluja. Suurimmissa seurakunnissa (yli 18 000) palkkaus riippuu paikallisesta päätöksenteosta.

Tulevaisuudessa AMK-tutkinnon kautta pätevöityneet tai MuM-tutkinnon omaavat saattavat tehdä seurakunnassa yhtä vaativia työtehtäviä. Tällöin voidaan perustellusti kysyä, onko näiden ihmisten sijoittaminen kovin eriarvoiseen asemaan perusteltua? Silti tutkintojen arvo valittaessa työntekijää kanttorinvirkaan tulee todennäköisesti esiin.

Voidaanko ajatella, että saman virkanimikkeen sisällä maksettaisiin pätevyyden mukaan erilaista palkkaa, kuten nykyisin tehdään B-kanttorien kohdalla (kanttori-urkurit ja musiikin maisterit)? Vastaavasti voitaisiin ajatella alimman asteen kanttorien kohdalla palkkaustason nousevan ainoastaan AMK-tutkinnon suorittaneiden kohdalla.

Olisiko joustavuuden kannalta perusteltua siirtyä kaksiporlaiseen malliin kanttorinvirkojen osalta, jolloin ylempään tasoon pätevöittäisi laaja yliopistotutkinto ja alempaan

AMK- tai MuM-tutkinto? Kaksiportaisessa mallissa seurakunta saattaisi etsiä:

- AMK tai MuM-tutkinnon suorittanutta kanttoria (kriteerinä erityisosaaminen tai tietty kirkkomusiikin taso)
- Laajan yliopistotutkinnon suorittanutta (kriteerinä mahdollisimman korkea taiteellinen kirkkomusiikin taso)

Mikäli yhä edelleen päädytään kolmiportaiseen malliin, saattaisi seurakunta normaalitilanteessa, hakiessaan työtehtävien kannalta sopivinta mahdollista kanttoria, haluta etsiä:

- AMK-tutkinnon suorittanutta (seurakunnat, joiden talous on tiukkaa tai jotka haluavat etsiä muusikkoa tiettyihin erityistyötehtäviin kuten nuorisomusiikkiin tai lapsityöhön)
- MuM-tutkinnon suorittanutta (kriteerinä tietty taiteellinen kirkkomusiikin taso)
- Laajan yliopistotutkinnon suorittanutta (kriteerinä mahdollisimman korkea taiteellinen kirkkomusiikin taso)

Kaksiportainen malli saattaisi edellyttää joustavuuden lisäämistä kanttorien palkkahaitariin. Tällöin saman viran sisällä voitaisiin maksaa pätevyyden mukaan erilaista palkkaa. Järjestelmän tulisi turvata myös pienten seurakuntien toimintaedellytykset. Tämä saattaisi merkitä MuM-pohjaisien kanttorien palkkahaitarin kasvattamista alaspäin. Tällöin pieni seurakunta ei joutuisi kohtuuttoman taloudellisen rasituksen kohteeksi palkatessaan MuM-tutkinnon suoritta-

neen kanttorin.

Kolmiportaisessa mallissa puolestaan AMK-tutkintoa edellyttävää virkaa hoitava saisi tästä työstä tämän viran edellyttämää palkkaa, vaikka hän olisikin suorittanut musiikin maisterin tai tätä korkeamman yliopistotutkinnon. Tätä voisi kirkon palkkausratkaisulla toki muovata siten, että palkkahaitari muotoiltaisiin varsin leveäksi. Silloin yläpään palkkaluokkia voisi tarvittaessa soveltaa isojen seurakuntien AMK-tutkintoa edellyttäviin virkoihin, mikäli viranhaltija on suorittanut tätä korkeamman tutkinnon tai on olemassa muita perusteltuja syitä. Mikäli päädytään kolmiportaiseen malliin, olisi selvyuden vuoksi todettava yliopistotutkintojen pätevöittävän myös AMK-tutkintoa edellyttävään virkaan.

Kaksiportainen malli vastaisi parhaiten joustavuuden haasteeseen. Tällöin seurakunnalla olisi mahdollisuus valita joko MuM tai AMK-tutkinnon suorittanut kanttori työhön. Valinta ratkeaisi usean kriteerin yhteisvaikutuksen perusteella (esim. työkokemus, koulutustaso, soveltuvuus ajatteluihin tehtäviin, persoonalliset ominaisuudet) ja päätös olisi syytä perustella huolellisesti.

Kaksiportaisen mallin heikkoutena on tuomiokapitulin ohjausvaikutuksen puuttuminen. Tässä mallissa olisi vaarana, että tosiasiallisesti seurakuntien kirkkomusiikin taso laskisi monen valitessa vaihtoehtoista taloudellisesti halvimman. Toisaalta voidaan kysyä, ovatko AMK ja MuM-tutkinnot tosiasiallisesti niin lähellä toisiaan, että tuomiokapitulien ohjausvaikutuksen puuttuminen ei merkittävästi heikentäisi seurakuntien kirkkomusiikin tasoa. Kaksiportainen malli

myös toisaalta kaventaisi seurakuntien valinnanmahdollisuuksia, sillä tuolloin olisi tosiasiallisesti hankalaa etsiä työhön vain MuM-tutkinnon suorittanutta henkilöä.

Kolmiportaisessa mallissa kanttorien virkatilanne pysyisi periaatteessa ennallaan. Ainoastaan alimman asteen kanttorien osalta kelpoisuusvaatimukset muuttuisivat. Mikäli tämä malli valittaisiin, merkitsisi se hallinnollisesti yksinkertaista järjestelmää.

Kolmiportaisen mallin puitteissa voitaisiin siirtymäkauden järjestelmä toteuttaa parhaiten. Ei voida ajatella, että musiikin kandidaatin tutkinnon tai toisen asteen tutkinnon suorittanut ja kanttorinvirassa toiminut henkilö olisi pätevä jatkossa samoihin virkoihin kuin MuM-tutkinnon suorittanut. Kolmiportaisessa järjestelmässä puolestaan voitaisiin ajatella, että kyseiset henkilöt säilyttävät kelpoisuutensa AMK-tutkintoa edellyttäviin virkoihin.

Valittaessa kolmiportainen malli saattaisi jatkossa AMK-tutkinnon ja MuM-tutkinnon läheisyys opintovaatimusten suhteen aikaansaada sen, että seurakunnat viranhaltijan vaihtuessa haluaisivat muuttaa nykyisiä keskimmäisen asteen kanttorinvirkoja AMK-tutkintoa edellyttäväksi kanttorinviroiksi. Joissain tapauksissa tämä saattaisi olla perusteltua. Mikäli AMK-tutkinto antaisi esimerkiksi musiikin maisterin tutkintoa enemmän valmiuksia nuorisomusiikin toteuttamiseen tai musiikkileikkikoulun pitämiseen, saattaisivat suuretkin seurakunnat haluta palkata tällaisia musiikin ammattilaisia. Uusi tilanne mahdollistaisi kilpailun. Ennen virantäyttöprosessiin ryhtymistä seurakunnat voisivat arvioida, minkä tutkintotyypin suorittanut voisi todennäköisesti

parhaiten palvella heitä. Tästä huolimatta jatkossakin yleisin kanttorinviran tyyppi edellyttäisi musiikin maisterin tutkintoa.

Kirkkohallituksen henkilöstöosaston huoli pienten seurakuntien mahdollisuuksista palkata uudessa tilanteessa kanttoreita oli valmistusvaliokunnan mielestä aiheellinen. Toisaalta monin paikoin nykyisellään on suuria vaikeuksia saada päteviä alimman asteen kanttoreita seurakunnan virkaan. Pätevyysvaatimusten muutoksella tähän tilanteeseen tuskin voitaisiin vaikuttaa. Pienten seurakuntien kohdalla joustavuuden lisääminen lienee ainoa mahdollisuus saada joku hoitamaan kanttorin tehtäviä. Tulevaisuudessa lienee etsittävä erilaisia yhteistyömuotoja (esim. kahdella seurakunnalla yhteinen kanttori), jotta voidaan taata pienten seurakuntien kirkkomusiikin hoito. Tällaiset ratkaisut merkitsevät joustavuutta sekä tuomiokapitulilta että paikallisseurakunnalta ja työntekijältä.

Edellä lausutun perusteella valmistusvaliokunta katsoi, että kolmiportainen järjestelmä toimisi kirkossamme parhaiten. Tästä syystä kirkossamme tulisi olla mahdollista jatkossa perustaa seuraavia tutkintoja edellyttäviä virkoja:

- Laajaa yliopistotutkintoa edellyttäviä kanttorinvirkoja (laaja yliopistotutkinto, musiikin lisensiaatin tutkinto tai musiikin tohtorin tutkinto)
- Musiikin maisterin tutkintoa edellyttäviä kanttorinvirkoja (Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettu MuM-tutkinto)
- AMK-tutkintoa edellyttäviä kanttorinvirkoja

Kaikkien näiden tutkintojen tulisi täyttää piispainkokouk-

sen päätöksestä ilmenevät erityiskriteerit tuottaakseen pätevyyden kyseistä tutkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan.

31.12.2006 mennessä suoritettu kirkkomuusikon toisen asteen ammatillinen perustutkinto, konservatoriossa suoritettu toisen asteen tutkinto tai Sibelius-Akatemian musiikin kandidaatin tutkinto antaisi jatkossakin pätevyyden AMK-tutkintoja edellyttäviin kanttorinvirkoihin.

## II Kirkkojärjestyksen muutos

Valmistusvaliokunta oli poistanut kanttorityöryhmän esityksestä KJ 6:40 §:n uuden 1 momentin termit ”yliopistossa tai korkeakoulussa”. Nämä nimikkeet tarkoittavat erikäisissä dokumenteissa erilaisia koulutusjärjestelmän jaoteluja. Koulutusasteiden nimikkeet eivät ole tässä säännöksessä välttämättömiä, vaan ne voitiin jättää täsmennettäväksi piispainkokouksen päätökseen. Muutoin uusi KJ 6:40 § 1 momentti korvaisi nykyisen KJ 6:41 §:n 1 momentin.

KJ 6:40 §:n nykyiseen 1 momenttiin sisältyvä vaatimus tuomiokirkkoseurakunnan ylintä tutkintoa (työryhmä: ”laajaa yliopistotutkintoa”) edellyttävästä kanttorinvirasta on työryhmän mietinnössä esitetty sijoitettavaksi piispainkokouksen kelpoisuuspäätökseen. Toinen mahdollisuus olisi sijoittaa kyseinen määräys entiseen tapaan kirkkojärjestyksen tekstiin. Jälkimmäinen vaihtoehto tuntuisi parhaalta. Piispainkokouksen määräys ei samalla tavalla sitoisi tuomiokirkkoseurakuntaa kuin asian säätäminen kirkkojärjestyksessä. Samalla säädöksen sisällyttäminen kirkkojärjestykseen korostaisi tämän kanttorinviran merkitystä.

Koulutusjärjestelmän muuttuminen vaikuttaa myös kirkko-



järjestyksessä käytettävään termistöön. Piispainkokouksen määräyksessä täsmennetään, mitä tarkoitetaan laajalla yliopistotutkinnolla (ehdotettu KJ 6:40 § 2 momentti). Termi ”ylempi korkeakoulututkinto tai muu piispainkokouksen määrittelemää tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka” sisältää seurakuntiin perustettuja eri asteisia kanttorinvirkoja (piispainkokouksen päätöksessä MuM- tai AMK-tutkinnot). Näiden tutkintojen kelpoisuusvaatimuksista säädetään edelleen piispainkokouksen omissa määräyksissä, joita voidaan tarpeen mukaan joustavasti muuttaa tutkintorakenteen kehityksen edellyttämällä tavalla.

Paikallisen päättävän elimen tekemä päätös kanttorinviran edellytyksenä olevan tutkinnon tason muuttamisesta merkitsisi vanhan viran lakkauttamista ja uuden perustamista. Tällainen ratkaisu on alistettava tuomiokapitulin vahvistettavaksi (KJ 6:9 § 3 momentti). On selvää, että sekä tuomiokapituli että paikallisseurakunta pohtivat viran tullessa auki, millaisen tutkinnon suorittanut kanttori parhaiten sopii ajateltuihin työtehtäviin. Tästä syystä työryhmän esittämä maininta tarkoituksenmukaisen tutkinnon suorittaneesta viranhaltijasta oli tarpeeton.

Sujuvan hallinnon toteuttamiseksi voitaneen todeta tiettyjen nykykäytännön asteiden vastaavan uudessa järjestelmässä esiintyviä nimikkeitä. Ylin tutkinto merkitsisi uudessa järjestelmässä laajaa yliopistotutkintoa, keskimmäisen asteen tutkinto ylempää korkeakoulututkintoa ja alin tutkintoa muuta piispainkokouksen määrittelemää tutkintoa. Uuden järjestelmän tarkat pätevyysvaatimukset määritellään piispainkokouksen päätöksessä. Nämä virkanimikkeen muutokset eivät merkitsisi vanhan viran lakkauttamista ja uuden

perustamista eli päätöstä, joka olisi alistettava tuomiokapitulini vahvistettavaksi. Asiasta säädettäisiin kirkkojärjestyksen täytäntöönpanomääräyksessä. Erilaisia kanttoritutkintoja suorittaneiden palkkauskysymykset ratkaistaisiin erikseen normaalin sopimusmenettelyn puitteissa.

Kanttorinviran täyttämistä on säädetty kirkkojärjestyksessä (KJ 6:21, 32a-32c ja 42 §). Valmistusvaliokunta ei ehdottanut tässä vaiheessa muutoksia näihin määräyksiin. Niiden tarkistaminen saattaa tulla ajankohtaiseksi kirkon virkarakenneratkaisusta päätettäessä. Kehityksen ennakoiminen ei kuitenkaan ollut tässä vaiheessa mahdollista eikä tarpeellista. Kanttorien koulutuksessa sekä työelämässä tapahtuneet muutokset eivät sinällään aiheuttaneet tarvetta muuttaa itse valintajärjestelmää.

KJ 6:9 § 1 momentti edellyttää, että seurakunnassa tulee olla kanttorinvirka. Valmistusvaliokunta ei ehdottanut muutosta tähän säännökseen. Kuitenkin pienten seurakuntien kanttorinviran hoitaminen saattaa taloudellisten seikkojen tähden osoittautua tulevaisuudessa entistä hankalammaksi. Tällaisessa seurakunnassa ei myöskään välttämättä ole sellaista määrää työtehtäviä, joiden suorittaminen edellyttää kanttorilta täyttä työaikaa. Tästä syystä kanttorinviran perustaminen osa-aikaisena tulisi olla jatkossakin mahdollista.

Myös muiden kuin pienten seurakuntien kohdalla voi esiintyä tarvetta perustaa osa-aikaisia kanttorinvirkoja. Joissain tapauksissa saattaisi olla helpompi saada työntekijä osa-aikaiseen kuin täyttä työaikaa edellyttävään virkaan. Valmistusvaliokunta katsoi kirkon henkilöstöosas-

ton lausunnon mukaisesti, että osa-aikaisen kanttorinviran reunaehtojen mainitseminen kirkkojärjestyksessä ei ole tarpeellista (KJ 6:40 § 2 momentti), sillä ne ovat muutoinkin itsestään selviä. Osa-aikaisenkin kanttorinviran perustaminen on alistettava tuomiokapitulille (KJ 6:9 § 3 momentti). Julistettaessa osa-aikainen kanttorinvirka auki on syytä mainita kelpoisuusehtojen lisäksi selkeästi, montako prosenttia viranhoito normaalista työajasta edellyttää.

Kanttorinviran kelpoisuusvaatimusten noustessa saattaisi olla, että pätevää viranhaltijaa ei ole mahdollista löytää. Tällöin ei olisi kyseessä KJ 6:21 §:n 3 momentin edellyttämä tilanne, jossa virkajärjestelyjen muutostarpeesta tai erityisistä syistä johtuen voidaan olla julistamatta kanttorinvirka haettavaksi enintään vuodeksi kerrallaan. Näihin tilanteisiin saatetaan tulevaisuudessa törmätä valittavasta koulutusratkaisusta riippumatta. Tästä syystä olisi viisainta lisätä tuomiokapitulien ja paikallisseurakunnan päättävien elinten mahdollisuuksia reagoida tilanteeseen mahdollisimman mielekkäällä tavalla.

Nykyisen järjestelmän puitteissa tuomiokapituli voi kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston anomuksesta antaa määräajaksi luvan täyttää työaika edellyttävän kanttorinviran hoitamiseen osa-aikaisena tai sivutoimisena tai osa-aikaisen viran hoitamiseen sivutoimisena. Valmistusvaliokunta ehdotti tähän määräykseen (KJ 6:40 § 3 momentti) vain pientä stilististä muutosta (*anomuksesta* vaihtuisi saanaa *pyynnöstä*).

Nykyisen järjestelmän puitteissa vain osa-aikaisen työnteki-

jän kohdalla voidaan tinkiä pätevyysvaatimuksista. Tätä määräystä on joissain tapauksissa jouduttu kiertämään määrittelemällä epäpätevän viran hoitajan työajaksi esimerkiksi 95 % normaalista päätoimisesta työajasta. Valmistusvaliokunnan ehdottamassa kirkkojärjestyksen sanamuodossa kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto voisi kaikissa tapauksissa pyytää tuomiokapitulia antamaan luvan täyttää virka määräajaksi epäpätevällä henkilöllä.

Kanttorinviran hoidossa on tulevaisuudessa syytä varautua tilanteisiin, joissa pätevän viranhaltijan saaminen osoittautuu syystä tai toisesta mahdottomaksi. Näin voi käydä, vaikka virka haluttaisiinkin täyttää täyttä työaikaa edellyttävänä. Virkajärjestelyjen sinänsä ollessa suhteellisen pysyviä, mutta pätevän viranhaltijan saamisen osoittautuessa (esim. kahden hakuprosessin jälkeen) mahdottomaksi, saattaisi seurakunnan kannalta olla paras vaihtoehto uskoa viranhoito määräajaksi (esim. viisi vuotta) muodollisesti epäpätevälle musiikin ammattilaiselle. Tällöin voitaisiin aikaansaada työtehtävien hoidon kannalta riittävää pysyvyyttä. Ehdotettu järjestelmä toisi siis lisää jouston mahdollisuuksia. Viran tehtäviä hoitavan henkilön ei voitaisi tällaisessa tilanteessa katsoa toimivan vakinaisessa virassa. Poikkeusjärjestelyn määräajan pituus kannattaisi jättää seurakunnan päättävien elinten ja tuomiokapitulin harkintaan.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous tekisi esityksen kirkolliskokoukselle kirkkojärjestyksen muuttamiseksi sekä kävisi lähetekeskustelun omasta kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista koskevasta päätöksestään.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Pihkala,

Salmi, Laulaja, Kantola, Huotari ja Taatila. Pihkala katsoi esityksen ongelman liittyvän Sibeliuksen Akatemian tutkinnon ja AMK-tutkinnon läheisyyteen. Näiden tutkintojen rinnastaminen toisiinsa sekä C-tutkinnon säilyttäminen saattaisi ratkaista tämän ongelman. Asiaa pitäisi vielä selvittää lisää. Salmi katsoi, että AMK-tutkinto ja Sibeliuksen Akatemian tutkinto vastaavat paperilla toisiaan. Jos nyt tehtäisiin päätöksiä, jäisi jotain selvittämättä. Tässä tarvittaisiin selkeämpää argumentaatiota. Valmistelua rasittaa nyt useat lienee -ilmaukset. Laulaja totesi tämän hetken ongelman olevan sen, että hakijoista on pulaa. Olisiko mahdollista lisätä joustoja siten, että virka voidaan avata joko AMK tai MuM-tutkinnon suorittaneelle, jolloin seurakunta voisi valita virkaan sopivimman henkilön.

Kantola totesi valmistusvaliokunnan ehdotuksen olevan hyvän. Kapitulin vaikutusmahdollisuus viran tasoon ja täyttöprosessiin oli syytä säilyttää. Ehdotettu kirkkojärjestyksen muutos merkitsisi jouston mahdollisuuden lisääntymistä. Pihkala katsoi, että kirkkojärjestyksen muutosehdotus ja piispainkokouksen oma päätös olivat sikäli kytköksissä toisiinsa, että kirkkojärjestyksen muutosehdotusta ei voisi tehdä päättämättä asiallisesti samalla koulutustasovaatimuksista. Huotari ilmaisi olevansa valmis hyväksymään valmistusvaliokunnan ehdotuksen. AMK-tutkinnon ja MuM-tutkinnon rinnastaminen olisi liian iso harppaus kerralla otettavaksi. Pienillä seurakunnilla on tulevaisuudessa ongelmia täyttää kanttorinvirka, joten jouston lisääminen oli perusteltua. Pihkala totesi koko kysymyksen olevan hankalan. Mikäli AMK-tutkinnon suorittaneiden kanttoreiden palkkaus jäisi nykyisten C-kanttorien tasolle, tämä heikentäisi todennäköisesti alalle hakeutumisen motivaatiota.

Huotari katsoi, että Sibelius-Akatemian ja AMK-tutkinnon välillä oli olemassa tasoero.

Piispainkokous päätti

*palauttaa asian valmistusvaliokunnalle jatkovalmistelua varten.*

-----

*Piispainkokouksen istunto keskeytettiin 12.2.2002 klo 17.00.*

*Istuntoa jatkettiin 13.2.2002 klo 9.00* asessori Lars Junelin ja Tapio Luoman sekä vs. piispainkokouksen sihteeri Kalervo Salon toimitettua kirkon toimitalon yhteisen aamuhartauden tuhkakeskiviikon merkeissä.

Läsnäoleviksi merkittiin samat kuin edellisenä istuntopäivänä.

-----

## 18 §

### **Pappisvirkaan kutsumisen edellytykset**

Piispainkokous antoi istunnossaan 13.9.2000 (16 §) piispainkokouksen sihteerille, dos. Hannu Juntuselle tehtävän, johon liittyi mm. kokonaisvaltaisen selvityksen laadinta pappisvirkaan kutsumisen, pappisvihkimyksen ja virkamääräyksen perusteiden kokonaisuudesta. Piispainkokous käsitteli asiaa Juntusen laatiman mietinnön (*Vokaatio, ordinaatio ja virkamääräys*. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2001:1) pohjalta kokouksessaan 13.-14.2.2001 (12 §). Käydyin keskustelun jälkeen asia palautettiin valmistusvaliokunnalle uudelleen valmistettavaksi.

Tämä selvitys käynnistyi rovastikunta-aloitteen pohjalta, jossa esitettiin KJ 5:5 §:n 3 momentin määräyksen laajentamista siten, että papiksi voitaisiin vihkiä muunkin kuin KJ 6:57 §:ssä tarkoitetun kristillisen järjestön, esimerkiksi vammaisjärjestön palvelukseen.

Virkateologisessa terminologiassa erotetaan *vocatio interna* ja *vocatio externa*. Edellisellä tarkoitetaan papiksi pyrkivän sisäistä kutsumusta. Jälkimmäinen, jota tässä yhteydessä tarkoitetaan termillä vokaatio, on kirkon antama kutsu, jonka perusteella papiksi vihkiminen on mahdollista.



## KJ 5:5 § kuuluu seuraavasti:

*Papiksi voidaan vihkiä henkilö, joka*

- 1) on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa;*
- 2) toimii kirkon erityistehtävässä tai viranhaltijana tuomiokapitulissa;*
- 3) on kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai KJ 6:57 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen; tai*
- 4) toimii teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa taikka uskonnonopettajana oppilaitoksessa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.*

Pääsäännön mukaan papiksi voidaan vihkiä henkilö, joka on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa (KJ 5:5 § 1 kohta). Vihkimys tapahtuu pappisvirkaan, mutta virkamääräys annetaan seurakunnan (tai vast.) papinvirkaan. Myös kirkon erityistehtävässä toimivalle ja tuomiokapitulin viranhaltijalle voidaan antaa pappisvihkimys (KJ 5:5 § 2 kohta).

Kolmantena mahdollisuutena ordinaation toimittamiseksi mainitaan (KJ 5:5 § 3 kohta) ne, jotka on ”kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai 6 luvun 57 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen”. Tuomiokapituli voi hakemuksesta antaa papille tai lehtorille oikeuden toimia pappina tai lehtorina ”kristillisen yhdistyksen, säätiön tai laitoksen palveluksessa”. Edellytyksenä tälle oikeuttamiselle on, että asianomainen on pappina palvelut seurakunnassa tai seurakuntayhtymässä vähintään kaksi vuotta. Tätä vaatimusta ei kuitenkaan sovelleta, milloin hakemuksessa on kysymys palvelusta kirkon lähetys-

järjestössä tai muutoin on olemassa painavia syitä.

Neljäntenä mahdollisuutena pappisvihkimyksen antamiseen kirkkojärjestys mainitsee teologisen tieteen opettajat yliopistossa tai muussa korkeakoulussa sekä oppilaitoksen uskonnonopettajat. Näihin tapauksiin liittyy lisäehto. Papiksi vihittävän on sitouduttava " ... tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii" (KJ 5:5 § 4 kohta).

Perussäännökset virkamääräyksestä löytyvät kohdasta KJ 6:13,33 §. Kun kirkkoherran- tai kappalaisenvirka on avoinna tai kun papinvirkaan tarvitaan väliaikaista hoitajaa, tuomiokapituli määrää virkaa hoitamaan sopivaksi katsomansa papin (KJ 6:13 §). Seurakuntapastorin virkaan tuomiokapituli määrää hiippakuntaan kuuluvan sopivan papin. Pääsääntöisesti on kuultava kirkkoneuvostoa tai seurakuntaneuvostoa (KJ 6:33 § 1 momentti). Seurakuntayhtymän papinvirkaan tuomiokapituli antaa määräyksen yhteisen kirkkoneuvoston esityksestä (KJ 6:33 § 2 momentti).

Tuomiokapituli ei voi antaa virkamääräystä korkeakoulun tai koululaitoksen palvelukseen. Näissä tapauksissa tuomiokapituli on pappisvihkimyksen yhteydessä esimerkiksi todennut, missä tehtävässä vihittävä varsinaisesti toimii. Kirkkolaissa on erityiset säädökset sotilaspappeja, vankilapappeja ja kuurojenpappeja varten (KL 6:16,17 §).

Kirkon ulkoasian neuvoston johdolla tapahtuvassa kirkon ulkosuomalaisytyössä on menetelty siten, että oman kirk-

komme vakanssilla ulkomailla toimivat papit (varsinkin ns. turistipapit) saavat omalta tuomiokapituliltaan virkamääräyksen Kirkkohallituksen tai kirkon ulkoasiain neuvoston palvelukseen. Sen sijaan toisten kirkkojen papinvirkoihin otettavien pappien osalta tuomiokapituli antaa suostumuksensa ko. papin määräämiselle ulkosuomalais-työhön. Muun kirkon pappi voi tietyin edellytyksin saada pappisoikeudet Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Asiasta päättävät piispa ja tuomiokapituli (KJ 5:8 §).

Säännöksissä ei ole määritelty, miten pitkäaikainen viran tai tehtävän hoitaminen on pappisvihkimyksen edellytyksenä. Viime vuosina piispat ovat soveltaneet käytäntöä, jossa on vaadittu noin puolen vuoden mittainen päätoiminen tai vastaava viranhoito.

Pappisvirasta voidaan todeta seuraavaa:

- Pappisvirka on ensisijaisesti olemassa kirkon perusteh-  
tävän eli sanan ja sakramenttien hoitamista varten. Pap-  
peus on aina yhteydessä viran tehtävään.
- Pappisvirka ei ole yksityisasi-  
a, vaan seurakunnan kaste-  
tulle jäsenelleen antama julkinen tehtävä, joka samalla  
perustuu Jumalan säätämukseen.
- Koska pappisvirka on olemassa kirkkoa varten, virkaan  
vihkiminen edellyttää kirkon kutsua. Pappi voi olla pap-  
pi vain yhteydessä kirkkoon ja piispan kaitsentaan. Täs-  
säkään mielessä ei voi olla olemassa ”yksityistä” pappe-  
utta.
- Koska pappisvirka on kirkon virka ja olemassa kirkkoa  
varten, kenelläkään ei ole ehdotonta oikeutta (sanan ju-

ridisessa mielessä) pappisvirkaan. Vocatio interna on tärkeä, muttei yksin riitä pappisvihkimyksen saamisen perusteeksi.

## **Nykyisten käytäntöjen arviointia**

Pappi vihitään ensisijaisesti hoitamaan papinviran tehtäviä. Papinvirassa toimitaan kirkon perustehtävän palveluksessa. Tämä koskee myös eräitä erityistehtäviä varten perustettuja seurakuntien tai seurakuntayhtymien papinvirkoja (diakonia, sairaalasielunhoito jne.). Virkamääräys annetaan kirkon erityistehtävissä toimivalle papille siinä tapauksessa, että tehtävä on luonteeltaan ”papillinen”. Tämän arviointi voi tietysti joissakin tapauksissa olla tulokinnanvaraista.

Pappien toiminta muiden yhteisöjen kuin kirkon virallisten lähetysjärjestöjen ja muiden kristillisten yhteisöjen palveluksessa on aiheuttanut erityistä vokaatiokriteereihin kohdistuvaa keskustelua. Onko siis vaadittava, että kyseisen yhteisön toiminta voidaan tulkita luonteeltaan kristilliseksi tai kirkolliseksi? Millä kriteereillä tämä ”kristillisuus” arvioidaan? Muutkin kuin perinteelliset kristilliset yhteisöt saattavat palkata papin joko kokonaan tai osittain yhteisön piirissä hoidettavia papillisia tehtäviä varten. On myös tapauksia, joissa esimerkiksi matkailuyritykset suunnittelevat palkkaavansa yhdessä seurakuntien kanssa papin, joka seurakuntatyönsä ohella osatoimisesti hoitaisi ko. yrityksen henkilökunnan ja asiakkaiden papillista palvelua. Nykykäytännön mukaan uskonnonopettaja tai yliopistoteologi voi saada pappisvihkimyksen ehdolla, että hän suorittaa varsinaiseen papinvirkaan kuuluvia tehtäviä

päätoimensa ohella. Perinteellisesti lienee nojaututtu ajatukseen uskonnonopetuksen kirkollisesta luonteesta. Vaikka koululaitos, yliopisto tai korkeakoulu on sekä hallinnollisesti että toiminnallisesti kirkosta riippumaton, voi siellä opetustehtäviä hoitava edistää kirkon tarkoituksiperiä.

Teologisen tieteen ja kirkon yhteydet ovat pitkä ja vahva perinne. Lisäksi on merkityksellistä, että papiston peruskoulutus tapahtuu yliopistossa. Teologisen tieteen opettajia koskeva säännös (KJ 5:5 §:n 4 kohta; myös KL 5:5 §:n 3 momentti) aiheuttaa nykyisin tulkintaongelman pappisvihkimyksen perusteena, koska niiden yhteydessä on myös tutkijan vakansseja ilman opetus- ja ohjaustehtävää. Kirkkolainsäädännössä on kuitenkin määritys ”teologisen tieteen opettajana yliopistossa”. Lainsäätäjä on ehkä ajatellut nimenomaan opetustehtävää ohjauksellisessa ja kasvatuksellisessa mielessä, jolloin säännöstä ei ole ollut tarkoitus laajentaa yleisemmin tieteellisen tutkimuksen ja tiedeyhteisön suuntaan.

Osa-aikainen papinvirka on aikaisemmin ollut erikseen selvittettävänä piispainkokouksen toimesta. Piispainkokous on siis omasta puolestaan pitänyt osa-aikaista papinvirkaa periaatteessa mahdollisena, mutta erikseen selvittettävänä kysymyksenä (8.-9.2.1993, 16 §). Papin osa-aikainen virka olisi nimenomaan papinvirka, joten vokaation, ordinaation ja virkamääräyksen perusteiden kannalta tähän järjestelmään ei liity pappisviran perusteita koskevaa periaatteellista ongelmaa. Keskustelu koskeekin ilmeisesti jatkossa suhtautumista papinviran perinteiseen kokoaikaisuuteen sekä osa-aikaisen papinviran organisointiin liittyviin käytännön kysymyksiin (mm. työajan

määrittelemine).

Eri yhteyksissä on toisinaan keskusteltu ”teltantekijä-papeista” tai ”työläispapeista”. Tällöin on tarkoitettu muista kuin kirkollisluonteisista tehtävistä varsinaisen toimeentulonsa saavien henkilöiden vihkimistä papeiksi. Tällainen pappi voisi kirkossa toimia osa-aikaisessa papinvirassa, mutta myös vapaaehtoisesti tai esim. palkkio-toimisesti. Kyseistä ratkaisua on vierastettu, koska teltantekijäpappeuden on pelätty heikentävän yhteyttä kirkkoon ja pappisviran varsinaisiin tehtäviin.

Käytännössä on jo olemassa lukuisia muihin kuin kirkollisluonteisiin tehtäviin siirtyneitä pappeja. Pappeuden perusteiden kannalta ratkaisevia kysymyksiä ovat, miten organisoidaan näiden pappien yhteys kirkkoon sekä toimiminen todellisissa papin tehtävissä, jos järjestelmä hyväksytään vokaation ja ordinaation perusteeksi. Toisaalta voidaan tuskin ajatella pappeuden riistämistä muuhun ammattiin siirtymisen perusteella. Näiden pappien kirkollinen äänioikeus määräytyy erikseen ao. säännösten mukaisesti (KL 5:5 §).

Ulkosuomalaistyön tehtäviin otettavien pappien osalta on käyty keskustelua virkamääräyksestä tai vastaavasta menettelystä niissä tapauksissa, joissa kyseinen pappi toimii toisen kirkon papinvirassa. Asia liittyy myös tuomiokapitulissa pidettävän pappien nimikirjan hoitamiseen, virkavuosien ym. ansioiden laskemiseen sekä papin kirkollisen äänioikeuden määräytymiseen. Voiko papilla olla äänioikeus samanaikaisesti sekä omassa kirkossamme että tämänhetkissä sijoituskirkkokunnassaan?

Voidaankin kysyä kokoavasti: minkä sisältöinen, kuinka laaja ja miten pitkäkestoinen viranhoito vaaditaan vokaation, pappisvihkimyksen ja virkamääräyksen edellytyksenä? Ollakseen mielekäs pappisvirkaan tulee liittyä jokin nimenomainen rakenteellinen yhteys kirkkoon ja tuomiokapituliin.

*Valmistusvaliokunta* totesi, että piispainkokouksen keskustelussa 13.2.2001 useimmat suhtautuivat myönteisesti mietinnössä esitettyihin muutoksiin. Toisaalta käydyssä keskustelussa ei ehkä tarpeeksi huomioitu KJ 5:5 §:n määräyksiä siitä kenet ja millä edellytyksillä voidaan vihkiä papiksi. Keskustelussa ei myös huomioitu KJ 6:13 §:n muutosehdotuksia, jotka tarkentaisivat ja helpottaisivat kysymystä, kenelle voidaan antaa virkamääräys.

KJ 5:5 §:ään ehdotettu muutos oli sinänsä pieni. “*Tai muussa sopivassa tehtävässä*” merkitsi kunkin tuomiokapitulin harkintavallan lisääntymistä ja saattaisi synnyttää erilaisia käytäntöjä. Toinen muutosehdotus koski sanan “*seurakunnassa*” poistamista ja sillä olisi tarkoitus laajentaa papinviran tehtävien hoitamista myös rovastikunta- ja hiippakuntatasolle.

KJ 6:13 §:ään tehtävät muutokset helpottaisivat päätöksentekoa esim. sellaisissa seurakunnissa johon oli vaikea saada vakinaisia työntekijöitä. Poistamalla sana “*väliai-kaista*” ja lisäämällä sanat “*tai tehtäviä*”, uusittu säännös ei enää kohdistuisi ainoastaan tilapäiseen papinviran hoitamiseen.

Näkemyks seurakunnan tai seurakuntayhtymän papinvirasta pappeuden toteuttamisen perusmuotona liittyi parokiaaliseen kirkkokäsitykseen. Jos pappi toimii muussa kirkon virkasuhteessa eli kirkon erityistehtävässä tai tuomiokapitulin virassa, vokaation voidaan ymmärtää olevan paikallis seurakuntaa laajemmassa mielessä kirkon antama.

Seurakunnan tai seurakuntayhtymän papinvirkkaa ei ole välttämätöntä ajatella vain päätoimisena ja kokoaikaisena. Osa-aikaisen papinviran kehittämistä tulisi jatkaa. Papiksi vihkimisen edellytykset olisi määriteltävä siten että tehtävät, joihin voisi saada pappisvihkimyksen ja joihin voitaisiin antaa virkamääräys, olisi voitava tulkita papin työksi. Jos papiksi vihittävä kuitenkin toimisi muissa kuin sellaisissa tehtävissä, joihin nykyisin annetaan virkamääräys, pappisvihkimyksen edellytyksenä pitäisi entistä selvemmin olla todellinen yhteys kirkkoon.

Valtion palveluksessa olevan vankilapapin tai sotilaspapin työ on luonteeltaan mitä ilmeisimmin papin työtä. Vihkimys tapahtuu pappisvirkaan, mutta virkamääräys annetaan yleensä seurakunnan (tai vastaavaan) papinvirkaan. Vankilapapit ovat pappisviran toimittamisessa tuomiokapitulin alaisia. Vankilaan tai muuhun laitokseen perustetun papinviran täyttää tuomiokapituli saatuaan lausunnon Rikosseuraamusvirastolta. Sotilaspappien virat ovat puolustusvoimain organisaatioon sisältyviä papinvirkoja. Kenttäpiispa kuuluu arkkihiippakuntaan ja muu sotilaspapisto siihen hiippakuntaan jonka alueella heidän virkapaikkansa sijaitsee (KL 6:16 § 1 ja 3 momentti). Sotilaspappi on pappisviran toimittamisessa kenttäpiispan alainen. Pappisvirkaan liittyvän kurinpitovallan osalta so-



tilaspapit ovat ao. tuomiokapitulien alaisia.

Kuurojenpappien virat ovat 1.1.1997 alkaen tuomiokapitulien ylläpitämiä ja niiden valvonnan alaisia virkoja. Virrat täyttää tuomiokapituli kuultuaan kuurojen keskusjärjestöä. Papit jotka toimivat ulkosuomalaistyössä oman kirkkomme vakanssilla saavat omalta tuomiokapituliltaan virkamääräyksen Kirkkohallituksen tai kirkon ulkoasiain neuvoston palvelukseen. Muiden kirkkojen papinvirkoihin otettavien pappien osalta tuomiokapituli antaa suostumuksensa ko. papin määräämiselle ulkosuomalaistyöhön.

### **Poikkeukset**

KJ 6:57 §:n säännöksen perusteella henkilö vihitään papiksi ja oikeutetaan toimimaan pappina kristillisen yhdistyksen, säätiön tai laitoksen palveluksessa. Edellytyksenä on, että hän on toiminut pappina seurakunnassa tai seurakuntayhtymässä vähintään kaksi vuotta. Poikkeuksena tästä on palvelus kirkon lähetysjärjestössä tai muut painavat syyt. Tuomiokapitulille jää tietty harkintavalta. Järjestöjen joukon laajentamista voitaisiin ajatella, mikäli niiden piirissä olisi hoidettavana nimenomaan pappisvirkaan kuuluvia tehtäviä.

Tuomiokapitulilla on määräysvalta pappeihin ja seurakuntiin (KJ 19:1 §), mutta se ei ulotu muualle. KJ 6:57 §:ssä ei puhuta virkamääräyksestä, vaan papin oikeuttamisesta toimimaan pappina kirkon lähetysjärjestön tai muun kristillisen yhteisön palveluksessa, jos kyseinen

työnantaja sitä anoo ja jos muut KJ 6:57 §:n säätämät edellytykset täyttyvät.

Uskonnonopettajana sekä teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa toimivien papiksi vihkiminen tulisi kysymykseen, mikäli he suostuvat toimimaan KJ 5:5 §:n 4 kohdan mukaisesti: *“ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii”*.

Tuomiokapituli ei voi antaa virkamääräystä korkeakoulun tai koululaitoksen palvelukseen. Näissä tapauksissa tuomiokapitulin on pappisvihkimyksen yhteydessä todettava, missä tehtävässä vihittävä varsinaisesti toimii.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että jokaiselle papiksi vihittävälle, joka ei tule papinvirkaan, kirkon erityistehtävään, tuomiokapitulin virkaan, kirkon lähetysjärjestön tai muun kristillisen yhteisön papilliseen palvelukseen tai muutoin päätoimisesti papillisiin tehtäviin, tulisi asettaa velvoitus tuomiokapitulin määräämällä tavalla olla käytettävissä ja avustaa pappisviran valtuuksiin kuuluvissa tehtävissä. Hänelle tulisi antaa tämän sisältöinen virkamääräys.

Valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous antaisi tuomiokapituleille suosituksen, jonka mukaan jokaiselle papiksi vihittävälle, joka ei tule papinvirkaan, kirkon erityistehtävään, tuomiokapitulin virkaan, kirkon lähetysjärjestön tai muun kristillisen yhteisön papilliseen palvelukseen, tai muutoin päätoimisesti papillisiin tehtäviin, tulisi asettaa velvoitus tuomiokapitulin määräämällä tavalla olla

käytettävissä ja avustaa pappisviran valtuuksiin kuuluvissa tehtävissä, ja hänelle tulisi antaa tämän sisältöinen virkamääräys. Valmistusvaliokunta myös ehdotti, että piispainkokous tekisi kirkolliskokoukselle ehdotuksen kirkkojärjestyksen muuttamiseksi.

Käydyssä keskustelussa puheenvuoroja käyttivät Huovinen, Pihkala, Kantola, Junell, Huotari, Vikström, Wirlander, Häkkinen, Laulaja, Salmi, Voutilainen, Luoma, Repo, Simojoki ja Paarma. Huovinen pohdiskeli, oliko ehdotuksessa kyse suuresta periaattellisesta muutoksesta vai pienestä kirkkojärjestyksen sanamuodon väljentämisestä. KJ 5:5 § oli monin osin tulkinnanvarainen. Teologian ja käytännön yhteensovittaminen muodosti ongelman. Pääsääntöisesti pappisvirka toteutui papinvirkana. Tämä oli myös perinteinen käsitys. Esittelytekstissä käsitys pappisvirasta sidottiin tiettyjen tehtävien hoitamiseen. Oikeutukseen toimia kristillisen yhdistyksen, säätiön tai laitoksen palveluksessa edellytettiin pääsääntöisesti kahden vuoden palvelusta (KJ 6:57 §). Kun pappi vihitään virkaan, pitäisi hänellä olla seurakuntavirka. Piispat ovat pyrkineet pitämään kiinni vähintään puolen vuoden päätoimisen työn rajasta. Ehdotuksessa ei ollut täsmennetty, mitä sopivalla tehtävällä tarkoitetaan. Ehdotetun määräyksen soveltamisessa kapitulit saattaisivat olla vaikeuksissa. Käytäntö todennäköisesti muodostuisi horjuvaksi. Anajat saattaisivat keksiä mitä moninaisimpia tehtäviä. Vuonna 1995 luovuttiin muodollisista virkamääräyksistä. Silloin ei oikein tiedetty, mitä tehtiin. Muodollisella virkamääräyksellä ihminen sidottiin paikallisseurakuntaan.

Pihkala katsoi, että pappisvirka on riippumaton papinvirasta. Silti asiaan jää ongelmia. Muodollisista virkamääräyksistä luopuminen oli osoittautunut virheeksi. Pihkala ei lokalisoisi papinvirkaa aivan niin paljon kuin Huovinen. Mieluiten hänen mielestään tulisi luoda järjestelmä, jossa hyvällä omalla tunnolla voisi harkintavaltaa käyttäen venyä. Kantola katsoi, että ehdotus oli hankala papiksi vihittävien kriteereiden osalta, mutta KJ 6:13 §:n muutos esitetyllä tavalla oli mahdollinen. Kun kirkon virkaan haakeutuvia oli paljon, oli kohtuullista saada heidät sisään. Tämä paine ei enää ole ajankohtainen. Kantola ei pitänyt pappisviran laajentamisajatusta tarkoituksenmukaisena. Junell ilmaisi, että esityksen tarkoituksena oli laajentaa tuomiokapitulien harkintavaltaa.

Huotari katsoi, että asia sisälsi ongelman. Toisinaan kirkkojärjestyksen rajoja koetellaan tuomiokapitulien tulkitsessa määräyksiä. Sitoutuminen oli turvattava. Muodollisista virkamääräyksistä luopuminen oli huono ratkaisu. Sidos tiettyyn seurakuntaan oli tärkeä. Vikström piti koko paketin esittämistä hyvänä, koska nyt sen sisältöä voitiin arvioida. Nyt kannattakin harkita, kumpi paketti olisi vähemmän ongelmallinen, vanha vai uusi. Häkkinen katsoi ongelman ratkeavan, jos muodollinen virkamääräys otettaisiin takaisin. Simojoen mukaan sopivan tehtävän määrittelyltä puuttui testattavuuden kriteeri. Mikäli työnantaja ei ole sopiva, vaikka ajateltu tehtävä olisikin papin työhän soveltuvaa, ajauduttaisiin ongelmiin.

Laulaja piti valmistelua hyvänä. Silti hän piti tuomiokapitulien harkintavallan lisäämistä tässä asiassa ongelmallisena. Kiusauksena oli tehdä jollekin mieliksi ja venyttää

samalla käytäntöä. Muodollinen virkamääräys toi aikanaan kauniita tuloksia. Olisiko löydettävissä tapa päästä tähän lopputulokseen? Jos joku saa kutsun vaikka suuren yrityksen työpaikkapapiksi, olisi hyvä, mikäli asianomainen kuuluisi paikallisseurakunnan työntekijäjoukkoon. Palkan maksaminen saattaa muodostaa ongelman. Salmi kiitti valmistusvaliokuntaa hyvästä valmistelusta. Asia sisälsi jännitteitä. Pitäytymällä tiukasta sanan ja sakramenttien virkaan emme Salmen mukaan riittävästi huomioi esimerkiksi äitiyslomalla olevien tai työttömien pappisidentiteettiä. Emme myöskään voi ummistaa silmiämme yhteiskunnan muutoksilta. Kirkon etu vaatii, että lähetämme pappeja eri järjestöihin ja konserneihin. Salmi sanoi iloitsevansa papista, joka toimi jonkin yrityksen palveluksessa.

Kantola katsoi, että olisi ongelmallista vihkiä maisteri suoraan tiedekunnasta tällaisiin tehtäviin. Jos kuuden kuukauden papinviran hoidon jälkeen siirtyisi jonkin yrityksen palvelukseen, tämä ei olisi kovin suuri ongelma. Voutilainen katsoi, että muodollisista virkamääräyksistä luopuminen oli virhe. Pihkala katsoi, että pappisviran hoitoon tarvittaisiin joustoa. Muodollinen virkamääräys olisi yksi tapa hoitaa tätä asiaa. Riekkinen katsoi, että pappisvirkaan vihkimisen edellytyksenä olevaan virkaan tulisi saada lisää joustoa. Vikström katsoi, että asiassa olisi syytä odottaa virkarakenneratkaisua. Olisi myöhemmin mahdollista harkita, että perheneuvonnan tai työpaikan seurakunnan työntekijä vihittäisiin diakonin virkaan. Huotari katsoi, että papinviran rajoja tulisi laajentaa. Katolisen kirkon diakonian viran ajattelutapa on silti meille vieras. Silti esimerkiksi seurakuntayhtymän perheneuvoja tulisi

voida tarvittaessa vihkiä papiksi. Lisäksi voisi kysyä, onko kahden vuoden karanteeniajalla merkitystä? Eikö puoli vuotta riittäisi? Kantola katsoi, että Huotarin ajatus puolen vuoden karanteeniajasta (KJ 6:57 §) olisi hyvä. Lisäksi olisi huomattava, että rippisalaisuuden kohdalla papin ja diakonin välillä oli suuri ero.

Huovinen totesi, että tässä asiassa oli myös seurattava aikaa, ei vain jarruteltava. Papeilla voisi olla myös kotimaassa missionaarisia tehtäviä. Ruotsissa jotkut papit olivat perustaneet omia liikeyrityksiä ja tästä oli tullut ongelmia. Keskustelulla on yhteytensä myös diakonaattiin: oliko sen mahdollisesti toteutuessa ajateltava, että vokaatio annettaisiin todelliseen virkaan, ei ainoastaan koulutuksen perusteella. Tämä keskustelu muodostaa osan prosessia, jota oli jatkossa hyvä jatkaa.

Luoma katsoi, että maassamme oli aikanaan ollut ruukki-seurakuntia, joiden puitteissa työnantaja oli järjestänyt työntekijöittensä hengellisen elämän hoidon. Repo ilmoitti, että virkaratkaisua pohtinut työryhmä oli ilmeisesti päätyvässä kannalle, jonka mukaan vihkimys voidaan antaa seurakuntavirkaan. Keskustelua ei ole vielä käyty mahdollisuudesta antaa vihkimys joihinkin muihin tehtäviin.

Käydyn keskustelun perusteella Paarma totesi, että asia oli syytä antaa valmistusvaliokunnalle jatkovalmistelua varten.

Piispainkokous päätti yksimielisesti

*antaa asian valmistusvaliokunnalle jatkovalmistelua varten.*

## 19 §

### **Lapsityöhön kelpoistavat tutkinnot tai koulutus**

Kirkkohallitus esitti (18.12.2001), että piispainkokous päättäisi muuttaa 12.2.1997 tekemäänsä päätöstä lapsityöhön otettavilta edellytettävistä tutkinnoista ja koulutuksesta. Muutos koskisi sekä lastenohjaajia että lapsityönohjaajia.

Lastenohjaajien osalta muutostarve oli tullut ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun Opetusministeriö vahvisti 11.1.2000 lapsi ja perhetyön perustutkinnon toisen asteen ammatilliseksi koulutukseksi, joka korvasi vuonna 1995 vahvistetun lastenohjaajien perustutkinnon. Lapsi- ja perhetyön perustutkinnon opetussuunnitelman perusteet oli hyväksytty Opetushallituksessa 13.12.2000 ja niitä on ollut noudatettava 1.8.2001 lukien. Kyseinen tutkinto on laajuudeltaan 120 opintoviikkoa.

Kirkkohallitus esitti, että piispainkokous ensinnäkin täydentäisi 12.2.1997 antamaansa suositusta lastenohjaajaksi otettavalta edellytettävistä tutkinnoista tai koulutuksista siten, että siihen lisättäisiin lapsi- ja perhetyön perustutkinto. Toiseksi Kirkkohallitus esitti tarkennusta suositukseen siltä osin, kuin nuorisotyönohjaajan tai diakonian virkakelpoisuutta edellytetään lastenohjaajaksi otettavalta. Esityksen

mukaan lastenohjaajan tehtävään suositeltiin edellytettäväksi tutkinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon nuorisotyönohjaajan ja diakonian virkoihin sekä tutkinnot ja erikoistumisopinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon lapsityönohjaajan virkaan.

Esityksen mukaan myös lapsityönohjaajan viran pätevyysvaatimukset kaipasivat muuttuneessa koulutustilanteessa tarkistusta. Kun oli siirrytty ammattikorkeakoulujärjestelmään, oltiin tilanteessa, jossa oli johdonmukaista siirtää aikaisemmin lisäkoulutuksena toteutunut lapsityönohjaajan erikoistumiskoulutus ammattikorkeakoulun erikoistumisopinnoiksi. Käytännön koulutus toteutuisi ainakin alkuvaiheessa Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikössä yhteistyössä Seurakuntaopiston lapsityön instituutin kanssa.

Samassa yhteydessä todettiin perustelluksi uudistaa myös 20 opintoviikon laajuisten Kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnojen opetussuunnitelma, jonka lapsityönohjaajan opetussuunnitelmatyöryhmä oli valmistellut. Lapsityönohjaajan viran pätevyysvaatimukseksi esitettiin kyseistä Kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopintojaksoa sekä peruskoulutuksena jotakin seuraavista tutkinnoista: kirkolliseen virkaan kelpoistava sosionomi AMK, kasvatustieteen kandidaatti (lastentarhanopettaja) tai maisteri (perusopetuksen virkaan kelpoinen), teologian kandidaatti sekä kirkon nuorisotyönohjaajan, lastentarhanopettajan ja sosiaalikasvattajan opistotasoiset tutkinnot.



## **Valmistusvaliokunta**

Toisen asteen koulutus uudistus luo muutostarpeen myös lapsityöhön otettavilta edellytettäviin tutkintoihin ja koulutukseen. Kirkonkin oli vastattava tältä osin uuden koulutuksen tuomaan haasteeseen. Valmistelussa oli paneuduttu kirkon lapsityön tehtävissä ja viroissa palvelevien ammattitaidon rakentamiseen ja turvaamiseen muuttuvassa koulutus-kentässä. Päätösehdotuksen rakenne ja siihen ehdotetut tekniset muutokset olivat selkeitä ja perusteltuja.

Esityksessä ei erikseen pyydetty hyväksymään lapsi- ja perhetyön perustutkinnon tai Kristillisen varhaiskasvatuksen erityisopinnojen sisältöä, vaan asia oli sisällytetty niihin muutoksiin, joita piispainkokouksen toivottiin tekevän 12.2.1997 antamaansa päätökseen lapsityöhön otettavilta edellytettävistä tutkinnoista tai koulutuksesta. Piispainkokouksen oli syytä arvioida kyseisten opetussuunnitelmien sisältöä.

Lapsi- ja perhetyön perustutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteista kävi ilmi, että tutkinto antaa laajat valmiudet lasten parissa työskentelemiseen. Yhteisiin opintoihin (20 ov) kuuluu pakollisina aineina äidinkieli, toinen kotimainen ja vieras kieli, sekä matematiikka, fyysikka ja kemia, yhteiskunta-, yritys- ja työelämä-tieto, liikunta- ja terveystieto sekä taide ja kulttuuri. Yhteisiä ammatillisia opintoja tutkintoon sisältyy 70 ov (lapsen kasvun ohjaus ja huolenpito, perhelähtöinen ja yhteisöllinen kasvatustyö sekä lasten iltapäivä- ja leiritoiminnan ohjaus). Valinnaisissa ammatillisissa 20 ov:n laajuisissa opinnoissa tulee valita kaksi opintokokonaisuutta neljästä vaihtoehdosta, joita ovat ilmaisutaitojen ohjaus, erityistä tukea tarvitsevien

lasten ja perheiden kohtaaminen, monikulttuurisessa työympäristössä toimiminen tai muut valinnaiset opinnot. Lisäksi opiskelija suorittaa vapaasti valittavia opintoja 10 opintoviikkoa. Tutkintoon kuuluu opinto-ohjausta sekä opinnäytetyö.

Lapsi- ja perhetyön perustutkinto korostaa lapsi- ja perhelähtöisyyttä. Tätä oli pidettävä hyvänä asiana aikana, jolloin perinteinen perherakenne, lastensuojelulliset näkökohdat sekä kasvatuksen arvopohjaan liittyvät kysymykset ovat nousseet yhteiskunnassamme erityisen ajankohtaisiksi keskustelun aiheiksi. Tutkinon ja koulutusohjelman tavoitteissa on otettu huomioon mm. lasten sosiaalinen verkosto sekä heidän kokonaisvaltainen hyvinvointinsa. Tavoitteita voi pitää onnistuneina.

Kristillistä uskoa käsitteleviä yksittäisiä opintojaksoja ei opetussuunnitelmaan kuulu lainkaan. Toisaalta perustutkinon ja koulutusohjelman tavoitteet nousevat vankasti kristillisestä arvomaailmasta.

*"Tutkinon suorittaneen on osattava toimia työssään kristillisen arvopohjan ja ihmiskäsityksen mukaisesti. Hänen on tunnettava kristinuskon keskeinen sisältö osatakseen antaa kirkon lapsityössä kristillistä kasvatusta. Hänen on tunnettava oman työnsä arvot ja eettiset periaatteet sekä osattava toimia niiden edellyttämällä tavalla" (Lapsi- ja perhetyön perustutkinto, s. 12).*

*"Lastenohjaajan erityisosaamista on kristillinen kasvatusta sekä uskonto- ja arvokasvatusta .... Lastenohjaajan työn arvoperustana on kristillinen arvopohja ja ihmiskäsitys, joka sisältää hengellisen kasvun ja uskon näkökulman" (Lapsi- ja perhetyön perustutkinto, s. 94-95).*

Lapsi- ja perhetyön perustutkinnon arvopohjasta ja tavoitteista uskontokasvatuksen suhteen ei tämän perusteella jää epäselvyyttä. Näin painokkaasti lausutut tutkinnon luonnehdinnat määräävät kristillisen aineksen tietoiseen ja tavoitteelliseen käsittelyyn eri opintojaksojen yhteydessä, vaikka siihen ei omia opintojaksoja ole nimetty. Tällöin korostuu koulutusta antavan oppilaitoksen vastuu raamattutiedon sekä kirkon uskon ja elämän perusteiden opettamisesta. Periaatteellisesti hyvin tärkeänä on pidettävä sitä, että Opetushallituksen hyväksymä tutkinto antaa kristilliselle arvo maailmalle mahdollisuuden vaikuttaa yleiseen yhteiskunnalliseen arvoilmastoon, sillä tutkinnon suorittanut voi toimia myös kirkon ulkopuolisissa yhteiskunnallisissa lapsityön tehtävissä.

Lapsityönohjaajilta edellytettävien Kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopintojen lähtökohdissa pohdittiin nyky-yhteiskunnan tilaa ja niitä vaatimuksia, joita se kirkon uskontokasvatukselle asettaa. Tavoitteissa korostetaan kristillisen varhaiskasvatuksen roolia moniarvoisuuden, individualismin ja arvokeskustelua käyvän yhteiskunnan keskeinä. Uskonnonpedagoginen asiantuntemus ja sovellustaito sekä johtajuus nähdään osana koulutuksen päämääriä. Kahdenkymmenen opintoviikon laajuinen koulutuskokonaisuus rakentuu kristillisen varhaiskasvatuksen perus- ja syventävistä opinnoista, sekä varhaiskasvatuksen johtamis- ja kehittämisenopinnoista. Opetussuunnitelman tavoitteenasettelua voi pitää onnistuneena ja ajankohtaisena.

Piispainkokous päätti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti yksimielisesti

*antaa liitteenä olevan päätöksen.*

*Liite***Piispainkokouksen päätös lapsityön virkoihin otettavilta edellytettävistä tutkinnoista tai koulutuksesta**

Annettu Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2002

---

Piispainkokous on kirkkolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin ja kirkkojärjestyksen 6 luvun 51 §:n nojalla suosittanut ja määrännyt seuraavaa:

**1 §**

Lastenohjaajan tehtävään on suositeltavaa edellyttää jokin seuraavista tutkinnoista tai koulutuksista:

- lapsi- ja perhetyön perustutkinto,
- lastenohjaajan perustutkinto,
- lastenohjaajan ammatillinen perustutkinto,
- lastenohjaajan opintolinja,
- lastenohjaaja-leikinohjaajakoulutus sekä
- tutkinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon nuorisotyönohjaajan ja diakonian virkoihin sekä tutkinnot ja erikoistumisopinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon lapsityönohjaajan virkaan.

**2 §**

Pätevyysvaatimuksena lapsityönohjaajan virkaan on jokin 2 momentissa mainittu tutkinto tai koulutus sekä lisäksi Kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnot 20 opintoviikkoa.

Hyväksyttäviä peruskoulutuksia ovat:

- kirkolliseen virkaan kelpoistava sosionomi AMK,
- kasvatustieteen kandidaatti (lastentarhanopettaja),

- kasvatustieteen maisteri (perusopetuksen virkaan kelpoinen),
- teologian kandidaatti sekä
- kirkon nuorisotyönohjaajan, lastentarhanopettajan ja sosiaalikasvattajan opistotasoiset tutkinnot.

### 3 §

Lapsityönjohtajan virkaan kelpoistavat seuraavat koulutukset:

- a. soveltuva ylempi korkeakoulututkinto täydennettynä työalajohtamisen koulutuksella ja yhdessä kouluttavan oppilaitoksen kanssa sovittavilla lapsityönohjaajan erikoistumiskoulutukseen sisältyvillä opintokokonaisuuksilla (vähintään 8 opintoviikkoa), tai
- b. kelpoisuus lapsityönohjaajaksi täydennettynä tarvittavilla korkeakouluopinnoilla siten, että opintojen yhteismäärä on 160 opintoviikkoa ja niihin sisältyy opintoja kasvatustieteessä, psykologiassa ja teologisissa aineissa (kussakin vähintään 5 opintoviikkoa), minkä lisäksi edellytetään työalajohtamisen koulutus.

### 4 §

Ennen tämän päätöksen voimaantuloa aikaisemman päätöksen mukaisen koulutuksen suorittaneet säilyttävät kelpoisuuden vastaaviin lapsityön virkoihin.

### 5 §

Tämä päätös tulee voimaan 1.3.2002.

Tällä päätöksellä kumotaan piispainkokouksen 12.2.1997 antama päätös lapsityöhön otettavilta edellytettävistä tutkinnoista tai koulutuksesta (kirkon säädöskokoelma nro 75).

---

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen

Kalervo Salo

## Rinnakkaistekstit

## Kirkon säädöskokoelma

## Nro 75

**PIISPAINKOKOUKSEN PÄÄTÖS  
LAPSITYÖHÖN OTETTAVILTA  
EDELLYTETTÄVISTÄ  
TUTKINNOISTA  
TAI KOULUTUKSESTA**

Annettu Helsingissä  
12 päivänä helmikuuta 1997

## 1 §

Lastenohjaajan tehtävään on suositeltavaa edellyttää jokin seuraavista tutkinnoista tai koulutuksista:

- lastenohjaajan perustutkinto,
- lastenohjaajan ammatillinen perustutkinto,
- lastenohjaajan opintolinja,
- lastenohjaaja-leikinohjaajakoulutus,
- *kirkon nuorisotyön ohjaajan tutkinto, tai*
- *lapsityön ohjaajan erikoistumiskoulutus.*

## 2 §

Pätevyysvaatimuksena lapsityönohjaajan virkaan on jokin 2 momentissa mainittu tutkinto tai koulutus sekä lisäksi *lapsityönohjaajan erikoistumiskoulutus.*

Hyväksyttäviä peruskoulutuksia ovat:

- *kirkon nuorisityönohjaajan tutkinto,*
- *lastentarhanopettajan, sosiaalikasvattajan tai peruskoulun luokanopettajan tutkinto,*
- *teologian kandidaatin tutkinto, ja*
- *lastenohjaajan perustutkinto täydennettynä vähintään 10 opintoviikon laajuisilla opintokokonaisuuksilla teologisissa aineissa, kasvatustieteessä ja*

## Ehdotus

**PIISPAINKOKOUKSEN PÄÄTÖS  
LAPSITYÖN VIRKOIHIIN  
OTETTAVILTA  
EDELLYTETTÄVISTÄ  
TUTKINNOISTA TAI  
KOULUTUKSESTA**

Annettu Helsingissä  
13 päivänä helmikuuta 2002

## 1 §

Lastenohjaajan tehtävään on suositeltavaa edellyttää jokin seuraavista tutkinnoista tai koulutuksista:

- *lapsi- ja perhetyön perustutkinto,*
- lastenohjaajan perustutkinto,
- lastenohjaajan ammatillinen perustutkinto,
- lastenohjaajan opintolinja,
- lastenohjaaja-leikinohjaajakoulutus *sekä*
- *tutkinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon nuorisityönohjaajan ja diakonian virkoihin sekä tutkinnot ja erikoistumisopinnot, jotka piispainkokouksen päätöksellä kelpoistavat kirkon lapsityönohjaajan virkaan.*

## 2 §

Pätevyysvaatimuksena lapsityönohjaajan virkaan on jokin 2 momentissa mainittu tutkinto tai koulutus sekä lisäksi *Kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnot 20 opintoviikkoa.*

Hyväksyttäviä peruskoulutuksia ovat:

- *kirkolliseen virkaan kelpoistava sosionomi AMK,*
- *kasvatustieteen kandidaatti lastentarhanopettaja),*
- *kasvatustieteen maisteri (perusopetuksen virkaan kelpoinen),*
- *teologian kandidaatti sekä*
- *kirkon nuorisityönohjaajan, lastentarhanopettajan ja sosiaalikasvattajan opistotasoiset tutkinnot.*



*psykologiassa  
eli yhteensä vähintään 30  
opintoviikolla.*

3 §

Lapsityönjohtajan virkaan kelpoistavat seuraavat koulutukset:

a.  
soveltuva ylempi korkeakoulututkinto täydennettynä työalajohtamisen koulutuksella ja yhdessä kouluttavan oppilaitoksen kanssa sovittavilla lapsityönohjaajan erikoistumiskoulutukseen sisältyvillä opintokokonaisuuksilla (vähintään 8 opintoviikkoa),

tai

b.  
kelpoisuus lapsityönohjaajaksi täydennettynä tarvittavilla korkeakouluopinnoilla siten, että opintojen yhteismäärä on 160 opintoviikkoa ja niihin sisältyy opintoja kasvatustieteessä, psykologiassa ja teologisissa aineissa (kussakin vähintään 5 opintoviikkoa), minkä lisäksi edellytetään työalajohtamisen koulutus.

4 §

Ennen tämän päätöksen voimaantuloa lastenohjaajan koulutuksen suorittaneet säilyttävät tässä suositellun kelpoisuuden ja lapsityönohjaajan tai lapsityönjohtajan pätevyyden saavuttaneet kelpoisuuden vastaaviin lapsityön virkoihin ja tehtäviin.

5 §

Tämä päätös tulee voimaan 12 päivänä helmikuuta 1977.

Tällä päätöksellä kumotaan piispainkokouksen 12.9.1990 antama päätös lapsityössä toimivien pätevyysvaatimuksista ja 9.2.1993 antaman lapsityönohjaajien erikoistumiskoulutusta koskevan päätöksen 5. kohta.

(ei muutoksia 3 §:ään)

4 §

*Ennen tämän päätöksen voimaantuloa aikaisemman päätöksen mukaisen koulutuksen suorittaneet säilyttävät kelpoisuuden vastaaviin lapsityön virkoihin.*

5 §

*Tämä päätös tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2002.*

*Tällä päätöksellä kumotaan piispainkokouksen 12.2.1997 antama päätös lapsityöhön otettavilta edellytettävistä tutkinnoista tai koulutuksesta (kirkon säädöskokoelma 75).*

## 20 §

### **Piispainkokouksen valmistusvaliokunta 2002-2004**

Piispainkokouksen työjärjestyksen (15.9.1993) 1 §:n mukaan piispainkokous asettaa keskuudestaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan valmistusvaliokunnan, johon kuuluu piispa puheenjohtajana ja kolme asessoria jäsenenä. Piispainkokouksen sihteeri toimii valmistusvaliokunnan sihteerinä.

Piispainkokouksen nykyinen valmistusvaliokunta asetettiin piispainkokouksen istunnossa 8.-9.2.2000 (15 §) ajalle 1.6.2000-31.5.2002. Puheenjohtajuus on perinteisesti kiertänyt piispoilla virkaikäjärjestyksessä. Samalla on pyritty huolehtimaan siitä, että tuomiokapitulit tulevat tasaisesti edustetuiksi.

Edellisten valmistusvaliokuntien tilasto:

<b>Kausi</b>	<b>Puheenjohtaja</b>	<b>Jäsenet</b>
1986-88	Lehtonen	Tampere, Mikkeli, Porvoo
1988-90	E. Vikström	Turku, Oulu, Lapua
1990-92	Sihvonen	Tampere, Mikkeli Helsinki
1992-94	Huovinen	Turku, Porvoo, Kuopio
1994-96	Huotari	Tampere, Oulu, Lapua
1996-98	Laulaja	Mikkeli, Porvoo, Helsinki
1998-00	Pihkala	Turku, Oulu, Kuopio
2000-02	Riekkinen	Mikkeli, Porvoo, Lapua

*Valmistusvaliokunta* esitti puheenjohtajaksi piispa Ilkka Kantolaa ja jäseniksi asessoreita Tampereen, Kuopion ja Helsingin hiippakunnista.

Asiasta ei syntynyt keskustelua.

Piispainkokous päätti

*valita piispainkokouksen valmistusvaliokuntaan ajalle 1.6.2002-31.5.2004 puheenjohtajaksi piispa Ilkka Kantolan ja jäseniksi asessorin Tampereen, Kuopion ja Helsingin hiippakunnista.*

## 21 §

### **Yhteisvastuukeräyksen esimies vuodeksi 2003**

Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton hallitus pyysi piispainkokousta nimeämään vuoden 2003 Yhteisvastuukeräyksen esimieheksi piispa Eero Huovisen.

Asiasta ei syntynyt keskustelua.

Piispainkokous päätti

*nimetä piispa Eero Huovisen vuoden 2003 Yhteisvastuukeräyksen esimieheksi.*

## 22 §

### **Kanttorikoulutustoimikunnan sihteeri**

Piispainkokouksen istunnossa 12.-13.9.2000 (19 §) nimettiin kanttorikoulutustoimikunta vuosiksi 2001-2002.

Kanttori Teija Tuukkanen toimi alkuvaiheessa toimikunnan sihteerinä, koska Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen musiikkisihteeriksi Ulla Tuovinen aloitti virassaan 1.1.2001. Piispainkokouksen kanslia oli 14.9.2001 saanut ilmoituksen, jonka mukaan kanttorikoulutustoimikunnan sihteeriksi oli vaihtunut.

Piispainkokous päätti

*merkitä tiedoksi, että kanttorikoulutustoimikunnan sihteerinä on 1.6.2001 alkaen toiminut Kirkkohallituksen jumalanpalveluselämän ja musiikkitoiminnan musiikkisihteeriksi Ulla Tuovinen.*

## 23 §

### **Piispainkokouksen sihteerin virkajärjestelyt**

Kirkkohallitus oli täysistunnossaan 28.11.2001 nimennyt vs. piispainkokouksen sihteeriksi ajalle 1.1.-30.6.2002 teologian tohtori Kalervo Salon.

Piispainkokous päätti

*merkitä tiedoksi, että vs. piispainkokouksen sihteerinä jatkaa toistaiseksi edelleen 1.1.-30.6.2002 teologian tohtori Kalervo Salo.*

## 24 §

### **Maallikoiden saarnakoulutus ja –tutkinto**

Piispainkokous päätti

*merkitä Helsingin kristillisen opiston ja evankelisen opiston rehtoreiden kirjeen 22.11.2001 tiedoksi.*

## 25 §

### **Ammatillisen koulutuksen ryhmä**

Piispainkokous päätti

*merkitä ammatillisen koulutuksen ryhmän toimintakertomuksen vuodelta 2001 tiedoksi.*

## 26 §

### **Kirkon teologikoulutustoimikunta**

Piispainkokous päätti

*merkitä kirkon teologikoulutustoimikunnan toimintakertomuksen vuodelta 2001 tiedoksi.*

## 27 §

### **Kanttorikoulutustoimikunta**

Piispainkokous päätti

*merkitä kanttorikoulutustoimikunnan toimintakertomuksen vuodelta 2001 tiedoksi.*

## 28 §

### **Piispainkokouksen seuraavat istunnot**

Piispainkokouksen puheenjohtaja oli ilmoittanut, että seuraavat kokoukset pidetään seuraavasti:

- 10.-11.9.2002 Kuopion hiippakunnassa
- 11.-12.2.2003 Helsingissä, kirkon toimitalossa
- 09.-10.9.2003 Oulun hiippakunnassa.

Piispainkokous päätti

*merkitä tiedoksi, että piispainkokouksen seuraavat istunnot pidetään 10.-11.9.2002 Kuopion hiippakunnassa, 11.-12.2.2003 Helsingissä, kirkon toimitalossa ja 9.-10.9.2003 Oulun hiippakunnassa.*

## 29 §

### **Avioliiton siunaaminen**

(Jatkokäsittely 5 §:ään)

Valmistusvaliokunta suositti, että kirkollista siunaamista liitolleen pyytävältä avioparilta edellytettäisiin, että ainakin toinen puolisoista kuuluu johonkin kristilliseen kirkkoon tai yhdyskuntaan.

Valmistusvaliokunta oli laatinut uuden ehdotuksen edellisen päivän käsittelyn pohjalta. Asiasta ei syntynyt keskustelua.

Piispainkokous päätti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti

*lähettää aloitteen Kirkkohallituksen jumalanpalveluselämän ja musiikkitoiminnan yksikölle otettavaksi huomioon Kirkollisten toimitusten oppaan valmistuksessa.*

## 30 §

### **Sopimus Saksan evankelisen kirkon kanssa**

(Jatkokäsittely 7 §:ään)

Valmistusvaliokunta oli laatinut uuden ehdotuksen edellisen päivän käsittelyn pohjalta. Asiasta ei syntynyt keskustelua.

Piispainkokous päätti valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti

*antaa kirkon ulkoasiain neuvostolle liitteen mukaisen lausunnon.*



*Liite***Piispainkokouksen lausunto nro 1/2002  
kirkon ulkoasiain neuvostolle****SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISEN KIRKON JA  
SAKSAN EVANKELISEN KIRKON VÄLINEN SOPIMUS**

Kirkkohallituksen virkamiestyönä on valmisteltu sopimusta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Saksan evankelisen kirkon välille. Lopullinen teksti laaditaan saksan, ruotsin ja suomen kielillä, mutta valmisteluvaiheessa on käytössä ollut ainoastaan saksankielinen versio.

Sopimus sisältää seitsemän eri pykälää. Keskeiset osat sisältävät sopimuksen kirkkojen välisestä teologisesta perustasta, yhteistyöstä, suomenkielisestä työstä Saksan evankelisessa kirkossa, saksankielisestä työstä Suomen ev.-lut. kirkossa sekä sopimusteknisiä yksityiskohtia (§:t 5-7). Sopimus pohjautuu aiempiin ekumeenisiin asiakirjoihin (Porvoon yhteinen julkilausuma ja Meissenin sopimus).

Sopimukseen liittyy lyhyt ja ytimekäs kuvaus Saksan evankelisen kirkon sekä Suomen ev.-lut. kirkon yhteisestä oppiperustasta. Tähän kuuluu yhteinen käsitys keskeisistä uskonkysymyksistä kuten Raamatusta, pelastuksen ydinkohdista, uskontunnustuksista, kolminaisuusopista, käsitys Kristuksen inhimillisestä ja jumalisesta luonnosta, sanasta ja sakramenteista, kirkon jäsenten tehtävästä, Pyhän Hengen toiminnasta sekä kirkon virasta.

Tästä yhteisestä oppiperustasta seuraa luontevasti täysi kirkkojen jäsenten mahdollisuus ja velvollisuus osallistua mahdollisuuksien mukaan toisen kirkon elämään ja työhön. Tämä voi toteutua yhteistyön, kirkon työntekijöiden vaihdon, opiskelijavaihdon, kir-

kon elämään liittyvien konsultaatioiden, kirkolliskokous- ja seurakuntavierailujen sekä Euroopan unionin puitteissa tapahtuvan yhteistyön kautta.

Sopimusteksti on asiantuntevasti laadittu. Se sisältää kirkkomme oppiperustan kannalta keskeiset elementit. Sopimus ei sisällä kirkkomme omaksuman tunnustuksen kannalta ongelmallisia elementtejä. Tekstissä on lyhyesti ja ytimekkäästi vedottu keskeiseen yhteiseen oppiperustaan. Tämän pohjalta sopimuksessa mainittu saarnatuoli- ja ehtoollisyhteys sekä muu käytännöllinen yhteistyö kirkkokuntien välillä on mahdollista toteuttaa.

Piispainkokous toivoo, että kun kirkon ulkoasiain neuvosto valmistelelee esityksensä kirkolliskokoukselle, se siinä esittelee asiakirjan syntyprosessin ja opillisen sisällön, asiakirjan suhteen aiempiin ekumeenisiiin sopimuksiin ja dokumentteihin (mm. Leuenbergin konkordiaan) ja tarkistaa rinnakkaistestien sanamuotojen vastaavuudet.

Piispainkokous suosittaa sopimuksen hyväksymistä.

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2002

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Vs. piispainkokouksen sihteeri

Kalervo Salo

## 31 §

### **Piispainkokouksen istunnon päättäminen**

Piispainkokouksen istunnon asioiden tultua käsitellyiksi *arkkipiispa Jukka Paarma* kiitti kaikkia osanottajia antoisista ja mielenkiintoisista keskusteluista istunnon kuluessa. Piispainkokouksen luonteeseen kuului, ettei tehdä päätöksiä asioista, joista ei oltu vielä kypsiä päättämään. Eri asioiden kohdalla etsitään tietä, jota mahdollisimman moni voisi lähteä kulkemaan. *Arkkipiispa* kiitti piispainkokouksen valmistusvaliokuntaa, joka oli nyt päättänyt urakkansa. Hän toivotti työnsä aloittavalle valmistusvaliokunnalle menestystä ja sitkeyttä. *Arkkipiispa* kiitti piispainkokouksen sihteeriiä ja kansliahenkilökuntaa hyvin järjestetystä kokouksesta. *Arkkipiispa* kiitti valmistusvaliokuntaa tuhkakeski- viikon aamuhartaudesta. *Arkkipiispa* kiitti myös tiedottajia kokouspäätösten tiedottamisesta. Lopuksi *arkkipiispa* toivotti kaikille evankeliumin syvyyteen johdattavaa, hyvää paastonaikaa.

Valmistusvaliokunnan puheenjohtaja *piispa Wille Riekinen* kiitti *arkkipiispa Jukka Paarmaa* tavasta, jolla hän oli kokousta johtanut. *Riekinen* kiitti myös valmistusvaliokuntaa yhteistyöstä ja toivotti piispainkokouksen tervetulleeksi pitämään seuraavan istuntonsa Kuopion hiippakunnan alueelle Siilinjärvelle.

*Arkkipiispa Jukka Paarma* johti yhteisen puolipäivärukouksen (ad sextam) ja julisti istunnon päättyneeksi klo 11.10.

Vakuudeksi

Kalervo Salo

Pöytäkirja tarkistettu ja hyväksytty

Lars Junell

Tapio Luoma